

Briselē, 2018. gada 22. novembrī
(OR. en)

14442/18

SOC 731
EMPL 548
EDUC 439
ECOFIN 1121

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Direktors <i>Jordi AYET PUIGARNAU</i> kungs, Eiropas Komisijas ģenerālsekretāra vārdā
Saņemšanas datums:	2018. gada 22. novembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretārs <i>Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN</i> kungs
K-jas dok. Nr.:	COM(2018) 761 final
Temats:	EIROPAS KOMISIJAS UN PADOMES VIENOTĀ NODARBINĀTĪBAS ZIŅOJUMA PROJEKTS (dokumentam) Komisijas paziņojums par 2019. gada izaugsmes pētījumu

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2018) 761 *final*.

Pielikumā: COM(2018) 761 *final*

Briselē, 21.11.2018.
COM(2018) 761 final

**EIROPAS KOMISIJAS UN PADOMES
VIENOTĀ NODARBINĀTĪBAS ZIŅOJUMA PROJEKTS**

(dokumentam) Komisijas paziņojums

par 2019. gada izaugsmes pētījumu

SATURS

<u>PRIEKŠVārds</u>	2
<u>GALVENIE ASPEKTI</u>	3
<u>1. PĀRSKATS PAR DARBA TIRGUS UN SOCIĀLAJĀM TENDENCĒM UN PROBLĒMĀM EIROPAS SAVIENĪBĀ</u>	13
1.1. <u>Darba tirgus tendences</u>	13
1.2. <u>Sociālās tendences</u>	19
<u>2. SOCIĀLO REZULTĀTU PĀRSKATA MOMENTUZNĒMUMI</u>	23
2.1. <u>Paskaidrojumi par rezultātu pārskatu</u>	23
2.2. <u>No sociālo rezultātu pārskata iegūtie pierādījumi</u>	25
<u>3. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLĀS JOMAS REFORMAS — DALĪBVALSTU REZULTĀTI UN RĪCĪBA</u>	32
3.1. <u>5. pamatnostādne. Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka</u>	32
3.1.1. <u>Galvenie rādītāji</u>	33
3.1.2. <u>Politikas pasākumi</u>	48
3.2. <u>6. pamatnostādne. Stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm</u>	54
3.2.1. <u>Galvenie rādītāji</u>	54
3.2.2. <u>Politikas pasākumi</u>	84
3.3. <u>7. pamatnostādne. Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti</u>	99
3.3.1. <u>Galvenie rādītāji</u>	99
3.3.2. <u>Politikas pasākumi</u>	126
3.4. <u>8. pamatnostādne. Veicināt vienlīdzīgas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību</u>	141
3.4.1. <u>Galvenie rādītāji</u>	141
3.4.2. <u>Politikas pasākumi</u>	165
<u>PIELIKUMI</u>	171

PRIEKŠVārds

Eiropas Komisijas un Padomes vienotais nodarbinātības ziņojums (VNZ) ir sagatavots, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 148. pantu. Komisijas sākotnējais priekšlikums šim ziņojumam ietilpst rudens dokumentu kopumā, kas ietver arī gada izaugsmes pētījumu (GIP), ar ko uzsāk Eiropas pusgada ciklu. VNZ ir sniegts gada pārskats par svarīgākajām norisēm nodarbinātības un sociālās situācijas jomā Eiropā, kā arī par dalībvalstu veiktajām reformām saskaņā ar dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņem¹. Pārskats par šīm reformām sniegts atbilstoši minēto pamatnostādņu struktūrai: palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka (5. pamatnostādne), stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm (6. pamatnostādne), uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti (7. pamatnostādne) un veicināt vienlīdzīgas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību (8. pamatnostādne).

Turklāt VNZ tiek uzraudzīti arī dalībvalstu darbības rezultāti attiecībā uz Eiropas sociālo tiesību pīlāra kontekstā izveidoto sociālo rezultātu pārskatu. Pīlāru 2017. gada 17. novembrī kā starpiestāžu paziņojumu izveidoja Eiropas Parlaments, Padome un Komisija. Tajā ir identificēti principi un tiesības trijās jomās: i) vienādas iespējas un darbaspēka tirgus pieejamība, ii) taisnīgi darba nosacījumi un iii) sociālā aizsardzība un iekļaušana. Šajās jomās panāktā progresa uzraudzības pamatā ir detalizēta analīze par pīlāram pievienoto sociālo rezultātu pārskatu.

VNZ struktūra ir šāda: ievadnodaļā (1. nodaļa) priekšstata iegūšanai ir ziņots par galvenajām darba tirgus un sociālajām tendencēm Eiropas Savienībā. VNZ 2. nodaļā ir izklāstīti galvenie rezultāti, kas iegūti, analizējot sociālo rezultātu pārskatu saistībā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāru. VNZ 3. nodaļā ir sniegts detalizēts apraksts pa valstīm par pamatrādītājiem (izmantojot arī sociālo rezultātu pārskata datus) un politiku, ko dalībvalstis īstenojušas, lai izpildītu pamatnostādnes attiecībā uz nodarbinātības politiku.

¹ Eiropas Savienības Padome 2018. gada jūlijā pieņēma Pārskatītas nodarbinātības pamatnostādnes, pielāgojot pamatnostādnes Eiropas sociālo tiesību pīlāram (Padomes 2018. gada 16. jūlija Lēmums (ES) 2018/1215 par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņem).

GALVENIE ASPEKTI

Eiropa gūst panākumus attiecībā uz Eiropas sociālo tiesību pīlāram pievienoto sociālo rezultātu pārskatu. Saistībā ar darba tirgu uzlabošanu un nabadzības samazināšanos 13 no 14 pamatrādītājiem, kas minēti sociālo rezultātu pārskatā, vidēji pagājušajā gadā bija vērojams uzlabojums. Tomēr ekonomikas atveseļošanās vēl joprojām nesniedz labumu visiem iedzīvotājiem un valstīm vienādi. Lielākā daļa dalībvalstu saskaras ar problēmām saistībā ar konkrētiem pīlāra principiem. Pašreizējais ekonomikas uzplaukums dod iespēju paātrināt reformas, kuru mērķis ir uzlabot darba tirgu un sociālās aizsardzības sistēmu iekļautību, noturību un taisnīgumu, tādējādi veicinot konvergenci virzībā uz labākiem dzīves un darba apstākļiem ES. Tomēr pastāv arī negatīvi riski, kas apdraud atveseļošanos, tāpēc dalībvalstīm ir steidzami jārīkojas, lai izmantotu šo iespēju.

Darbvietu radīšana pārliecinoši turpinās, nodarbinātības līmenim ES sasniedzot rekordaugstu atzīmi. 2018. gada otrajā ceturksnī 239 miljoni cilvēku ES bija nodarbināti, par 14 miljoniem pārsniedzot zemāko atzīmi 2013. gada vidū – krīzes kulminācijas brīdī. Tajā pašā laikposmā 20–64 gadus vecu cilvēku nodarbinātības līmenis pieauga līdz 73,2 %: ņemot vērā pašreizējo tendenci, ES ir uz pareizā ceļa, lai sasniegtu stratēģijas “Eiropa 2020” mērķi, proti, 75 % nodarbinātības līmeni 2020. gadā. Nodarbinātības pieaugums 2017. gadā un 2018. gada pirmajos divos ceturkšņos bija vērojams visās galvenajās demogrāfiskajās grupās, un lielākais pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem tika reģistrēts attiecībā uz gados vecākiem darba ņēmējiem (55–64). Tomēr nodarbinātības rādītāju būtiskas atšķirības visā ES liecina, ka vēl ir iespējami turpmāki uzlabojumi, jo īpaši tajās dalībvalstīs, kuras vēl ne tuvu nav sasniegušas savus stratēģijas “Eiropa 2020” nacionālos mērķus.

Bezdarbs ir atgriezies pirmskrīzes līmenī, bet vairākās dalībvalstīs tas joprojām ir augsts. Pateicoties vienmērīgajai darba tirgus atlabšanai, 2017. gadā bezdarba līmenis turpināja samazināties, 2018. gada otrajā ceturksnī sasniedzot 6,9 %. Patlaban tas sasniedzis viszemāko atzīmi desmit gados, tas ir vairāk nekā par 4 procentpunktiem zemāks nekā kulminācijas brīdī 2013. gadā. Eurozonā bezdarba līmenis 2018. gada 2. ceturksnī saglabājās 8,3 % līmenī, kas ir par vienu procentpunktu augstāks nekā zemākais līmenis, kas reģistrēts 2008. gadā. Bezdarba līmenis joprojām ir īpaši augsts Grieķijā, Spānijā, Itālijā, Horvātijā un Kiprā.

Nodarbinātības pieaugums joprojām ir būtiskāks nodarbināto personu nevis nostrādāto stundu griezumā. Lai gan lēnāk nekā kopējais nodarbinātības līmenis, kopējais ES nostrādāto stundu skaits 2017. gadā turpināja pieaugt un vēl nav sasniedzis 2008. gada līmeni. Par to, ka darba tirgū joprojām ir vērojams atslābums, liecina arī liels skaits piespiedu nepilna laika darba ņēmēju (t. i., darba ņēmēji, kuri strādā nepilnu darba laiku, bet vēlētos strādāt vairāk), kuru aizvien ir par 1,3 miljoniem vairāk nekā 2008 gadā. Tas, ka samazinās cilvēka nostrādāto stundu skaits ir daļa no strukturālās tendences, kas aizsākusies 2000. gadu sākumā.

Mājsaimniecību ienākumi turpina pieaugt gandrīz visās dalībvalstīs. Atbalstot augšupējas konverģences procesu, mājsaimniecību reālie izmantojamie ienākumi uz vienu iedzīvotāju straujāk pieauga dalībvalstīs, kas nesen pievienojušās Eiropas Savienībai. Lai gan šīs norises galvenokārt virzījuši labvēlīgi ekonomiskie apstākļi, tās guvušas labumu arī no reformām, kuru rezultātā pamākti uzlabojumi sociālo pabalstu adekvātuma jomā, tostarp attiecībā uz minimālo ienākumu shēmām. Tomēr vairākās valstīs reālie bruto izmantojamie ienākumi uz vienu iedzīvotāju joprojām ir ievērojami zemāki par pirmskrīzes līmeni. Mājsaimniecību ienākumi pieauga lēnāk nekā IKP, uzsverot, ka ienākumi no atveseļošanās ir tikai daļēji sasnieguši mājsaimniecības — tādējādi radot jautājumus par nesenās izaugsmes iekļautību.

Pateicoties stabilai ekonomikas un darba tirgus atlabšanai, 2017. gadā ievērojami samazinājās to cilvēku īpatsvars, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība. Vairāk nekā 5 miljoni cilvēku izkļuva no nabadzības vai sociālās atstumtības, kas ir vislielākais samazinājums kopš atgūšanas sākuma. Šo izmaiņas galvenokārt notikušas, jo samazinājās to cilvēku skaits, kuri cieš no smagas materiālās nenodrošinātības un/vai kuri dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti zemu nodarbinātības intensitāti (ņemot vērā to attiecīgo maksimumu, šie rādītāji samazinājās attiecīgi par 15 un 8 miljoniem). Kopējais cilvēku skaits, kurus apdraud nabadzība vai sociālā atstumtība, patlaban ir zem pirmskrīzes līmeņa — 113 miljoni cilvēku jeb 22,5 % no kopējā iedzīvotāju skaita 2017. gadā. Aplēses liecina, ka šī tendence turpināsies arī nākamajā gadā. Joprojām ir daudz darāmā, lai sasniegtu stratēģijas “Eiropa 2020” nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas mērķi. Nabadzības vai sociālās atstumtības risks joprojām ir problēma, jo īpaši attiecībā uz bērniem, cilvēkiem ar invaliditāti un migrantu izcelsmes personām.

Reālo algu pieaugums palēninājās 2017. gadā, bet 2018. gadā tas atkal atsākās. Kopumā algu pieaugums joprojām ir zemāks par to, ko varētu sagaidīt no pozitīvā darba tirgus un

ekonomikas snieguma. Pieticīgā algu dinamika pēdējos gados skaidrojama ar vāju darba ražīguma pieaugumu, joprojām zemas inflācijas prognozēm un atlikušajām darba tirgus rezervēm. Realitātē daudzās dalībvalstīs vidējās algas joprojām atpaliek no pirmskrīzes līmeņa, un to izaugsme 2017. gadā joprojām bijusi zemāka par darba ražīguma pieaugumu. Tas atbilst ilgstoši pastāvošajai tendencei: ES laikposmā no 2000. līdz 2017. gadam reālā pievienotā vērtība uz vienu nodarbināto pieauga par 15,6 %, savukārt reālā atlīdzība uz vienu darba ņēmēju — par 11,2 %. Neraugoties uz šiem notikumiem, ir pierādījumi tam, ka pastāv darba ienākumu līmeņa konverģence, lai gan starp dalībvalstīm un to iekšienē joprojām pastāv lielas atšķirības.

Algu noteikšanas sistēmas (tostarp minimālās algas) sāk atspoguļot darba tirgus apstākļu uzlabošanos. Jo īpaši vairākās valstīs, iesaistot sociālos partnerus, tika palielināta ar likumu noteiktā minimālā alga. Šāda attīstība ir svarīga, ņemot vērā pastāvīgi augsto nodarbinātu personu nabadzības līmeni vairākās dalībvalstīs, kurās nepieciešama rīcība arī tādās jomās kā nodokļu struktūras un pabalstu adekvātums. Ņemot vērā iepriekš minēto, ir svarīgi, lai, pielāgojot minimālo algu līmeni, tiktu ievēroti pārredzami un paredzami noteikumi, ņemot vērā to ietekmi uz konkurētspēju, darbvietu radīšanu un nodarbinātu personu nabadzību.

Saistībā ar stabilu darbvietu radīšanu dažas grupas joprojām saskaras ar grūtībām gūt labumu no ekonomikas atveseļošanās. Darbvietu skaita pieaugumu 2017. gadā galvenokārt veicinājušas sievietes, gados vecāki darbinieki un augsti kvalificēti cilvēki. No otras puses, mazkvalificētu darbinieku nodarbinātības līmenis joprojām ir zemāks par pirmskrīzes līmeni un ir gandrīz par 30 procentpunktiem zemāks nekā augsti kvalificētiem darbiniekiem. Lai gan jauniešu nodarbinātības līmenis ir palielinājies, tas ir zemāks nekā 2008. gadā (par 2,7 procentpunktiem). Kā pozitīvs pavērsiens jāmin tas, ka to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, ir 10,9 % un atgriezies pirmskrīzes līmenī. Migrantu izcelsmes personas saskaras ar nodarbināmības problēmām: nodarbinātības līmeņa atšķirība starp ES dzimušajiem un ārpus ES dzimušajiem darbiniekiem 2017. gadā bija 10 procentpunkti (pieaugums salīdzinājumā ar 4,5 procentpunktiem 2008. gadā). Jo īpaši tas skar migrantu izcelsmes sievietes. Visbeidzot, cilvēki ar invaliditāti parasti mazāk iesaistās darba tirgū; joprojām netiek liktas lietā visas iespējas izmantot viņu talantus.

Sieviešu līdzdalība darba tirgū turpina strauji pieaugt. Sieviešu nodarbinātības līmenis 2017. gadā bija 66,5 %, kas ir par gandrīz 5 procentpunktiem vairāk nekā 2008. gadā. Joprojām pastāv būtiska plaisa starp dzimumu nodarbinātības līmeņiem, un dalībvalstīs

pastāv ievērojamas atšķirības. Lai gan iegūtā izglītības līmeņa ziņā sievietes parasti ir labāk kvalificētas nekā vīrieši, vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība ir liela un tikai pakāpeniski samazinās. Sievietes pārsvarā ir nodarbinātas zemāk atalgotās nozarēs un profesijās, kā arī biežāk strādā nepietiekami kvalificētos darbos salīdzinājumā ar viņu prasmju līmeni. Vecāku pienākumu un aprūpes pienākumu ietekme joprojām ir galvenais zema nodarbinātības līmeņa iemesls, jo nepietiekami attīstīti pakalpojumi būtiski kavē palikšanu nodarbinātībā vai atgriešanos darba tirgū. Turklāt neformālie aprūpētāji, no kuriem lielākā daļa ir sievietes, ir vairāk pakļauti nabadzības un finansiālās atkarības riskam, un viņu karjeras pārtraukumi bieži vien noved pie mazākām pensijas tiesībām. Vairākas dalībvalstis veic pasākumus, lai nodrošinātu izmaksu ziņā pieejamu un vienlīdzīgu piekļuvi bērnu aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumiem, taču joprojām pastāv būtiskas problēmas. Dažos gadījumos būtu lietderīgi līdzsvarotāk starp sievietēm un vīriešiem sadalīt apmaksātu atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ. Dažas dalībvalstis pielāgo savas nodokļu un pabalstu sistēmas, lai novērstu šķēršļus, kas attur no darba otrus pelnītājus. Tikai dažās valstīs ir spēkā konkrētas darbības, lai novērstu darba samaksas atšķirības starp dzimumiem.

Gados vecāku darbinieku nodarbinātības līmenis pēdējā desmitgadē ir būtiski pieaudzis. Vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem tas pieauga no 45,5 % 2008. gadā līdz 57,1 % 2017. gadā. Gados vecāki darba ņēmēji bija salīdzinoši vairāk pasargāti no lejupslīdes, un viņu nodarbinātības līmenis krīzes laikā turpināja pieaugt līdz tas kļuva par galveno virzītājspēku darbvietu atgūšanā. Darba dzīves ilguma pieaugums ir skaidrojams ar vairākiem faktoriem, tostarp likumā noteiktā pensionēšanās vecuma palielināšana, aprūpes pakalpojumu labāka pieejamība, elastīgu darba režīmu un aktīvu vecumdienu stratēģiju pieejamība. Vairākas dalībvalstis vēl vairāk veicina gados vecāku darba ņēmēju līdzdalību darba tirgū, tostarp atbalstot elastīgāku pensionēšanos un sniedzot finansiālus stimulus gan darba devējiem, gan darba ņēmējiem.

Jauniešu situācija darba tirgū turpina uzlaboties, taču vairākās dalībvalstīs joprojām ir augsts jauniešu bezdarba līmenis. Lai gan jauniešu bezdarba līmenis (vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem) pastāvīgi samazinās un ir atgriezies 2008. gada līmenī, tas uzrāda lielas atšķirības starp valstīm, dažās no tām sasniedzot ļoti augstu līmeni. Liela daļa jauniešu aizvien ir ekonomiski neaktīva. Kopumā ES 2017. gadā teju 6 miljoni cilvēku vecumā no 15 līdz 24 gadiem nemācījās, nestrādāja un neapguva arodu (NEET). Šai parādībai ieilgstot, jauniešu atsvešināšanās no darba tirgus var negatīvi ietekmēt potenciālo izaugsmi, kā arī

radīta negatīvas sekas, piemēram, prasmju samazināšanos un augstāku nabadzības un sociālās atstumtības risku vēlākā dzīves posmā, attiecīgajām personām. Galvenie veicinošie faktori ir pasākumi, ko dalībvalstis veic saskaņā ar Padomes ieteikumu, ar ko izveido Garantiju jauniešiem.

Kvalitatīvas un iekļaujošas izglītības un apmācības pieejamības nodrošināšana ļauj jaunākajai paaudzei kļūt par motivētiem un aktīviem pilsoņiem, palīdzot viņiem integrēties darba tirgū un sabiedrībā. Eiropa virzās uz to, lai sasniegtu 2020. gada pamatmērķi attiecībā uz izglītības priekšlaicīgas pamešanas rādītāju 10 % apmērā, un ir gandrīz sasniegusi 40 % mērķi attiecībā uz terciārās izglītības iegūšanu. Tomēr starp dalībvalstīm un starp iedzīvotāju grupām (piemēram, starp vīriešiem un sievietēm un cilvēkiem, kas dzimuši ES un tiem, kas dzimuši ārpus tās) joprojām pastāv lielas atšķirības. Bažas rada lielais to skolēnu īpatsvars, kuriem ir vājas pamatzināšanas, un cieša saikne starp izglītības rezultātiem un sociālekonomisko stāvokli un darba tirgus rezultātiem. Dalībvalstis veic pasākumus, lai uzlabotu savas izglītības sistēmas, jo īpaši, lai vēl vairāk samazinātu izglītības priekšlaicīgas pārtraukšanas rādītājus, veicinātu vienlīdzīgu piekļuvi un uzlabotu izglītības rezultātus nelabvēlīgā situācijā esošu izglītojamo vidū. Dažās dalībvalstīs prioritāte ir vairāk (un efektīvāk) ieguldījumu izglītības un apmācības sistēmās. Augstākās izglītības kvalitātes uzlabošana un tās atbilstība darba tirgus vajadzībām arī ir dalībvalstu darba kārtības augšgalā, jo īpaši saistībā ar augstākās izglītības iegūšanas līmeņa paaugstināšanos.

Tehnoloģiju attīstībai un ar to saistītajām pārmaiņām darba tirgos ir ļoti nepieciešama darbspējīgā vecuma iedzīvotāju kvalifikācijas celšana un pārkvalificēšanās. Lai darba ņēmēji varētu pielāgoties strauji mainīgajai videi, arvien lielāka nozīme ir darba tirgū nepieciešamajām kvalifikācijām. Eiropas Savienībā attiecība starp mazkvalificētiem pieaugušajiem un to darbvietu skaitu, kurās nepieciešams zems kvalifikācijas līmenis, vidēji ir trīs pret vienu. Tomēr mazkvalificētiem un vecāka gadagājuma cilvēkiem ir ievērojami mazāk iespēju piedalīties pieaugušo izglītības programmās nekā vidējie rādītāji. Joprojām pastāv būtiskas nepilnības digitālo prasmju ziņā: vairāk nekā 40 % pieaugušo ES nav digitālo pamatprasmju, dažās dalībvalstīs šis rādītājs ir pat 70 %. Tas nozīmē, ka ievērojama daļa iedzīvotāju nevar piekļūt lielam pakalpojumu klāstam, kas savukārt negatīvi ietekmē iekļautību un ražīgumu.

Dalībvalstis pielāgo savas prasmju pilnveidošanas sistēmas un izstrādā stratēģijas, lai uzlabotu apmācību atbilstību darba tirgus vajadzībām ar nolūku atvieglot audzēkņu pāreju uz darba tirgu un tā ietvaros. Tas paredz padarīt prasmes un kvalifikācijas vieglāk saprotamas un atzīstamas visā Eiropā un ņemt vērā mācības ārpus iestāžu konteksta. Profesionālās izglītības un apmācības sistēmas tiek pārskatītas un atjauninātas ar mērķi uzlabot to atbilstību darba tirgum un veicināt piekļuvi, taču šajās jomās joprojām pastāv problēmas. Lai sasniegtu labākus rezultātus, ir svarīgi nodrošināt stimulus nelabvēlīgā situācijā esošām grupām piedalīties pieaugušo izglītībā, kā arī sniegt pienācīgus norādījumus un finansiālu atbalstu uzņēmumiem savu darbinieku apmācībai. Dalībvalstis turpina palielināt mācību un kvalifikācijas ieguves iespēju piedāvājumu mazkvalificētiem pieaugušajiem saskaņā ar iniciatīvu “Prasmju pilnveides ceļi”. Digitālo prasmju attīstības veicināšana ieņem svarīgu vietu starp dalībvalstu izglītības un prasmju prioritātēm.

Nestandarta nodarbinātības veidu biežums ES līmenī ir diezgan stabils, tomēr vairākās dalībvalstīs joprojām aktuāls ir jautājums par izteiktu darba tirgus segmentāciju. Kopējā tādu darba ņēmēju daļa, kas strādā ar pagaidu līgumu, pēdējos gados nav būtiski mainījusies, saglabājoties vidēji 14 % līmenī. Kopumā vairāk nekā puse no pagaidu darba ņēmējiem ir „piespiedu” pagaidu darba ņēmēji, kuru skaits 12 dalībvalstīs sasniedz 70 % vai vairāk. Vairākās valstīs liels pagaidu līgumu īpatsvars apvienojumā ar zemu pārejas līmeni uz pastāvīgiem līgumiem raksturo darba tirgus dualitāti. Tas rada bažas, jo nestandarta darba attiecībās esošie darbinieki saskaras ar zemāku darbvietu kvalitāti un lielāku nodarbinātu personu nabadzības risku. Turklāt aptuveni ceturto daļu no visiem ES pašnodarbinātajiem var klasificēt par “neaizsargātām” vai “nedeklarētām” personām. Apsekojuma rezultāti šķietami liecina arī par to, ka to cilvēku īpatsvars, kuri vairāk nekā pusi savu ienākumu pelna platformu darbā, patlaban sasniedzis aptuveni 2 % (2017. gads), un paredzams, ka tas pieaugs, kas liecina, ka šai attīstībai jāpievērš lielāka uzmanība. Dažās dalībvalstīs notiek reformas nodarbinātības aizsardzības tiesību aktu jomā, lai panāktu labāku līdzsvaru starp elastīgumu un drošību un izvairītos no segmentācijas. Dažos gadījumos reformas ietver stingrākus nosacījumus pagaidu līgumu izmantošanai vai plašāku darba koplīgumu slēgšanas sarunu tematiku, lai definētu to satvaru. Dažās dalībvalstīs ir iniciēts regulējums par jauniem nodarbinātības veidiem, tostarp platformu darba ņēmējiem un individuālā darba veicējiem.

Lai palīdzētu darba meklētājiem pārejas laikā, ļoti svarīga nozīme ir pietiekami lieliem un saprātīga termiņa bezdarbnieku pabalstiem, kas pieejami visiem darbiniekiem un

papildināti ar efektīviem aktivizācijas pasākumiem. Šo sistēmu uzbūve būtiski atšķiras no dalībvalsts dalībvalstī un visās dimensijās. Nesenās reformas šajā jomā galvenokārt tika vērstas uz aktivizēšanas prasību nostiprināšanu darba meklētājiem, kuri saņem pabalstus, piemēram, pastiprinot darba meklēšanas pienākumus un nosacījumus, lai pieņemtu jaunu darbu. Joprojām pastāv bažas par to, kā aptvert nestandarta darba ņēmējus, kuriem bieži vien nav pilnīgas piekļuves sistēmai, un par to, ka nav aptverti pašnodarbinātie — jautājumi, kas uzsvērti Komisijas priekšlikumā Padomes ieteikumam par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai.

Efektīva aktīva darba tirgus politika un valsts nodarbinātības dienesti ir būtiski, lai nodrošinātu labi funkcionējošu un iekļaujošu darba tirgu. Aktīva darba tirgus politika uzlabo atbilstību starp piedāvājumu un pieprasījumu darba tirgū un palielina darba meklētāju iespējas atrast jaunu darbu. Politikas loma ir īpaši svarīga, lai veicinātu ilgtermiņa bezdarbnieku integrāciju. Valsts nodarbinātības dienesti ir galvenās iestādes, kas atbild par bezdarbnieku darba meklējumu atbalstīšanu un viņu novirzīšanu uz aktivizācijas pasākumiem. Tomēr aktīva iesaistīšanās un ieguldījumi aktīvā darba tirgus politikā ES būtiski atšķiras. Tāpat valsts nodarbinātības dienestu efektivitāte darba meklēšanas atbalsta sniegšanā dažādās dalībvalstīs un dažkārt arī vienā dalībvalstī nav viendabīga. Lai gan lielākajā daļā dalībvalstu tiek veikti svarīgi pasākumi, īpašu uzmanību pievēršot individualizētu pakalpojumu sniegšanai, vairākām dalībvalstīm ir iespējas pastiprināt savas aktīva darba tirgus politikas sistēmas. Dalībvalstis ir guvušas panākumus, īstenojot Padomes ieteikumu par ilgtermiņa bezdarbnieku integrāciju, un ir vajadzīga turpmāka rīcība, lai veicinātu sadarbību starp dažādiem dalībniekiem un uzlabotu informēšanu par neaktīviem cilvēkiem. Valsts nodarbinātības dienesti (VND) turpina savu reformu programmu Eiropas VND tīkla ietvaros. Lai gan dažas dalībvalstis veica papildus pasākumus, lai veicinātu migrantu integrāciju darba tirgū (īpaši koncentrējoties uz bēgļiem), trūkst sistemātiskas pieejas un nepieciešams vairāk ieguldīt prasmju pilnveidē un prasmju un kvalifikāciju atzīšanā, iedarbīgā darba tirgus politikā un VND nodrošinātā atbalstā.

Pirmo reizi kopš krīzes ienākumu nevienlīdzība ES 2017. gadā nedaudz samazinājās, ko veicināja straujāks ienākumu pieaugums mājāsaimniecībās ar zemākiem ienākumiem. Tas liecina, ka atveseļošanās sāk sasniegt visneaizsargātākās personas. Pieejamās aplēses liecina, ka šīs pozitīvās pārmaiņas turpināsies lielākajā daļā dalībvalstu. Tomēr 2017. gadā bagātāko 20 % iedzīvotāju rīcībā bija izmantojamais ienākums, kas 5,1 reizes pārsniedza ES

20 % nabadzīgāko iedzīvotāju rādītāju (no 5,2 2016. gadā), būtiski atšķiroties dažādās dalībvalstīs. Dažās valstīs ienākumu nevienlīdzība ir augstāka par pirmskrīzes līmeni, kas bieži vien saistīts ar nevienlīdzīgām iespējām iegūt izglītību, apmācību un sociālo aizsardzību, kā arī korelē ar vājiem darba tirgus rezultātiem. Dažas dalībvalstis jau ir uzsākušas nevienlīdzības mazināšanas politiku, jo īpaši minimālās algas noteikšanas un nodokļu un pabalstu sistēmas izstrādē. Lai pārtrauktu nevienlīdzību nodošanu no paaudzes paaudzē, dalībvalstis var veikt turpmākus pasākumus dažādās jomās, piemēram, veicināt vienlīdzīgas iespējas izglītībā un apmācībā, nodrošināt piekļuvi kvalitatīvai veselības aprūpei un citiem pakalpojumiem, veicināt dzimumu līdztiesību un risināt reģionālās atšķirības.

Izmērītā sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības samazināšanu 2017. gadā turpināja sarukt. Tas atbilst samazināto automātisko stabilizatoru ietekmei ekonomikas paplašināšanās posmā, lai gan dalībvalstu starpā joprojām pastāv lielas atšķirības. Sociālo pārvedumu nabadzības samazināšanas ietekme saruka galvenokārt ilgtermiņa ES dalībvalstīs, savukārt valstīs, kas nesen pievienojās ES, tā pieauga (liecinot par konverģences procesu). Vispārējais iznākums ir atkarīgs no uzlabotiem darba tirgus nosacījumiem (un ar tiem saistītajām izmaiņām nabadzības riskam pakļautu personu iezīmēs), kā arī izmaiņām pabalstu adekvātuma un tvēruma ziņā, tostarp tam, ka pabalsti dažkārt atpaliek no vispārēji pieaugošiem ienākumiem. Kā liecina salīdzinošās novērtēšanas rezultāti, minimālo ienākumu pabalstu adekvātums dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras.

Dalībvalstis turpina veikt pasākumus, lai modernizētu sociālās aizsardzības sistēmas, stiprinātu pabalstu un pakalpojumu tvērumu un adekvātumu. Tiek veikti pasākumi, lai uzlabotu piekļuvi sociālajai aizsardzībai, jo īpaši attiecībā uz nestandarta darba ņēmējiem un pašnodarbinātajiem, kuri joprojām saskaras ar ievērojamām nepilnībām. Attiecībā uz jauniem nodarbinātības veidiem tiek ieviesti arī daži jauninājumi. Turpinās darbs pie pabalstu adekvātuma uzlabošanas, lai gan dažos gadījumos vērojama kavēšanās. Vairākas dalībvalstis uzlabo minimālā ienākuma shēmu, apvienojot adekvātu atbalsta līmeni ar piekļuvi precēm un pakalpojumiem un stimulējot (atkārtotu) integrāciju darba tirgū, izmantojot aktīvas iekļaušanas pieeju. Dažas dalībvalstis veicina integrētu pakalpojumu (piemēram, sociālās palīdzības, nodarbinātības un citu sociālo pakalpojumu) sniegšanu. Situācijā, kad ar mājokli saistītie izdevumi veido ievērojamu daļu daudzu mājsaimniecību ienākumu un bezpajumtnieku skaita attīstība neuzlabojas, dažas dalībvalstis ir veikušas

reformas, lai uzlabotu mājokļu pieejamību, vai nu izmantojot stimulus, vai preventīvus pasākumus.

Demogrāfiskās pārmaiņas un pieaugošais paredzamais mūža ilgums skaidri liecina par nepieciešamību pielāgot pensiju, veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes sistēmas. Pieprasījums pēc ilgtermiņa aprūpes un veselības aprūpes pieaug, un, iedzīvotājiem novecojot, vajadzības mainās. Turpmāko piecu desmitgažu laikā to Eiropas iedzīvotāju skaits, kuri būs pārsnieguši 80 gadu vecumu, būs divkārtšojies. Līdz 2050. gadam uz katru vienu cilvēku, kas vecāks par 65 gadiem, būs tikai divi cilvēki darbspējīgā vecumā (15–64 gadus veci) salīdzinājumā ar trim cilvēkiem patlaban; šī attiecība jau sāk samazināties. Tādēļ, lai gan daudzu dalībvalstu darba kārtības augšgalā joprojām ir pasākumi finansiālās ilgtspējas uzlabošanai, ir svarīgi nodrošināt adekvātus pensiju ienākumus. Pensiju spēja aizstāt ienākumus un novērst nabadzību dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Dalībvalstis arvien vairāk veic pasākumus, lai nodrošinātu pensiju adekvātumu, izmantojot minimālas garantijas un pabalstu indeksāciju, veicinātu elastīgu pensionēšanos, pielāgotu pensiju uzkrāšanas nosacījumus dažādām darbinieku kategorijām un palielinātu papildpensiju nozīmi.

Labāka piekļuve kvalitatīvai veselības aprūpei un ilgtermiņa aprūpei līdztekus to efektivitātes uzlabošanai ir reformu pamatprincips dalībvalstīs. Dažiem Eiropas iedzīvotājiem būtisks šķērslis veselības aprūpes pieejamībai joprojām ir izmaksas un gaidīšanas laiks. Tādējādi vairākās dalībvalstīs veselības aprūpes sistēmu reforma ir vērsta uz minēto sistēmu efektivitātes uzlabošanu, nodrošinot labāku koordinēšanu un piešķirot lielāku nozīmi primārajai veselības aprūpei un profilaksei. Tiek veikti pasākumi, lai uzlabotu veselības aprūpes darbinieku apmācību un darba nosacījumus. Ilgtermiņa aprūpes jomā lielāko aprūpes daļu joprojām nodrošina ģimenes locekļi, ņemot vērā, ka lielākajā daļā dalībvalstu trūkst visaptverošu shēmu, lai apmierinātu vajadzību pēc senioru aprūpes. Pašreizējo reformu uzdevums ir apvienot publisko iestāžu nodrošinātu atbalsta sistēmu, kas paredzēta neformāliem un ģimenes aprūpētājiem, ar kopienas un institucionālo pakalpojumu tīklu, pievēršot uzmanību ilgtspējai, ņemot vērā demogrāfiskās problēmas.

Labi funkcionējošs sociālais dialogs ir būtisks Eiropas sociālās tirgus ekonomikas elements. Tas palīdz stiprināt sociālo kohēziju un mazināt konfliktus sabiedrībā, sniedzot savstarpēju labumu darbiniekiem, darba devējiem un valdībām. Sociālo partneru iesaistīšana reformu sagatavošanā var uzlabot to uzbūvi un īstenošanu, palielināt iedzīvotāju ieinteresētību un, iespējams, panākt labākus sociālekonomiskos rezultātus. Tomēr sociālo

partneru iesaistes pakāpe un ietekme dalībvalstīs ievērojami atšķiras, un vairākos gadījumos tā ir vāja. Lai gan nepastāv visiem gadījumiem piemērota sociālā dialoga modeļa, dažās dalībvalstīs ir skaidras iespējas uzlabot sociālo partneru spējas un nodrošināt tiem pienācīgu satvaru prognozējamai un savlaicīgai apspriešanai, tostarp visos galvenajos Eiropas pusgada posmos. Tāpat arī pilsoniskās sabiedrības organizāciju pieredzes izmantošana var būt un ir būtiska, lai nodrošinātu, ka reformu izstrāde un īstenošana būtu efektīva. Tomēr sabiedriski ieinteresēto personu iesaistes pakāpe dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras, un dažās no tām trūkst pietiekamas kapacitātes, lai aktīvi piedalītos politiskajās debatēs.

1. PĀRSKATS PAR DARBA TIRGUS UN SOCIĀLAJĀM TENDENCĒM UN PROBLĒMĀM EIROPAS SAVIENĪBĀ

Šajā iedaļā sniegts pārskats par tendencēm un problēmām darba tirgū un sociālajā jomā Eiropas Savienībā, sniedzot detalizētu analītisku pārskatu par galvenajām nodarbinātības un sociālās politikas jomām.

1.1. *Darba tirgus tendences*

Darba tirgus nosacījumi turpina uzlaboties, nodarbinātības līmenim ES sasniedzot rekordaugstu atzīmi. Pateicoties spēcīgai ekonomiskajai izaugsmei (2,4 %), 2017. gadā cilvēku skaits nodarbinātībā ES palielinājās par 1,6 %, kas ir lielākais gada pieauguma rādītājs kopš atvēršanās sākuma. Kopējā nodarbinātība 2018. gada pirmajos divos ceturkšņos turpināja pieaugt, sasniedzot 238,9 miljonus², kas ir par aptuveni 3,2 miljoniem darbvieta vairāk nekā pirms gada un arī augstākais jebkad ES sasniegtais rādītājs. Kopš nodarbinātības atgūšanās sākuma 2013. gada vidū tika radītas vairāk nekā 14 miljoni papildu darbvieta.

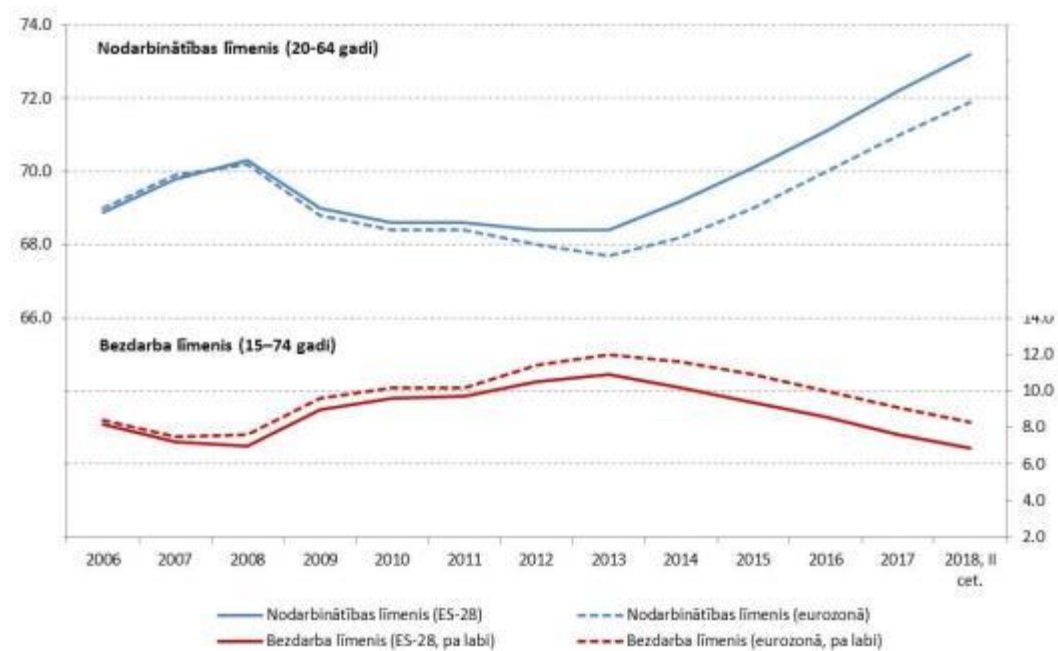
Nodarbinātības līmenis (20–64 gadus vecu cilvēki) stabili pieaug, tuvojoties stratēģijas “Eiropa 2020” mērķim. Tas pieaudzis neliels straujāk nekā 2016. gadā – par 1,1 procentpunktu līdz 72,2 % 2017. gadā un 2018. gada pirmajos divos ceturkšņos turpināja pieaugt, sasniedzot līdz pat 73,2 % (1. attēls). Ja pozitīvā tendence saglabāsies pašreizējā tempā, ES būtu labas izredzes sasniegt stratēģijas “Eiropa 2020” mērķi — 75 % nodarbinātības līmeni. Stāvoklis turpina uzlaboties arī eurozonā, kur nodarbinātības līmenis 2018. gada otrajā ceturksnī sasniedza savu augstāko atzīmi — 71,9 %. Šo pozitīvo attīstību veicina aizvien pieaugoša augšupēja tendence piedalīties darba tirgū. 2018. gada otrajā ceturksnī ekonomiskās aktivitātes rādītājs (15—64 g.v.) sasniedza rekordaugstu līmeni 73,8 % (73,5 % eurozonā). Aktivitātes līmenis ES pastāvīgi pieaug pat krīzes laikā, sašaurinot plaisu

² Kopējie nodarbinātības rādītāji iegūti no nacionālajiem kontiem (iekšzemes jēdziens), citi skaitļi no darbaspēka apsekojuma datiem. Šajā iedaļā visur izmantoti katru ceturksni sezonāli koriģēti dati.

starp ES uz ASV rādītājiem. Vecāka gadagājuma darba ņēmēji un sievietes 2017. gadā turpināja virzīt darbaspēka līdzdalības pieaugumu.

Bezdarba līmenis ir atgriezies pirmskrīzes līmenī. Pateicoties stabilai darbvietu radīšanas tendencei, bezdarba līmenis turpināja samazināties līdz 6,9 % 2018. gada 2. ceturksnī, t. i., līdz līmenim, kāds ES nebija reģistrēts kopš 2008. gada 2. ceturkšņa, un vairāk nekā par 4 procentpunktiem mazāk nekā augstākā atzīme 2013. gadā. Eurozonā bezdarba līmeņa uzlabojums nav tik būtisks – 2018. gada 2. ceturksnī tas saglabājās 8,3 % līmenī, kas ir par vienu procentpunktu vairāk nekā 2008. gadā reģistrētais zemākais līmenis. Šīs pozitīvās tendences ir saistītas ar ilgstoša bezdarba līmeņa nepārtrauktu samazināšanos (t. i., bezdarbnieku īpatsvars aktīvajā sabiedrībā vismaz vienu gadu), kas ES samazinājās par 0,5 procentpunktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu līdz 3 % 2018. gada 2. ceturksnī (3,9 % eurozonā). Lai gan pēdējā gada laikā visās dalībvalstīs bezdarbs (tostarp ilgstošs bezdarbs) ir samazinājies, aizvien saglabājas ievērojama bezdarba līmeņa izkliedētība (kā norādīts 3.1.1. iedaļā), un dažas dalībvalstis joprojām ir tālu no šo valstu pirmskrīzes minimālā līmeņa.

1. attēls. Nodarbinātības un bezdarba līmenis ES un eurozonā.

Avots: Eurostat, DSA. Piezīme. Sezonāli koriģēti dati par 2018. gada 2. ceturksni.

Jauniešu bezdarbs turpina strauji samazināties, sarūkot par 1,8 procentpunktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu līdz 15,2 % 2018. gada 2. ceturksnī (16,9 % eurozonā). Šis

līmenis atbilst tieši pirms krīzes (2008.g. 2.cet.) sasniegtajam minimālajam līmenim, un patlaban ir gandrīz par 9 procentpunktiem zemāks nekā augstākā atzīme 2013. gadā. Tomēr dažās dalībvalstīs jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir augsts, pārsniedzot 30 % Spānijā, Itālijā un Grieķijā (sk. 3.2.1. iedaļu). Turpinās uzlabojumu veikšana attiecībā uz cilvēkiem vecumā no 15 līdz 24 gadiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), un kuru īpatsvars samazinājās par 0,6 procentpunktiem līdz 10,9 % 2017. gadā, kas ir līdzīgs 2008. gada līmenim.

Jauniešu bezdarba līmeņa samazināšanos atspoguļo paralēls jauniešu izglītības līmeņa pieaugums: izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo personu skaits (vecumā no 18 līdz 24 gadiem), kas pēdējo desmit gadu laikā ir pastāvīgi samazinājies, pēdējā laikā samazinājies (par 0,1 procentpunktu), 2017. gadā sasniedzot 10,6 %. Tas ir ļoti tuvu stratēģijas “Eiropa 2020” mērķim — 10 %, lai gan ir iespējama turpmāka samazināšana³. Terciārās izglītības iegūšanas līmenis vecuma grupā no 30 līdz 34 gadiem nepārtraukti palielinājās, sasniedzot 39,9 % 2017. gadā, gandrīz sasniedzot stratēģijas “Eiropa 2020” mērķi — 40 %.

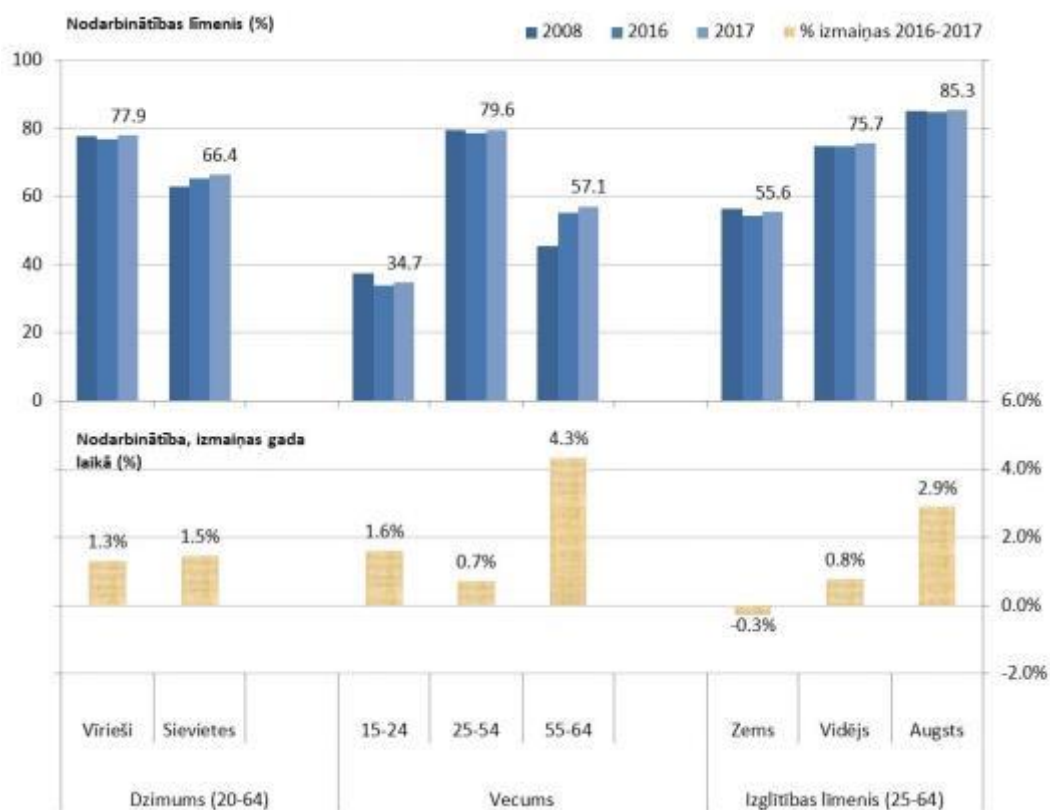
Atvērēšanās ir izteiktāka nodarbināto personu nevis nostrādāto stundu griezumā. Kopējais nostrādāto stundu skaits ES 2017. gadā palielinājās par 1,2 %, turpinot 2015. gadā sākušos pozitīvo tendenci. Tomēr šis pieaugums ir zemāks par kopējo nodarbinātības līmeni (kas pieauga par 1,6 %, sk. iepriekš), un tas nozīmē, ka nostrādāto stundu skaits uz vienu iedzīvotāju samazinājās. Kopējais nostrādāto stundu skaits vēl nav atgriezušās pie 2008. gadā reģistrētās augstākās atzīmes. Šie pierādījumi liecina par neizmantotu darbaspēka potenciālu darba tirgū, uz ko norādīja arī citi rādītāji. 2017. gadā ES bija gandrīz 9 miljoni piespiedu nepilna laika darbinieku (t. i., darba ņēmēji, kuri strādā nepilnu darba laiku, bet vēlētos strādāt vairāk), šis rādītājs samazinājies no augstākās atzīmes 10,3 miljoniem 2013. gadā, tomēr vēl arvien ir par 1,3 miljoniem vairāk nekā 2008. gadā. Ilgtermiņa perspektīvā darba stundu mērenā dinamika ir daļa no strukturālās pārejas, kas saistīta ar aizvien biežāku nepilna laika darba izmantošanu pēdējo 15 gadu laikā mainīgām darbinieku vēlmēm attiecībā uz darba laika režīmu. Rezultātā viena cilvēka nostrādāto stundu skaitam kopš 2000. gada ir tendence pakāpeniski samazināties⁴.

³ Komisija 2017. gada 14. novembra paziņojumā “Eiropas identitātes stiprināšana ar izglītību un kultūru” (COM (2017) 673 *final*) norāda, ka vēlmi līdz 2025. gadam samazināt izglītības priekšlaicīgas pamešanas rādītāju līdz 5 %.

⁴ Sīkāka informācija Eiropas Komisijā (2018), „Nodarbinātība un sociālie procesi Eiropā – 2018. gada pārskats.”

Nodarbinātības pieaugums 2017. gadā bija vērojams visās galvenajās demogrāfiskajās grupās. Tāpat kā iepriekšējos gados, vislielākais pieaugums reģistrēts gados vecāku darba ņēmēju (55–64 g.v.) vidū. (2. attēls): nodarbināto cilvēku skaits šajā grupā 2017. gadā pieauga par 4,3 %, paaugstinot nodarbinātības līmeni līdz 57,1 %, kas ir augstākais jebkad sasniegtais rādītājs (gandrīz par 12 procentpunktiem vairāk nekā 2008. gadā). Jauniešu skaits (15–24 g.v.) ir palielinājies nedaudz straujāk nekā 2016. gadā (1,6 % pret 1,3 %). Tomēr jauniešu nodarbinātības līmenis nav pilnībā atguvies no krīzes, jo ar 34,7 % 2017. gadā tas joprojām ir par 2,7 procentpunktiem zemāks nekā 2008. gadā. Tomēr, ņemot vērā stabilu aktivitātes līmeni (2017. gadā tas bija 41,7 % salīdzinājumā ar 41,6 % 2016. gadā), nodarbinātības pieaugums izraisīja bezdarba līmeņa pastāvīgu samazināšanos šajā vecuma grupā. 2017. gadā nodarbinātība nedaudz straujā palielinājās sieviešu vidū nekā vīriešu vidū (1,5 % pret 1,3 %). Tomēr nodarbinātības atšķirība starp dzimumiem saglabājas gandrīz nemainīga — 11,5 procentpunkti, kas ir par 0,1 procentpunktu mazāk nekā 2016. gadā (lai gan 2008. gadā tā bija daudz mazāka nekā pirmskrīzes atzīme — 15 procentpunkti). Lai gan 2017. gadā bija vērojams pieaugums par 1,7 procentpunktiem, sasniedzot 63 %, to iedzīvotāju, kas dzimuši ārpus ES, vecumā no 20 līdz 64 gadiem nodarbinātības līmenis joprojām ir par 10 procentpunktiem zemāks nekā attiecīgi ES dzimušo nodarbinātības līmenis. Attiecībā uz sieviešu skaitu plaša ir lielāka (aptuveni 14 procentpunkti).

2. attēls. Nodarbinātības līmenis un nodarbinātības pieaugums dažādās grupās ES.

Avots: Eurostat, DSA.

Ekonomikas atlabšana turpina vairot augsti kvalificētu darbinieku skaitu ekonomikā.

To cilvēku skaits nodarbinātībā, kuriem ir augstākā izglītība, 2017. gadā palielinājās par 2,9 % (vecuma grupā no 25 līdz 64 gadiem), savukārt vidēji kvalificētiem darbiniekiem (t. i., tiem, kuriem ir vidējā izglītība) tika reģistrēts mērens pieaugums par 0,8 %. Turpretim mazkvalificētu darba ņēmēju (t. i., ar pamatskolas vai zemāku izglītību) skaits ir samazinājies par 0,4 %. Tā kā mazkvalificēto darbinieku sabiedrība vecumā no 25 līdz 64 gadiem kopskaitā samazinās (par 2,7 % salīdzinājumā ar 2016. gadu), kā daļa sabiedrības novecošanu un augstāko izglītību ieguvušu jaunāku paaudžu atspoguļojošas tendences, šīs grupas nodarbinātības līmenis faktiski palielinājās no 54,3 % 2016. gadā līdz 55,6 % 2017. gadā. Plaša starp zemu un augsti kvalificētu darbinieku nodarbinātības līmeni nedaudz samazinājās no 30,5 procentpunktiem 2016. gadā līdz 29,7 procentpunktiem 2017. gadā, bet tā joprojām ir ļoti liela un liecina par rīcības brīvību, lai palielinātu mazizglītotu cilvēku nodarbināmību. Šā ziņojuma turpmākajās iedaļās ir sīki izklāstītas tendences pa dalībvalstīm.

Pagaidu nodarbinātība kā kopējās nodarbinātības īpatsvars 2017. gadā saglabājās gandrīz stabilā līmenī, bet nepilna laika nodarbinātība nedaudz samazinājās. Sekojot līdzīgai tendencei kā pēdējos gados, atvēršanās sekmē darbvietu izveidi gan slēdzot pastāvīgus, gan pagaidu darba līgumus; kas 2017. gadā attiecīgi pieauga par aptuveni 2,7 miljoniem un 0,8 miljoniem (atbilstoši procentuālajiem pieaugumiem par 1,7 % un 2,9 %). Neraugoties uz to, kā kopējās nodarbinātības īpatsvars pagaidu darbinieku daļa saglabājās gandrīz nemainīga, mazliet palielinoties par 0,1 procentpunktu līdz 14,3 % (vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem). Otro gadu pēc kārtas nepilna laika darbinieku (15–64 gadu vecuma grupā) īpatsvars samazinājās tikai nedaudz (par 0,1 %, sasniedzot 19,4 % 2017. gadā), paliekot gandrīz par 2 procentpunktiem virs 2008. gada līmeņa. Turklāt, kā minēts iepriekš, piespiedu nepilna laika darbinieku īpatsvars ievērojami samazinās (no 21,1 % 2016. gadā līdz 19,8 % 2017. gadā), lai gan tas joprojām ir ievērojams. Pašnodarbinātība (15 — 64 g.v.) kopējā nodarbinātībā turpināja lēnām samazināties līdz 13,7 % 2017. gadā (no 14,0 % 2016. gadā un 14,4 % 2013. gadā).

Nozaru attīstības griezumā nodarbinātība turpināja virzīties uz pakalpojumu jomu. Saskaņā ar pēdējo gadu tendenci vislielākais darbvietu skaits⁵ (2,8 miljoni papildu cilvēku nodarbinātībā 2017. gadā jeb + 1,6 % salīdzinājumā ar 2016. gadu; pamatojoties uz nacionālajiem kontiem) tika radīts pakalpojumu jomā. No 2008. līdz 2017. gadam nodarbinātības īpatsvars pakalpojumu jomā ES pastāvīgi palielinājās no 70,1 % līdz 73,9 %. Pieaugot par 2 %, būvniecībā tika reģistrēts lielākais nodarbinātības pieaugums kopš ekonomikas lejupslīdes, ekonomikas atlabšana sākās 2015. gadā; tomēr nodarbināto skaits joprojām ir par gandrīz 15 % zemāks nekā 2008. gadā. Nozarē bija vērojama arī stabila paplašināšanās (par 1,5 %, kas ir augstākais rādītājs kopš 2007. gada). Visbeidzot, pēc ilgstošas lejupslīdes, nodarbinātība lauksaimniecībā 2017. gadā nedaudz palielinājās (par 0,3 %).

⁵ Pakalpojumu jomā lielākais procentuālais pieaugums tika reģistrēts „informācijas un komunikācijas” darbībā, kam sekoja “profesionālā, zinātniskā un tehniskā darbība”; “administratīvās un atbalsta pakalpojumu darbības” (attiecīgi par 3,4 % un 2,9 % 2017. gadā). Turpretim “finanšu un apdrošināšanas pakalpojumu” jomā reģistrēts samazinājums par 0,7 %.

1.2. Sociālās tendences

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska apdraudēto personu skaits (AROE)⁶ 2017. gadā ir būtiski samazinājies un patlaban noslīdējis zem pirmskrīzes līmeņa. Lejupslīdoša tendence attiecībā uz šo rādītāju 2017. gadā turpinājās jau piekto gadu pēc kārtas, samazinoties līdz 113 miljoniem cilvēku (jeb 22,5 % no kopējā iedzīvotāju skaita) saskaņā ar nodarbinātības atveseļošanas un izmantojamo ienākumu pieaugumu. Tādējādi 2017. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaits ES bija par 5 miljoniem mazāks nekā pirms krīzes (2008. gadā), savukārt starpība no 2012. gada augstākās atzīmes ir gandrīz 11 miljoni. Tomēr, ņemot vērā krīzes radīto atpalcību, stratēģijas „Eiropa 2020” pamatmērķis (par 20 miljoniem mazāk nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku salīdzinājumā ar 2008. gadu) joprojām ir ļoti tālu. Pašreizējo vispārējo samazinājumu attiecībā uz izraisījuši vis trīs apakškomponenti, bet katrs atšķirīgā mērā (sk. turpmāk un 3. attēlu).

6 Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautas personas (AROE) ir cilvēki, kuri ir pakļauti nabadzības riskam (AROP) un/vai saskaras ar smagu materiālā nenodrošinātību (SMN), un/vai dzīvo mājāsaimniecībās ar ļoti zemu nodarbinātības intensitāti (LZNI).

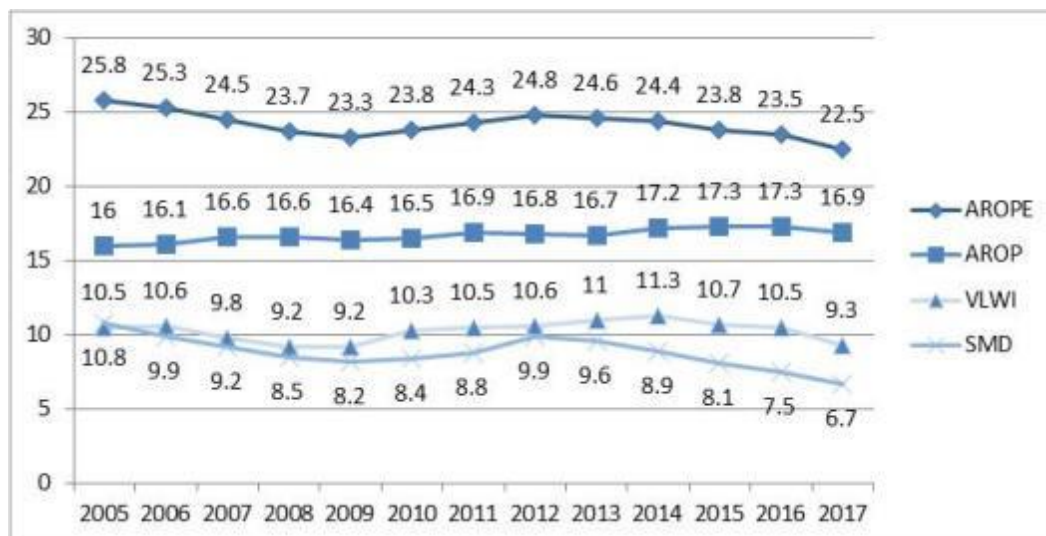
Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautas personas, ir cilvēki, kuri dzīvo mājāsaimniecībās, kur ekvivalents rādītājs esošais ienākums ir mazāks par 60 % no valsts ekvivalentā vidējā ienākuma (tāpēc šis rādītājs ir ienākumu nabadzības rādītājs).

Cilvēki ir smagā materiālā nenodrošinātībā, ja viņi dzīvo mājāsaimniecībās, kas nespēj atļauties vismaz četras no šādām pozīcijām: 1) laikus nomaksāt īres / hipotekārā aizdevuma / komunālo pakalpojumu maksājumus; 2) uzturēt mājokli pietiekami siltu; 3) segt neparedzētus izdevumus; 4) ēst gaļu, zivis vai citu olbaltumvielu ekvivalentu katru otro dienu; 5) vienu ikgadējā atvaļinājuma nedēļu pavadīt ārpus mājām; 6) izmantot automašīnu privātām vajadzībām; 7) iegādāties veļas mazgājamo mašīnu; 8) iegādāties krāsu televizoru; un 9) iegādāties tālruni.

Cilvēki, kas dzīvo mājāsaimniecībās ar ļoti zemu darba intensitāti (t. i., (daļējā) bezdarbnieku mājāsaimniecībā), ir 0–59 gadus veci cilvēki, kuri dzīvo mājāsaimniecībās, kurās darbaspējīga vecuma pieaugušie (vecumā no 18 līdz 59 gadiem) pagājušajā gadā strādājuši mazāk nekā 20 % no viņu kopējā darba potenciāla.

7 EU-SILC ienākumu statistika attiecas uz iepriekšējo iepērkamo gadu, izņemot Apvienoto Karalisti (apsekojuma veikšanas gads) un Īriju (ienākumi par pēdējiem 12 mēnešiem pirms apsekojuma)).

3. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu (*AROPE*) īpatsvars un apakškomponenti (2005–2017).

Avots: Eurostat, statistika attiecībā uz ienākumiem un dzīves apstākļiem (*SILC*). Piezīme. Paskaidrojums zemspērtas piezīmē6.

Straujš to cilvēku skaita kritums, kas saskaras ar smagu materiālo nenodrošinātību (SMN), sasniedz zemāko līmeni pēdējā laikā, atspoguļojot dzīves līmeņa paaugstināšanos. No smagas materiālās nenodrošinātības 2017. gadā tika atbrīvoti vairāk nekā 3 miljoni cilvēku, tādējādi kopējais skarto personu skaits samazinājās līdz 34,8 miljoniem jeb 6,9 % no ES iedzīvotāju skaita (par 0,6 procentpunktiem mazāk nekā 2017. gadā un zem 2008. gadā reģistrētā līmeņa). Šis samazinājums ir ievērojama uzlabojums jau piekto gadu pēc kārtas, atspoguļojot mājsaimniecību materiālās situācijas uzlabošanos. Neraugoties uz šīm pozitīvajām norisēm, starp dalībvalstīm joprojām pastāv lielas atšķirības (sk. 3.4. iedaļu).

Rekordaugsts nodarbinātības līmeņa pieaugums ir veicinājis to, ka 2017. gadā par 3,7 miljoniem samazinājās to personu skaits, kas dzīvo daļējās bezdarbnieku mājsaimniecībās. Kā iedzīvotāju daļa vecuma grupā no 0 līdz 59 gadiem tas atbilst samazinājumam no 10,5 % 2016. gadā līdz 9,3 % 2017. gadā, kas pirmo reizi kopš 2009. gada ir mazāk nekā 10 %. Tomēr gan rādītājs, gan problēmas skarto cilvēku skaits joprojām pārsniedz pirmskrīzes līmeni.

Nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars pirmo reizi kopš ekonomikas krīzes uzrādījis samazināšanos. Pēc nabadzības riskam pakļauto cilvēku skaita palielināšanās līdz

2014. gadam turpmāko divu gadu laikā šis rādītājs nostabilizējās. 2017. gadā rādītājs samazinājās par 0,4 procentpunktiem līdz 16,9 % jeb gandrīz 2 miljoniem cilvēku, un tas bija pirmais gads pēc krīzes, kad nabadzīgu mājsaimniecību ienākumi pieauguši straujāk nekā medianālie ienākumi. Jaunākie *Eurostat* ātro aplēšu⁸ dati liecina, ka šis nabadzības līmeņa samazinājums turpināsies. Tomēr nabadzības riska rādītājs personām, kuras dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti zemu nodarbinātības intensitāti, ir palielinājies jau ceturto gadu pēc kārtas un tagad sasniedz rekordaugstu līmeni — 62,3 %. Tas norāda uz pastāvīgām nepilnībām sociālo pabalstu adekvātuma ziņā vairākās valstīs, un tas ir identificēts par sociālās aizsardzības komitejai⁹ novērojamu tendenci.

Neraugoties uz nabadzības riskam pakļauto cilvēku īpatsvara vispārējo samazināšanos, nodarbinātu personu nabadzība joprojām ir augsta. 2017. gadā 9,6 % strādājošo iedzīvotāju mājsaimniecības ienākumi bija zem 60 % no attiecīgās valsts mediānas, šis skaitlis nemainījās no 2016. gada un joprojām krietni pārsniedz 2008. gada rādītāju — 8,5 %. Līdz šim pieaugums ir ietekmējis gan nepilna laika darbiniekus, gan pilna laika darbiniekus, lai gan pirmie joprojām ir pakļauti ievērojami lielākam nabadzības riskam (15,8 % salīdzinājumā ar 8,0 %). Šī tendence ir jo īpaši skārusi gados jaunus darbiniekus (jaunākus par 30 gadiem), kuriem ir lielāks un pieaugošs risks attiecībā uz darbiniekiem, kuriem ir 30 gadu un vairāk. Nodarbinātu personu nabadzība tika identificēta par sociālās aizsardzības komitejai novērojamu tendenci gan no īstermiņa, gan ilgtermiņa perspektīvā¹⁰.

Nabadzības rādītāji attiecībā uz visneaizsargātākajiem cilvēkiem liecina par pieticīgiem uzlabojumiem, pavēršot iepriekšējās tendences pretējā virzienā. Nabadzības plaisa, kas nosaka to, cik tālu no nabadzības sliekšņa atrodas nabadzības apdraudētie, 2017. gadā samazinājās. Tā nedaudz samazinājās no 25 % līdz 24,7 %, tomēr vēl krietni apsteidz pirmskrīzes līmeni. Tas liek domāt, ka visneaizsargātāko iedzīvotāju relatīvais ienākumu stāvoklis nedaudz uzlabojas. Bezdarbnieku vidū nabadzības risks pirmo reizi kopš krīzes sākuma ir samazinājies, tomēr 48 % rādītājs joprojām ir tuvu rekordaugstam līmenim.

Neraugoties uz vispārējiem uzlabojumiem, joprojām ir augsts nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu skaits. *AROPE* rādītājs attiecībā uz bērniem (vecumā

⁸ *EU-SILC* dati lielākajā daļā dalībvalstu attiecas uz iepriekšējā gadā reģistrētajiem ienākumiem (t. i., 2016. gada ienākumi priekš *SILC* 2017. gadā, sk. arī zemsivētras piezīmi⁷). *Eurostat* publicētie ātrās aplēses statistikas dati liecina, ka nabadzības riska rādītāja uzlabojumi (kā arī S80/S20 attiecība) vairumā dalībvalstu ir gaidāmi arī attiecībā uz 2017. gadā reģistrētajiem ienākumiem (t. i., 2018. gadā publicētajiem rādītājiem).

⁹ Sociālās aizsardzības komitejas ziņojums par 2018. gadu.

¹⁰ Sociālās aizsardzības komitejas ziņojums par 2018. gadu.

no 0 līdz 17 gadiem) turpina samazināties — no 26,4 % līdz 24,5 % 2017. gadā, kas ir krietni zem pirmskrīzes līmeņa. Tomēr 62,9 % mazkvalificētu vecāku bērnu joprojām ir pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam salīdzinājumā ar tikai 9 % augsti kvalificētu vecāku bērniem. Attiecībā uz trešās valstīs dzimušu vecāku bērniem to īpatsvars, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, visā pēckrīzes periodā palielinājās, 2017. gadā sasniedzot 34,5 %, kas vairāk nekā divas reizes pārsniedza to bērnu īpatsvaru, kuru vecāki bija dzimuši attiecīgajā valstī. Galvenais bērnu nabadzības virzītājspēks ir vientuļu vecāku mājsaimniecību skaita pieaugums, kuru īpatsvars ir palielinājies no 4,4 % ES iedzīvotāju 2011. gadā līdz 4,8 % 2016. gadā (bet 2017. gadā tas samazinājās līdz 4,3 %). Bērniem no vientuļa vecāka mājsaimniecības nabadzības riska rādītājs ir divreiz lielāks nekā vidēji bērniem — plaša, kas turpina palielināties.

Mājsaimniecību ienākumi turpina pieaugt, bet lēnākā tempā nekā ekonomika kopumā.

Lai gan mājsaimniecību bruto izmantojamais ienākums (*GDHI*) pieauga ceturto gadu pēc kārtas līdz 2017. gadam un tagad ir krietni priekšā 2008. gada līmenim, gada pieaugums joprojām atpaliek no IKP pieauguma (*GDHI* pieauga par mazāk kā 1 % gadā līdz 2017. gadam, bet reālais IKP uz vienu iedzīvotāju tajā pašā periodā palielinājās par 2,2 %). Tas uzsver, ka mājsaimniecību ienākumu pieaugums atpaliek no vispārējā ienākumu pieauguma ekonomikā. Kā redzams 3.4. iedaļā, mājsaimniecību bruto izmantojamie ienākumi uz vienu iedzīvotāju reālā izteiksmē vairākās dalībvalstīs joprojām ir zem pirmskrīzes līmeņa.

Ienākumu nevienlīdzības pieaugums pēckrīzes gados ir sācis samazināties 2017. gadā, lai gan tas vēl aizvien nekompensē iepriekšējo pieaugumu. Vidēji 20 % turīgāko mājsaimniecību dalībvalstīs ir ienākumi, kas vairāk nekā piecas reizes pārsniedz 20 % nabadzīgāko mājsaimniecību ienākumus. S80/S20 attiecības rādītājs no 2008. līdz 2016. gadam palielinājās no 5,0 līdz 5,2, ko veicināja arī sliktie darba tirgus apstākļi un ienākumu stagnācija, jo īpaši zemākajā sadales posmā. 2017. gadā šī attiecība sāka samazināties, vidēji ES atgriežoties pie 5,1. Jaunākās *Eurostat* ātrās aplēses liecina, ka šis samazinājums turpināsies.

2. SOCIĀLO REZULTĀTU PĀRSKATA MOMENTUZNĒMUMI

Eiropas sociālo tiesību pīlārā, kuru Eiropas Parlaments, Padome un Komisija 2017. gada 17. novembrī izveidoja kā starpiestāžu paziņojumu, ir noteikti vairāki svarīgi principi un tiesības, lai atbalstītu taisnīgus un labi darbojošos darba tirgus un sociālās drošības sistēmas. Tas ir veidots kā virzienrādītājs atjaunotajā dalībvalstu savstarpējās konverģences procesā, virzībā uz labākiem sociālekonomiskajiem apstākļiem.

Eiropas sociālo tiesību pīlāru papildina sociālo rezultātu pārskats, kas palīdzēs uzraudzīt darbības rezultātus un sekos tendencēm dalībvalstīs¹¹. Rezultātu pārskatā ir sniegti vairāki rādītāji (pamatrādītāji un otrējie rādītāji), ar kuriem izvērtē dalībvalstu darbības rezultātus pēc atlasītiem rādītājiem nodarbinātības un sociālajā jomā atbilstīgi trim plašām dimensijām, kas noteiktas minētā pīlāra kontekstā: i) vienādas iespējas un darbaspēka tirgus pieejamība, ii) dinamiski darbaspēka tirgi un taisnīgi darba apstākļi, iii) publiskā sektora atbalsts/ sociālā aizsardzība un iekļaušana. Kopš 2018. gada izdevuma vienotajā nodarbinātības ziņojumā ir integrēts sociālo rezultātu pārskats, kura rezultāti (attiecībā uz pamatrādītājiem) ir apkopoti šajā nodaļā. Analīze ir dota 3. nodaļā izklāstītās plašākās reformas kontekstā.

2.1. Paskaidrojumi par rezultātu pārskatu

Sociālo rezultātu pārskats ir galvenais rīks snieguma uzraudzīšanai nodarbinātības un sociālajā jomā un panāktu konverģenci virzībā uz labākiem dzīves un darba apstākļiem.

Tas jo īpaši palīdz uzraudzīt dalībvalstu situāciju attiecībā uz pīlāra izmērāmiem aspektiem, papildinot pašreizējos uzraudzības rīkus, jo īpaši Nodarbinātības pārraudzības instrumentu un Sociālās aizsardzības pārraudzības instrumentu¹². Tas īpaši ietver 14 pamatrādītājus, ar kuriem izvērtē nodarbinātības un sociālās tendences kopumā¹³:

¹¹ SWD(2017) 200 *final*, kas papildina 2017. gada 26. aprīļa Paziņojumu COM(2017) 250 *final*.

¹² Nodarbinātības pārraudzības instruments (NPI) un Sociālās aizsardzības pārraudzības instruments (SAPI) ir gada ziņojumi, ko attiecīgi sagatavo Nodarbinātības komiteja un Sociālās aizsardzības komiteja. Tās norāda uz tendencēm, kurām jāpievērš uzmanība, galvenajām nodarbinātības un sociālajām problēmām dalībvalstīs un uzrauga progresu stratēģijas “Eiropa 2020” nodarbinātības un nabadzības mazināšanas mērķu sasniegšanā.

¹³ 2018. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā pēc Nodarbinātības komitejas un Sociālās aizsardzības komitejas (un to rādītāju apakšgrupu) pieprasījuma divi pamatrādītāji “dinamisku darbaspēka tirgu un taisnīgu darba apstākļu” jomā (“aktīvas darba tirgus politikas dalībnieki no 100 cilvēkiem, kas grib strādāt” un “atlīdzība darbiniekiem par darba stundu, euro”) netika iekļauti pārskata tabulā un tehnisku apsvērumu dēļ turpmākajā analīzē netika norādīti kā rezultātu pārskata pamatrādītāji. Pēc diskusijām 2018. gada septembrī komitejas vienojās aizstāt šos rādītājus ar alternatīviem rādītājiem (t. s. “ilgstoša bezdarba līmenis” un „neto ienākumi vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem”). Šie rādītāji, kas jo īpaši

- *Vienādas iespējas un darbaspēka tirgus pieejamība:*
 - izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo daļa (18–24 gadu vecumā);
 - dzimumu atšķirība nodarbinātības līmenī (20–64 gadu vecumā);
 - ienākumu nevienlīdzība, mērīta kā kvintiļu attiecības rādītājs — S80/S20;
 - nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaits (*AROPE*);
 - jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET* rādītājs) (15–24 gadu vecumā);
- *Dinamiski darbaspēka tirgi un taisnīgi darba apstākļi:*
 - nodarbinātības līmenis (20–64 gadu vecumā);
 - bezdarba līmenis (15–74 gadu vecumā);
 - ilgstoša bezdarba līmenis (15–74 gadu vecumā);
 - mājsaimniecību rīcībā esošie bruto ienākumi reālā izteiksmē uz vienu cilvēku¹⁴;
 - neto ienākumi vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem¹⁵
- *Publiskā sektora atbalsts / sociālā aizsardzība un iekļaušana:*
 - sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanos¹⁶;
 - bērni pirms 3 g. v. formālajā aprūpē;
 - respondentu nosauktās neapmierinātās medicīniskās vajadzības;
 - daļa no iedzīvotājiem ar vispārīgām digitālajām pamatprasmēm vai augstākām prasmēm.

Pamatrādītājus analizē, izmantojot vienoto metodiku, par ko vienojušās Nodarbinātības komiteja un Sociālās aizsardzības komiteja (sīkāk sk. 3. pielikumu). Ar šo metodiku izvērtē stāvokli un notikumu attīstību dalībvalstīs, aplūkojot katra sociālo rezultātu pārskatā iekļautā pamatrādītāja līmeņus un izmaiņas gada laikā¹⁷. Līmeņi un izmaiņas ir iedalīti pēc to attāluma no attiecīgajiem (nesvērtajiem) ES vidējiem rādītājiem. Pēc tam dalībvalstu

saistīti ar pīlāra principiem “Aktīvs atbalstu nodarbinātībai” un “Algas”, tiks izmantoti pašreizējā vienotā nodarbinātības ziņojuma analizē.

¹⁴ Pēc komiteju pieprasījuma šo rādītāju mēra, izmantojot “nekoriģētos ienākumus” (proti, neietverot sociālos maksājumus natūrā) un neiekļaujot atsauci uz pirktpējas līmeņa (PSL) vienību izmantošanu.

¹⁵ Šā rādītāja līmeņi ir izteikti ar pirktpējas līmeni (PSL), bet izmaiņas izsaka valsts valūtā reālā izteiksmē. Lai novērstu īstermiņa svārstības, gan līmeņu, gan izmaiņu gadījumā tiek izmantoti 3 gadu vidējie rādītāji. Šis rādītājs būtu jālasa un jāinterpretē kopā ar citiem rādītājiem, piemēram, nodarbinātu personu nabadzības līmeni, attiecību starp algu sadalījuma piekto un pirmo decili (D5/D1) un citiem attiecīgiem NPI/SAPI un KNS rādītājiem.

¹⁶ To mēra kā nabadzības riskam pakļauto cilvēku īpatsvaru iedzīvotāju kopskaitā, proti, kā starpību pirms un pēc sociālajiem pārvedumiem.

¹⁷ Izņemot mājsaimniecību bruto izmantojamo ienākumu, kuru mēra kā indeksa rādītāju (2008. gads = 100, tādējādi atspoguļojot izmaiņas, salīdzinot ar laiku pirms krīzes), un izmaiņas pēdējā gadā. Neto ienākumi vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem, kam tiek izmantotas trīs gadu vidējie rādītāji, vienojoties ar Nodarbinātības komiteju un Sociālās aizsardzības komiteju.

rezultātus attiecībā uz līmeņiem un izmaiņām apvieno tā (izmantojot iepriekš definētu matricu), lai katra dalībvalsts tiktu iekļauta vienā no septiņām kategorijām (“labākais sniegums”, “virs vidējā”, “labs sniegums, bet jānovēro”, “vidējs/neitrāls”, “vājš, bet uzlabojas”, “jānovēro” un “kritisks stāvoklis”). Pamatojoties uz minēto, 1. tabulā dots rezultātu pārskata rādītāju kopsavilkums atbilstīgi jaunākajiem datiem par katru rādītāju.

Tiek garantēts, ka tabula ir izskatīta rūpīgi, nevis automātiski. Šai nolūkā 3. nodaļā ir sīki analizēti minētie 14 rādītāji, tostarp ilgtermiņa tendences un papildu rādītāji, ja nepieciešams. Turklāt gaidāmajos valstu ziņojumos tiks sniegta padziļināta visu “kritisko stāvokļu” analīze un papildu sociālekonomiskā un politikas informācija, lai labāk varētu izvērtēt katrai valstij raksturīgās problēmas Eiropas pusgada kontekstā. Kopā ar Nodarbinātības pārraudzības instrumentā un Sociālās aizsardzības pārraudzības instrumentā iekļauto papildu analīzi, tiks sniegts analītisks pamats turpmākajiem Komisijas priekšlikumiem konkrētām valstīm adresētiem ieteikumiem (attiecīgā gadījumā).

2.2. No sociālo rezultātu pārskata iegūtie pierādījumi

Rezultātu pārskata analīze norāda uz nepārtrauktu darba tirgus un sociālā situācija uzlabošanas attiecībā uz ES kopumā¹⁸. Vidēji ES¹⁹ 13 no 14 pamatrādītājiem uzrādīja uzlabojumu salīdzinājumā ar pēdējo pieejamo gadu (t. i., 2017. vai 2016. g. atkarībā no datu pieejamības), un tikai viens (sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu) nedaudz pasliktinājies, lai gan atbilst automātisko stabilizatoru samazinātai ietekmei ekonomikas paplašināšanās posmā. Visievērojamākais progress tika panākts attiecībā uz (vispārēja un ilgstoša) bezdarba līmeni, kas 2017. gadā visās dalībvalstīs samazinājās, un tika uzsvērts tikai viens „kritisks stāvoklis”. Nodarbinātības līmeņa un nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāja dinamika bija pozitīva arī visos rezultātos, jo lielākajā daļā dalībvalstu bija vērojams uzlabojums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Lielākā daļa dalībvalstu saskaras ar problēmām, kas saistītas ar vismaz vienu pamatrādītāju, bet kopējais skaits salīdzinājumā ar pagājušo gadu ir samazinājies.

¹⁸ Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju ieguves termiņš ir 2018. gada 26. oktobris. Atjauninājumi tiks sniegti vienotā nodarbinātības ziņojuma galīgajā redakcijā apstiprināšanai Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības (EPSCO) padomē.

¹⁹ Šie pierādījumi attiecas uz svērtajiem ES vidējiem rādītājiem, izņemot rādītāju “neto ienākumi vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem”, kam izmanto nesvērto vidējo rādītāju.

Ņemot vērā trīs problemātiskākās klasifikācijas kopumā, t. i., “kritisks stāvoklis”, “jānovēro” un “vājš, bet uzlabojas”, lielākā daļa dalībvalstu ir atzīmētas vismaz vienu reizi, izņemot Vāciju, Somiju, Franciju, Nīderlandi un Zviedriju. Ņemot vērā tikai “kritiskās situācijas” (t. i., rādītājus, kuru līmenis ir daudz sliktāks par vidējo, un vai nu neuzlabojas pietiekami strauji vai vēl vairāk pasliktinās), atzīmēto dalībvalstu skaits samazinājās no 14 vienotajā nodarbinātības ziņojumā par 2018. gadu (ar mazāku rādītāju kopumu) līdz 13 patlaban (šo grupu ir atstājušas Igaunija, Malta un Portugāle, savukārt tai pievienojušās Ungārija un Latvija). Problēmu skaits liecina par uzlabojumiem visās jomās. Kopumā 14 izvērtētajās jomās tika konstatēti kopumā 117 vērtējumi „kritisks stāvoklis”, „jānovēro” vai „vājš, bet uzlabojas” gadījumu, t. i., aptuveni 31 % no kopējā novērtējumu skaita (salīdzinājumā ar 33 % 2018. gada VNZ); no tiem 39 ir “kritisks stāvoklis”, kas atbilst 10 % no visiem novērtējumiem (salīdzinājumā ar 13 % 2018. gada VNZ)²⁰.

No trim plašajām dimensijām, kas aptvertas rezultātu pārskatā, līdzīgi kā 2018. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā problemātiskas atzīmes visbiežāk parādās “**publiskā sektora atbalsta / sociālā aizsardzība un iekļaušana**” jomā, kur katram rādītājam atbilst vidēji 9,3 gadījumi (no tiem — 3,5 “kritiski stāvokļi”). Vissarežģītākā situācija ir attiecībā uz **sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu** — šajā jomā rādītāji ir satraucoši 11 dalībvalstīs (5 no tām atrodas vājākajā kategorijā).

Minētajai jomai seko aspekti “**vienādas iespējas un darbaspēka tirgus pieejamība**” un “**dinamiski darbaspēka tirgi un taisnīgi darba apstākļi**”; attiecībā uz katru no tiem vidēji tika atzīmēti vidēji 8,6 un 7,4 gadījumi (attiecīgi 3,2 un 1,8 “kritiski stāvokļi”). Pirmajā minētajā jomā visbiežāk kā problemātisks ir atzīmēts rādītājs **izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie** (10 reizes). Otrajā **neto ienākumi vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem** ir rādītājs ar lielāko problēmu skaitu (12 reizes).

Tāpat kā pagājušajā gadā situācija dalībvalstīs un attiecīgo problēmu nopietnība ir ļoti atšķirīga. Grieķijā, Rumānijā un Itālijā joprojām ir “kritisks stāvoklis”, “jānovēro” vai “vājš, bet uzlabojas” novērtējums par desmit vai vairāk rādītājiem, t. sk. “kritisks stāvoklis”, kas atzīmēts attiecīgi 7, 4 un 6 rādītājos (sk. 1. tabulu). Attiecībā uz šīm valstīm problēmas ir

²⁰ Šā pozitīvā tendence apstiprinās, ja no aprēķina izslēdz abus jaunus rādītājus (“ilgstoša bezdarba līmenis” un “neto ienākumi vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem”), lai varētu salīdzināt ar to pašu rādītāju kopumu. Šajā gadījumā kopējais „kritisks stāvoklis”, „jānovēro” vai „vājš, bet uzlabojas” gadījumu īpatsvars kopējā novērtējumā joprojām ir 31 %, bet “kritisks stāvoklis” gadījumu īpatsvars nedaudz pieaug līdz 11 %.

vienmērīgi sadalītas visās trīs jomās (joprojām sniegums “virs vidējā” ir atzīmēts vienreiz attiecībā uz Grieķiju un Itāliju, attiecīgi par izglītību priekšlaicīgi pametušajiem un respondentu nosauktajām neapmierinātajām medicīniskajām vajadzībām, un divreiz attiecībā uz Rumāniju par bezdarba līmeni un mājsaimniecību bruto izmantojamo ienākumu pieaugumu uz vienu iedzīvotāju). Kopējā problēmu skaita ziņā minētajām valstīm seko Horvātija un Spānija (katrai pa 9 problēmām), Bulgārija (8 problēmas), Kipra, Latvija, un Portugāle (katrai pa 6 problēmām). Turpretī Nīderlande ir sasniegusi rezultātus “labākais sniegums” vai “virs vidējā” 11 pamatrādītājos; tai seko Čehija un Zviedrija (katra 10 rādītājos), Austrija, Vācija un Slovēnija (katra 8 rādītājos).

Aplūkojot **vienādas iespējas un darbaspēka tirgus pieejamību**, lielākie uzlabojumi vidēji tika reģistrēti nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāja un *NEET* rādītāja ziņā, bet mazāks progress redzams attiecībā uz izglītību priekšlaicīgu pārtraukšanu, dzimumu atšķirību nodarbinātībā un ienākumu nevienlīdzību (tomēr pēdējais rādītājs samazinājies pirmo reizi pēckrīzes periodā). Vērtējot atsevišķi pa rādītājiem:

- Spānijā, Itālijā un Rumānijā ir “kritisks stāvoklis” attiecībā uz izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušajām personām salīdzinājumā ar Horvātiju, Īriju, Poliju un Slovēniju, kuru rezultāti ir “labākais sniegums”;
- Grieķijas, Itālijas un Rumānijas rezultāti attiecībā uz dzimumu atšķirību nodarbinātībā ir kritiski, savukārt Somija, Lietuva un Zviedrija ir uzrādījušas “labāko sniegumu”;
- Bulgārijā, Spānijā, Latvijā un Lietuvā ir “kritisks stāvoklis” ienākumu nevienlīdzības jomā, savukārt labākais sniegums reģistrēts Čehijā, Somijā, Slovēnijā un Slovākijā;
- nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāja ziņā kritisks stāvoklis ir Bulgārijā un Grieķijā, salīdzinot ar Čehiju un Somiju kā “labākā snieguma” uzrādītājām;
- stāvoklis *NEET* jomā ir kritisks Kiprā, Horvātijā, Grieķijā un Itālijā, savukārt labākais sniegums ir sasniegts Austrijā, Čehijā, Vācijā, Nīderlandē, Slovēnijā un Zviedrijā.

Pārejot pie **dinamiskiem darbaspēka tirgiem un taisnīgiem darba apstākļiem ES**, vidēji stāvoklis pagājušajā gadā uzlabojās visos rādītājos, jo īpaši nodarbinātības un bezdarba (gan vispārējā, gan ilgstoša bezdarba) līmenī, mājsaimniecību bruto izmantojamajos ienākumos (*GDHI*) uz vienu iedzīvotāju un neto ienākumos vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem. Vērtējot atsevišķi pa rādītājiem:

- Horvātijā, Grieķijā, Itālijā un Spānijā ir vērojams “kritisks stāvoklis” attiecībā uz nodarbinātības līmeni, turpretī “labāko sniegumu” šajā ziņā uzrāda Čehija, Igaunija, Vācija, Nīderlande, Zviedrija un Apvienotā Karaliste;
- Neviena valsts nav kritiskā situācijā attiecībā uz bezdarba līmeni (Kipra, Horvātija, Grieķija un Spānija ir atzīmētas kā “vājas, bet uzlabojas”, savukārt Itālija „jānovēro”); no otras puses, Čehijas rādītāji ir “labākais sniegums”;
- attiecībā uz ilgstoša bezdarba līmeni kritiska situācija konstatēta Itālijā (ar metodikas palīdzību nav noteikts neviens “labākais sniegums”, bet 14 valstis ir “virs vidējā”).
- *GDHI* pieaugums uz vienu personu Grieķijā un Kiprā ir “kritiskā stāvoklī”, savukārt Bulgārijas un Polijas rezultāti ir “vislabākais sniegums”;
- Situācija attiecībā uz neto ienākumiem vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem tiek uzskatīta par kritisku Ungārijā un Slovākijā, savukārt Austrija, Vācija, Luksemburga, Nīderlande un Apvienotā Karaliste uzrāda “vislabāko sniegumu”.

Aplūkojot **publiskā sektora atbalstu un sociālo aizsardzību un iekļaušanu**, stāvoklis iepriekšējā gada laikā ir uzlabojies attiecībā uz bērnu aprūpes pieejamību, respondentu nosauktajām neapmierinātajām medicīniskajām vajadzībām un digitālajām prasmēm, bet pasliktinājies attiecībā uz sociālo pārvedumu ietekmi uz nabadzības mazināšanu, kā minēts iepriekš. Vērtējot atsevišķi pa rādītājiem:

- Bulgārijā, Grieķijā, Itālijā, Latvijā un Rumānijā ir “kritisks stāvoklis” attiecībā uz šo valstu sociālo pārvedumu spēju mazināt nabadzības risku. Salīdzinājumam — “vislabākais sniegums” ir Dānijā, Somijā, Ungārijā un Zviedrijā;
- Bulgārija, Čehija, Grieķija, Polija un Slovākija ir saņēmušas kritisku novērtējumu attiecībā uz bērniem pirms 3 g. v. formālajā aprūpē salīdzinājumā ar Franciju, Luksemburgu, Nīderlandi un Portugāli kā valstīm ar „vislabāko sniegumu”;
- Latvija ir “kritiskā situācijā” attiecībā uz respondentu nosauktajām neapmierinātajām medicīniskajām vajadzībām (ar metodikas palīdzību nav norādīts neviens “vislabākais sniegums”, bet 12 valstis ir “virs vidējā”);
- Bulgārijā, Horvātijā un Rumānijā ir “kritisks stāvoklis” digitālo prasmju līmeņa ziņā, savukārt vislabākos rezultātus ir sasniegusi Somija, Luksemburga, Nīderlande un Zviedrija.

1. tabula. Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju kopsavilkums

	Vienādas iespējas un darbaspēka tirgus pieejamība					Dinamiski darbaspēka tirgi un taisnīgi darba apstākļi					Publiskā sektora atbalsts / Sociālā aizsardzība un iekļaušana			
	Izglītību un apmācību pāragri pārtraukušie	Viriešu un sieviešu nodarbinātības atšķirība	Ienākumu kvintīļu attiecības rādītājs	Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs	Jauniešu <i>NEET</i> rādītājs	Nodarbinātības līmenis	Bezdarba līmenis	Ilgstoša bezdarba līmenis	Reālais <i>GDHI</i> uz vienu iedzīvotāju (2008. gada indekss = 100)	Neto ienākumi vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu (VA)	Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanos	Bērni līdz 3 gadu vecumam formālajā aprūpē	Respondentu nosauktās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības	Indivīda digitālo prasmju līmenis
Gads	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2016	2016	2017	2016	2017	2017
Labākais sniegums	HR, IE, PL, SI	FI, LT, SE	CZ, FI, SI, SK	CZ, FI	AT, CZ, DE, NL, SE, SI	CZ, DE, EE, NL, SE, UK	CZ		BG, PL	UK, NL, LU, AT, DE	DK, FI, HU, SE	FR, LU, NL, PT		FI, LU, NL, SE
Virš vidējā	AT, CZ, EL, LT, LV, NL	DK, EE, LU, PT, SI, SK	BE, DK, HU, MT, NL, SE	CY, DE, FR, MT, PL, SE, SI, SK	IE	AT, BG, LT, PT, SI	AT, DE, HU, LU, MT, NL, PL, PT, RO, UK	AT, DE, CY, CZ, DK, EE, HR, HU, MT, NL, PL, PT, SE, UK	DK, LT, RO, SE	BE, FR, SE, DK, IE, FI	BE, CZ, FR, NL, PL, SI	EE, ES, MT, SI	AT, CZ, DE, DK, ES, FR, HU, IT, LU, MT, NL, PL	AT, CZ, DE, MT, UK
Vidēja līmeņa	BE, DE, EE, FI, FR, SE, UK	AT, BE, BG, CY, DE, ES, FR, IE, NL, UK	CY, DE, EE, FR, HR, LU, PL	BE, EE, HU, PT	BE, FI, FR, HU, LT, LV, MT, PL, PT, SK, UK	CY, FI, FR, HU, IE, LU, LV, MT, PL, SK	BE, BG, DK, EE, FI, FR, IE, LT, LV, SE, SI, SK	BE, BG, FI, FR, IE, LT, LU, LV, RO, SI	CZ, EE, DE, FR, FI, HU, LV, NL, SI, SK	MT, IT, EL, ES	CY, DE, MT, SK	CY, DE, FI, IE, IT, LV, UK	BE, BG, FI, HR, LT, PT, SE, SK	BE, EE, ES, FR, LT, SI, SK
Labs sniegums, bet jāuzrauga	LU	LV	AT	AT, DK, NL	DK, LU	DK					AT	BE, DK, SE		DK
Vajās, bet uzlabojas	BG, MT, PT	MT	EL, IT, RO	RO	BG, RO	RO	CY, EL, ES, HR	EL, ES		LT, EE, RO, BG, LV		RO	EE, EL	CY
Jānovēro	CY, DK, HU, SK	CZ, HR, HU, PL	PT	ES, HR, IT, LT, LU, LV	EE, ES	BE	IT	SK	AT, BE, ES, IE, IT, LU, PT, UK	PT, PL, CZ, HR, SI	EE, ES, HR, LT, LU, PT	AT, HR, HU, LT	CY, RO, SI	EL, HU, IE, LV, PL, PT
Kritisks stāvoklis	ES, IT, RO	EL, IT, RO	BG, ES, LT, LV	BG, EL	CY, EL, HR, IT	EL, ES, HR, IT		IT	CY, EL	HU, SK	BG, EL, IT, LV, RO	BG, CZ, EL, PL, SK	LV	BG, HR, RO

Piezīme. 2018. gada 26. oktobrī: ienākumu kvintīļu attiecība, *AROPE*, sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu un respondentu nosauktās neapmierinātās medicīniskās vajadzības, kas nav pieejamas IE un UK; dati par *GDHI* pieaugumu uz vienu iedzīvotāju nav pieejami par HR un MT; dati par neto ienākumiem vienam pilna laika darbiniekam, kas saņem vidējo algu, bez bērniem nav pieejami par CY; indivīda digitālo prasmju līmenis nav pieejams par IT. Pārtraukti dati un citas statistikas atzīmes norādītas 1. un 2. pielikumā.

1. tekstlogs. Salīdzinošā novērtēšana — esošā situācija

Salīdzinošās novērtēšanas kā rīka nozīme strukturālo reformu atbalstam un augšupējas konverģences veicināšanai nodarbinātības un sociālajā jomā tika atzīta piecu priekšsēdētāju 2015. gada jūnija ziņojumā²¹ un vēlāk uzsvērtā 2017. gada maija Pārdomu dokumentā par EMS padziļināšanu²². 2017. gada 26. aprīļa paziņojumā “Eiropas sociālo tiesību pīlāra izveide”²³ salīdzinošā novērtēšana atzīmēta kā galvenais instruments pīlāra īstenošanas atbalstam Eiropas pusgadā. Kopš tā laika salīdzinošā novērtēšana ir izstrādāta un apspriesta ar dalībvalstīm vairākās jomās.

Jo īpaši Nodarbinātības komiteja (*EMCO*) un Sociālās aizsardzības komiteja (*SPC*) ir vienojušās par vienotu pieeju, kas balstās uz trīs posmiem: 1) izvērtējamajai politikas jomai nozīmīgu galveno problēmu un augsta līmeņa iznākumu rādītāju identificēšana; 2) rezultātu rādītāji, kas ļauj veikt darbības rezultātu salīdzinošu novērtēšanu; 3) to politikas sviru identificēšana, kuras papildina vispārējie politikas pamatnostādņu principi un, ja iespējams, konkrēti rādītāji. Šajā posmā nav noteiktas politikas sviru atsaucēs vērtība, jo mērķis ir nodrošināt salīdzinājumus starp dalībvalstīm.

Salīdzinošās novērtēšanas satvars attiecībā uz bezdarbnieka pabalstiem un aktīvu darba tirgus politiku pirmo reizi tika izmantots 2018. gada Eiropas pusgadā. Šajā kontekstā 2018. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā un valstu ziņojumos tika iekļauta salīdzinoša analīze par bezdarbnieku pabalstu sistēmu specifiskām iezīmēm un rezultātiem, jo īpaši attiecībā uz atbalsttiesīgumu un adekvātuma aspektiem. Pēc Nodarbinātības komitejas (*EMCO*) apstiprinājuma saņemšanas satvara elementi, kas saistīti ar bezdarbnieku pabalstu shēmu aktivizēšanas aspektu (piemēram, nosacījumi par pieejamību darbam saistībā ar bezdarbnieku pabalstu saņemšanu) un darba tirgus pakalpojumi darba meklētāju atbalstam, tagad ir iekļauti 2019. gada Eiropas pusgadā un ir izklāstīti šajā ziņojumā.

Pēc Sociālās aizsardzības komitejas (*SPC*) apstiprinājuma saņemšanas Eiropas pusgadā 2019. gadā tiek pilnībā iekļauts arī salīdzinošās novērtēšanas satvars attiecībā uz minimālā ienākuma pabalstiem, aptverot minimālo ienākumu shēmu adekvātuma, tvēruma un aktivizācijas komponentus, tostarp attiecībā uz to saistību ar pakalpojumiem natūrā (veselības aprūpe, izglītība un mājokļa jautājums). Visbeidzot, šajā pusgada ciklā pirmo reizi gūts labums no salīdzinošās novērtēšanas satvara rezultātiem par pieaugušo prasmēm un mācībām, par ko 2018. gada oktobrī tika panākta vienošanās ar Nodarbinātības komiteju. Pašlaik attiecīgajās komitejās notiek darbs pie papildu salīdzinošās novērtēšanas satvariem, piemēram, attiecībā uz pensiju adekvātumu, ko paredzēts izmantot turpmākajos pusgada ciklos.

²¹ “Eiropas ekonomiskās un monetārās savienības izveides pabeigšana”, ziņojums, ko sagatavojis priekšsēdētājs Žans Klods Junkers ciešā sadarbībā ar Donaldu Tusku, Jerūnu Deiselblūmu, Mario Dragi un Martinu Šulcu, 2015. gada 22. jūnijs.

²² COM(2017) 291 *final*.

²³ COM(2017) 250 *final*.

3. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLĀS JOMAS REFORMAS — DALĪBVALSTU REZULTĀTI UN RĪCĪBA

Šajā iedaļā ir sniegts pārskats par jaunākajiem svarīgākajiem nodarbinātības un sociālajiem rādītājiem un pasākumiem, kurus dalībvalstis veikušas prioritārās jomās, kas noteiktas ES nodarbinātības pamatnostādņēs²⁴, kuras Padome pieņēma 2018. gadā. Par katru pamatnostādni ir aprakstītas jaunākās tendences saistībā ar konkrētiem galvenajiem rādītājiem, kā arī dalībvalstu īstenotie politikas pasākumi. Attiecībā uz pēdējo minēto šajā iedaļā ir izmantota informācija no dalībvalstu 2018. gada valsts reformu programmām un no Eiropas Komisijas avotiem²⁵. Ja nav norādīts citādi, ziņojumā ir ietverti tikai tie politikas pasākumi, kas īstenoti pēc 2017. gada jūnija. Padziļināta analīze par jaunākajām norisēm darba tirgū ir sniegta 2018. gada ziņojumā par darba tirgus un algu tendencēm²⁶ un 2018. gada pārskatā par tendencēm nodarbinātības un sociālajā jomā Eiropā²⁷.

3.1. 5. pamatnostādne. Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka

Šajā iedaļā ir aplūkota 5. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana, kurā dalībvalstīm ir ieteikts nodrošināt apstākļus, kas veicinātu pieprasījumu pēc darbaspēka un darbvietu radīšanu. Vispirms sniegts pārskats par bezdarba un nodarbinātības līmeni katrā dalībvalstī, papildinot 1. nodaļā veikto analīzi ES līmenī, lai uzsvērtu darbvietu radīšanas jautājuma nozīmi dažādās valstīs. Pēc tam ir izvērtēta pašnodarbinātības dinamika, kas kalpo kā uzņēmējdarbības aizstājēja un nodarbinātības izaugsmes avots pats par sevi (pašnodarbinātības aspekti saistībā ar jauniem nodarbinātības veidiem ir aplūkoti 3.3. nodaļā). Visbeidzot, tiek pētīti algu un nodokļu sloga tendences, kas ir galvenie makroekonomiskie faktori, pieņemot lēmumus par pieņemšanu darbā. 3.1.2. iedaļā ir ziņots par politikas pasākumiem, kurus darbaspēka pieprasījuma veicināšanai šajās jomās ir īstenojušas dalībvalstis, tostarp par darbā pieņemšanas subsīdijām.

²⁴ Padomes 2018. gada 16. jūlija Lēmums (ES) 2018/1215 par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm.

²⁵ Ieskaitot LABREF datubāzi, kas pieejama vietnē <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1143&intPageId=3193>.

²⁶ Eiropas Komisija (2018. gads). Darba tirgus un algu tendences Eiropā. 2018. gada pārskats. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs. Pieejams: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8139&furtherPubs=yes>

²⁷ Eiropas Komisija (2018. gads). Nodarbinātība un sociālie procesi Eiropā. 2018. gada pārskats. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs. Pieejams: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8110&furtherPubs=yes>

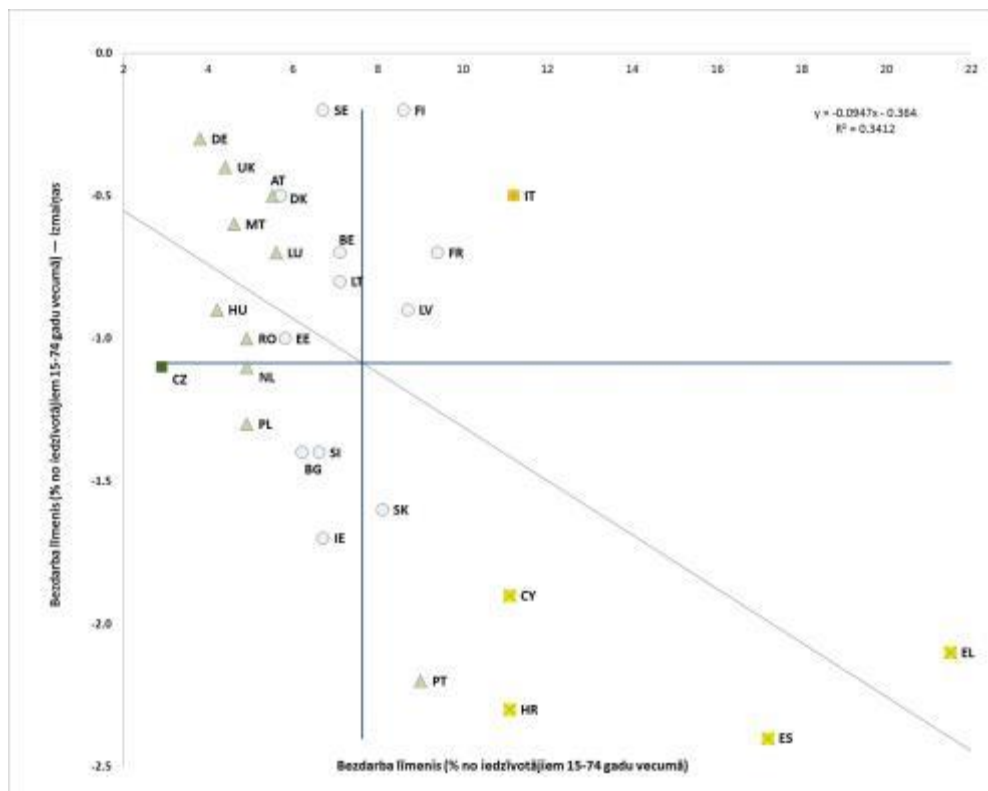
3.1.1. Galvenie rādītāji

2017. gadā paātrinājās bezdarba līmeņa samazināšanās. Pirmo reizi pēc krīzes bezdarba līmenis samazinājās visās ES dalībvalstīs. Jo īpaši dažās dalībvalstīs, kur bezdarba līmenis ir ļoti augsts — Grieķijā, Spānijā, Horvātijā, Portugālē, bezdarba līmenis samazinājās straujāk kā vidēji, proti, par 2 procentpunktiem vai vairāk, kas liecina par skaidru konverģences tendenci²⁸ virzībā uz zemāku bezdarba līmeni. Tomēr straujš samazinājums – par vairāk nekā par 1 procentpunktu – bija vērojams arī dažās valstīs ar zemu bezdarba līmeni, proti, Čehijā, Nīderlandē un Polijā. Kā parādīts 4. attēlā (kurā vienlaikus tiek aplūkoti līmeņi un izmaiņas saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju izvērtēšanai noteikto metodiku²⁹), bezdarba līmeņa rezultātu izkliede 2017. gadā saglabājās ievērojama — šā rādītāja vērtības svārstījās no aptuveni 3 % Čehijā līdz 21,5 % Grieķijā. Bezdarba līmenis joprojām ir augsts arī Itālijā, kur salīdzinājumā ar 2016. gadu ir tikai nelieli uzlabojumi. Neraugoties uz pastāvīgu samazināšanos kopš 2013. gada, daudzās dalībvalstīs bezdarba līmenis joprojām ir daudz augstāks nekā 2008. gadā (5. attēls), jo īpaši Horvātijā, Grieķijā, Kiprā, Itālijā un Spānijā. Gluži pretēji, Vācijā, Ungārijā un Polijā bezdarba līmenis 2017. gadā bija par 2 procentpunktiem zemāks nekā pirms krīzes.

28 Aplūkojot sociālo rezultātu pārskata rādītājus saskaņā ar vienoto metodiku, ziņojumā tiek izmantots līmeņu konverģences jeb “beta konverģences” jēdziens. Ar to domāta situācija, kad rādītāji valstīs ar sliktākiem rezultātiem uzlabojas ātrāk nekā valstīs ar labākajiem rezultātiem. Lai to izvērtētu, jāaplūko regresijas līnijas slīpums līmeņu un izmaiņu izklīdes diagrammā.

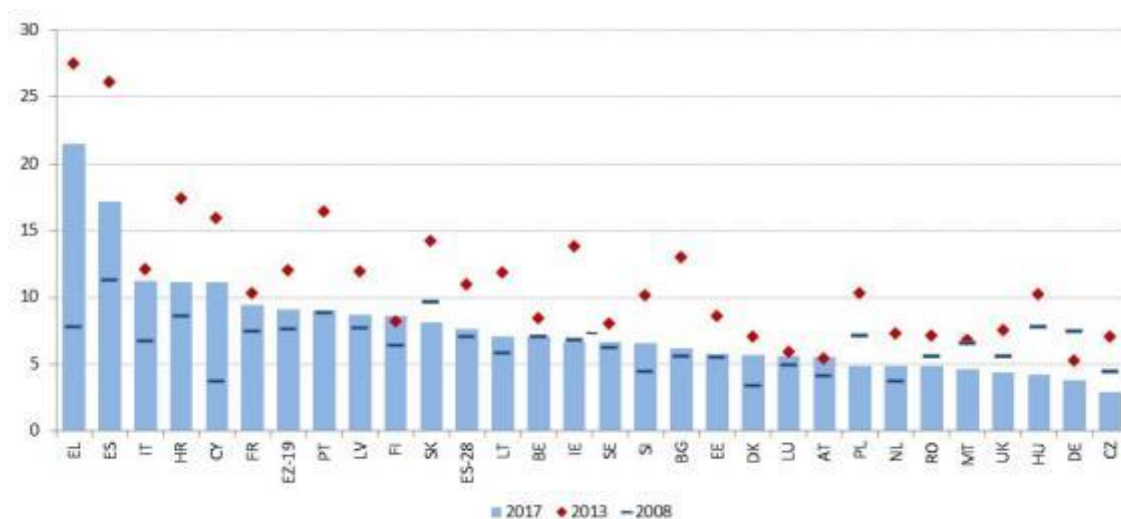
29 Sīkāk sk. 2. nodaļu un 2. pielikumu.

4. attēls. Bezdarba līmenis (vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem) un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: Eurostat, DSA. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

5. attēls. Bezdarba līmenis (vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem), vairāku gadu salīdzinājums

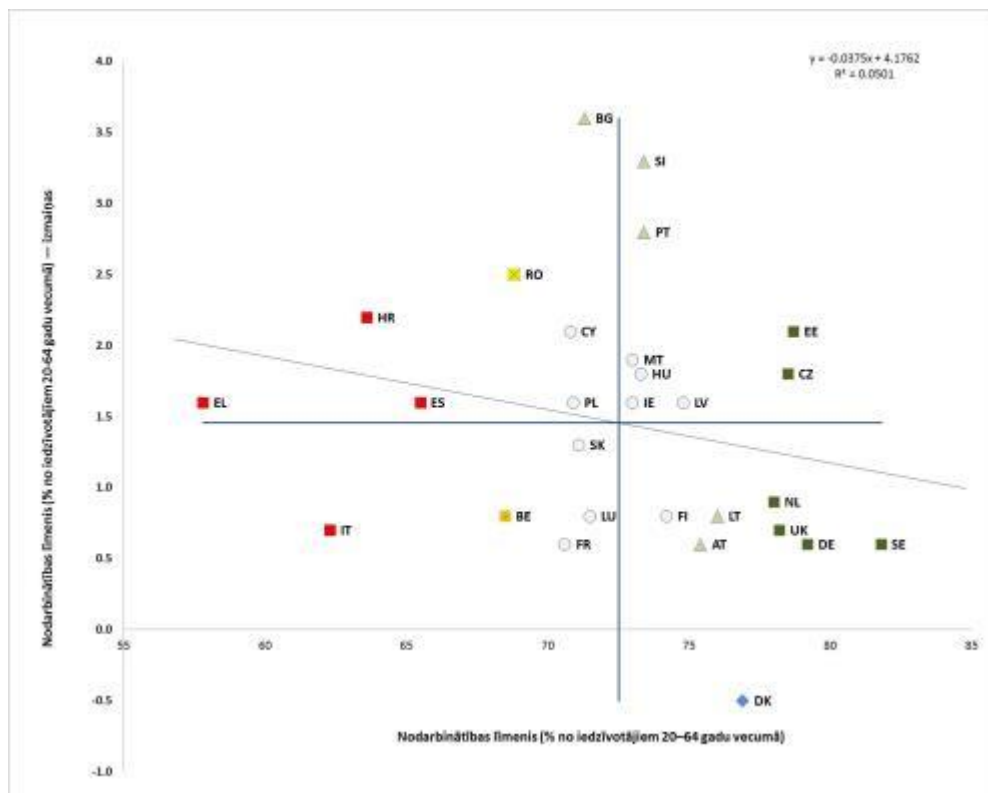

Avots: Eurostat, DSA.

Lai gan nodarbinātības rādītāji ievērojami palielinājušies, saglabājas būtiskas atšķirības. Visas dalībvalstis reģistrēja pieaugumu, izņemot Dāniju³⁰ (samazinājums par 0,5 procentpunktiem, bet no ļoti augsta līmeņa). Kā parādīts 6. attēlā, nodarbinātības līmeņi konverģē tikai daļēji. Dalībvalstīs ar zemāku nodarbinātības līmeni vērojama tendence uz mazliet straujāku izaugsmi nekā vidēji, taču situācija joprojām ir neviendabīga. Nodarbinātības līmenis (vecuma grupa no 20 līdz 64 gadiem) 2017.gadā ir stipri atšķirīgs — no 57,8 % Grieķijā līdz 81,8 % Zviedrijā. Zemākajā līmenī dažās valstīs, kuras krīze skārusi visvairāk, proti, Grieķijā, Horvātijā, Itālijā un Spānijā (atzīmētas kā “kritiskās situācijas”), nodarbinātības līmenis joprojām ir daudz zemāks par ES vidējo rādītāju. Deviņas valstis jau pārsniedz 75 % mērķi, savukārt sešas valstis ar labāko sniegumu (Zviedrija, Vācija, Igaunija, Čehija, Apvienotā Karaliste un Nīderlande) ir gandrīz sasniegušas vai pārsniegušas 78 %.

³⁰ Šis samazinājums būtu jāinterpretē piesardzīgi, jo nodarbinātības statistikā par Dāniju 2017. un 2016. gadā pārtraukti dati (sk. arī 1. un 2. pielikumu). Arī attiecībā uz Beļģiju 2017. gadā ir atzīmēts datu pārtraukums.

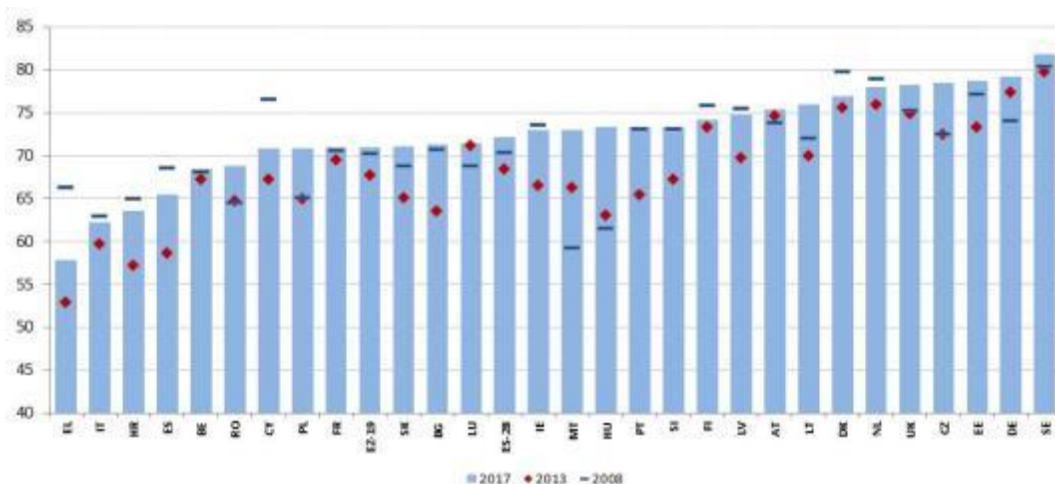
6. attēls. Nodarbinātības līmenis (vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem) un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: Eurostat, DSA. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Vidējais nodarbinātības līmenis ES kopš 2013. gada ir pastāvīgi audzis, un tagad tas ir krietni virs pirmskrīzes augstākās atzīmes. Ungārija un Malta, kurās 2008. gadā bija viszemākais nodarbinātības līmenis ES, ir pieredzējušas lielāko ilgtermiņa pieaugumu (2017. gadā attiecīgi + 11,8 procentpunkti un + 12,0 procentpunkti) un tagad ir atrodas mazliet virs ES vidējā rādītāja. Tomēr joprojām pastāv lielas atšķirības. Jo īpaši, tāpat kā attiecībā uz bezdarba līmeni, nodarbinātības līmenis joprojām ir zemāks par 2008. gada līmeni tajās valstīs, kuras krīze skārusi visvairāk, piemēram, Grieķijā, Itālijā, Horvātijā, Spānijā, Kiprā un Īrijā (7. attēls).

7. attēls. Nodarbinātības līmenis (vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem), vairāku gadu salīdzinājums

Avots: Eurostat, DSA.

Ilgstošā nodarbinātības izaugsme neietekmēja ilgtermiņa lejupslīdošo tendenci pašnodarbinātībā. Absolūtos skaitļos pašnodarbinātība 2017. gadā samazinājās par 0,5 % (pēc neliela pieauguma 2016. gadā³¹). Tā turpināja samazināties arī relatīvā izteiksmē, veidojot 13,7 % no kopējās nodarbinātības 2017. gadā (samazinājums no 14,0 % 2016. gadā un 14,4 % 2013. gadā). Pašnodarbināto vīriešu īpatsvars no kopējā nodarbināto vīriešu skaita ir 17,2 %, kas joprojām ir daudz augstāks nekā sievietes vidū (9,7 %). Pašnodarbinātības tendences nav tik negatīvas, ja ņem vērā primāro sektoru un ražošanu. Pašnodarbinātība nepārtraukti palielinājusies it īpaši pēdējos desmit gados lielākajā daļā ar pakalpojumiem saistīto nozaru.

Kopējie rādītāji ir saistīti ar atšķirīgām norisēm dalībvalstīs, nozarēs un apakšgrupās. Taču pašnodarbināto tendences, šķiet, nav saistītas ar nodarbinātības sniegumu dalībvalstīs vai nozares līmenī. Attiecībā uz vecuma un izglītības grupām notikumu attīstība lielā mērā atspoguļo mainīgo darbaspēka sastāvu: pašnodarbinātība turpināja samazināties vecuma grupā no 15 līdz 49 gadiem, bet ievērojami pieauga vecuma grupā no 50–64 gadiem un 65 un vairāk par 65 gadiem (attiecīgi + 1,2 % un + 4,0 %). Arī izglītības līmenis ir svarīgs faktors, jo 2017. gadā pašnodarbināto skaits samazinājās par 3,2 % attiecībā uz personām, kas ieguvušas pamatzglītību, un palielinājās par + 1 % cilvēkiem ar terciāro izglītību. Visbeidzot, ir

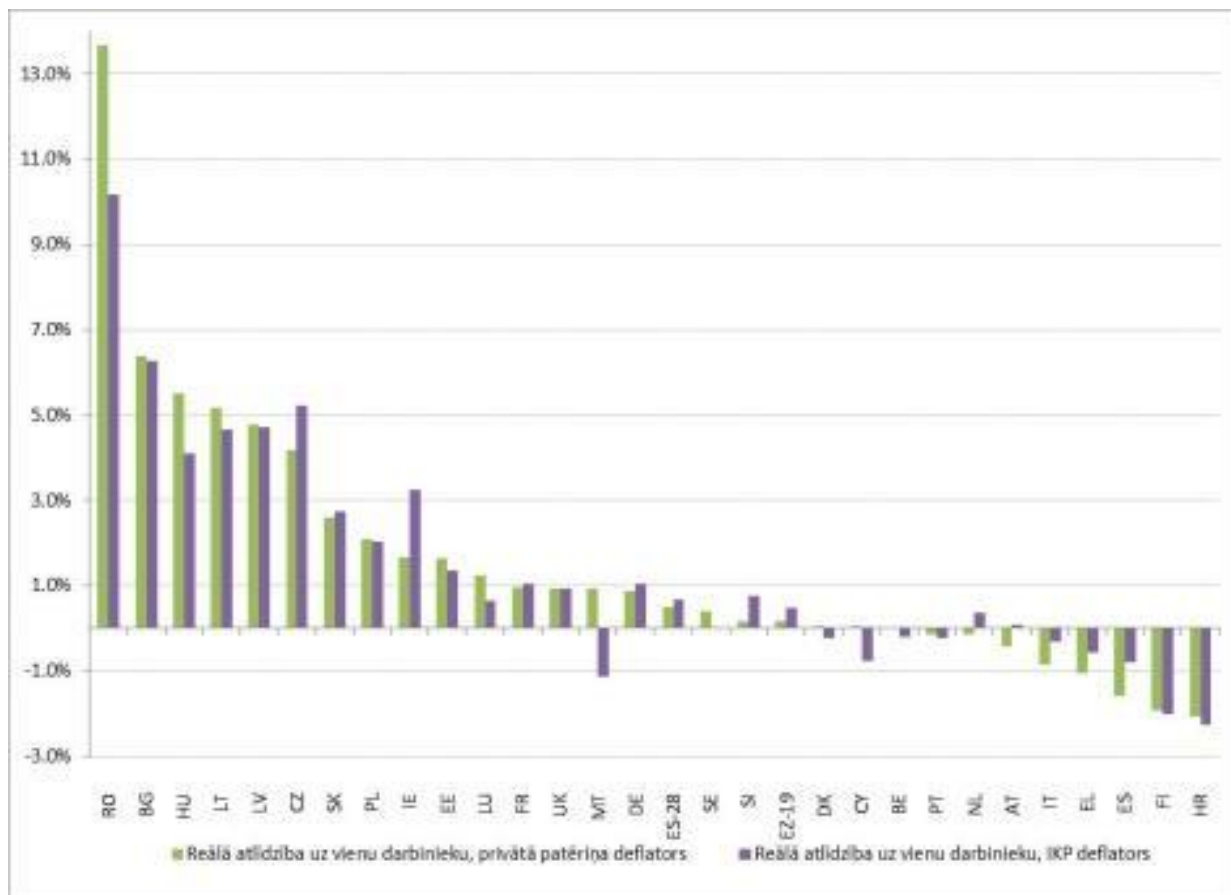
³¹ Eurostat, DSA.

reģistrēts pašnodarbināto skaita pieaugums ārpus ES dzimušo vidū. Aspekti, kas saistīti ar pašnodarbinātību kā nestandarta nodarbinātības veidu, sīkāk aprakstīti 3.3. nodaļā.

Algu pieaugums vairumā dalībvalstu joprojām ir mērens. Nominālās algas pieaugums ES atveseļošanās laikā joprojām bija neliels, bet 2017. gadā sāka pieaugt, atlīdzībai uz vienu darba ņēmēju palielinoties par 2,1 %. Starp valstīm pastāv ievērojamas atšķirības, parasti algas pieaug straujāk dalībvalstīs, kurās ir zemāks algas līmenis un kuras nav eurozonas dalībnieces. Visaugstākais nominālās atlīdzības palielinājums uz vienu darba ņēmēju bija Rumānijā (16,0 %), Lietuvā (9,1 %), Ungārijā (7,9 %), Latvijā (7,9 %) un Bulgārijā (7,5 %), kas norāda uz algu konvergenci starp Austrumeiropu un Rietumeiropu. Spektra zemākajā līmenī nominālās algas samazinājās Somijā (-1,1 %) un Horvātijā (-1,1 %) un palika nemainīgas Spānijā, Itālijā un Grieķijā.

Reālā izteiksmē algu pieaugums 2017. gadā samazinājās salīdzinājumā ar 2016. gadu. ES reālā patēriņa algas (t. i., algas, kas koriģētas, ņemot vērā patēriņa cenu izmaiņas) 2017. gadā pieauga par 0,5 %, kas ir kritums no 1,2 % 2016. gadā. Eurozonā reālās algas gandrīz stagnēja (+ 0,2 %). Samazinājums tika reģistrēts astoņās valstīs: Spānijā, Itālijā, Grieķijā, Horvātijā, Portugālē, Nīderlandē, Austrijā un Somijā. Samazināšanās tempa palēnināšanās salīdzinājumā ar 2016. gadu daļēji bija saistīta ar patēriņa cenu pieaugumu, kam paralēli nebija atbilstoša atlīdzības pieauguma. Tomēr pat, raugoties uz reālajām ražošanas algām (koriģētas attiecībā uz IKP deflatoru), situācija ir gandrīz nemainīga, un reālās algas pieaugums ES 2017. gadā palielinājās tikai nedaudz (par 0,7 %) un desmit valstīs reģistrēts tās samazinājums (8. attēls).

8. attēls. Reālā atlīdzība uz vienu darba ņēmēju, SPCI un IKP deflators, procentuālās izmaiņas 2017. gadā

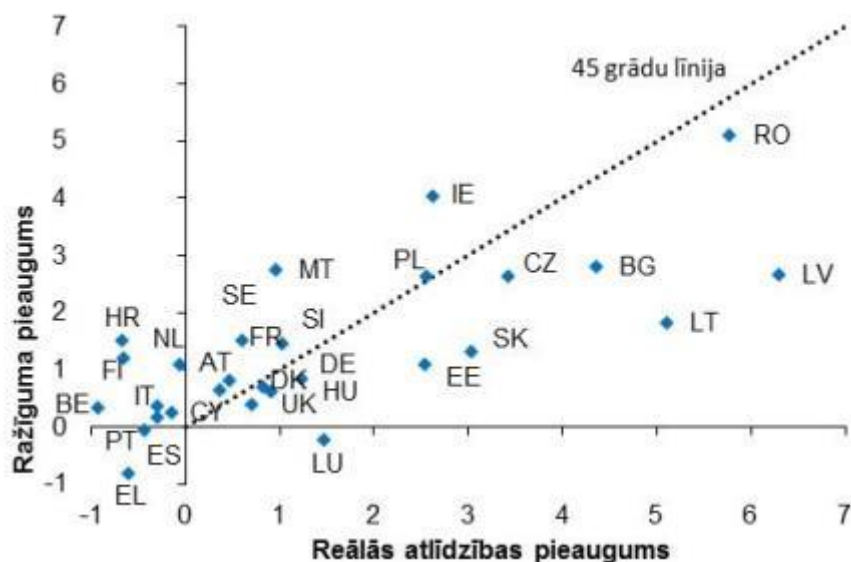

Avots: Eiropas Komisija, datubāze AMECO:

Lielākajā daļā dalībvalstu 2017. gadā reālo algu pieaugums bija zem darba ražīguma pieauguma. Šī tendenci apstiprinājusies arī trīs gadu periodā (9. attēls) un ilgtermiņa perspektīvā (10. attēls). Deviņās valstīs (Beļģija, Kipra, Horvātija, Somija, Grieķija, Itālija, Nīderlande, Portugāle un Spānija) reālo algu pieaugums laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam bija negatīvs. Arī ilgākā termiņā (2000. — 2017. gads) reālo algu dinamika atpaliek no vidējā ražīguma. Portugālē un Itālijā algas reālā izteiksmē joprojām atrodas zem 2000. gada līmeņa. Jaunākā tendence ir pretēja lielākajā daļā Centrāleiropas un Austrumeiropas dalībvalstu, kurās pēdējo trīs gadu laikā reālo algu pieaugums (deflēts ar IKP deflatoru) pārsniedza ražīguma pieaugumu, kas daļēji notika ekonomiskās iedzīšanas procesa rezultātā virzībā uz valstīm ar augstāku ienākumu līmeni. Baltijas dalībvalstīs, Bulgārijā un Slovākijā 2017. gadā bija

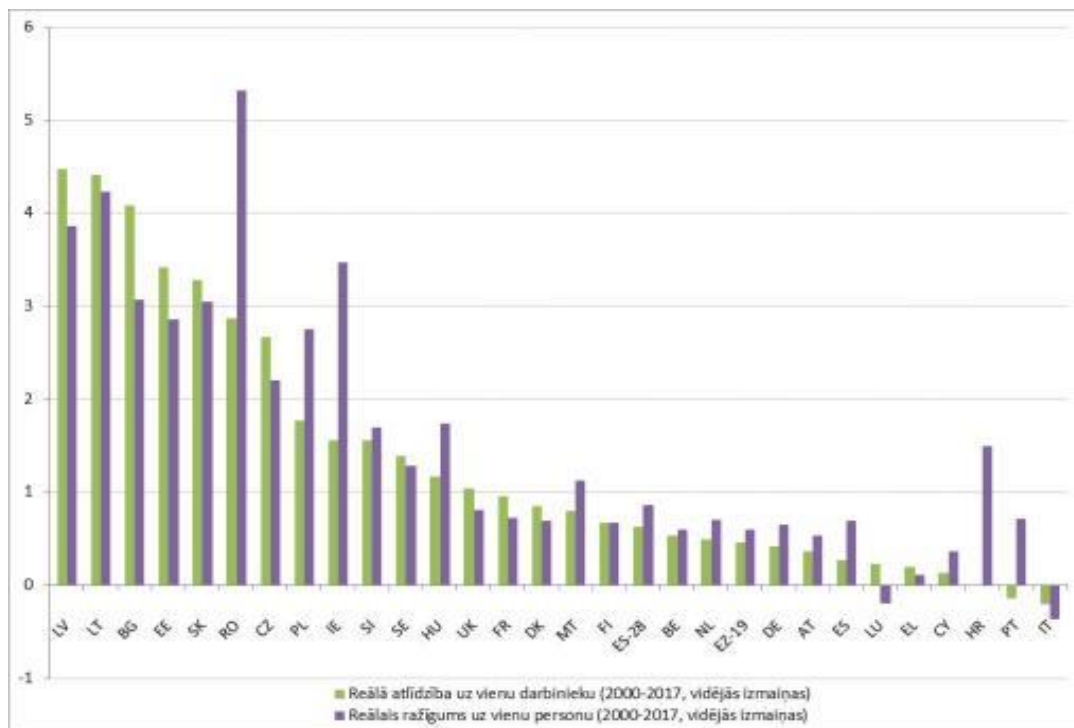
vērojams vislielākais reālo algu pieauguma pārsniegums salīdzinājumā ar ražīguma pieaugumu.

9. attēls. Reālā atlīdzība uz vienu darba ņēmēju un darba ražīgums, vidējais pieaugums 2015. — 2016. — 2017. gadā

Avots: Eurostat, nacionālie konti (pašu aprēķini no pārskatā par darba tirgus un algu tendencēm Eiropā, 2018. gada pārskats).

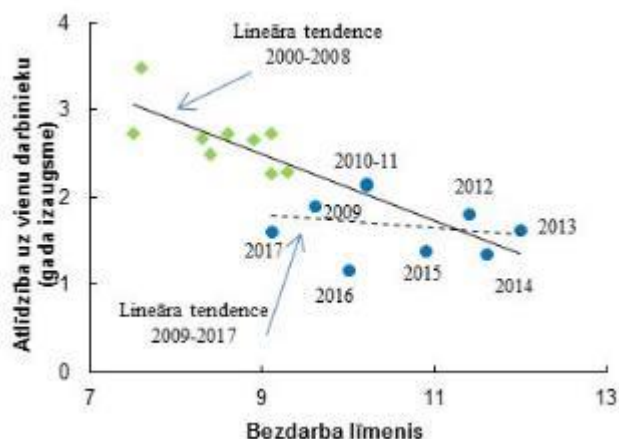
10. attēls. Algu un ražīguma attīstība, vidējās procentuālās izmaiņas 2000.-2017. gadā

Avots: Eurostat, nacionālie konti (pašu aprēķini).

Algu pieaugums joprojām ir zemāks par to, ko varētu sagaidīt, pamatojoties uz pašreizējo bezdarba līmeni. Atveseļošanās laikā algu pieaugums kopumā ir bijis mērens, un tas nav reaģējis uz bezdarba līmeņa samazināšanos, kā tas bija iepriekšējos ekonomikas ciklos. Šī parādība saukta par algu Filipsa līknes, t. i., attiecību starp algu pieaugumu un bezdarbu, šķietamo “izlīdzināšanos”. Kā attiecībā uz eurozonu redzams 11. attēlā, algas arvien mazāk reaģē uz vispārējo bezdarba līmeni ekonomikā.

11. attēls. Filipsa likne eurozonā: atlīdzības pieauguma rādītājs uz vienu darba ņēmēju, 2000. — 2017. gads

Avots: ECFIN ĢD datubāze AMECO un Eurostat, DSA (pašu aprēķini no pārskatā par darba tirgus un algu tendencēm Eiropā, 2018. gada pārskats).

Mērenu nominālo algu pieaugumu atveseļošanās laikā var izskaidrot ar zemu inflāciju, zemu ražīguma pieaugumu, dažu darba tirgus reformu ietekmi un atlikušajām darba tirgus rezervēm. Ievērojamu daļu nominālo algu mērenības var izskaidrot ar zemu inflāciju (atveseļošanās laikā vidēji 1,5 % no 2010. līdz 2017. gadam salīdzinājumā ar 2,2 % 2000. — 2007. gadā). Savukārt reālā ražīguma pieaugums nedaudz palielinājās (vidēji 0,7 % laikposmā no 2010. līdz 2017. gadam salīdzinājumā ar 0,4 % pirms krīzes), bet tas tika saistīts ar ievērojami augstāku bezdarba līmeni (11,7 % pēckrīzes periodā salīdzinājumā ar 8,7 % pirms krīzes). Kopumā jaunākās aplēses liecina, ka inflācija, ražīgums un darba tirgus rezerves lielā mērā izskaidro neseno algu mērenību (SVF 2017³²; Eiropas Komisija, 2018. gads³³). Apslēptas darba tirgus rezerves, jo īpaši arvien vairāk nepietiekami nodarbinātu nepilna laika darbinieku, var veicināt algu mērenību dažās dalībvalstīs, kurās ir zems bezdarba līmenis.

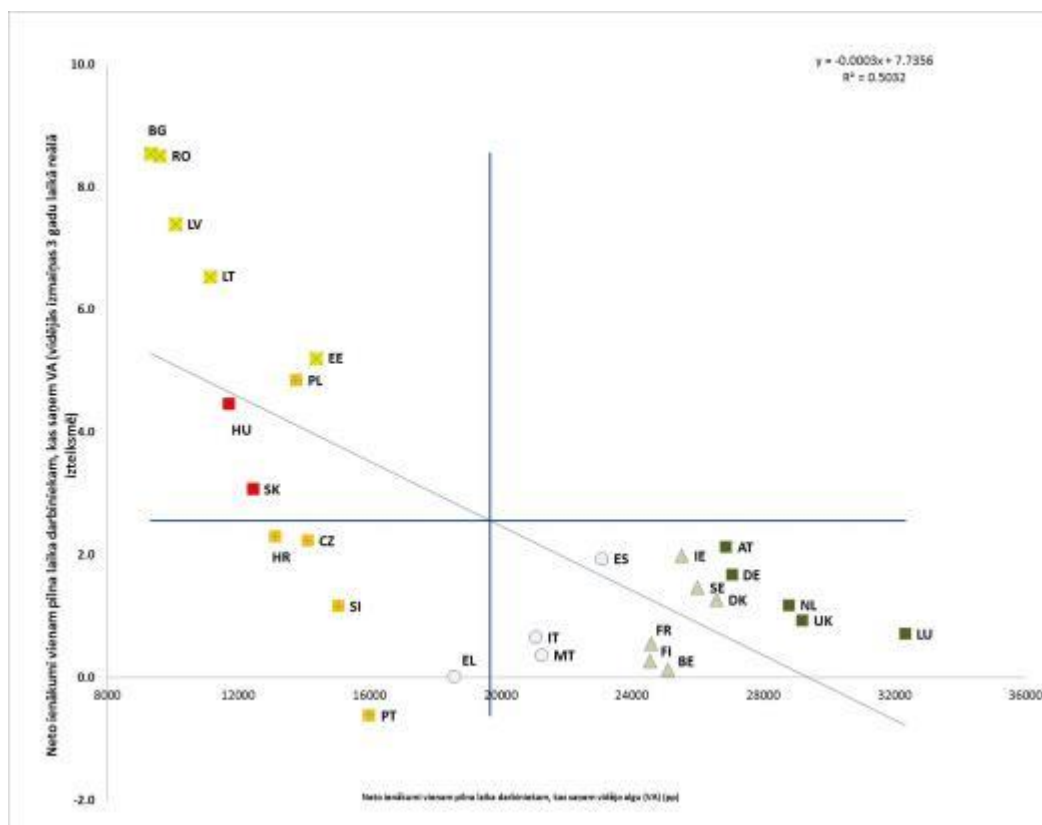
Neto ienākumi Eiropā konverģē, strauji pieaugot Centrāleiropā un Austrumeiropā, un lēna pieaugot Rietumeiropā un Dienvideiropā, jo īpaši tajās valstīs, kuras krīze skārusi vissmagāk. Konverģencei darbaspēka ienākumu līmenī ir būtiska loma, lai nodrošinātu, ka ikviens ES sasniedz pienācīgu dzīves līmeni, kā to paredz Eiropas sociālo tiesību pīlārs.

³² SVF (2017), pasaules ekonomikas attīstības perspektīvas, 2017. gada oktobris.

³³ Eiropas Komisija (2018. gads). Darba tirgus un algu tendences Eiropā. 2018. gada pārskats. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

Pierādījumi liecina, ka konverģences process norit, lai gan tas notiek lēni, jo dalībvalstīs joprojām pastāv lielas neatbilstības. Par pamatu ņemot vienu pelnītāju, kas saņem vidējo algu un kuram nav bērnu, trīs gadu laikposmā (2013. — 2016. gads) neto ienākumi³⁴ visvairāk ir pieauguši dažās valstīs, kurās bija vērojams zemākais līmenis. Šā iemesla dēļ Bulgārijas, Rumānijas, Latvijas, Lietuvas un Igaunijas sniegums ir klasificētas kā “vājš, bet uzlabojas”. Ņemot vērā lēnāku progresu, Slovākija un Ungārija, kurās pieaugums bijis augstākas par vidējo, saņēmušas atzīmi “kritisks stāvoklis”. Spektra otrā galā reģistrēts mērens neto ienākumu pieaugums (diapazonā no 0,7 % līdz 2,1 %) visās dalībvalstīs, kurām ar “vislabāko sniegumu” (Luksemburga, Apvienotā Karaliste, Nīderlande, Vācija un Austrija). Neto ienākumi samazinājās vai nepalielinājās Portugālē, Grieķijā un Beļģijā.

12. attēls. Neto ienākumi un gada izmaiņas — vidējais rādītājs trīs gados (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

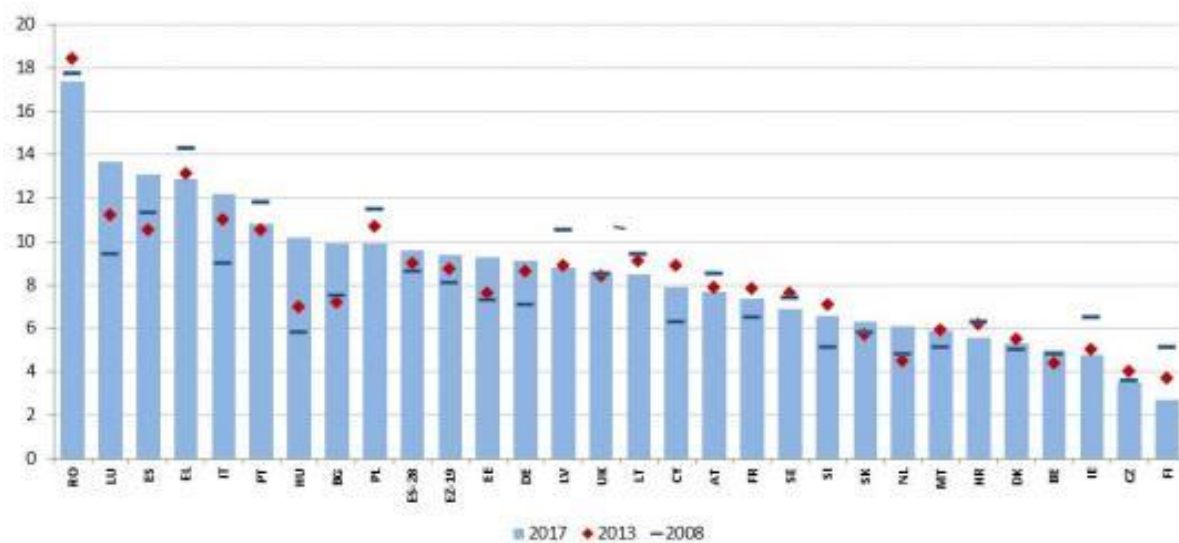
Avots: ESAO (pašu aprēķini). Laikposms: 2016. gada līmenis (3 gadu vidējais rādītājs) un gada vidējās izmaiņas 2013. — 2016. gadā. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dalībvalstis, kas atzīmētas ar zvaigznīti, ir tās, kurās nominālās darbaspēka vienības izmaksas (NULC)

³⁴ Neto ienākumu līmeni mēra ar pirkspējas līmeni (PSL), lai starp dalībvalstīm varētu veikt jēgpilnu salīdzinājumu. Izmaiņas tiek mērītas valsts valūtā un reālā izteiksmē. Šis rādītājs būtu jālasa un jāinterpretē kopā ar citiem rādītājiem, piemēram, nodarbinātu personu nabadzības līmeni, attiecību starp algu sadalījuma piekto un pirmo decili (D5/D1) un citiem attiecīgiem NPI/SAPI un KNS rādītājiem.

pārsniedza makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūrā (MNNP) noteikto robežvērtību. MNNP rezultātu pārskata rādītājs ir NULC procentuālās izmaiņas trīs gados. Robežvērtība ir 9 % eurozonas valstīs un 12 % valstīs, kas nav eurozonas dalībnieces. Nav pieejami dati par Kipru.

Nodarbinātu personu nabadzība joprojām krietni pārsniedz pirmskrīzes līmeni, un samazinās lēnām. To personu īpatsvars, kuriem strādājot ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir mazāks par nabadzības riska sliekšni, palielinājās no 8,6 % 2008. gadā līdz 9,0 % 2013. gadā un līdz 9,6 % 2017. gadā. Augstākais līmenis reģistrēts Rumānijā (17,4 %), kam seko Luksemburga, Spānija, Grieķija un Itālija, kuras visas pārsniedz 12 %. Spektra otrā galā nodarbinātu personu nabadzības rādītājs Somijā, Čehijā un Īrijā ir mazāks par 5 %. Nodarbinātu personu nabadzība 2017. gadā palielinājās vairākās dalībvalstīs, tostarp (par vairāk nekā 0,5 procentpunktiem) Ungārijā, Itālijā, Latvijā, Slovēnijā, Beļģijā un Nīderlandē (skatīt arī 3.4. nodaļu).

13. attēls. Nodarbinātu personu nabadzības riska rādītājs, daudzgadu salīdzinājums

Avots: Eurostat Piezīme. HR — 2010. gada nevis 2008. gada dati. IE un UK — 2016. gada nevis 2017. gada dati.

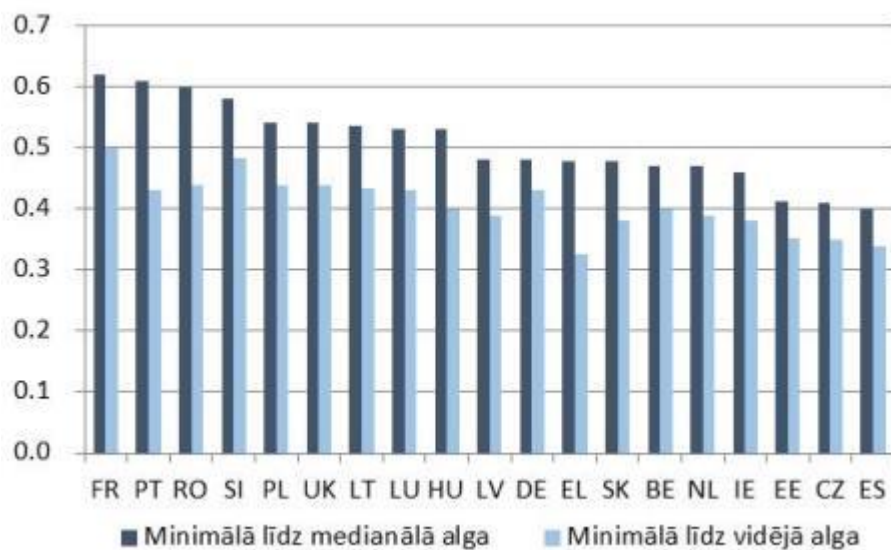
Algu izkriedētība Eiropā šķiet kopumā stabila. Algu pieaugums, jo īpaši algu skalas lejasdaļā, ir svarīgs faktors ienākumu nevienlīdzības un nodarbinātu personu nabadzības samazināšanā. Bruto ienākumu izkliede, ko mēra kā attiecību starp piekto un pirmo decili, 2016. gadā svārstījās no 1,43 Somijā līdz 1,90 Čehijā. Algu noteikšanas iestādes var ietekmēt

algu izkliedētību. Konkrētāk, spēcīgākas darba koplīgumu slēgšanas sarunas parasti ir saistītas ar zemāku ienākumu nevienlīdzību (Eiropas Komisija, 2018. gads³⁵). Daba koplīgumu slēgšanas sarunu tvērums visā Eiropā stipri atšķiras, atspoguļojot dažādas nacionālās tradīcijas un iestādes. Tādu darba ņēmēju procentuālais īpatsvars, kuriem ir darba koplīgumu slēgšanas sarunu tiesības, 2015. gadā bija diapazonā no 98 % Austrijā līdz 7,1 % Lietuvā.

Lielākajā daļā dalībvalstu ar likumu noteiktā minimālā alga ir noteikusi zemāko algas sadalījuma atzīmi. Minimālās algas var palielināt konkrētu grupu līdzdalību darba tirgū un atbalstīt kopējo pieprasījumu, palielinot ienākumu, ko gūst ģimenes ar zemiem ienākumiem, un kurām ir lielāka vēlme patērēt. Tajā pašā laikā minimālās algas palielina ar zemu atalgotu darbinieku darbā pieņemšanas izmaksas, tādējādi potenciāli kaitējot parasti zemu atalgotu grupu nodarbinātības iespējām (piemēram, gados jauni un mazkvalificēti darbinieki) atkarībā no ekonomikas struktūras un makroekonomiskās situācijas. Ar valsts likumu noteiktās minimālās algas ir noteiktas lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot Austriju, Kipru, Dāniju, Somiju, Itāliju un Zviedriju. Starptautiskam salīdzinājumam – minimālās algas absolūtais līmenis nav īpaši noderīgs pasākums, jo tajā nav ņemtas vērā atšķirības starp dažādu valstu darba ražīgumu un cenām. Tāpēc ir lietderīgāk aplūkot minimālo algu attiecībā pret valsts vidējo vai medianālo algu. 14. attēlā attēlota minimālā alga, kas izteikta procentos no medianālās algas ES dalībvalstīs, ko aprēķina ESAO. Augstākās minimālās algas kā rādītājs attiecībā pret mediānu, ir vērojamas Francijā, Slovēnijā, Portugālē, Rumānijā un Luksemburgā. Vismācākais līmenis ir Spānijā, Čehijā, Igaunijā, Nīderlandē un Īrijā. Tā kā iespējamā ietekme uz nodarbinātību un dzīves apstākļiem ir lielāka tad, ja liela daļa darbaspēka saņem minimālo algu, arī šis rādītājs būtu jāņem vērā, apspriežot politiskos risinājumus valsts līmenī. Būtu jāapsver arī mērķtiecīgi pasākumi nodarbinātu personu nabadzības samazināšanai, piemēram, pabalsti nodarbinātām personām.

35 Eiropas Komisija (2018. gads). Darba tirgus un algu tendences Eiropā. 2018. gada pārskats. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

14. attēls. Minimālās algas kā medianālās algas un pilna laika darbinieku vidējās algas proporcija (2017. gads)

Avots: ESAO. Piezīmes. AT, CY, DK, FI, IT un SE nav ar likumu noteiktas valsts minimālās algas. Attiecībā uz BG, HR un MT ESAO informāciju nav sniegusi. Eurostat dati liecina, ka 2017. gadā mēneša minimālā alga proporcionāli mēneša algas vidējai vērtībai bija 47,8 % BG, 40,6 % HR un 43,6 % MT (rūpniecība, būvniecība un pakalpojumi; nav salīdzināmi ar ESAO datiem).

Nodokļu slogs darbaspēkam Eiropā pēdējos gados ir pakāpeniski samazinājies, taču starp dalībvalstīm joprojām pastāv būtiskas atšķirības. Nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās vienam darbiniekam, kurš saņem vidējo algu, 2017. gadā svārstījās no mazāk nekā 30 % Īrijā un Maltā līdz aptuveni 50 % Beļģijā, Vācijā, Ungārijā, Itālijā, Francijā un Austrijā. Attiecībā uz darba ņēmējiem ar zemākiem ienākumiem (definēti kā tie, kas pelna 67 % no vidējās algas) nodokļu īpatsvars svārstījās no aptuveni 20 % Maltā un Īrijā līdz vairāk nekā 45 % Beļģijā, Ungārijā un Vācijā. Attiecībā uz nodokļu likmju progresivitāti un nodokļu sistēmas pārdales ietekmi rodas redzamas dažādas valstu struktūras (sk. 3.4. iedaļu). 2017. gadā visbūtiskākais nodokļu īpatsvara samazinājums attiecībā uz atsevišķiem darbiniekiem, kas saņem vidējo algu, bija Ungārijā (-2,1 procentpunkti), Luksemburgā (-1,8 procentpunkti) un Somijā (-1,2 procentpunkti), savukārt lielākais pieaugums bija Bulgārijā (+0,6 procentpunkti). No 2013. līdz 2017. gadam vidējais nesvērtais nodokļu īpatsvars ES samazinājās par 0,5 procentpunktiem (un par 0,8 procentpunktiem darba ņēmējiem ar zemiem ienākumiem, būtiski samazinoties Itālijā, Ungārijā, Francijā, Beļģijā, Rumānijā un Nīderlandē). Tajā pašā laikposmā ir bijusi zināma konverģence nodokļu īpatsvara līmenī, un

starpība starp augstāko un zemāko nodokļu īpatsvaru vidējās algas līmenī samazinās par 2,1 procentpunktiem un par 2,9 procentpunktiem darba ņēmējiem ar zemākiem ienākumiem. Tas galvenokārt ir saistīts ar to, ka dažās valstīs, kurās ir augstākie rādītāji (Beļģija, Austrija, Ungārija, kā arī Itālija un Francija) tas attiecas uz darbiniekiem ar zemākiem ienākumiem. Liels nodokļu īpatsvara samazinājums bija vērojams arī Rumānijā un Nīderlandē. Nodokļu īpatsvara pieaugums tajā pašā laikposmā bija mazāk izteikts, taču īpaši skāra darbiniekus ar mazākiem ienākumiem Čehijā, Slovēnijā un Portugālē³⁶.

³⁶ Plašāka informācija par nesenajām tendencēm, tostarp attiecībā uz dažādām ienākumu grupām, pieejama; 2018. gada apsekojumā par nodokļu politiku Eiropas Savienībā, Eiropas Komisija, TAXUD ĢD.

15. attēls. Nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās — 2017. gada līmenis un izmaiņas 2013./2017. gadā

Avots: Nodokļu un pabalstu datubāze, Eiropas Komisija / ESAO. Piezīme. Dati attiecas uz mājāsaimniecībām ar vienu pelnītāju (bez bērniem). Par Kipru jaunākie dati nav pieejami. Dati atjaunināti 2018. gada 11. aprīlī.

3.1.2 Politikas pasākumi

Vairākas dalībvalstis izmantoja nodarbinātības subsīdijas darbvietu radīšanai, lai gan dažas no tām subsīdijas samazina, jo situācija darba tirgū uzlabojas. Lielākā daļa pasākumu šajā jomā ir vērsti uz konkrētām grupām, kas saskaras ar problēmām integrēties darba tirgū (piem., jauniešiem, gados vecākiem cilvēkiem, ilgstošiem bezdarbniekiem,

bēgļiem u. c.), un izpaužas kā finansiāls stimuls darba devējiem, lai viņi pieņemtu darbā mērķgrupas darbiniekus. Vairākas dalībvalstis ieviesa vai apstiprināja mērķtiecīgas darbā pieņemšanas subsīdijas (sīkāka informācija atrodama 3.2. iedaļā). Dažas valstis ieviesa arī darbā pieņemšanas subsīdijas plašākai sabiedrībai, t. i., bez īpašiem atbilstības nosacījumiem vai ar plašākiem nosacījumiem, parasti ar mērķi veicināt beztermiņa nodarbinātību. Grieķijā 2017. gadā tika sākti papildu publisko būvdarbu cikli 51 pašvaldībā, un tiek sagatavotas jaunas programmas; turklāt 2018. gada maijā tika sāкта jauna publisko būvdarbu programma meža ugunsgrēku aizsardzības jomā. 2017. gada oktobrī Grieķija pieņēma arī programmu, kas subsidē darba ņēmēju algas saskaņā ar līgumiem par neatkarīgu pakalpojumu sniegšanu gadījumā, ja tie pieņemti darbā kā darba ņēmēji. Visbeidzot, nesen tika uzsākta subsīdiju programma 15 000 bezdarbnieku nodarbināšanai 30–49 gadu vecumā. Francijā subsidētie līgumi 2018. gadā turpināja samazināties no 310 000 līdz 200 000 un tagad tie attiecas tikai uz visneaizsargātākajiem iedzīvotājiem bezpeļņas sektorā, tostarp jauniešiem un ilgstošiem bezdarbniekiem. Sākot no 2018. gada, spēkā esošās subsidēto līgumu shēmas tika pārskatītas un pārdēvēta par *Parcours Emploi Compétence*, palielinot to konsultēšanas un apmācības dimensiju. Saistībā ar šo kopš 2018. gada aprīlī desmit jomās tiek testēta mērķtiecīga darbā pieņemšanas piemaksa, ko sauc *Emplois francs* un ko izmanto, lai pieņemtu darbā darba meklētājus no vistrūcīgākajām pilsētu teritorijām (*Quartiers politique de la ville*), par vienīgo nosacījumu izvirzot to, ka šis cilvēks ir darba meklētājs, kas dzīvo šajā teritorijā. Turklāt saistībā ar jauno Nabadzības plānu ir pieņemts lēmums par papildu pasākumiem attiecībā uz to cilvēku integrāciju darba tirgū, kuriem ir sociālās un nodarbinātības problēmas (*Insertion par l'activité économique*). Itālija ir ieviesusi strukturālo ieguldījumu samazinājumu darba devējiem, kas pastāvīgā darbā vai saskaņā ar mācekļību dienviņu reģionos pieņem darbā jauniešus vai ilgstošus bezdarbniekus. Portugāle ir izveidojusi finansiālus stimulus pieņemšanai pastāvīgā darbā, kas izpaužas kā daļējs atbrīvojums no pienākuma veikt sociālā nodrošinājuma iemaksas par konkrētām mazāk aizsargātām grupām (jauniešiem, ilgstošiem bezdarbniekiem, gados vecākām personām). Ungārijā ESF atbalsta sociālo uzņēmumu nodarbinātības potenciāla uzlabošanu, izmantojot darbvietu radīšanas stimulus un subsīdijas.

Dažas dalībvalstis īsteno pasākumus, lai veicinātu uzņēmējdarbību un jaunuzņēmumus. Grieķijā subsīdijas piešķir subsīdiju, ja darba ņēmējus pirmo reizi pieņem darbā jauns pašnodarbinātais vai uzņēmumi, kurus vada jaunieši. Latvijā ir pieņemts jauns likums, kas

reglamentē galvenos sociālo uzņēmumu principus un darba kārtību. Tiks sniegts atbalsts apmēram 200 sociālajiem uzņēmumiem. Turklāt mikrouzņēmumu nodokļa maksātāju apgrozījuma robežvērtība ir samazināta no EUR 100 000 līdz EUR 40 000, saglabājot vienotu likmi 15 % apmērā, no kā 80 % tiek novirzīti valsts apdrošināšanas obligāto iemaksu segšanai. Ungārijā kopš 2017. gada rudens ir pieejams aizdevuma mehānisms (ko var apvienot ar vairākiem citiem dotāciju instrumentiem), lai palīdzētu indivīdiem kļūt par uzņēmējiem vai sociālajiem uzņēmumiem veicināt savu tirgus darbību paplašināšanu. Polijā valdība ir pieņēmusi likumprojektu, lai samazinātu sociālā nodrošinājuma iemaksas mazo uzņēmumu īpašniekiem, tā sauktās mazo *ZUS* iemaksas. Slovākijā ir pieņemti jauni tiesību akti par nosacījumiem attiecībā uz valsts atbalstu sociālajai ekonomikai un sociālajiem uzņēmumiem. Somijā no 2018. gada bezdarbnieka pabalstu var saņemt dotācijas veidā jaunas uzņēmējdarbības sākšanai, lai uzsāktu jaunu darbību, vienlaicīgi esot nepilna laika uzņēmējam. Turklāt tiek apspriests tas, kā bezdarbniekiem atvieglot uzņēmumu dibināšanu. Daudzās dalībvalstīs arī ir veikti pasākumi, lai nodrošinātu, ka pašnodarbinātajiem ir adekvātas sociālās tiesības (sk. 3.3. iedaļu par darba tirgus segmentāciju).

Dažas dalībvalstis samazināja darbaspēka izmaksas, samazinot nodokļu īpatsvaru darbaspēka izmaksās; šis pasākums bieži bija vērsts uz zemāko ienākumu saņēmējiem.

Nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās tika risināts galvenokārt attiecībā uz zemu ienākumu guvējiem, izmantojot uz iedzīvotāju ienākumu aplikšanu ar nodokli vērstas reformas, kā arī bieži vien palielinot ar nodokli neapliekamās summas (t. i., ienākumu daļu, ko neapliek ar nodokli). Piemēram, Lietuvā tika pieņemta būtiska reforma, ar ko grozīja Likumu par iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN), ieviešot progresivitāti nevis iepriekšējo vienoto likmi un palielinot ar nodokli neapliekamo ienākumu summu. Līdzīgi arī Latvijā būtiska nodokļu reforma ietver vienotās 23 % iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes aizvietošanu ar progresīvu sistēmu. Tika palielināti arī ar nodokli neapliekamie pabalsti. Igaunija arī ieviesa ar nodokli neapliekamus pabalstus. Nīderlande paziņoja par IIN reformu, ko paredzēts īstenot 2019. un 2020. gada laikā. Tā ietver nodokļu kategoriju skaita samazināšanu no četrām uz divām līdz ar vispārējā nodokļu kredīta un ienākuma nodokļa kredīta palielināšanu. Paredzams, ka reforma samazinās vispārējo nodokļu slogu darbaspēkam, jo īpaši vidējā līdz augstākā ienākumu līmenī. Rumānijā no 2018. gada IIN vienotā likme tika samazināta no 16 % līdz 10 %, vienlaikus veicot būtiskas izmaiņas sociālā nodrošinājuma iemaksu struktūrā. Portugāle

ieviesa IIN reformas, kuru mērķis ir samazināt nodokļu slogu zemu atalgotiem darba ņēmējiem; tostarp nodokļu kategoriju skaita palielināšana. Citas dalībvalstis ieviesa reformas ar šaurāku darbības jomu. Piemēram, Maltā tika pieņemta ienākuma nodokļa atlaide attiecībā uz nodarbinātības ienākumiem no EUR 40 līdz EUR 68 cilvēkiem, kas nopelna mazāk par EUR 60 000 gadā. Apvienotā Karaliste palielināja neapliekamo minimumu līdz GBP 11 850 (aptuveni EUR 13 400) gadā, kā arī augstākās likmes sliekšni — no GBP 45 000 (aptuveni EUR 50 850) līdz GBP 46 350 (EUR 52 400). Dānijā 2018. gada nodokļu nolīgums stiprina stimulu strādāt pilna laiku, jo īpaši pievērsoties bezdarbniekiem un nepilna laika darbiniekiem. Kiprā tika mainīts Bērnu pabalstu likums, lai palielinātu atbalsttiesīgo ienākumu sliekšni par EUR 5000 par katru nākamo bērnu, sākot ar trešo bērnu.

Daudzas dalībvalstis arī veica izmaiņas nodokļu īpatsvarā darbaspēka izmaksās, samazinot sociālā nodrošinājuma iemaksas. Francijā 2019. gadā (papildinot ar pastiprinātu samazinājumu attiecībā uz zemākām algām, kas atlikta uz 2019. gada oktobri) paredzēts nodokļu atlaides par nodarbinātību un konkurētspēju pārveidot tiešā sociālā nodrošinājuma iemaksu samazinājumā attiecībā uz algām, kas nepārsniedz minimālo algu 2,5 reizes. Horvātijā summa, no kuras aprēķina darba devēja sociālā nodrošinājuma iemaksas, tika samazināta par 50 % tiem darba ņēmējiem, kuri, saņemot vidējo algu, nodarbināti uz laiku, kas pārsniedz 12 mēnešus. Beļģija veica sociālās nodrošinājuma samazinājumu attiecībā uz dažiem maiņu darba veidiem būvniecības nozarē. Vispārīgāk runājot, peļņas līdzdalības shēma privātajā sektorā ir aizstāta ar jaunu piemaksu (summu vai algas procentuālo daļu), kas nevar pārsniegt 30 % no kopējās bruto algas. Darba devējs ir atbrīvots no sociālajām iemaksām par šīm piemaksām, bet darba ņēmējam ir jāmaksā solidaritātes iemaksa 13,07 % apmērā.

Pēdējo gadu laikā algu noteikšanas sistēmās notikušas būtiskas izmaiņas. Pēc tam, kad 2018. gada augustā tika pabeigta ESM programma, Grieķijā atkal tika ieviesti divi 2011. gadā apturētie darba koplīguma slēgšanas sarunu principi: iespēja administratīvi paplašināt nozaru nolīgumus, attiecinot tos arī uz personām, kas nav parakstītājas puses, un labvēlības princips (pretrunīgu koplīgumu gadījumā, piemēram, nozaru un uzņēmumu līmenī, labvēlīgākais darba ņēmējam). Horvātijā likumprojektā par civildienesta ierēdņu algām tika noteikts satvars maksājumu kategoriju sistēmai un maksājumu pakāpēm, kā arī darba efektivitātes novērtēšanai. Francija, pamatojoties uz iepriekšējām reformām, sīkāk noteica katra darba

koplīgumu slēgšanas sarunu līmeņa perimetru. Turpmāk nozaru darba koplīgumu slēgšanas sarunu risināšana nozares līmenī dominēs pār valsts darba tiesību aktiem, nosakot satvaru terminētu un pagaidu līgumu, kā arī pārbaudes laika izmantošanā (sk. arī 3.3. nodaļu). Nolīgums uzņēmumu līmenī var būt mazāk labvēlīgs nekā uzņēmuma filiāles līmenī, izņemot 13 noteiktās darba koplīgumu slēgšanas sarunu jomas, tostarp nozaru minimālās algas, savukārt filiāles līmeņa nolīgumus piemēro, ja nav panākta vienošanās par nolīgumu uzņēmumu līmenī. Turklāt lielākā daļa uzņēmuma līmenī noslēgto nolīgumu nodarbinātības saglabāšanai (*accords de compétitivité*) tagad tiek paplašināti, ietverot ne tikai darba laika nosacījumus, bet arī atlīdzību, kas ļauj uzņēmumiem atlaist darba ņēmējus, kuri šādus līgumus noraida, pamatojoties uz reāliem un nopietniem apsvērumiem. Itālijā 2018. gada martā starp svarīgākajām arodbiedrībām un darba devēju organizāciju noslēgtais nolīgums bruģēja ceļu daba koplīgumu slēgšanas sarunu stiprināšanai, nosakot kritērijus, pēc kuriem mērīt sociālo partneru asociāciju pārstāvību. Kiprā 2018. gadā stājās spēkā jauns nolīgums par Dzīves dārdzības korekcijas indeksu, kā rezultātā algu pieaugums bija ierobežots, un tika noteikti kritēriji par periodisko korekciju biežumu un raksturu. Latvijā tiek noteikti jauni nosacījumi par virsstundu darbu, iesaistot sociālos partnerus, kopīgi risinot sarunas par nozaru minimālajām algām. Portugālē ar sociālajiem partneriem ir panākta vienošanās par pasākumu kopumu (kas tagad tiek apspriests Parlamentā), lai uzlabotu darba koplīguma slēgšanas sarunu tvērumu. Konkrēti, “stundu bankas” vairs netiktu saskaņotas individuāli, bet gan kā daļa no darba koplīgumu slēgšanas sarunām vai grupu nolīgumiem, kas jāpanāk pēc apspriešanās ar darbiniekiem (skatīt arī 3.3. iedaļu). Spānijā sociālie partneri 2018. gada jūnijā vienojās par pagaidu algu nolīgumu 2018. gadam, kurā paredzēts vispārējais algu pieaugums par 2 % (nedaudz pārsniedzot prognozēto inflācijas līmeni), plus vēl 1 %, atkarībā no uzņēmuma/nozares rezultātiem, darba ražīguma un darba kavējumu rādītājiem. Rumānija noteica, ka visiem uzņēmumiem ir obligātas darba algu vienošanās sarunas. Īrija konkrētās pašnodarbinātības kategorijās ieviesa darba koplīguma slēgšanas sarunu iespēju, Slovākija no jauna noteica augstākā līmeņa darba koplīgumu paplašināšanu saskaņā ar īpašiem nosacījumiem, tos attiecinot uz nelīdzdalīgajiem darba devējiem bez viņu piekrišanas.

Uzlabojoties darba tirgus apstākļiem, vairākās valstīs ir palielinātas minimālās algas, kā arī tiek veikti pasākumi, lai minimālās algas noteikšanas satvaru padarītu prognozējamāku. Ar likumu noteiktā minimālā alga pieauga visās valstīs, kur no 2017. līdz

2018. gadam notika izmaiņas, izņemot Vāciju, Grieķiju, Luksemburgu un Beļģiju, kur reālā izteiksmē bija vērojama lejupslīde³⁷. Pēdējos gados arvien lielākā skaitā valstu, tostarp Vācijā un Īrijā, minimālās algas noteikšanā ir iesaistītas ekspertu grupas. Malta izveidos šādu grupu 2018. gadā, un iespējama ekspertu iesaistīšana tiek apspriesta Bulgārijā un Rumānijā. Igaunija 2018. gadā pieņēma minimālo algas pieaugumu par EUR 30, lai sasniegtu EUR 500, vienlaikus piesaistot turpmākas palielināšanas formulu oficiālām prognozēm par darba ražīgumu un ekonomikas izaugsmi. Īrija ir palielinājusi nacionālo minimālo algu par 30 centiem līdz EUR 9,55/stundā pēc Zema atalgojuma komisijas ieteikuma, kurā ņemta vērā arī konkurētspējas attīstība un ietekme uz nodarbinātību. Spānijā ar likumu (saskaņots ar sociālajiem partneriem) 2018. gadā palielināja minimālo algu par 4 % salīdzinājumā ar 2017. gadu, un 2019. gadam ir ierosināti papildu palielinājumi. Horvātijā papildus minimālās algas līmeņa paaugstināšanai un darba devēju veikto veselības apdrošināšanas iemaksu samazināšanai jaunajā regulējumā paredzēts, ka papildu ienākumus (par virsstundu darbu, nakts darbu vai darbu brīvdienās) neiekļauj minimālās algas definīcijā. Latvijā no 2018. gada tika noteikts minimālās algas pieaugums līdz EUR 430 mēnesī (no EUR 380 mēnesī). Ungārijā 2018. gadā minimālā alga tika palielināta par 8 % līdz HUF 138 000, kas ir aptuveni EUR 440 (+12 % kvalificētiem darbiniekiem). Slovākijā no 2019. gada 1. janvāra minimālā alga no EUR 480 tiks palielināta līdz EUR 520. Apvienotā Karaliste 2018. gada aprīlī paaugstināja valsts iztikas minimumu (līdz GBP 7,83/stundā, aptuveni EUR 6,9), kā arī minimālo algu gados jauniem darba ņēmējiem. Nīderlandē arī tika palielināta minimālā alga jauniem darbiniekiem, savukārt Vācijā tika noteikta minimālā alga pagaidu darba aģentūru darbiniekiem. Visbeidzot, Bulgārija pieņēma Likumu par SDO Konvencijas Nr. 131 ratifikāciju ar mērķi panākt vienošanos ar sociālajiem partneriem par pārredzamu mehānismu izstrādi minimālās algas noteikšanai.

37 *Eurofound* (2018) Ar likumu noteiktās minimālās algas 2018. gadā

3.2. 6. pamatnostādne. Stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm

Šajā iedaļā ir aplūkota 6. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana, kurā dalībvalstīm ieteikts nodrošināt apstākļus, kas veicinātu darbaspēka piedāvājumu, prasmes un kompetences. Tajā ir izklāstīti rādītāji par iegūto izglītības un apmācības līmeni, rezultātiem un ietekmi uz prasmju attīstību un darbaspēka nodarbināmību. Pēc tam izskatīti darba tirgū sasniegti rezultāti attiecībā uz dažādām grupām, kas nav pietiekami pārstāvētas darba tirgū (piemēram, jaunieši, gados vecāki darba ņēmēji, sievietes, migrantu izcelsmes cilvēki un cilvēki ar invaliditāti). Šā ziņojuma 3.2.2. iedaļā ir izklāstīti dalībvalstu politikas pasākumi šajās jomās un šīm grupām paredzētie pasākumi.

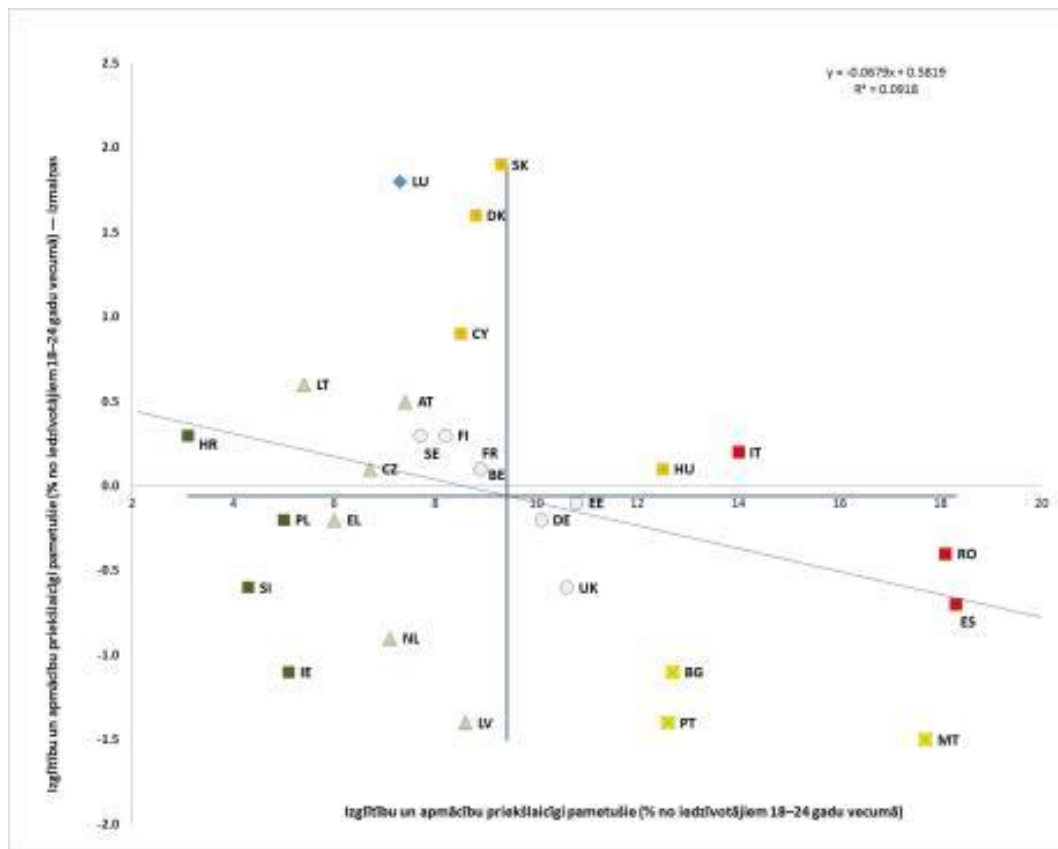
3.2.1. Galvenie rādītāji

Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo personu īpatsvars gadu gaitā ir turpinājis sarukt, lai gan pēdējā laikā lejupslidošā tendence ir pakāpeniski samazinājusies, un starp dalībvalstīm joprojām pastāv lielas atšķirības. Kopumā vidējais izglītības priekšlaicīgas pamešanas rādītājs ES samazinājās no 14,7 % 2008. gadā līdz 11,9 % 2013. gadā un vēl līdz 10,6 % 2017. gadā. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu situācija ir saglabājusies gandrīz nemainīga, kad ES vidējais rādītājs bija 10,7 %. Astoņpadsmit dalībvalstis jau ir sasniegušas ES mērķvērtību (< 10 %), un Vācija (10,1 %), Apvienotā Karaliste (10,6 %) un Igaunija (10,8 %) ir ļoti tuvu tās sasniegšanai. 2017. gadā dalībvalstīs ir vērojama zināma konverģence attiecībā uz jaunākajām tendencēm (16. attēls), izglītību priekšlaicīgu pametušo ievērojams samazinājums (par vairāk nekā 1 procentpunktu) Portugālē, Maltā un Bulgārijā (visas ar atzīmi “vājš, bet uzlabojas”), bet arī būtisks pieaugums Slovēnijā (+ 1,9 procentpunkti), Luksemburgā (+ 1,8 procentpunkti), Dānijā³⁸ (+ 1,6 procentpunkti) un Kiprā (+ 1 procentpunkts). Saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata klasifikāciju, neraugoties uz dažiem uzlabojumiem, situācija joprojām raksturojama kā

³⁸ Šis palielinājums būtu jāinterpretē piesardzīgi, jo attiecībā uz Dāniju 2017. un 2016. gadā pārtraukti dati (sk. arī 1. un 2. pielikumu). Arī attiecībā uz Beļģiju un Maltu 2017. gadā ir atzīmēts datu pārtraukums.

“kritisks stāvoklis” Spānijā (18,3 %) un Rumānijā (18,1 %), kā arī Itālijā (14 %), kur rādītājs ir nedaudz palielinājies.

16. attēls. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušās personas (% no iedzīvotājiem vecumā no 18 līdz 24 gadiem) un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

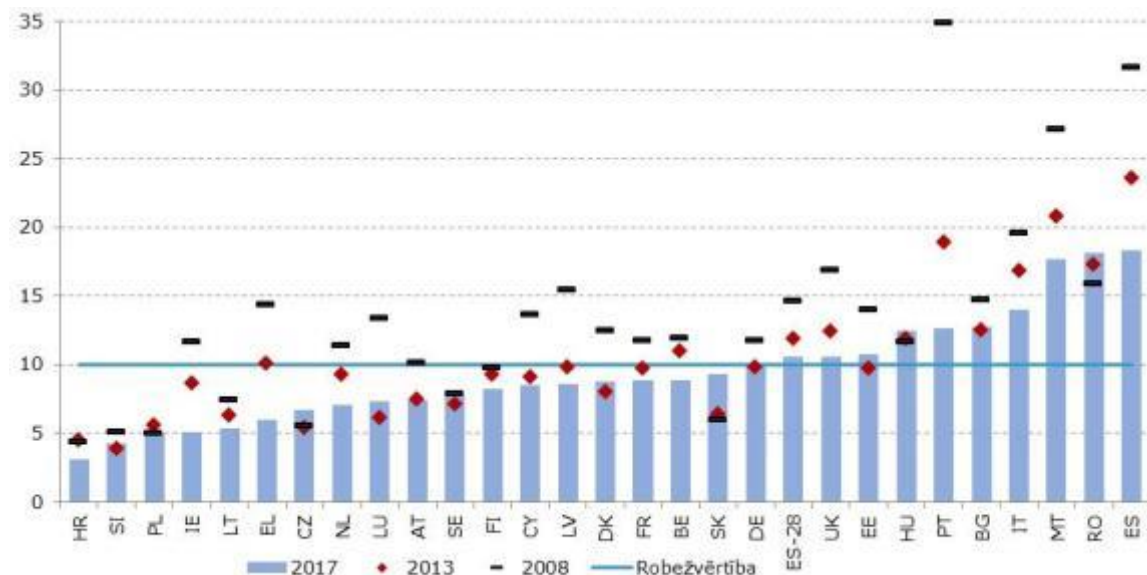

Avots: Eurostat. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Lielākajā daļā ES dalībvalstu ir reģistrēti ievērojami ilgtermiņa uzlabojumi, jo īpaši tajās valstīs, kur iepriekš bija īpaši augsts izglītību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars. No 2008. gada līdz 2017. gadam gan Īrija, gan Grieķija spējušas ievērojami samazināt savu izglītību priekšlaicīgas pamešanas rādītāju par attiecīgi 6,6 un 8,4 procentpunktiem, un pašlaik tās ir krietni zem ES mērķvērtības. Tajā pašā laikā Spānija (18,3 %) un Portugāle (12,6 %) kopš 2008. gada ir krasi samazinājušas izglītības priekšlaicīgas pamešanas rādītājus par attiecīgi 13,4 un 22,3 procentpunktiem, lai gan tās vēl nav sasniegušas mērķi. No valstīm, kurās ir augsts izglītību priekšlaicīgas pamešanas rādītājs, tikai Rumānijā gadu gaitā nav

vērojama būtiska attīstība, savukārt Slovēnija ir piedzīvojusi ievērojamu pieaugumu par 3,3 procentpunktiem, lai gan 2017. gadā tā joprojām ir zem ES pamatmērķa (17. attēls).

17. attēls. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie 2008.-2017. gadā (%)

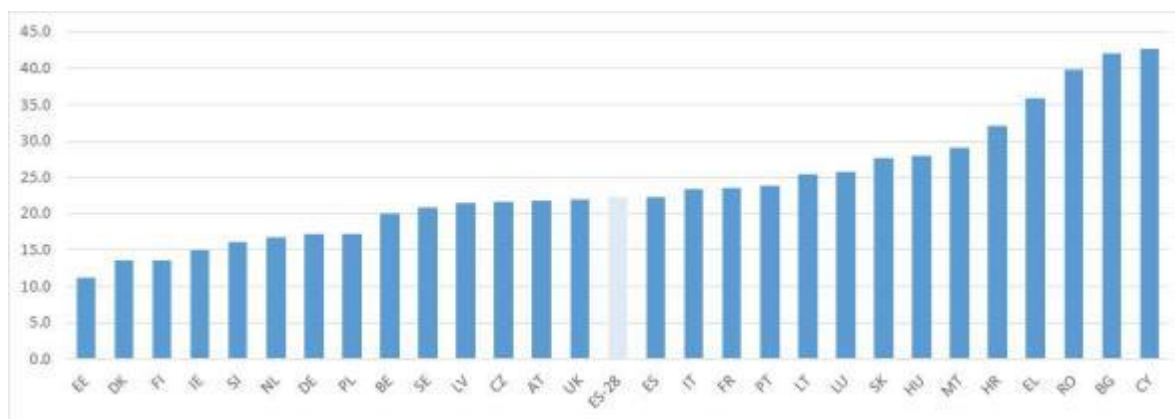

Avots: Eurostat, tiešsaistes datu kods: [edat_lfse_14].

Joprojām pastāv būtiskas atšķirības starp priekšlaicīgas izglītības pamešanas rādītājiem vīriešiem un sievietēm un starp attiecīgajā valstī dzimušo un ārpus ES dzimušo personu rādītājiem. Lai gan 2017. gadā izglītību priekšlaicīgi pameta vidēji ES 8,9 % jaunu sieviešu, vīriešu šis rādītājs bija 12,1 %. Šāda atšķirība starp dzimumiem ir īpaši izteikta Dānijā, Luksemburgā, Itālijā, Portugālē, Maltā, Igaunijā, Latvijā un Spānijā (vairāk nekā 5 procentpunkti), un Bulgārijā, Ungārijā un Slovēnijā ir vienīgās dalībvalstis, kurās izglītību priekšlaicīgi pametušo vīriešu rādītājs ir zemāks nekā sieviešu rādītājs. Tajā pašā laikā izglītību priekšlaicīgas pamešanas rādītāji ir daudz augstāki ārpus ES dzimušo skolēnu vidū nekā attiecīgajā dalībvalstī dzimušo vidū. 2017. gadā ES vidējais rādītājs starp valstī dzimušajām personām bija 9,6 %; taču attiecībā uz ārpus ES dzimušo vidū tas bija divreiz augstāks. Ārpus ES dzimušo izglītības priekšlaicīgas pamešanas rādītāji ir īpaši zemi Īrijā, Luksemburgā un Nīderlandē, kas ir krietni zem 10 % ES mērķvērtības, bet ir ļoti augsti Spānijā (31,9 %) un Itālijā (30,1 %).

Pēc vairākiem stabila progresā gadiem palielinās to 15 gadu vecu skolēnu īpatsvars, kuriem ir vājas pamatprasmes³⁹. ESAO 2015. gada Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmā (*PISA*) norādīts, ka vidēji ES to skolēnu īpatsvars, kuru rādītāji ir zem pamatlīmeņa, ir aptuveni 20 %, proti, 19,7 % lasīšanā, 22,2 % matemātikā un 20,6 % zinātnē. Salīdzinājumā ar iepriekšējo PISA raundu 2012. gadā⁴⁰ situācija ir pasliktinājusies visās trīs jomās: par 1,9 procentpunktiem lasīšanā, 0,1 procentpunktu matemātikā un 4 procentpunktiem zinātnē. Personām ar vājām sekmēm būtu jāpiešķir papildu atbalsts, jo tām nākotnē ir lielākas iespējas saskarties ar bezdarbu un sociālo atstumtību. To skolēnu īpatsvars, kuru sekmes matemātikā bija vājas, ES 2015. gadā bija 22,2 %, un dalībvalstu starpā bija vērojamas krasas atšķirības. Kamēr Igaunijā, Somijā, Dānijā un Īrijā personu ar vājām sekmēm matemātikā bija mazāk par 15 %, Kiprā, Bulgārijā, Rumānijā, Grieķijā un Horvātijā tādu skolēnu īpatsvars, kuri nespēja apgūt matemātikas pamatzināšanas, pārsniedza 30 % (18. attēls).

18. attēls. Skolēnu īpatsvars ar vājām sekmēm matemātikā, 2015. gadā

Avots: ESAO. Piezīme. Valstis sakārtotas no zema uz augstu tādu skolēnu īpatsvaru, kam ir vājas sekmes matemātikā. Svērto ES vidējo rādītāju aprēķinājis Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts.

Skolēnu sociālekonomiskais statuss un migrantu izcelsme spēcīgi ietekmē izglītības rezultātus. Skolēni ar zemāku sociālekonomisko statusu vai migrantu izcelsmi dominē personu grupā ar vājām sekmēm un vāji apgūst pamatzināšanas visās trīs jomās. Pievēršot lielāku uzmanību tiem skolēniem, kuri, būdami nelabvēlīgā situācijā, sasnieguši zināšanu pamatlīmeni visās trīs jomās, ir redzams, ka snieguma atšķirība starp attiecīgajā dalībvalstī

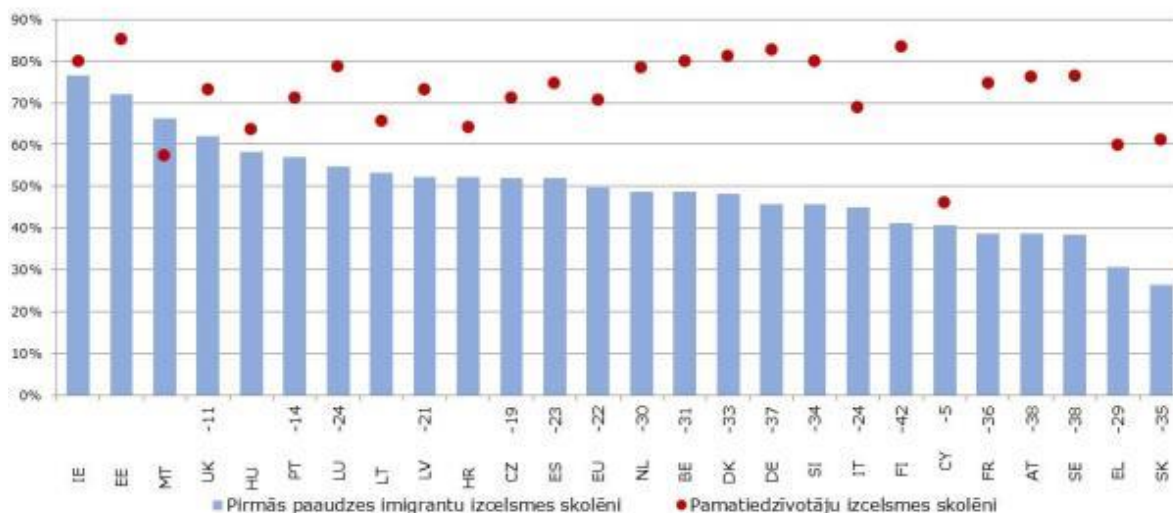
³⁹ PISA ietvaros "skolēni, kam ir vājas sekmes" ir definēti kā 15 gadus veci skolēni, kuru zināšanas ir zemāks par pamatlīmeni, kas nepieciešams, lai pilnībā piedalītos mūsdienu sabiedrībā (t. i., 2. līmenis).

⁴⁰ ESAO Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*PISA*) 15 gadnieku pamatkompetenču apsekojums tiek veikts reizi trijos gados.

dzimušajiem un ārvalstīs dzimušajiem skolēniem ES vidēji ir 23 procentpunkti, attiecīgajā dalībvalstī dzimušajiem skolēniem uzrādot labākas sekmes visās dalībvalstīs, izņemot Maltu (kā redzams 19. attēlā). Ļoti būtiskas atšķirības ir reģistrētas Somijā, Zviedrijā, Austrijā, Vācijā un Francijā (no 35 līdz 40 procentpunktiem), savukārt Kiprā, Apvienotajā Karalistē un Portugālē rezultātu atšķirība ir mazāka par 15 procentpunktiem. Vāji izglītības rezultāti un nevienlīdzība, kas saistīta ar sociālekonomisko situāciju, rada būtiskus šķēršļus cilvēkkapitāla izaugsmei, pastarpināti ietekmējot prasmju līmeni.

Romu iekļaušana izglītībā aizvien ir problemātiska vairāku faktoru dēļ, tostarp skolu segregācija, neiekļaujoša mācīšana un smagas nabadzības vai mājokļu segregācijas radīti šķēršļi. Neatkarīgi no centieniem palielināt līdzdalības līmeni un samazināt izglītības pārtraukšanas gadījumus joprojām pastāv būtiski jautājumi etniski jauktu skolu un segregācijas novēršanas pasākumu popularizēšanā. Jāatzīmē arī, ka ievērojams skaits romu bērnu Ungārijā, Bulgārijā, Rumānijā un Slovākijā dzīvo dziļā nabadzībā bez piekļuves sabiedriskajiem pamatpakalpojumiem.

19. attēls. To skolēnu procentuālā daļa, kuri ieguvuši pamatzināšanas, pēc migrantu izcelsmes, 2015. gads

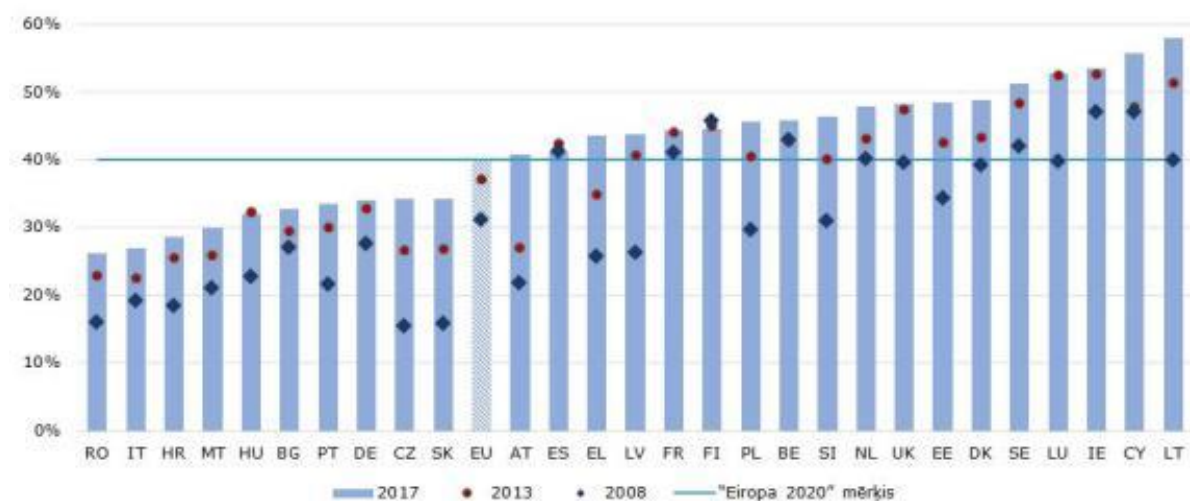

Avots: ESAO (2018): Imigrantu izcelsmes skolēnu noturība: faktori, kas ietekmē labklājību, 3.7. attēls.

Piezīmes. Statistiski nozīmīgas atšķirības norādītas blakus valsts/ekonomikas nosaukumam. Ir norādītas tikai tās valstis, kurām ir derīgas imigrantu skolēnu vērtības. Attiecībā uz ES vidējo rādītāju šis skaitlis attiecas tikai uz to valstu/ekonomiku apakšgrupu, kurām ir derīga informācija par abām skolēnu grupām. Skolēni, kas sasnieguši akadēmisko prasmju pamatlīmeni, ir skolēni, kas sasnieguši vismaz otro *PISA* prasmju līmeni visos trijos *PISA* pamatpriekšmetos — matemātikā, lasīšanā un zinātnē. Valstis un ekonomikas ir sakārtotas dīstošā secībā pēc to pirmās paaudzes imigrantu izcelsmes skolēnu īpatsvara, kuri sasnieguši prasmju pamatlīmeni *PISA* pamatjomās.

ES turpina pieaugt to 30–34 gadus veco iedzīvotāju īpatsvars, kuri sekmīgi pabeidz augstāko izglītību, un 40 % pamatmērķis ir gandrīz sasniegts. Eiropas Savienībā 2017. gadā 39,9 % no 30–34 gadus veco iedzīvotāju skaita bija ieguvuši augstāko izglītību, šim rādītājam pēdējos gados pakāpeniski palielinoties. No 2014. līdz 2017. gadam terciārās izglītības iegūšanas līmenis lielākajā daļā dalībvalstu palielinājās. Tikai Horvātijā, Ungārijā un mazākā mērā Spānijā un Somijā tajā pašā laikposmā terciāro izglītību ieguvušo iedzīvotāju īpatsvars samazinājās. Turpretī Slovākijā, Grieķijā un Čehijā attiecīgi bija vērojams būtisks pieaugums par attiecīgi 7,4, 6,5 un 6 procentpunktiem. To valstu vidū, kurās terciārās izglītības iegūšanas līmenis ir zemāks par 40 %, tikai Rumānija, Itālija un Horvātija nav sasniegušas 30 % rādītāju (20. attēls). Kopumā 15 no 28 dalībvalstīm 2017. gadā ir izpildījušas savus valsts mērķus.

20. attēls. Terciārās izglītības iegūšanas līmenis 2008., 2013. un 2017. gadā un ES 2020. gada mērķis

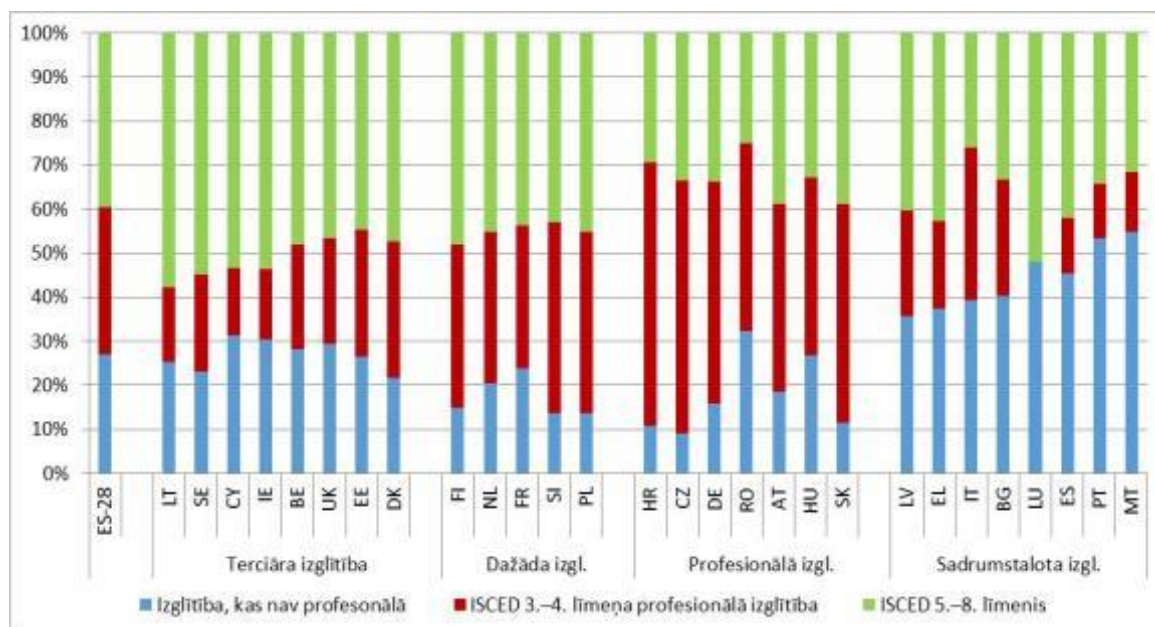
Avots: Eurostat, DSA [edat_lfse_03]. Rādītāji attiecas uz to 30–34 gadus veco iedzīvotāju kopskaitu, kuri ir sekmīgi pabeiguši augstāko izglītību (ISCED 5–8). 2014. gadā pārtraukti dati sakarā ar jaunās ISCED klasifikācijas ieviešanu; 2017. gada dati par Luksemburgu nav uzticami mazā izlases apjoma dēļ.

Sievietēm ir augstāks terciārās izglītības iegūšanas līmenis nekā vīriešiem, un pastāv lielas atšķirības starp vietējiem un ārpus ES dzimušiem iedzīvotājiem. 2017. gadā 44,9 % sieviešu vecumā no 30 līdz 34 gadiem bija ieguvušas augstākās izglītības kvalifikāciju salīdzinājumā ar 34,9 % vīriešu. Šī atšķirība pēdējos 15 gados ir palielinājusies un jo īpaši ievērojama tā ir Latvijā, Lietuvā un Slovēnijā, kur terciāro izglītību ieguvušo sieviešu skaits pārsniedz vīriešu skaitu par vairāk nekā 20 procentpunktiem. Vienlaikus gandrīz visās dalībvalstīs to cilvēku īpatsvars, kuri ir dzimuši attiecīgajā valstī vai ES, ir lielāks nekā ārpus ES dzimušo cilvēku īpatsvars. Vidēji šī atšķirība ir aptuveni 5,5 procentpunkti, kas norāda uz pastāvīgām grūtībām saistībā ar vienlīdzību, piekļuvi un augstākās izglītības sociālo dimensiju.

Aptuveni trešdaļai jauniešu ES ir ar PIA saistīta kvalifikācija. 2016. gadā 33 % jauniešu vecuma grupā no 30 līdz 34 gadiem ir ieguvuši vidusskolas līmeņa profesionālās orientācijas kvalifikāciju. Kā norādīts 21. attēlā, šis īpatsvars bija vairāk nekā 40 % tādās valstīs kā Slovākija, Ungārija, Austrija, Rumānija, Vācija, Čehija un Horvātija, kuru modelis pārejai no izglītības uz nodarbinātību ir cieši saistīts ar profesionālās izglītības sistēmu. Turpretim šis īpatsvars ir salīdzinoši mazāks (mazāk nekā 20 %) valstīs, kuru modelis ir vairāk orientēts uz

augstāko izglītību (piemēram, Lietuvā, Zviedrijā, Kiprā un Īrijā) vai kurās ir salīdzinoši mazāk izplatītas tieši ar darba tirgu saistītas kvalifikācijas (piemēram, Maltā, Portugālē, Spānijā, Luksemburgā un Grieķijā).

21. attēls. No izglītības uz nodarbinātību: pārejas ceļi un sistēmas, 2016. gads

Avots: Eurostat, DSA. Tiešsaistes datu kods: [lfsa_16feduc].

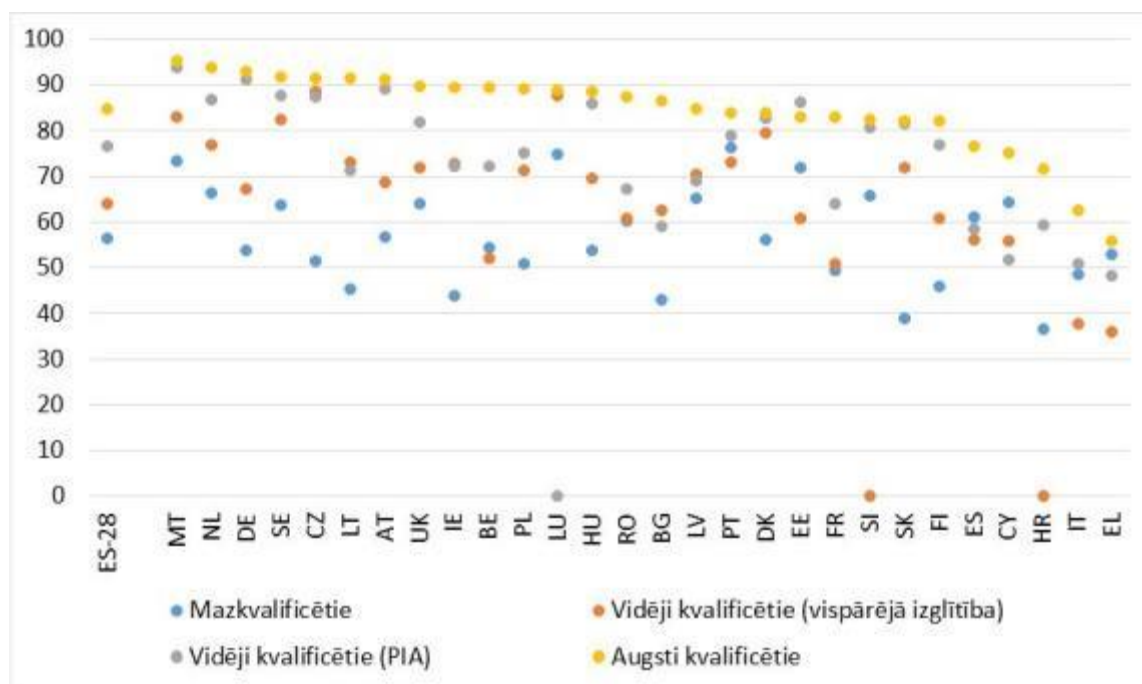
Piezīme. Ne-profesionālās izglītības kvalifikācijas ietver vispārējās orientācijas *ISCED* 0. – 2. līmeņa kvalifikāciju vai vidēja līmeņa kvalifikāciju (*ISCED* 3. – 4. līmenis); *ISCED* 3. – 4. līmeņa profesionālā izglītība ir vidēja līmeņa (*ISCED* 3.–4. līmeņa) kvalifikācija ar profesionālo orientāciju; *ISCED* 5. – 8. līmenis ietver augsta līmeņa izglītības kvalifikācijas.

Ne visiem ir vienlīdzīgas iespējas iegūt prasmes un kvalifikāciju, kas ir vērtīga darba tirgū. Dažās valstīs vairāk nekā pusei jauniešu vecumā no 30 līdz 34 gadiem nav profesionālās vai akadēmiskās izglītības, kas būtu nepārprotami saistīta ar darba tirgu. Tas ietekmē integrāciju darba tirgū. Piemēram, kā norādīts 22. attēlā, lai gan tie, kuriem ir PIA un augstākās izglītības kvalifikācijas, sasniedz nodarbinātības līmeni, kas ir aptuveni 80 % vai vairāk, pēc 25 gadu vecuma ir nodarbināti mazāk nekā 70 % no vispārējās orientācijas vidējās izglītības diploma ieguvējiem. Tie, kuriem nav vidējās izglītības diploma, ir vēl nelabvēlīgākā situācijā, un to nodarbinātības līmenis ir zemāks par 60 % pēc 25 gadu vecuma.

Lai pielāgotos strauji mainīgajai ekonomikai un apmierinātu pieprasījumu pēc augsta līmeņa prasmēm, arvien lielāka nozīme ir darba tirgum piemērotai akadēmiskai vai profesionālai kvalifikācijai. Neseno augstskolu absolventu nodarbinātības līmenis 2017.

gadā bija 84,9 %, un tas bija par 0,9 procentpunktiem augstāks nekā kopējais to darbspējīga vecuma pieaugušo nodarbinātības rādītājs, kuriem ir tāds pats izglītības līmenis. Tikai dažās dalībvalstīs (Itālijā, Grieķijā, Horvātijā, Kiprā, Slovēnijā un Spānijā) diplomu nesen saņēmušie augstskolu absolventi joprojām ir nelabvēlīgā situācijā, lai gan situācija visās šajās valstīs ir uzlabojusies, izņemot Horvātiju. Neseno absolventu ar vidēja līmeņa profesionālo kvalifikāciju nodarbinātības līmenis bija 76,6 %, kas ir par 5,7 procentpunktiem augstāks nekā vidēja līmeņa kvalifikāciju ieguvušo darbspējīga vecuma pieaugušo kopējais nodarbinātības rādītājs, un tas norāda uz nodarbinātības prēmiju nesenajiem PIA absolventiem. Turpretī tādu personu nodarbinātības līmenis, kurām ir tikai vidēja līmeņa vispārēja kvalifikācija, bija 64,1 %. 2017. gadā situācija darba tirgū bija vēl sliktāka tiem jauniešiem, kuriem ir vienīgi zemākā kvalifikācija, un to nodarbinātības līmenis bija 56,4 %.

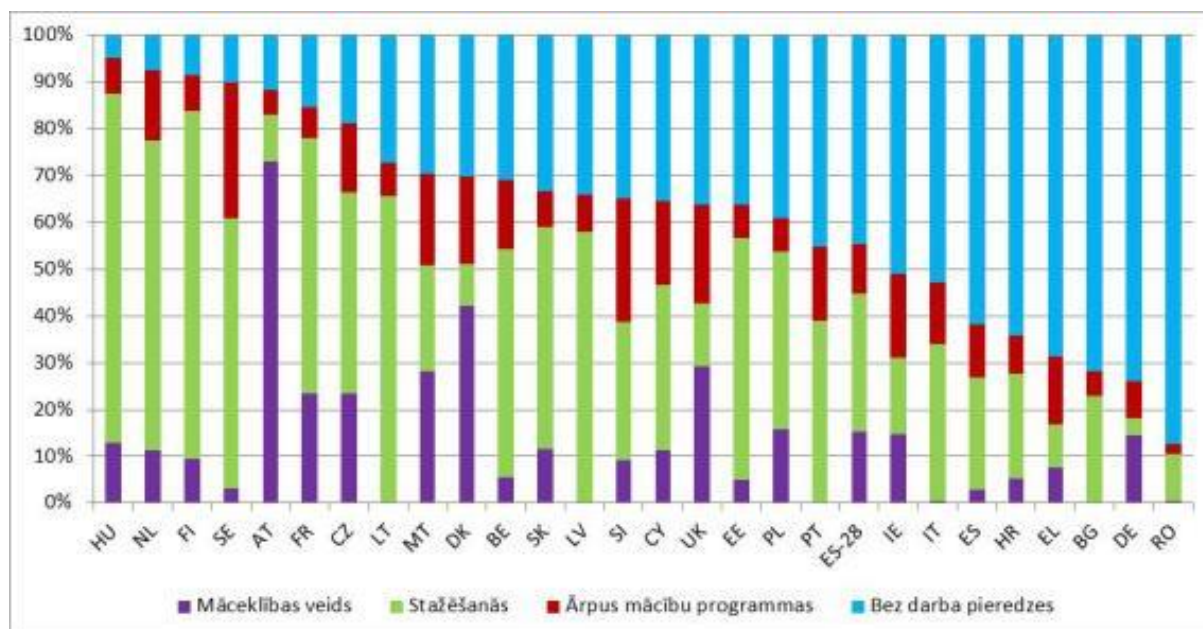
22. attēls. Neseno absolventu nodarbinātības līmenis pēc iegūtā izglītības līmeņa, 2017. gads.

Avots: Eurostat, DSA. Piezīme. Jaunieši vecumā no 20 līdz 34 gadiem. Dati, kas attiecas uz mazkvalificētām personām, ietver visus jauniešus, kuri neiegūst izglītību vai arodmācību, neatkarīgi no tā, pirms cik ilga laika viņi ieguvuši izglītību. Dati par vidēji vai augsti kvalificētiem jauniešiem ietver tikai personas, kuras izglītību ieguvušas 1–3 gadus pirms apsekojuma.

Viens no veidiem, kā uzlabot jauniešu darba tirgus rezultātus, ir nodrošināt viņiem iespējas gūt priekšstatu par reālo darba vidi, izmantojot ar viņu mācību programmu saistītu mācīšanos darbavietā vai mācekļību uzņēmumā. Tiem, kuri studiju laikā guvuši šādu pieredzi, ir vieglāk atrast darbu un var būt pat iespēja pieteikties uz augstākiem amatiem. Tomēr, kā norādīts 23. attēlā, mazāk nekā 50 % no tiem, kam ir PIA kvalifikācija, norāda, ka šādu pieredzi guvuši studiju laikā. Vēl mazākai daļai ir ievērojami lielāka pieredze, kas gūta mācekļa praksē darbavietā. Lielākā daļa PIA studentu, kuriem ir iespēja mācīties darbavietā (vairāk nekā 90 %), ir Ungārijā, Nīderlandē, Somijā un Zviedrijā.

23. attēls. Mācīšanās darbavietā un mācekļības iespējas PIA jomā, 2016. gads

Avots: Eurostat, DSA. Tiešsaistes datu kods: [lfsa_16feduc]. Piezīmes. Jaunieši vecumā no 15 līdz 34 gadiem ar profesionālo kvalifikāciju vidusskolas vai pēcvidusskolas neterciārā līmenī. Dati par LU nav pieejami. Dati par "mācekļību" BG, LV, LT un PT nav pieejami. Dati par DE var nebūt reprezentatīvi, jo liels skaits atbilžu nesniegšanas gadījumu.

Salīdzinājumā ar vienaudžiem, kuri mācības turpinājuši ilgāk, mazkvalificēti pieaugušie darba tirgū bieži vien ir ļoti nelabvēlīgā situācijā. Eiropas Savienībā attiecība starp mazkvalificētiem pieaugušajiem un to darbvietu skaitu, kurās nepieciešams zems kvalifikācijas līmenis, vidēji ir trīs pret vienu (2. tabula). Citiem vārdiem sakot, ir trīs reizes

vairāk mazkvalificētu pieaugušo salīdzinājumā ar darbvietām, kurās nepieciešama vienīgi zema kvalifikācija. Šis jautājums šķiet aktuālāks tādās valstīs kā Malta, Portugāle, Grieķija, Itālija un Spānija, kurās attiecība ir lielāka par četri. Tā rezultātā var rasties vājāka piesaiste darba tirgum, lielāks nedrošu darbavietu skaits, augsts bezdarba līmenis un risks novērsties no darba tirgus kopumā.

2. tabula. Mazkvalificētu pieaugušo un mazkvalificētu darbvietu skaits ES.

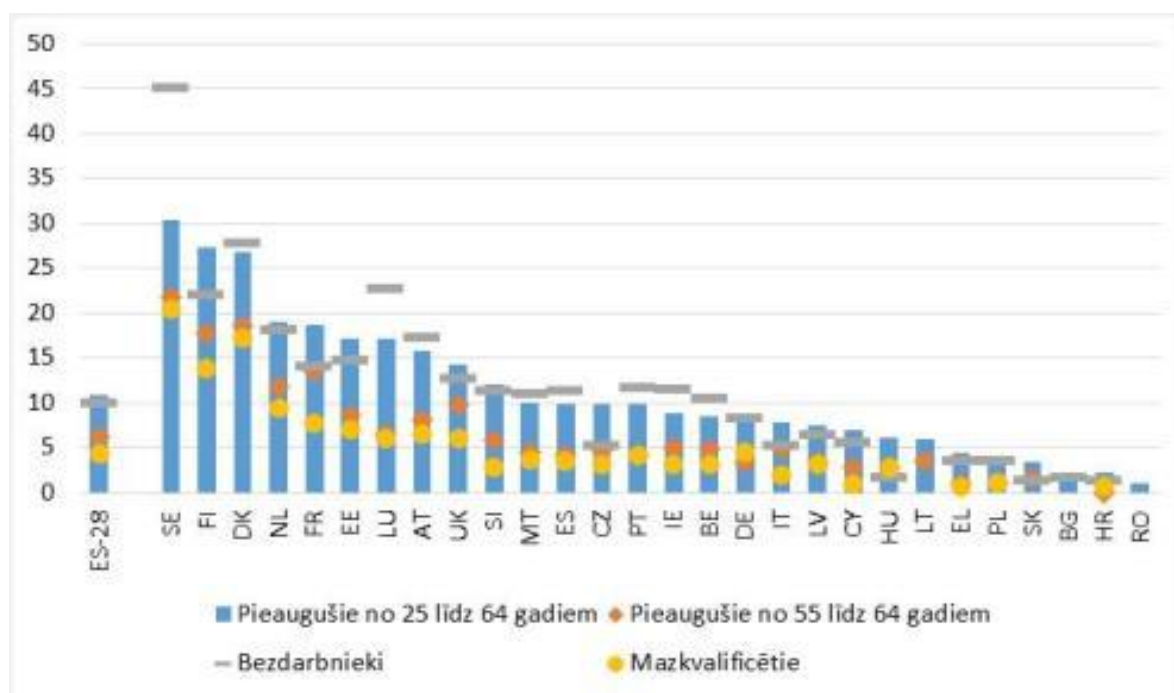
	Kopā mazkvalificēti pieaugušie vecumā no 25 līdz 64 gadiem (tūkstošos)	Kopējais vienkāršo darbvietu skaits (tūkstošos)	Attiecība
ES-28	61 353,0	20 210,6	3,0
Malta	125,8	17,6	7,1
Portugāle	2 897,3	490,0	5,9
Grieķija	1 583,2	268,0	5,9
Itālija	12 834,9	2 517,8	5,1
Spānija	10 654,1	2 409,0	4,4
Zviedrija	751,0	231,1	3,2
Rumānija	2 417,4	776,4	3,1
Beļģija	1 386,0	449,6	3,1
Horvātija	366,5	119,4	3,1
Francija	7 200,6	2 692,9	2,7
Luksemburga	64,8	24,6	2,6
Nīderlande	1 902,2	742,0	2,6
Apvienotā Karaliste	6 744,3	2 641,3	2,6
Īrija	443,0	176,3	2,5
Somija	329,0	148,3	2,2
Austrija	728,4	337,3	2,2
Slovēnija	140,7	67,5	2,1
Bulgārija	677,2	333,0	2,0
Vācija	6 116,8	3 154,2	1,9
Ungārija	857,9	460,4	1,9
Dānija	527,3	302,3	1,7
Kipra	88,1	53,5	1,6
Igaunija	80,4	51,5	1,6
Polija	1 617,0	1 041,6	1,6
Čehijas Republika	367,2	266,3	1,4
Slovākija	272,2	217,3	1,3
Latvija	100,7	106,7	0,9

Lietuva	79,4	115,1	0,7
---------	------	-------	-----

Avots: Eurostat, DSA, 2017. gads.

Mazkvalificēti un vecāka gadagājuma cilvēki mazāk piedalās pieaugušo izglītības programmās. 2017. gadā Eiropas Savienībā pieaugušo izglītības līmenis mazkvalificētu un vecāka gadagājuma cilvēku vidū bija divreiz zemāks nekā kopējais dalības līmenis, kas ir 10,9 % (24. attēls). Ir mazāk ticams, ka pat bezdarbnieki, kuriem vajadzētu būt īpaši atbilstoši mērķgrupai, kam nepieciešama pārkvalificēšana, piedalīsies mācību procesā salīdzinājumā ar vidēju darba ņēmēju. Šī tendence ir vērojama arī valstīs, kurās kopējā līdzdalība pieaugušo izglītībā ir tuvu ES vidējam līmenim vai augstāka par to.

24. attēls. Demogrāfisko grupu dalība pieaugušo izglītībā

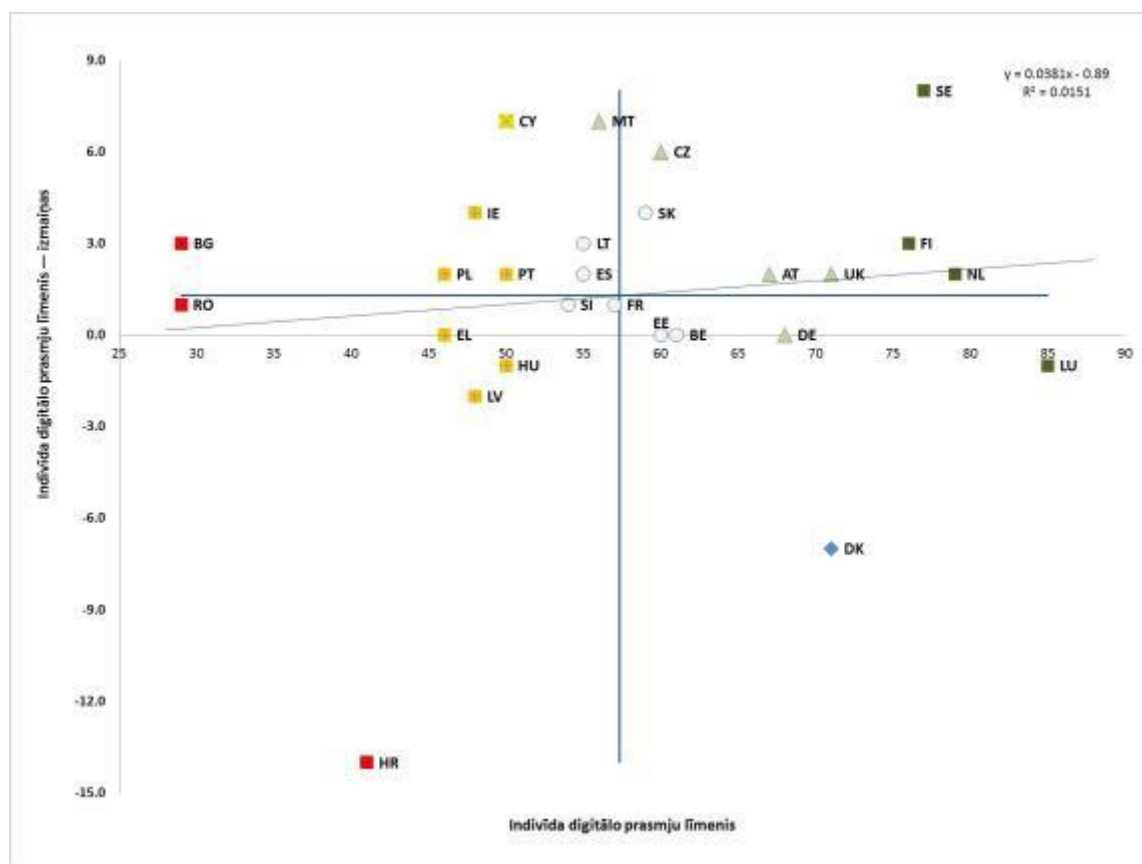

Avots: ES, DSA, 2017. gads.

Digitālo prasmju līmenis strauji nepalielinās, un atšķirība starp labākajiem un zemākajiem rādītājiem liecina par divu līmeņu digitālo Eiropu. 2017. gadā vidēji ES 57 % iedzīvotāju vecumā no 16 līdz 64 gadiem bija vismaz digitālās pamatprasmes. Zemas digitālās prasmes var ietekmēt darba ražīgumu un izaugsmes potenciālu, kā arī lielas iedzīvotāju daļas sociālo

atstumtību, ņemot vērā pakalpojumu īstenošanas mainīgo kārtību un tehnoloģiju ietekmi uz darba pasauli. Līmenis ir īpaši zems Bulgārijā, Rumānijā un Horvātijā (“kritisks stāvoklis”). Sešās citās valstīs (Grieķijā, Polijā, Portugālē, Latvijā, Īrijā un Ungārijā – visas iekļautas kategorijā “jānovēro”) šis līmenis ir salīdzinoši augstāks (aptuveni 50 %), bet joprojām zems, salīdzinot ar vidējo rādītāju. Vislabākie rezultāti ir Luksemburgā, Nīderlandē, Zviedrijā un Somijā, kur attiecība pārsniedz 75 %.

25. attēls. To iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vispārīgās digitālās pamatprasmes vai augstāka līmeņa prasmes, un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: Eurostat. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par IT nav pieejami.

Individuālus mācību pieprasījumus un līdzdalību mācībās var efektīvi sekmēt, sniedzot konsultācijas par mācību iespējām. Salīdzinošās vērtēšanas satvarā par pieaugušo prasmēm

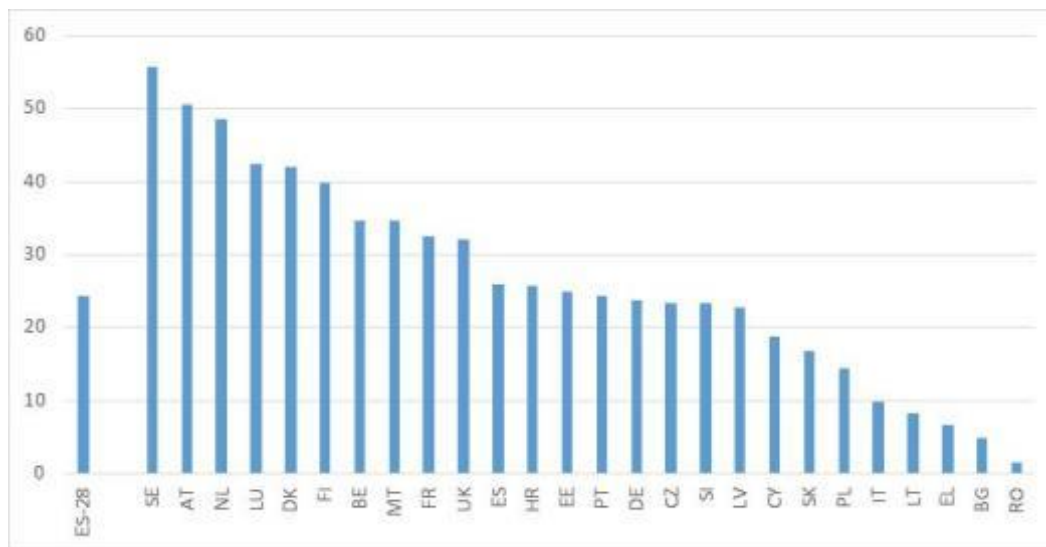
un mācībām⁴¹ ir noteikts, ka konsultāciju sniegšana par mācību iespējām ir nozīmīga politikas svira, kas palīdz veicināt pieaugušo piedalīšanos mācībās. Saskaņā ar jaunākajiem datiem par piekļuvi mācību konsultāciju pakalpojumiem, kā paredzēts pieaugušo izglītības apsekojumā⁴², pastāv spēcīga pozitīva saikne starp pieaugušo (vecumā no 25 līdz 64 gadiem) īpatsvaru, kuri saņem konsultācijas, un to cilvēku īpatsvaru, kuri beigās piedalās mācībās⁴³. Lai gan sabiedrisko konsultāciju pakalpojumi lielākajā daļā dalībvalstu ir kopīgs politikas instruments, to tvērums sasniegtās auditorijas ziņā dažādās valstīs ievērojami atšķiras. Proti, kā redzams 26. attēlā, 2016. gadā to pieaugušo īpatsvars, kuri pēdējos 12 mēnešos no iestādēm vai organizācijām bez maksas saņēma informāciju vai konsultācijas par mācību iespējām, svārstījās no 1,5 % Rumānijā līdz gandrīz 56 % Zviedrijā (ES vidējais rādītājs: 24,3 %). Tādās valstīs kā Bulgārija, Grieķija, Lietuva un Itālija mazāk nekā 10 % pieaugušo izmantoja šāda veida bezmaksas pakalpojumus, lai gan līdzdalība mācībās šajā pašā pārskata periodā ir salīdzinoši zema (29 % salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 43 %). Savukārt Zviedrijā, Austrijā, Nīderlandē, Luksemburgā un Dānijā vairāk nekā 40 % pieaugušo saņēma konsultācijas par mācību iespējām. To var uzskatīt par vienu no faktoriem, kas nosaka šajās valstīs reģistrēto salīdzinoši augsto pieaugušo izglītības līdzdalības rādītāju (57 % salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 43 %).

41 EMPL ĢD sadarbojās ar dalībvalstīm (apspriežoties ar Izglītības un kultūras ĢD), lai izstrādātu visaptverošu satvaru pieaugušo prasmju un pieaugušo izglītības sistēmu salīdzinošai novērtēšanai ES no starpvalstu viedokļa. Šis satvars ir balstīts uz trīsposmu pieeju, ko 2017. gada jūnijā apstiprināja EMCO un SPC. Pirmajā posmā tiek apspriestas vispārējās galvenās problēmas pieaugušo prasmju un mācību jomā, un ir noteikts augsta līmeņa iznākumu rādītāju kopums (nodarbinātības līmenis, darba ražīgums un prasmju neatbilstība). Otrajā posmā tiek noteikts darbības rezultātu rādītāju kopums, tostarp pieaugušo daļa ar vidēja un augsta līmeņa prasmēm, pieaugušo dalība mācībās, digitālās prasmes, kā arī tādu darbavietu daļa, kurās nepieciešamas vidēja un augsta līmeņa prasmes. Trešajā posmā tiek izmantota tematiska pieeja, lai noteiktu nozīmīgas politikas sviras, kas ir iedarbīgas pieaugušo prasmju un mācību sistēmu snieguma uzlabošanā: konsultāciju sniegšana par mācību iespējām; iniciatīvas, kuru mērķis ir mācībās iesaistīt nelabvēlīgā situācijā esošas iedzīvotāju grupas, piemēram, bezdarbniekus un mazkvalificētos; kā arī pasākumi, kas paredzēti, lai atbalstītu/stimulētu uzņēmumus apmācīt savus darbiniekus. Pēdējie minētie rādītāji ir izklāstīti šajā iedaļā.

42 Dati aptver pakalpojumu klāstu (piemēram, informācijas sniegšana, novērtēšana, karjeras vadības prasmes, orientācija un konsultācijas), kas palīdzēs izglītojamajiem un/vai potenciālajiem izglītojamajiem izdarīt izvēli saistībā ar izglītības un apmācības iespējām.

43 Eiropas Komisija (2015), Padziļināta analīze par pieaugušo izglītības politiku un tās efektivitāti Eiropā.

26. attēls. Pieaugušo daļa, kas saņem konsultācijas par pieaugušo izglītības iespējām, 2016. gads

Avots: Eurostat, Pieaugušo izglītības apsekojums. Dati ir par 2016. gadu. Trūkst datu par Īriju un Ungāriju.

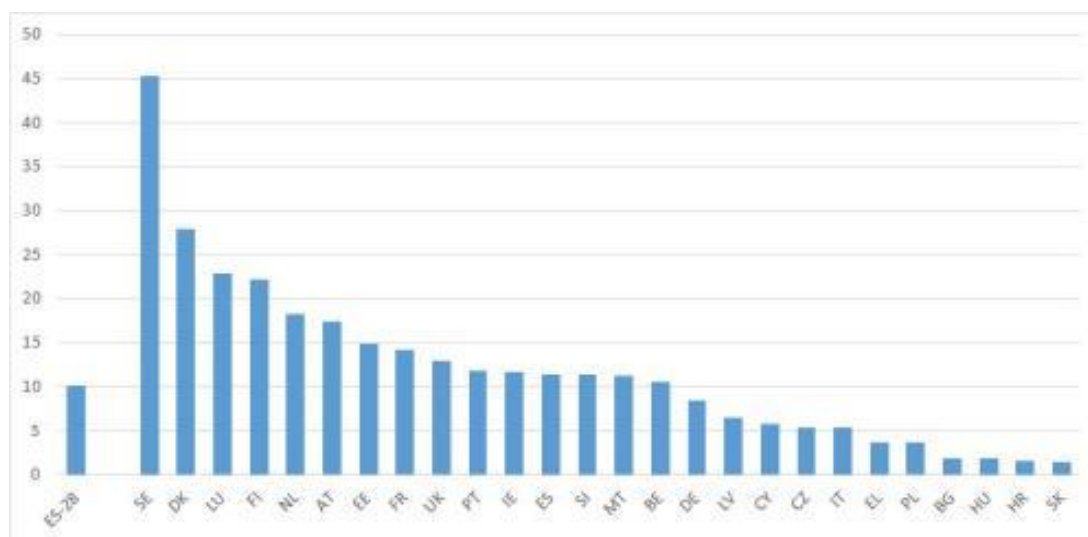
Īpaši svarīgi ir mācību pasākumi, kas palīdz iesaistīt nelabvēlīgā situācijā esošas personas. Tie var būt dažādi, piemēram, arī formāla vai ikdienēja profesionālā izglītība vai pamatprasmju attīstības programmas⁴⁴. Mazkvalificēti pieaugušie un bezdarbnieki saskaras ar īpašām problēmām, kas saistītas ar piekļuvi mācībām. Saskaņā ar DSA datiem 2017. gadā to pieaugušo bezdarbnieku daļa, kuri piedalījās mācību pasākumos pēdējo četru nedēļu laikā pirms apsekojuma (kā daļa no visiem pieaugušajiem bezdarbniekiem), svārstās no gandrīz 1,5 % Slovēnijā līdz gandrīz 45 % Zviedrijā (ES vidējais rādītājs: 10,1 % (27. attēls)). Izņemot Slovēniju, citās valstīs, piemēram, Horvātijā, Ungārijā, Bulgārijā, Polijā, Grieķijā, Itālijā, Čehijā, Kiprā, Latvijā un Vācijā, mācībās piedalās mazāk nekā 10 % pieaugušo bezdarbnieku. Savukārt Dānijā, Luksemburgā un Somijā dalībnieku īpatsvars pārsniedz 20 %. Aplūkojot to mazkvalificēto⁴⁵ pieaugušo īpatsvaru, kuri piedalījās kādā mācību pasākumā pēdējo četru nedēļu laikā pirms apsekojuma (kā daļa no visiem mazkvalificētiem pieaugušajiem), dalībvalstīs arī ir vērojamas būtiskas atšķirības (28. attēls). Kiprā, Grieķijā un Horvātijā

⁴⁴ Sk., piemēram, ESRI (2012) "Literacy, Numeracy and Activation among the Unemployed"; Shaw, N., Armistead, C. (2002) "Evaluation of the Union Learning Fund Year 4", London: Department for Education and Skills; Casey, H. et al (2006) "You wouldn't expect a maths teacher to teach plastering: Embedding literacy, language and numeracy in post-16 vocational programmes – the impact on learning and achievement", NRDC.

⁴⁵ Mazkvalificētie šeit definēti kā personas, kas ieguvušas ne vairāk par zemākā līmeņa vidējo izglītību (ISCED 0. – 2. līmenis).

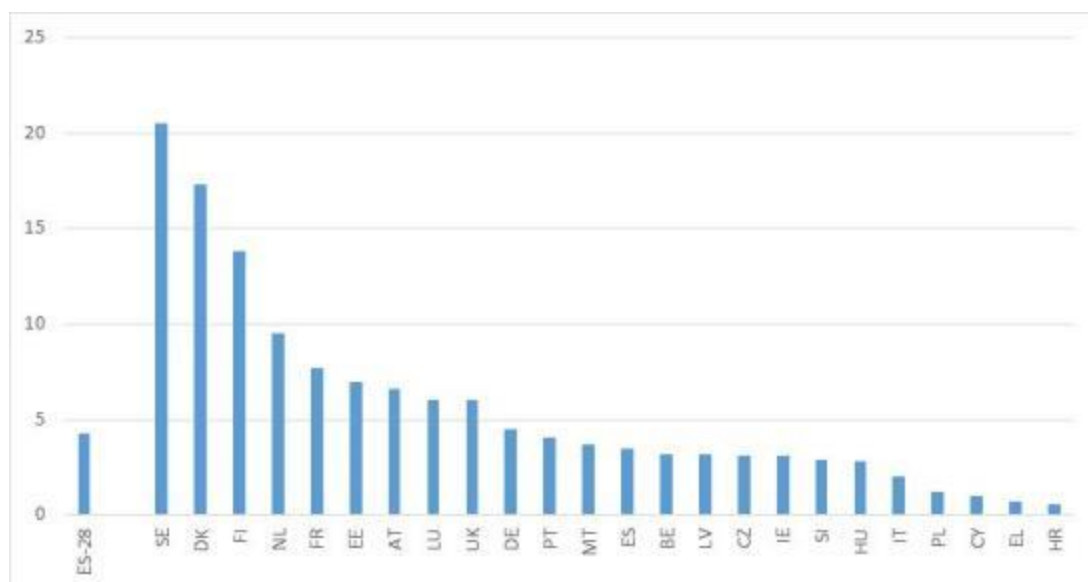
mazāk nekā 1 % mazkvalificētu pieaugušo piedalās mācībās, savukārt Zviedrijā, Dānijā un Somijā mācībās piedalās vairāk nekā 10 % (ES vidējais rādītājs: 4,3 %).

27. attēls. To pieaugušo bezdarbnieku īpatsvars, kuri piedalās izglītībā (kā daļa no visiem pieaugušajiem bezdarbniekiem), 2017. gads

Avots: ES Darbaspēka apsekojums. Dati ir par 2017. gadu. Trūkst datu par LT un RO.

28. attēls. To mazkvalificēto pieaugušo īpatsvars, kuri piedalās izglītībā (kā daļa no visiem mazkvalificētajiem pieaugušajiem), 2017. gads

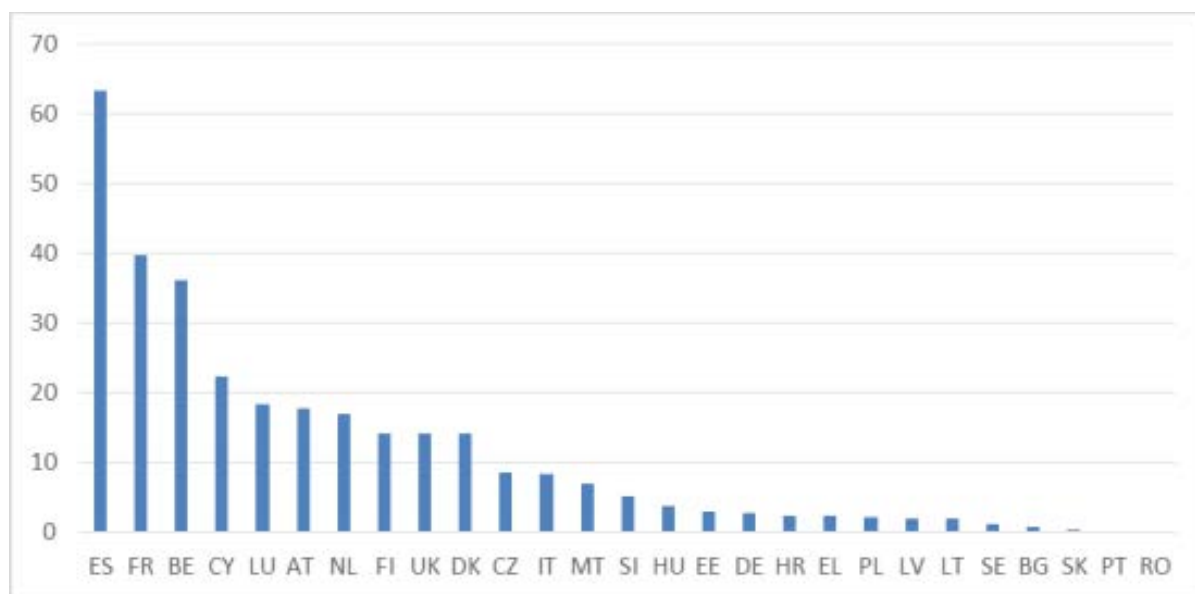

Avots: ES Darbaspēka apsekojums. Dati ir par 2017. gadu. Dati par RO, BG, LT, SK nav pieejami.

Finanšu stimulu sniegšana darba devējiem var veicināt to ieguldījumus personāla apmācībā. Vairumā gadījumu darba devēji ir tie, kas nodrošina vai finansē savu darbinieku pieaugušo izglītību, jo viņi sedz izmaksas vairāk nekā divām trešdaļām pieaugušo, kuri piedalās ar darbu saistītās mācībās. Neraugoties uz zemo tvērumu kopumā, publiskais finansējums darba devējiem ir izplatīts politikas instruments dalībvalstīs. Stimuli kopumā var būt kā nodokļu stimuli (nodokļu kredīti vai nodokļu atvieglojumi), tiešās subsīdijas mācībām (tostarp ES atbalsts) vai nodevu finansēšanas shēmas (mācību fondi). Turklāt ir pierādījumi, ka salīdzinājumā ar citiem finansiāliem stimuliem tiešās subsīdijas uzņēmumiem (piemēram, dotāciju veidā) var būt efektīvākas, veicinot darbinieku līdzdalību mācībās. Ir svarīgi finansiālo atbalstu mācībām pienācīgi novirzīt, piemēram, koncentrējoties uz uzņēmumiem, kas saskaras ar finanšu un spēju ierobežojumiem, jo īpaši MVU, lai izvairītos no liekās palīdzības efekta (finanšu ieguldījumi, kas tiktu veikti jebkurā gadījumā). Pierādījumi liecina, ka pieaugušo piedalīšanos mācībās spēcīgi pozitīvi ietekmē drīzāk finansiālā atbalsta tvērums, nevis apjoms. Saskaņā ar profesionālās tālākizglītības apsekojumā⁴⁶ sniegtajiem jaunākajiem datiem (2015. g.) par finansiālo atbalstu to uzņēmumu īpatsvars, kuri ir ziņojuši par jebkāda veida valsts līdzfinansējumu mācību pasākumiem pēdējo 12 mēnešu laikā (atspoguļojot finanšu atbalsta segumu), svārstās no 0,1 % Rumānijā līdz gandrīz 64 % Spānijā (29. attēls). Līdzās Rumānijai arī Portugālē, Slovākijā un Bulgārijā to uzņēmumu īpatsvars, kuri saņem šāda veida finansiālo atbalstu, ir mazāks par 1 %. Turpretī Kiprā, Beļģijā, Francijā un Spānijā šis īpatsvars pārsniedz 20 %.

⁴⁶ Dati ir iekļauti Eiropas statistikā par mūžizglītību un aptver visu trīs veidu finansiālos stimulus, proti, tiešās subsīdijas mācībām, nodokļu stimulus un ieņēmumus no līdzekļiem, kas balstīti uz nodevu shēmu. Pētījumā cita starpā ir sniegti dati par uzņēmumu ieņēmumiem no kolektīviem, savstarpējiem vai citiem mācību līdzekļiem un jebkādu citu finansiālu atbalstu, kas saņemts no valsts sektora profesionālās tālākizglītības nodrošināšanai.

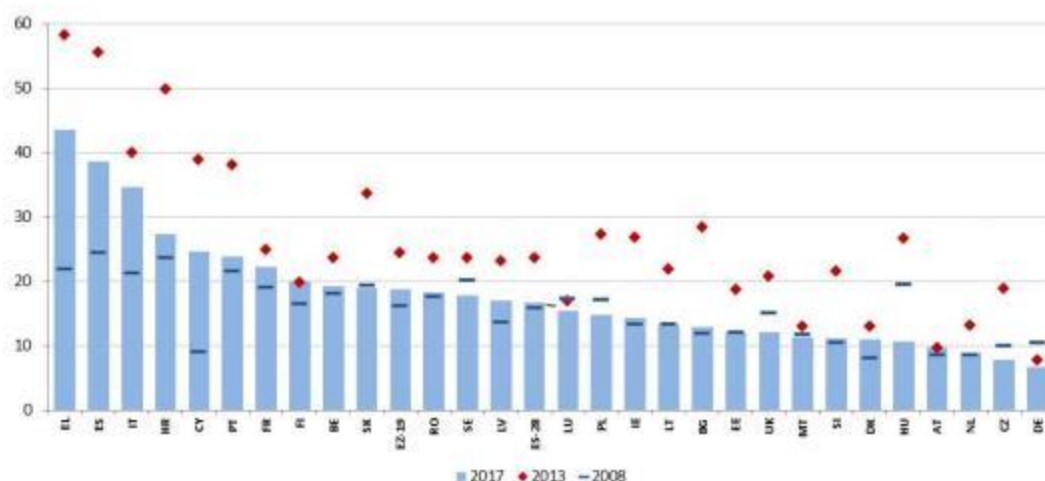
29. attēls. Finansiālais atbalsts uzņēmumiem paredzētajām mācībām, 2015. gads

Avots: Eurostat, Profesionālās tālākizglītības apsekojums. Dati ir par 2015. gadu un rāda to uzņēmumu īpatsvaru, kuros ir nodarbināti 10 un vairāk darbinieku un kuri pārskata gadā (2015. g.) ir saņēmuši publisko finanšu atbalstu mācību nodrošināšanai. Trūkst datu par Īriju.

Jauniešu situācija darba tirgū turpina uzlaboties atbilstīgi tam, kā nostiprinās makroekonomikas vide. ES jauniešu bezdarba līmenis samazinājās no augstākā rādītāja 23,7 % 2013. gadā līdz 16,8 % 2017. gadā. Tomēr tas aizvien ir augstāks nekā 2008. gadā, un dažās dalībvalstīs (Itālijā, Spānijā un Grieķijā) tas joprojām ir virs 30 %. Jauniešu bezdarba līmenis laika gaitā samazinās (sk. 30. attēlu); lielāks samazinājums vērojams valstīs ar augstāku bezdarba līmeni, lai gan dažos izņēmumu gadījumos (Itālijā, Francijā, Beļģijā) samazinājums ir diezgan lēns. Spektra pretējā galā ievērojams samazinājums ir panākts Čehijā, Ungārijā, Slovēnijā, Bulgārijā, Īrijā un Polijā, kur bezdarba līmenis 2017. gadā bija krietni zem ES vidējā. Līdzīgs bezdarba līmenis un tendences vērojamas jaunu vīriešu un sieviešu vidū (2017. gadā 16,1 % sievietēm un 17,4 % vīriešiem). Nodarbinātības atjaunošanās ne vienmēr noved pie tā, ka tiek radītas kvalitatīvas darbvietas, jo jaunieši biežāk tiek nodarbināti ar nestandarta un netipiskiem līgumu veidiem, tostarp pagaidu darbā, nebrīvpriekšmēta nepilna laika darbā un zemu apmaksātā darbā. Slovēnijā un Spānijā 2017. gadā 43,9 % gados jaunu darbinieku (salīdzinājumā ar 42,2 % 2013. gadā) strādāja ar pagaidu līgumu (salīdzinājumā ar 12,2 % darbinieku vecumā no 25 līdz 54 gadiem), kas ir vairāk nekā 7 no 10 darbiniekiem.

30. attēls. Jauniešu (15–24 gadi) bezdarba līmenis, vairāku gadu salīdzinājums

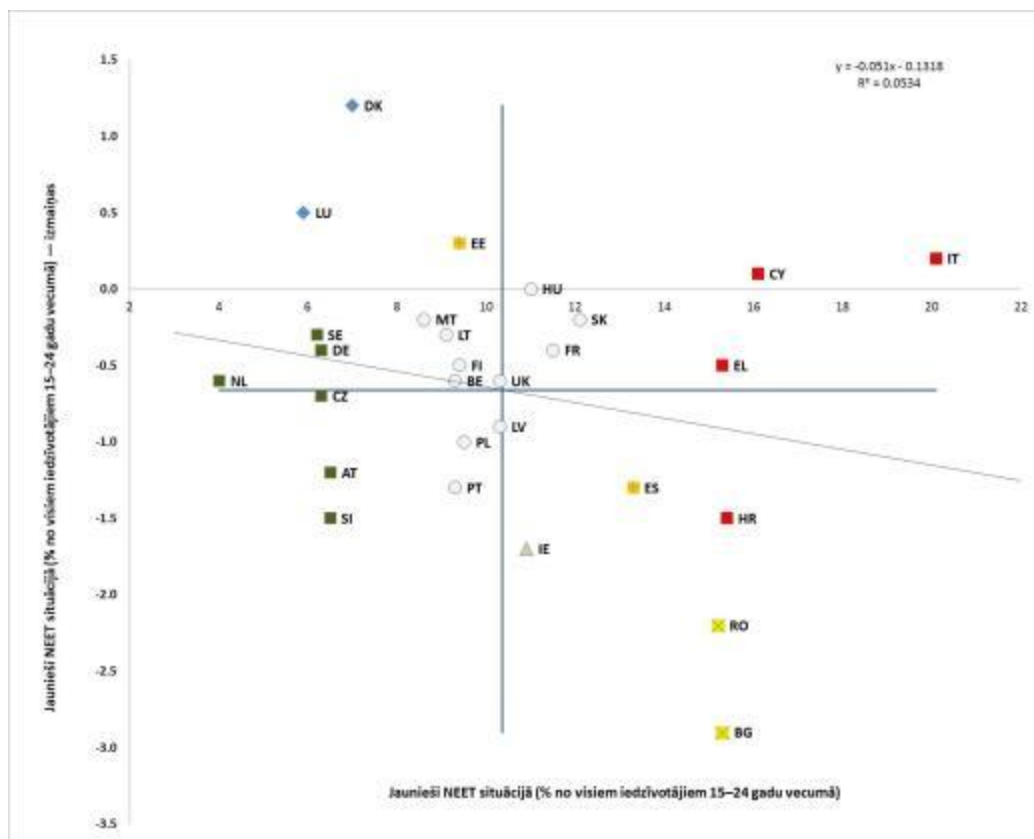

Avots: Eurostat, DSA.

Papildus strādājošajiem vai darba meklētājiem ievērojama daļa jauniešu vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem ir ekonomiski neaktīvi. Kopumā ES 2017. gadā gandrīz 6 miljoni cilvēku vecumā no 15 līdz 24 gadiem nemācījās, nestrādāja un neapguva arodu (*NEET*). Tie ir 10,9 % šīs vecuma grupas iedzīvotāju, kas ir zemāks nekā maksimālais rādītājs 13,2 % 2012. gadā un samazinājies līdz 2008. gada līmenim (10,9 %). Šis samazinājums galvenokārt radies tāpēc, ka nenodarbinātie *NEET* ir sākuši strādāt. Kā redzams 31. attēlā, vairākās valstīs (Itālijā, Kiprā, Bulgārijā, Horvātijā, Grieķijā un Rumānijā) joprojām tiek reģistrēts tāds *NEET* līmenis, kas pārsniedz 15 %. *NEET* skaits pieaug Dānijā⁴⁷, Luksemburgā un Igaunijā, un, kas ir jo satraucošāk, arī divās valstīs ar augstākajiem rādītājiem (Kiprā un Itālijā — abas atzīmētas ar “kritisks stāvoklis”). Šā iemesla dēļ konverģence ir ierobežota, kā to norāda regresijas līnijas nedaudz negatīvais slīpums. Lai gan sākotnēji Bulgārijā un Rumānijā (“vājš, bet uzlabojas”) šis līmenis bija augsts, pozitīvi ir tas, ka vērojams ievērojams līmeņa samazinājums.

⁴⁷ Šis palielinājums būtu jāinterpretē piesardzīgi, jo attiecībā uz Dāniju 2016. un 2017. gadā pārtraukti dati (sk. arī 1. un 2. pielikumu). Arī attiecībā uz Beļģiju, Īriju un Maltu 2017. gadā ir atzīmēts datu pārtraukums.

31. attēls. *NEET* rādītājs (vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem) un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: Eurostat. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Pēc jauniešu bezdarba samazināšanās lielākā daļa *NEET* ir neaktīvi, taču starp dalībvalstīm vērojamas būtiskas atšķirības. Neaktivitātes rādītāji ir īpaši augsti Bulgārijā, Rumānijā un Itālijā, bet augstākais bezdarba līmenis ir Spānijā, Horvātijā un Grieķijā. Noteikts, ka galvenais riska faktors kļūšanai par *NEET*⁴⁸, ir zems izglītības līmenis. Starp sievietēm, kas ir *NEET*, biežāk ir sastopama neaktivitāte nevis bezdarbs, savukārt vīriešu vidū ir novērojams pretējais.

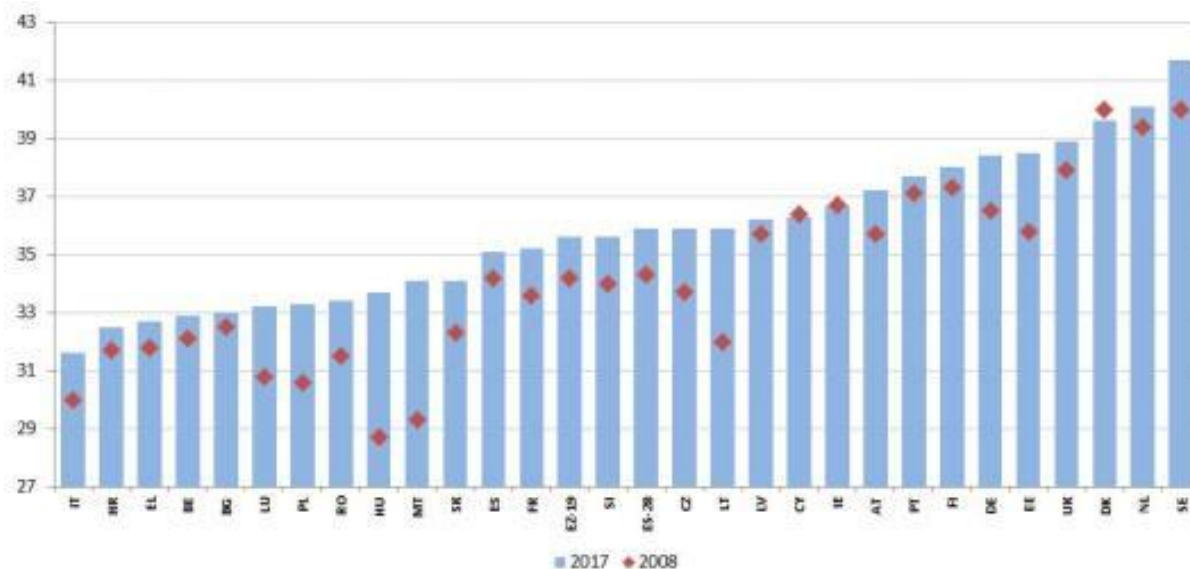
Vecāka gadagājuma darba ņēmēju nodarbinātības līmenis pēdējā desmitgadē ir būtiski pieaudzis. Vecāka gadagājuma darba ņēmēji (vecumā no 55 līdz 64 gadiem) ir pārcietuši krīzi salīdzinoši labāk nekā citas vecuma grupas, un nozīmīgākā darbvietu izveidošana notikusi atlabšanas laikā – laikposmā no 2013. gada 2. ceturkšņa līdz 2018. gada 2.

⁴⁸ Eurofound (2016), “Exploring the Diversity of NEETs”, Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

ceturksnim nodarbināti bija vēl gandrīz septiņi miljoni cilvēku. Faktiski, kā jau norādīts 1. iedaļā, vecuma grupa no 55 līdz 64 gadiem ir ļoti svarīgs virzītājspēks, kas pēdējos desmit gados ir sekmējis nodarbinātības līmeņa vispārēju uzlabošanos. 2017. gadā iedzīvotāju nodarbinātības līmenis vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem palielinājās līdz 55,3 % — tas ir par 1,8 procentpunktiem augstāk nekā pagājušajā gadā, un tiek prognozēts, ka tas turpinās pieaugt demogrāfisko pārmaiņu dēļ. Vecāka gadagājuma darba ņēmēju nodarbinātības līmenis dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgs – no 76,4 % Zviedrijā līdz 38,3 % Grieķijā, kā arī Spānijā, Beļģijā, Polijā un Maltā ir reģistrēti rādītāji, kas zemāki par 50 % vai ir tuvu tam. Nodarbinātības līmenis sievietēm vecumā no 55 līdz 64 gadiem pieaug straujāk nekā vīriešiem, un 2016. gadā tas bija 50,9 %.

Kopš 2008. gada gandrīz visās dalībvalstīs vidējais darbmūža ilgums ir palielinājies, ievērojami pieaugot (par vairāk nekā diviem gadiem) Igaunijā, Lietuvā, Čehijā, Maltā, Ungārijā, Polijā un Luksemburgā. Dzimumu darbmūža ilguma atšķirība sarūk, taču tā joprojām ir ievērojama, proti, sievietes darba tirgū vidēji piedalās par 4,9 gadiem īsāku laiku nekā vīrieši — 33,4 gadi pret 38,3 gadiem (2017. gadā). Šis vidējais rādītājs ir iegūts no būtiski atšķirīgiem dalībvalstu rezultātiem, un to nosaka dažādi faktori, piemēram, nepietiekama piekļuve aprūpes pakalpojumiem un zemāks sieviešu pensionēšanās vecums dažās dalībvalstīs.

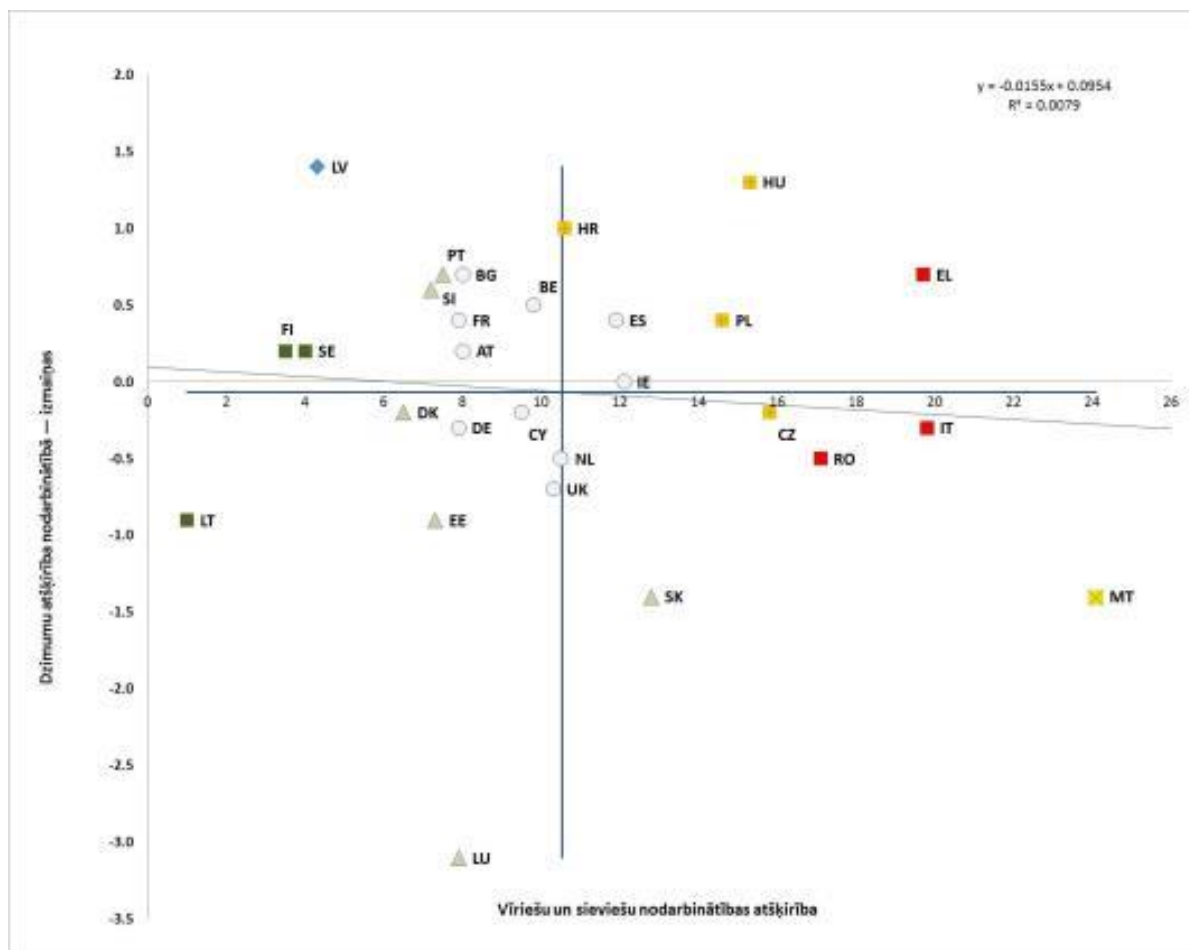
32. attēls. Vidējais darbmūža ilgums, 2008.-2017. gada salīdzinājums

Avots: Eurostat, DSA.

Sieviešu nodarbinātības līmenis 2017. gadā turpināja pastāvīgi palielināties. Tas sasniedza 66,5 %, salīdzinot ar 65,3 % iepriekšējā gadā. Sieviešu nodarbinātības līmenis ir uzlabojies visās dalībvalstīs, izņemot Dāniju (kur tas joprojām ir ļoti augsts). Tas svārstās no 79,9 % Zviedrijā līdz 48,0 % Grieķijā, un zemi rādītāji (zem 60 %) arī reģistrēti Spānijā, Maltā, Horvātijā un Itālijā. Neraugoties uz progresu, visās dalībvalstīs salīdzinājumā ar vīriešiem sievietes aizvien ir mazāk pārstāvētas darba tirgū. Atšķirības starp dzimumiem nodarbinātības jomā, kas ir sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs, aizvien ir lielas, proti, 11,5 procentpunkti. Saistībā ar nelielām izmaiņām salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu konverģence starp dalībvalstīm ir ierobežota. Itālija, Grieķija un Rumānija ir atzīmētas kā “kritisks stāvoklis”, savukārt Malta, kurā joprojām ir vislielākās dzimumu nodarbinātības atšķirības, 2017. gadā pieredzēja būtisku uzlabojumu. Ievērojams pieaugums (par 1 vai vairāk procentpunktiem) tika reģistrēts Latvijā, Ungārijā un Horvātijā; lai gan šajās dalībvalstīs nodarbinātības līmenis pieauga attiecībā uz abiem dzimumiem, attiecībā uz vīriešiem bija vērojams straujāks pieaugums nekā sievietēm. Latvijai, kā arī Lietuvai, Somijai un Zviedrijai joprojām ir vislabākie rādītāji saistībā ar dzimumu nodarbinātības atšķirībām.

33. attēls. Dzimumu nodarbinātības atšķirības un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: Eurostat, DSA. Laikposms: 2017. gada rādītāji un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Vīriešu un sieviešu nodarbinātības atšķirība ir lielāka attiecībā uz pilnslodzes ekvivalentiem, jo sievietēm reģistrēti augstāki nepilna laika darba rādītāji. 2017. gadā vidējā dzimumu atšķirība nepilna laika nodarbinātībā salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās tikai nedaudz un bija 23 procentpunkti. Kopumā 2017. gadā Eiropas Savienībā nepilna laika darbu strādāja 31,1 % sieviešu salīdzinājumā ar 8,2 % vīriešu. Tomēr starp dalībvalstīm pastāv būtiskas atšķirības. Lai gan to sieviešu īpatsvars, kuras strādā nepilna laika darbu, joprojām ir zems lielākajā daļā Austrumeiropas dalībvalstu (mazāk nekā 10 % Bulgārijā, Horvātijā, Lietuvā, Ungārijā, Polijā, Rumānijā un Latvijā), šis rādītājs ir sasniedzis 74,1 % Nīderlandē (22,6 % vīriešiem), 49,9 % Austrijā (10,5 % vīriešiem) un 46,8 % Vācijā (9,3 % vīriešiem). Nepilna laika darba pieejamība ir svarīgs faktors, kas palīdz noturēt

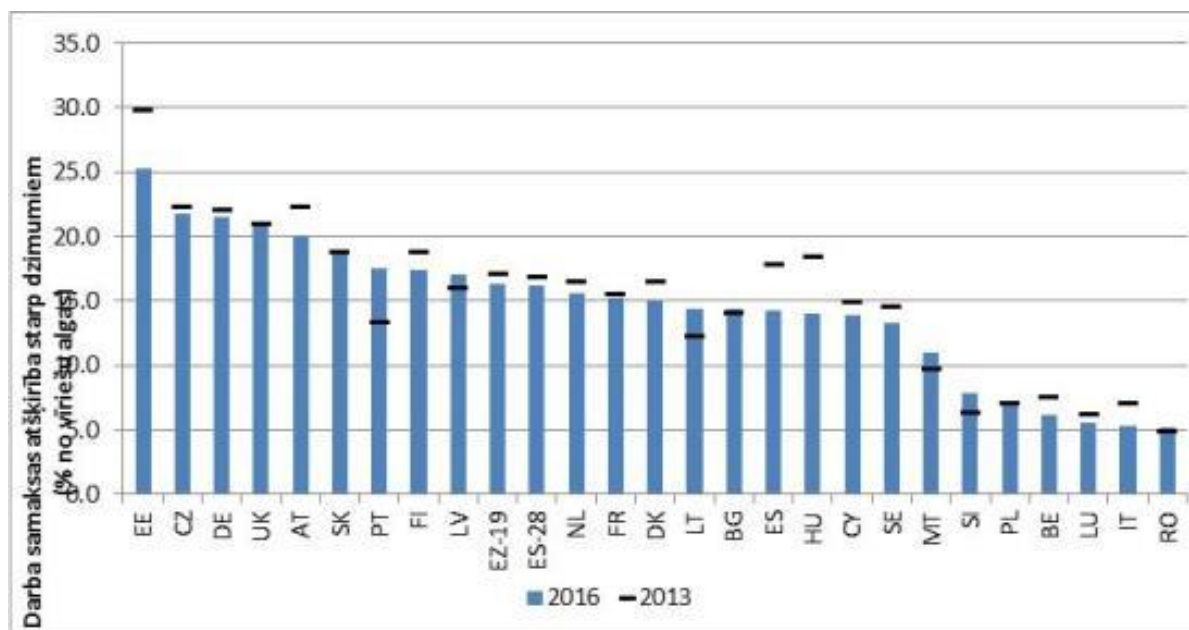
sievietes darba tirgū, jo īpaši tad, ja sievietēm ir bērni. Tomēr ilgstošs saīsināts darbalaiks var sekmēt nevienlīdzību starp dzimumiem attiecībā uz darba samaksu un pensijām, jo nepilna laika darbu parasti saista arī ar zemāku stundas izpeļņu un zemākām sociālā nodrošinājuma iemaksām. Lai gan šis rādītājs samazinās, 2017. gadā 22,5 % no sieviešu nepilna laika nodarbinātības gadījumiem nebija labprātīgi.

Sievietēm biežāk ir ne vien zemāks nodarbinātības līmenis, bet viņas saskaras arī ar ievērojamām darba samaksas atšķirībām. Neraugoties uz to, ka sievietes parasti ir labāk kvalificētas nekā vīrieši⁴⁹, vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība saglabājas stabila – 16,2 %⁵⁰ 2016. gadā; tas ir tikai neliels samazinājums salīdzinājumā ar 2013. gadu (16,8 %). Sievietes pārsvarā ir nodarbinātas zemāk atalgotās nozarēs un profesijās, kā arī biežāk strādā nepietiekami kvalificētos darbos salīdzinājumā ar viņu prasmēm. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība daļēji saglabājas pat tad, ja izslēdz tādus faktorus kā pieredzes, izglītības līmeņa, līguma veida atšķirības u.c. Starp valstīm pastāv ievērojamas atšķirības. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība joprojām ir virs 20 % Igaunijā, Čehijā, Vācijā, Apvienotajā Karalistē un Austrijā, bet zemākie rādītāji (nedaudz virs 5 %) ir reģistrēti Rumānijā, Itālijā un Luksemburgā. Kopš 2013. gada situācija ir ievērojami uzlabojusies Igaunijā, Ungārijā un Spānijā, savukārt Portugālē un Lietuvā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība ir pieaugusi par vairāk nekā 2 procentpunktiem. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība bieži rada sieviešu un vīriešu pensiju atšķirību, kas 2016. gadā bija aptuveni 37,2 % (samazinājums par 1,1 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2015. gadu). Vislielākā sieviešu un vīriešu pensiju atšķirība bija Kiprā, Nīderlandē un Maltā (virs 44 %), savukārt mazākā atšķirība (zem 10 %) tika reģistrēta Igaunijā, Dānijā un Slovākijā.

⁴⁹ 2017. gadā 44,9 % sieviešu vecumā no 30 līdz 34 gadiem ES bija ieguvušas terciāro izglītību salīdzinājumā ar 34,9 % vīriešu (sk. arī iepriekš šajā sadaļā); visās dalībvalstīs terciārās izglītības iegūšanas līmenis sievietēm ir augstāks nekā vīriešiem.

⁵⁰ Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs ir nekorigētā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība (t. i., kura nav tikusi koriģēta atbilstīgi individuālajām īpatnībām, kas var daļēji izskaidrot ienākumu atšķirību), kam būtu jāsniedz vispārējs pārskats par dzimumu atšķirībām darba samaksas ziņā. Pētījumi liecina, ka atšķirība lielākoties saglabājas arī tad, ja tiek ņemtas vērā iegūtā izglītības līmeņa, profesijas izvēles, darba stundu skaita un citu novērojamo parametru atšķirības (piem., http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/2016_factors_gpg_en.pdf).

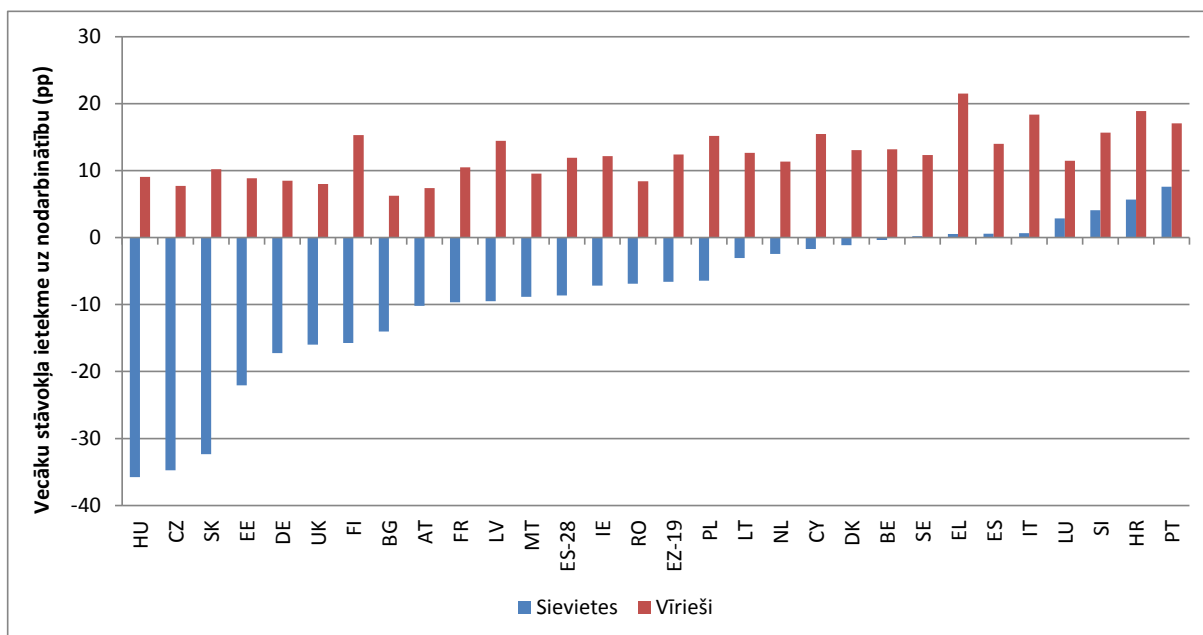
34. attēls. Nekoriģēta vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība 2013. un 2016. gadā

Avots: Eurostat. Piezīme. Vīriešu un sieviešu darba samaksas nekoriģētu atšķirību (GPG) mēra kā vidējās bruto izpeļņas stundā atšķirību starp algotiem darba ņēmējiem un algotām darba ņēmējām, kas izteikta procentos no vīriešu vidējās bruto izpeļņas stundā. Jaunākie dati par Horvātiju, Grieķiju un Īriju nav pieejami.

Nodarbinātības atšķirības vērojamas vairāk attiecībā uz sievietēm, kurām ir aprūpes pienākumi. Piemēram, vecāku pienākumi ir viens no galvenajiem faktoriem, kas kavē sieviešu pilnvērtīgu līdzdalību darba tirgū. Visās dalībvalstīs dzimumu nodarbinātības atšķirība būtiski palielinās, ja tiek ņemta vērā vecāku pienākumu veikšana. Vidēji 2017. gadā to sieviešu nodarbinātības līmenis (vecumā no 20 līdz 49 gadiem), kurām ir bērni, kas jaunāki par 6 gadiem, bija par 9,2 procentpunktiem zemāks nekā sievietēm, kurām nav bērnu. Čehijā, Ungārijā un Slovākijā vecāku lomas negatīvā ietekme uz nodarbinātību ir īpaši liela (vairāk nekā 40 procentpunktu), savukārt Portugālē, Luksemburgā, Zviedrijā un Horvātijā ietekme ir pozitīva, taču mazāka nekā uz vīriešu nodarbinātību. Turpretī vecāku pienākumi pozitīvi ietekmē vīriešu līdzdalību darba tirgū visās ES dalībvalstīs (vidēji + 12,4 procentpunkti).

35. attēls. Vecāku pienākumu ietekme uz vīriešu un sieviešu (20–49 gadi) nodarbinātību 2017. gadā

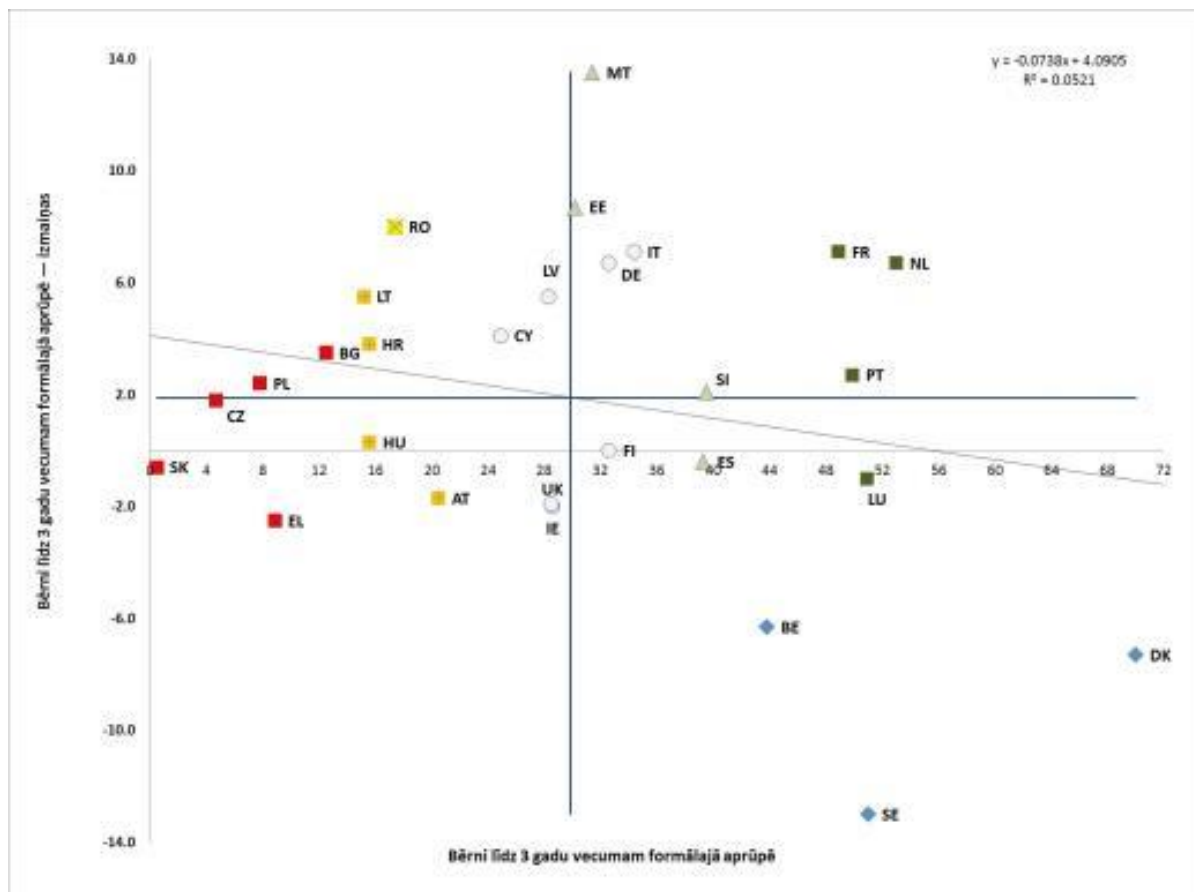

Avots: Eurostat. Piezīme. Vecāku pienākumu ietekmi uz nodarbinātību mēra kā atšķirību (procentpunktos) starp tādu sieviešu (vīriešu) nodarbinātības līmeni, kurām (kuriem) ir vismaz viens bērns vecumā līdz 6 gadiem, un tādu sieviešu (vīriešu) nodarbinātības līmeni, kurām (kuriem) bērnu nav.

Nevienlīdzīga piekļuve kvalitatīviem un izmaksu ziņā pieejamiem bērnu aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumiem veicina vecāku pienākumu negatīvo ietekmi uz sieviešu nodarbinātību. Kā liecina sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs par piedalīšanos formālajā bērnu aprūpē, 2016. gadā aptuveni 33 % bērnu vecumā no 0 līdz 3 gadiem tika uzņemti formālā bērnu aprūpē. Tas nozīmē, ka Barselonas mērķis attiecībā uz (augstas kvalitātes un izmaksu ziņā) pieejamu bērnu aprūpes iestāžu pieejamību bērniem šajā vecuma grupā ir nomināli sasniegts. Tomēr starp valstīm joprojām pastāv lielas atšķirības. Lai gan Dānijā aprūpē uzņemto bērnu īpatsvars bija 70 % un Portugālē, Luksemburgā, Zviedrijā un Nīderlandē aptuveni 50 %, Slovākijā, Čehijā, Polijā un Grieķijā šis īpatsvars bija ievērojami mazāks par 10 % (pēdējām minētām valstīm un Bulgārijai atzīme “kritisks stāvoklis”). Šajās dalībvalstīs formālas bērnu aprūpes sistēmu trūkums arī rada vājus darba tirgus rezultātus attiecībā uz sievietēm (visās dalībvalstīs dzimumu nodarbinātības atšķirība pārsniedz ES vidējo rādītāju, un vecāku pienākumi negatīvi ietekmē nodarbinātības līmeni). 2017. gadā ES 21,6 % sieviešu, kurām ir aprūpes pienākumi, bija ekonomiski neaktīvas vai strādāja nepilna laika darbu, jo trūka bērnu aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu. Grieķijā, Spānijā,

Horvātijā un Kiprā šī daļa krietni pārsniedza 50 %, sasniedzot rekordaugstu līmeni Rumānijā un Latvijā (virs 89 %).

36. attēls. Formālā bērnu aprūpē esošie bērni (0–3 gadi) un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: Eurostat, EU-SILC Laikposms: 2017. gada rādītāji un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Vairākās dalībvalstīs joprojām problēmas sagādā formāli pieejamu, kvalitatīvu un ilgtspējīgu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu nodrošināšana. Ilgtspējīgu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu nepietiekama attīstība var būtiski kavēt sieviešu palikšanu darbā, jo neformālā aprūpe daudzām ģimenēm bieži vien ir vienīgā iespēja. Demogrāfiskās pārmaiņas šo problēmu vēl vairāk saasinās, jo saskaņā ar aplēsēm no 2016. līdz 2070. gadam apgādājamo gados vecāku cilvēku skaits palielināsies par 13 miljoniem⁵¹. Turklāt neformālus aprūpētājus, kas lielākoties ir sievietes, vairāk apdraud nabadzība un finansiālā atkarība, jo īpaši tad, ja viņi

⁵¹ Eiropas Komisija (2018), "2018. gada ziņojums par sabiedrības novecošanu", *European Economy, Institutional Paper* 079.

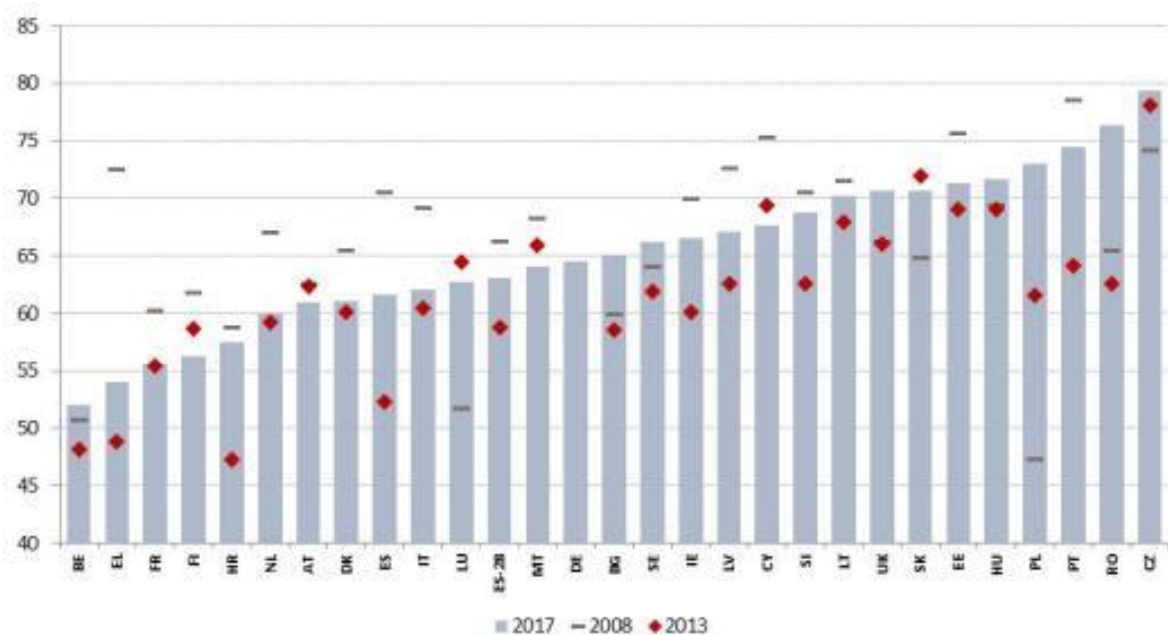
ir spiesti samazināt darba laiku vai pārtraukt darbu, lai rūpētos par saviem tuviniekiem, tādējādi samazinot savus ienākumus un pensijas tiesības.

Ienākot darba tirgū vai vēloties strādāt vairāk, sievietes bieži vien arī saskaras ar ievērojamiem finansiāliem šķēršļiem. Īpaši tad, ja ienākuma nodokli uzliek mājsaimniecības ienākumiem nevis atsevišķiem ienākumiem, nestrādājošiem partneriem un otrajiem pelnītājiem (bieži vien sievietēm) var rasties lieli finansiāli šķēršļi, kas kavē iesaistīties darba tirgū vai strādāt vairāk stundu. Darbspēka piedāvājumu var kavēt arī citas nodokļu un pabalstu sistēmas iezīmes, tostarp uz ģimeni balstīti atskaitījumi, atkarīga laulātā atskaitījumi un pārvedami atskaitījumi. 2016. gadā ekonomiskās pasivitātes slazds otrajam pelnītājam bija īpaši augsts Dānijā, Vācijā, Beļģijā un Francijā, savukārt zema atalgojuma slazds bija augsts Beļģijā, Vācijā un Luksemburgā⁵². Lielas izmaksas par aprūpes pakalpojumiem palielina pasivitātes slazdus, kas kavē pieņemt darba piedāvājumus vai palielināt darbalaiku.

Cilvēki ar migrantu izcelsmi tikai daļēji gūst labumu no vispārējā darba tirgus apstākļu uzlabošanās. Lai gan ārpus ES dzimušas personas veido arvien lielāku ES iedzīvotāju daļu (2014. gadā — 6,6 %, kas 2017. gadā palielinājusies līdz 7,2 %), tās bieži vien ir nodarbinātas mazāk nekā vietējie iedzīvotāji. 2017. gadā nodarbināti bija 63 % cilvēku darbspējīgā vecumā (20–64 gadi), kuri nav dzimuši ES, kas ir daudz zemāks līmenis nekā pirms krīzes (66,2 % 2008. gadā). Nodarbinātības atšķirība starp abām grupām 2017. gadā bija 10 procentpunkti, kas ir nedaudz labāks rādītājs nekā 2016. gadā (10,5 procentpunkti), taču daudz sliktāks rādītājs salīdzinājumā ar 2008. gadu (4,5 procentpunkti). Dažās dalībvalstīs (Somijā, Zviedrijā, Nīderlandē un Beļģijā) šī atšķirība 2017. gadā bija aptuveni 20 procentpunkti vai tuvu tam. Situācija ir vēl sarežģītāka attiecībā uz sievietēm, kas nav dzimušas ES. Šo sieviešu nodarbinātības līmenis 2017. gadā bija 54,1 %, bet atšķirība attiecībā pret vietējām sievietēm bija 13,6 %. Turklāt nodarbinātības gadījumā ārpus ES dzimušus cilvēkus nodarbinātu personu nabadzība varētu skart biežāk nekā ES dzimušos cilvēkus.

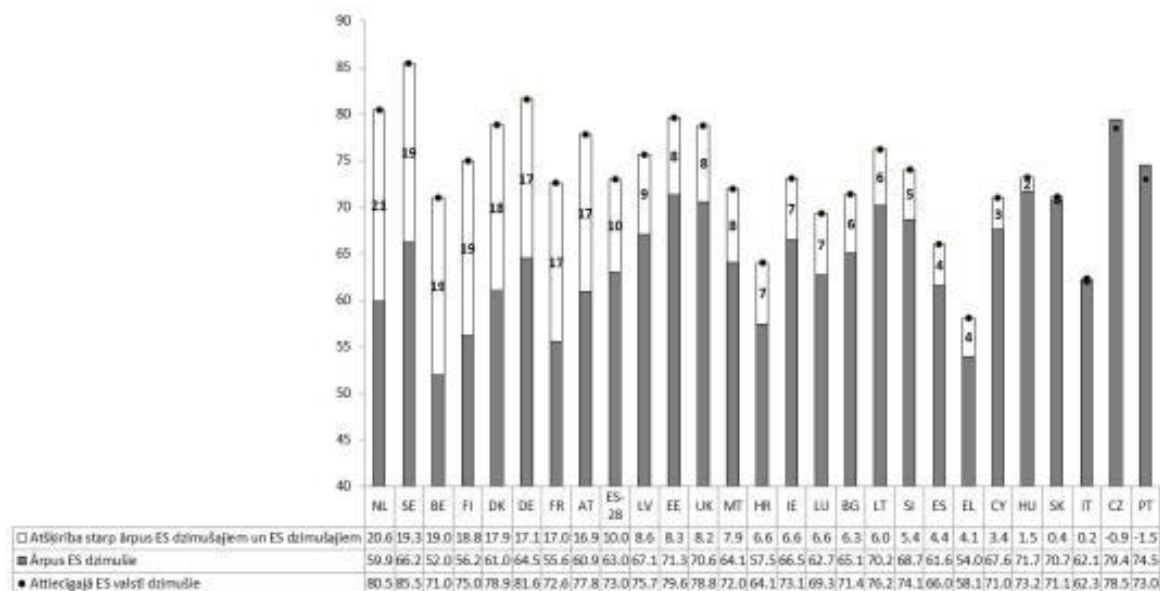
⁵² Pasivitātes slazds otrajam pelnītājam ir efektīvā nodokļu robežvērtība otrā ģimenes pelnītāja darba ienākumiem, pārejot no sociālās palīdzības uz darbu. Zema atalgojuma slazds ir aprēķināts pārim bez bērniem, kur otrais pelnītājs palielina ienākumus no 33 % līdz 67 % no vidējās algas un kur galvenais pelnītājs saņem 100 % no vidējās algas.

37. attēls. Ārpus ES dzimušo cilvēku nodarbinātības līmenis, daudzgadu salīdzinājums

Avots: Eurostat. Piezīme. Dati nav pieejami par Vāciju 2008. un 2013. gadā.

38. attēls. Nodarbinātības līmenis pēc dzimšanas valsts, 20–64 gadu vecuma grupā, 2017. gads

Avots: Eurostat.

Problēmas, ar kurām saskaras migrantu izcelsmes cilvēki, ir tendence nodot no paaudzes paaudzē. Migrantu izcelsmes iedzīvotāju īpatsvars pieaug, jo īpaši jauniešu vidū⁵³, un pierādījumi liecina, ka vietējiem iedzīvotājiem, kuru vecāki dzimuši ārvalstīs, ir zemāks nodarbinātības līmenis nekā tiem, kuriem ir vietēja izcelsme⁵⁴. Tas savukārt veicina augstāku bezdarba līmeni dažās nelabvēlīgā situācijā esošu jauniešu grupās. Darba tirgus rezultāti arī ievērojami atšķiras migrācijas dēļ⁵⁵. Lai gan migrantu zemāku nodarbinātības līmeni daļēji nosaka lielāks to personu īpatsvars, kurām ir zems izglītības līmenis, tomēr pieaugošais izglītības līmenis⁵⁶ neuzlabo nodarbinātības rādītājus, un migrantu prasmes un kvalifikācija netiek pilnvērtīgi izmantotas⁵⁷.

Nodarbinātības līmeņa atšķirības, ar kurām saskaras personas ar invaliditāti, norāda uz neizmantoto potenciālu, ko sniedz viņu talanti. 2016. gadā ES nodarbinātības līmeņa atšķirība⁵⁸ starp personām ar invaliditāti un personām bez invaliditātes bija liela, proti, personu ar invaliditāti nodarbinātības līmenis bija 48,1 %, bet personu bez invaliditātes – 73,9 %. Tomēr dalībvalstīs vērojamas šīs atšķirības būtiskas svārstības⁵⁹ – no 14,7 procentpunktiem (Itālijā) līdz vairāk nekā 45 procentpunktiem (Īrijā). Turklāt ES tikai 59,7 % personu ar invaliditāti ir ekonomiski aktīvas, salīdzinot ar 82,2 % personu bez invaliditātes, un tas liecina, ka pastāv būtiski šķēršļi, kas liedz personām ar invaliditāti piekļūt darba tirgum⁶⁰. Valstīs, kurās personu bez invaliditātes aktivitātes rādītāji ir līdzīgi, tie var būt ļoti

⁵³ 2014. gadā ES aptuveni 20 % cilvēku vecumā no 15 līdz 29 gadiem bija migrantu izcelsme – vai nu ārvalstīs dzimušas personas, vai arī vietējie iedzīvotāji, kuriem vismaz viens no vecākiem ir dzimis ārvalstīs. Avots: *Eurostat*.

⁵⁴ ESAO (2017), “Catching Up? Intergenerational Mobility and Children of Immigrants”.

⁵⁵ Ārpus ES dzimušo personu nodarbinātības līmenis ir augstāks to personu vidū, kas ir ieceļojušas mācību vai darba nolūkā (2014. gadā – 71 %, un tas ir pat vairāk nekā vietējiem iedzīvotājiem), zemāks – ģimenes apstākļu dēļ ieceļojušām personām un bēgļiem. 2014. gadā migranti ģimenes apstākļu dēļ bija lielākā to personu daļa, kas ir dzimušas ārpus ES (52 %). Viņu nodarbinātības līmenis 2014. gadā bija 53 %, kas ir zemāks nekā bēgļiem (56 %).

⁵⁶ Runājot par iegūto izglītību, trešo valstu valstspiederīgajiem (vecumā no 25 līdz 54 gadiem), visticamāk, 2017. gadā bija zems izglītības līmenis (43,6 %) salīdzinājumā ar uzņēmējvalstu valstspiederīgajiem (21,2 %), un ir mazāk ticams, ka viņi būs ieguvuši augstāko izglītību (attiecīgi 26,3 % un 31,6 %).

⁵⁷ Nodarbinātības līmeņa atšķirība starp ārpus ES dzimušajiem un vietējiem iedzīvotājiem visizteiktākā ir terciāro izglītību ieguvušo personu grupā, un tas liecina, ka migranti no izglītības gūst mazāku labumu nekā vietējie iedzīvotāji (sk. arī Pārskatu par tendencēm nodarbinātības un sociālajā jomā Eiropā 2015. gadā). 2017. gadā aptuveni 42 % trešo valstu pilsoņu, kam ir augsts izglītības līmenis, bija pārāk kvalificēti, t. i., viņi strādā mazkvalificētās vai vidēji kvalificētās profesijās, salīdzinājumā ar aptuveni 20 % no uzņēmējvalstu valstspiederīgajiem. Tomēr dažu pēdējo gadu laikā atšķirība starp abām grupām samazinājās no 25 procentpunktiem 2012. gadā līdz 20 procentpunktiem 2017. gadā.

⁵⁸ 2015. gada *EU-SILC* dati, ko analizējis Eiropas Invaliditātes ekspertu akadēmiskais tīkls (ANED).

⁵⁹ Būtiski atšķiras arī invaliditātes izplatība dalībvalstīs.

⁶⁰ Turpat.

atšķirīgi attiecībā uz personām ar invaliditāti. Turklāt svarīgs jautājums ir darba kvalitāte, jo 2016. gadā personas ar invaliditāti Eiropas Savienībā biežāk saskārās ar nodarbinātu personu nabadzību nekā pārējie iedzīvotāji⁶¹. Dzimumu ziņā sieviešu ar invaliditāti nodarbinātības līmenis (45,9 %) bija tikai nedaudz zemāks nekā vīriešu ar invaliditāti nodarbinātības līmenis (50,6 %), un dažās dalībvalstīs atšķirība bija pretēja. Raugoties uz cilvēku ar invaliditāti dzīves kvalitāti kopumā, *Eurofound*⁶² uzskata, ka tas, cik lielā mērā viņi jūtas atstumti no sabiedrības, ievērojami atšķiras atkarībā no tā, vai viņi ir vai nav nodarbināti. Tie, kuriem ir darbs, jūtas atstumti no sabiedrības retāk nekā ilgstoši bezdarbnieki vai tie, kuri nespēj strādāt invaliditātes dēļ.

3.2.2. Politikas pasākumi

Ir vajadzīgas visaptverošas stratēģijas, kas vērstas uz priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas cēloņiem un kas samazinātu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājus, novērstu sociālo atstumtību un palīdzētu jauniešiem pāriet uz darba tirgu. Daudzas dalībvalstis nesen ir ieviesušas pasākumus, kas paredzēti, lai samazinātu to skolēnu skaitu, kas priekšlaicīgi pamet skolu; šie pasākumi ietver gan rīcībpolitiku, kas paredzēta valodu atbalstam skolēniem ar citu dzimto valodu, gan izglītības un profesionālo orientāciju skolās, vai pasākumus, kas palīdz atgriezties izglītības un apmācības sistēmā tiem, kuri priekšlaicīgi pārtraukuši mācības. Piemēram, Bulgārijā projekts “Tava klase” (*Your Class*) finansē papildu pedagoģisko atbalstu skolēniem, kuri ir pakļauti izglītības priekšlaicīgas pārtraukšanas riskam, piemēram, valodu mācības, papildu stundas, kas palīdz novērst zināšanu nepilnības, vai ārpusstundu pasākumi, kas palielina skolēnu motivāciju. Zviedrija finansiāli atbalsta skolas atbilstoši skolēnu sociālekonomiskajai situācijai ar mērķi veicināt līdzsvarotu sociālo sastāvu un novērst priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu. Spānijā *Proeducar* plāns veicina tādu rīcībpolitiku, kas uzlabo izglītības sistēmas kvalitāti un taisnīgumu un atbalsta otrās iespējas programmas.

Lai uzlabotu skolēnu mācību rezultātus, ir būtiski nodrošināt piekļuvi izmaksu ziņā pieejamai un kvalitatīvai izglītībai, kā arī atbalstīt skolotāju pastāvīgu profesionālo

⁶¹ *EU-SILC* (2017) nodarbinātu cilvēku nabadzības risks pēc aktivitātes ierobežojuma, dzimuma un vecuma (hlth_dpe050).

⁶² *Eurofound* (2018), Cilvēku ar invaliditāti sociālā un nodarbinātības situācija, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga (drīzumā).

izaugsmi. Īrijas Izglītības rīcības plānā galvenā uzmanība pievērsta tam, kā veicināt un sekmēt kvalitāti, izcilību un inovāciju, novērst izšķiroši svarīgu prasmju trūkumu, izmantot svarīgas pamattehnoloģijas un atbalstīt integrāciju. Luksemburgas nesenās vidējās izglītības reformas mērķis ir pielāgot izglītību skolēnu vajadzībām, nodrošināt skolām lielāku autonomiju mācību programmas organizēšanā atbilstīgi izvēlētajam profilam, dažādot valodu piedāvājumu un ieviest trīsgadu plānus skolu attīstībai, aptverot tādus aspektus kā vadlīnijas, mācību rezultātu uzlabošana, pēcskolas pasākumi, psihosociālā palīdzība un digitālo prasmju uzlabošana. Horvātijā ar “Dzīves skola” (*School for Life*) iniciatīvu ievieš jaunu mācību programmu, kuras pamatā ir mācību rezultātu pieeja un kas uzmanību klasē pievērš skolēnu pieredzei, atzīst skolotāju sagatavošanas nozīmi un ievieš pamatprasmju, piemēram, uzņēmējdarbības, mācīšanās mācīties vai pilsonības izglītības, transversālu mācīšanu. “Sadarbība labākās skolas izveidei” (*Samverkan för bästa skola*) ir Zviedrijas iniciatīva nevienlīdzību novēršanai. Tā sniedz individuāli pielāgotu atbalstu, kas ir orientēts uz praksi un ko papildina ar skolotāju profesionālo pilnveidošanu skolās, kuras saskaras ar nopietnākajām problēmām augstas kvalitātes mācīšanas nodrošināšanā un kurās liela daļa skolēnu nepabeidz izglītību. Kiprā tiek īstenota jauna profesionālās apmācības sistēma, kas paplašinās turpmākās apmācības iespējas skolotājiem, un ir sāktā pirmsskolas mācību programmas atjaunināšana, pamatojoties uz sekmības un atbilstības rādītājiem. Lietuvā jaunajā skolotāju apmācības regulējumā ir noteiktas mācību programmu un skolotāju stažēšanās kvalitātes prasības; turklāt tajā precizētas arī skolotāju apmācības un profesionālās izaugsmes iespējas, kā arī noteikti kritēriji valsts skolotāju apmācību centriem.

Joprojām ir svarīgi efektīvi īstenot tiesību aktu izmaiņas attiecībā uz romu iekļaušanu izglītībā. Pasākumi, kas Bulgārijā pašlaik ir ieviesti attiecībā uz romu skolēniem, ietver stipendijas un ārpuskolas nodarbības, papildu bulgāru valodas stundas un nodarbības kopā ar vecākiem. Ungārija 2017. gada jūlijā grozīja Vienlīdzīgas attieksmes likumu un Valsts izglītības likumu, lai nodrošinātu segregācijas aizliegumu. Tāpat 2017. gadā tika izraudzītas skolas ar vājiem sasniegumiem, augstu mācību pamešanas rādītāju un augstu segregācijas risku, kurām tiks sniegts atbalsts mācībām un kompleksai attīstībai, lai īstenotu diferencētas mācīšanas metodes. Skolu rajonos tiek izraudzītas amatpersonas un izveidotas darba grupas, kas cīnās pret segregāciju. Rumānijā tika paplašināti skolu inspekciju un kvalitātes nodrošināšanas aģentūras (*ARACIP*) pienākumi uzraudzīt segregāciju. Pārskatītais rīcības

plāns romu integrācijai, ko 2017. gada februārī apstiprināja Slovākijas valdība, tiek īstenots, bet rezultāti vēl nav redzami. Slovākijas Republika pieņēma 10 gadu valsts izglītības attīstības plānu, kurā būtu jāiekļauj arī romu bērnu iekļaušanas un izglītības kvalitātes aspekti.

Būtiski ir uzlabot augstākās izglītības kvalitāti, jo īpaši ņemot vērā terciārās izglītības iegūšanas rādītāju pastāvīgu paaugstināšanos. Komisijas 2017. gada paziņojumā par atjauninātu ES augstākās izglītības programmu⁶³ ir uzsvērts, cik svarīgi ir pasākumi, kuru mērķis ir paplašināt līdzdalību augstākajā izglītībā, palielināt izglītības pabeigšanas rādītājus, sniegt studentiem prasmes un kompetences, kas ir atbilstīgas darba videi, vai uzlabot augstākās izglītības finansēšanas sistēmas efektivitāti. Vairākas dalībvalstis ir paziņojušas par reformu īstenošanu saskaņā ar minētajiem principiem. Francija nesen ir pieņēmusi likumu, ar ko atbalsta studentu panākumus augstākajā izglītībā, jo īpaši sniedzot plašākas norādes par iestāšanos, atbalstot studiju laikā un pirms iestāšanās publicējot dažādās studiju jomās sagaidāmās kompetences. Austrija un Čehija nesen ir ieviesušas jaunas augstākās izglītības finansēšanas sistēmas nolūkā veicināt diversificēšanu un kvalitāti. Polijā nesen pieņemtais Likums par pētniecību, zinātni un augstāko izglītību ("Ustawa 2.0") ir nozīmīgi modernizācijas centieni, kuru mērķis ir uzlabot kvalitāti augstākās izglītības jomā. Lai veicinātu un atbalstītu studentu uzņemšanu augstākās izglītības mācību iestādēs retāk apdzīvotos reģionos un tajos reģionos, kur pieprasījums ir zemāks, Portugāle ir ieviesusi pasākumus, kuru mērķis ir palielināt augstākās izglītības iestādēs uzņemto personu skaitu: piemēram, studentiem no nelabvēlīgas vides paredzētu sociālā atbalsta mehānismu stiprināšana, ievērojami palielinot stipendijas, sociālā shēma mācību maksas samaksai vairākās daļās, kā arī pārveidotās programmas "+Superior" īstenošana.

Dalībvalstis turpina padarīt prasmes un kvalifikācijas saprotamākas visā Eiropā. Visām dalībvalstīm ir nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras, kas izveidotas, pamatojoties uz mācīšanās rezultātu principu. Gandrīz visas dalībvalstis (27) ir pielāgojušas kvalifikācijas līmeņus atbilstoši Eiropas kvalifikāciju sistēmai, un 19 valstis savās kvalifikācijās norāda EKI līmeni, padarot tās skaidrākas un salīdzināmākas (Beļģija, Čehija, Dānija, Vācija, Igaunija, Grieķija, Francija, Īrija, Itālija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Ungārija, Malta, Nīderlande, Austrija, Portugāle, Slovēnija un Apvienotā Karaliste).

63 COM(2017)247 final.

Arvien vairāk dalībvalstu ņem vērā izglītību, kas iegūta ārpus izglītības un apmācības iestādēm. 15 valstīs ir izveidots koordinācijas mehānisms, lai veicinātu pieredzes apmaiņu un konsekvenci validēšanas jomā visās izglītības un apmācības nozarēs, darba tirgū un trešajā sektorā (Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Īrija, Itālija, Latvija, Malta, Nīderlande, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Spānija, Zviedrija). Lielākajā daļā valstu saiknes starp nacionālajām kvalifikācijas ietvarstruktūrām (NKI) un validēšanu ir kļuvušas spēcīgākas. Izmantojot validāciju, var iegūt kvalifikāciju, kas iekļauta 11 valstu (Beļģijas, Francijas, Īrijas, Latvijas, Maltas, Nīderlandes, Polijas, Portugāles, Rumānijas, Apvienotās Karalistes) ietvarstruktūrās, un virzīties uz kvalifikācijas iegūšanu vēl četrās valstīs (Dānijā, Igaunijā, Spānijā, Slovēnijā).

Dalībvalstis virzās uz visaptverošu stratēģisku pieeju prasmju pārvaldībai. 2016. gadā Padome saistībā ar Prasmju programmas paketi pieņēma ieteikumu par prasmju pilnveides ceļiem, kura mērķis ir palīdzēt risināt prasmju trūkumu, nevienlīdzību un jaunas darba tirgus vajadzības, kas prasa arvien augstāku prasmju līmeni. Izmantojot prasmju pilnveides ceļus, politikas veidotāji izstrādās un īstenos politiku, kas ir īpaši pielāgota mazkvalificēto pieaugušo vajadzībām. Vairākas dalībvalstis strādā, lai izstrādātu nacionālās prasmju stratēģijas, ko atbalsta Komisija sadarbībā ar ESAO (Spānija, Itālija, Portugāle, Slovēnija un pēdējā laikā Beļģija/Flandrija). Pēc diagnostikas posma pabeigšanas un galveno ar prasmēm saistīto problēmu identificēšanas Itālija un Slovēnija īsteno procesa darbības posmu. Portugāle ir pabeigusi gan diagnostikas, gan darbības posmu, un šā gada maijā tā nāca klajā ar rīcības plānu. Latvija un Polija sāks īstenot savus prasmju stratēģijas projektus 2018. gadā beigās.

Ir veikti papildu pasākumi, kas paredzēti, lai sekmētu un atvieglotu piekļuvi un līdzdalību PIA. Luksemburga ir grozījusi savus tiesību aktus par mūžizglītības atbalstu un pilnveidošanu nolūkā uzlabot izdevumu efektivitāti, līdzfinansējot profesionālo mūžizglītību. Francija ir piesaistījusi papildu līdzekļus profesionālajai izglītībai un mācekļībai, izmantojot t. s. “Plan d'Investissement Competence (PIC)”, kas nozīmē, ka publiskie izdevumi par profesionālo izglītību un mācekļību palielināsies vidēji gandrīz 10 % gadā. Maltas “Iegūsti kvalifikāciju!” (*Get Qualified*) programmas mērķis ir uzlabot finansiālo atbalstu studentiem, kuri vēlas iegūt profesionālo izglītību.

Dalībvalstis pielāgo savas profesionālās izglītības un apmācības sistēmas, lai uzlabotu to atbilstību darba tirgus vajadzībām. Slovēnija ir ieviesusi pielikumu sertifikātam, kas darba devējiem sniedz detalizētu, vienotu un starptautiski salīdzināmu informāciju par profesionālo kvalifikāciju. Tehniskās izglītības reformas ietvaros Apvienotā Karaliste ir paziņojusi par T-līmeņu ieviešanu; tā ir tehniskā kvalifikācija, ko 16–19 gadus veci jaunieši varētu izvēlēties kā alternatīvu A-līmenim, kas ir galvenā skolas beigšanas kvalifikācija. Grieķija ir paplašinājusi mācekļības atbalstu arodvidusskolas absolventiem, kas nodrošina piekļuvi EKI 5. līmeņa kvalifikācijai un kuras mērķis ir atvieglot pāreju uz darba tirgu. Horvātija ir grozījusi Profesionālās izglītības likumu, kurā paredzēts izstrādāt un izveidot jaunas profesionālās izglītības programmas darba tirgū pieprasītu profesionālo kvalifikāciju iegūšanai; ar to izveido arī labāku kvalitātes nodrošināšanas sistēmu un reģionālos kompetences centrus. Kipras valdība ir ieviesusi pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot profesionālās izglītības kvalitāti un apgūt prasmes un kompetences, ko prasa darba tirgus, jo īpaši veicinot sadarbību starp PIA sniedzējiem un nozari praktiskās apmācības jomā (praktizējoties uzņēmumā). Somijā PIA reformu pasākumu mērķis ir vēl vairāk pilnveidot mācekļu apmācību un atvieglot piekļuvi elastīgiem mācību veidiem un praktiskai pieejai kvalifikācijas iegūšanai.

Vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas dažādus pasākumus digitālo prasmju attīstības veicināšanai. Bulgārijā ir sākts ES finansēts projekts “Izglītība rītdienai”, kas paredzēts, lai palīdzētu “atvērt” izglītību digitālajām tehnoloģijām un ieviestu inovatīvas mācīšanas metodes, kā arī palielinātu motivāciju mācīties un pārvarēt grūtības, kas saistītas ar mācību saturu. Apvienotā Karaliste izvērs valsts pārkvalifikācijas programmu, ieguldot papildu 30 miljonus GBP (34 miljonus EUR) īpašām digitālo prasmju vajadzībām. Spānija ir pieņēmusi digitālo prasmju mācību programmu jaunajiem speciālistiem, kas bezdarbniekiem jauniešiem, kuri piedalās valsts jaunatnes garantiju sistēmā, piedāvā apmācību, kas orientēta uz digitālo nozari un jauniem uzņēmējdarbības modeļiem. Malta ir izveidojusi Valsts prasmju padomes apakškomiteju, kas veic pētniecību un sniedz ieteikumus, kā risināt digitālo prasmju neatbilstību.

Svarīga prioritāte joprojām ir jauniešu nodarbinātības uzlabošana un atbalsts jauniešu pārejai no izglītības uz darba tirgu. 2017. gadā vairāk nekā pieci miljoni jauniešu reģistrējās garantijas jauniešiem shēmā, un 3,5 miljoni pieņēma darba piedāvājumus, turpināja

izglītību, stažēšanos vai mācekļību, un gandrīz puse jauniešu joprojām bija nodarbināti, izglītojās vai mācījās sešus mēnešus pēc tam, kad izstājās no garantijas jauniešiem shēmas. Tomēr daudzās dalībvalstīs aplēstais to *NEET* īpatsvars, kas reģistrēti shēmā visu gadu, joprojām ir mazāks par 50 %. Ņemot vērā to, ka jauniešu darba tirgus rādītāji ir ievērojami uzlabojušies, politikas pasākumi, kas ir garantijas jauniešiem shēmas pamatā, kļūst mērķtiecīgāki.

Dalībvalstis pastiprina informēšanas pasākumus, padarot pakalpojumus pieejamākus jauniešiem un nodrošinot labāku to personu identificēšanu, kurām tas ir nepieciešams.

Somijā vienas pieturas konsultāciju centri jauniešiem (*Ohjaamo*, kas sākotnēji darbojās ar ESF finansējumu) tika padarīti par pastāvīgiem centriem, un tie saņems lielu finansiālo atbalstu, lai kopumā uzrunātu 10 000 jauniešu. Jaunatnes nodarbinātības aģentūras tiek izvērstas visā Vācijā. Kipra ir sākusi informēšanas projektu, ko atbalsta Izglītības ministrija sadarbībā ar Nodarbinātības ministriju un Kipras Jaunatnes padomi, un tā mērķis ir sasniegt 4000 neaktīvus *NEET* un sniegt tiem aktivizēšanas atbalstu, izmantojot konsultācijas un pielāgotu apmācību. Kopš 2017. gada novembra Horvātijā darbojas *NEET* kartēšanas sistēma, kuras mērķis ir identificēt neregistrētos *NEET* un to raksturīgās iezīmes, lai veiksmīgāk sagatavotu pasākumus šai grupai.

Tika ieviesti arī jauni pasākumi, kas sniegs labāku atbalstu jauniešiem, kurus ietekmē vairāki nelabvēlīgi faktori, tostarp nodrošinot labāku sadarbību starp nodarbinātības, sociālajiem un izglītības dienestiem. Austrijā jauniešu konsultēšana palīdz noturēt jauniešus izglītības un apmācības sistēmā pēc iespējas ilgāk vai arī tiem reintegrēties sistēmā. Īrijā 2018. gadā tika paziņota Jaunatnes nodarbinātības atbalsta shēma. Tā piedāvā darba praksi gados jauniem darba meklētājiem, kuri ir ilgstoši bezdarbnieki vai saskaras ar ievērojamiem nodarbinātības šķēršļiem. Dalībnieki apgūst darba un sociālās pamatprasmes atbalstošā vidē un saņem iknedēļas maksājumu, kas atbilst neto minimālajai algai.

Dalībvalstis turpina atbalstīt darba tirgus pieprasījumu, izmantojot nodarbinātības un uzņēmējdarbības stimulus, kas galvenokārt izpaužas kā mērķorientētas algas un darbā pieņemšanas subsīdijas. 2018. gada martā Beļģija pieņēma jaunu likumu (kas vēl nav stājies spēkā), lai atbalstītu jaunas pirmās jauniešu darbvietas (*Starter Jobs*), kas samazina nepieredzējušu jauniešu (vecumā no 18 līdz 21 gadiem) darbā pieņemšanas izmaksas,

nesamazinot viņu neto algu. Spānija ir sākusi jaunu algu subsīdiu programmu 10 000 bezdarbniekiem vecumā no 18 līdz 29 gadiem, liekot uzsvaru uz augstskolu absolventiem (6000 vietas). Ilgāks subsīdijas periods tiek piešķirts tad, ja darbā tiek pieņemti ilgstoši bezdarbnieki un minimālo ienākumu saņēmēji. Spānija ir arī pieņēmusi sociālā nodrošinājuma iemaksu trīs gadu samazinājumu uzņēmumiem, kas apmācību līgumus pārslēdz par beztermiņa līgumiem, un jaunas algu subsīdijas, jaunajiem uzņēmējiem (līdz 35 gadiem) pirmoreiz pieņemot darbā darbiniekus. Gados jauniem bezdarbniekiem (līdz 29 gadiem) ir paredzēts ilgāks subsīdiu periods. Itālija piedāvā virkni stimulu, kas saistīti ar sociālās apdrošināšanas iemaksām, piemēram, trīs gadus samazinātas iemaksas privātiem uzņēmumiem, kas pieņem darbā jauniešus ar beztermiņa līgumu, vai trīs gadu pilnīgs atbrīvojums no iemaksām tiem darba devējiem, kas pieņem darbā jauniešus ar beztermiņa līgumiem pēc stažēšanās vai duālās PIA programmas, un darba devējiem, kuri pieņem darbā jauniešus, kuri ir iesaistīti garantijas jauniešiem programmā. Rumānija plāno palielināt nodarbinātības subsīdiu jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, un augstskolu absolventu pieņemšanai darbā – no 1125 lejām mēnesī (apmēram 245 EUR) līdz 2250 lejām mēnesī (apmēram 490 EUR).

Vairākās dalībvalstīs liela uzmanība ir pievērsta jauniešu prasmju pilnveidošanai un pārkvalificēšanai, izmantojot aktīvu darba tirgus rīcībpolitikas. Horvātijā Nodarbinātības un pensiju sistēmas ministrija un Horvātijas Nodarbinātības dienesta valde pieņēma jaunu aktīva darba tirgus pasākumu kopumu, papildu uzmanību pievēršot apmācībai un apmācībai darbvietā, tostarp jauniešiem. Kopš 2017. gada Spānija īsteno digitālo prasmju mācību programmu jaunajiem speciālistiem, kas bezdarbniekiem jauniešiem, kuri piedalās valsts jaunatnes garantiju sistēmā, piedāvā apmācību, kas orientēta uz digitālo nozari un jauniem uzņēmējdarbības modeļiem.

Dalībvalstis savus tiesību aktus stažēšanās jomā ir turpinājušas pielāgot Stažēšanās kvalitātes sistēmai⁶⁴ un vēl vairāk pilnveidojušas finansiālus stimulus stažēšanās jomā. Lietuvā jaunais Likums par nodarbinātību, kas stājās spēkā 2017. gada 1. jūlijā, izšķir divus stažēšanās veidus, proti, “brīvprātīgu praksi” (10. pants) un “padziļinātu apmācību” (39. pants), un nosaka skaidrāku neapmaksātas un apmaksātas stažēšanās struktūru. Spānijā 2018. gada budžeta likums ietver finansiālu piešķirumu garantijas jauniešiem apmācības piemaksai (*bono*

64 Padomes 2014. gada 10. marta ieteikums par stažēšanās kvalitātes sistēmu (2014/C 88/01).

de formacion garantia juvenil), kas ir finansiāls atbalsts 430 EUR apmērā uz laiku, kas nepārsniedz 18 mēnešus, tiem jauniešiem, kas pieņemti darbā ar apmācības un mācekļības līgumu. 2018. gada jūlijā Rumānija pieņēma stažēšanās likumu, kas paredz atbalstu cilvēkiem, kas vecāki par 16 gadiem. Likums nosaka, ka darba devējiem ir obligāti jāpiedāvā mēneša maksājums vismaz 50 % apmērā no minimālās bruto algas par ne vairāk kā 720 stundām (6 mēnešu laikā). Stažēšanās beigās tiks piedāvāta prēmija par stažieru pieņemšanu darbā.

2. izcēlums. Eiropas Sociālā fonda (ESF) pilnvērtīga izmantošana

Ar budžetu 86,4 miljardu EUR apmērā 2014.–2020. gadam Eiropas Sociālais fonds (ESF) ir viens no ES galvenajiem instrumentiem, ar kura atbalstu var risināt konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos (KVAI) noteiktās problēmas. Darbības programmas tieši palīdz veicināt ilgtspējīgu un kvalitatīvu nodarbinātību, sociālo iekļaušanu, ieguldīt izglītībā un apmācībā un uzlabot institucionālo spēju veidošanu.

Viena no galvenajām politikas prioritātēm ir jauniešu nodarbinātība, ko risina, izmantojot gan ESF pašu resursus, gan Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu (JNI). JNI budžets 2017. gadā ir palielināts līdz 8,9 miljardiem EUR, aptverot visu 2014. – 2020. gada plānošanas periodu. Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva īpaši attiecas uz jauniešiem, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), un atbalsts tiek novirzīts tiem reģioniem, kuros 2012. gadā bija visaugstākais jauniešu bezdarba līmenis.

No 2014. līdz 2017. gadam atbalstu no ESF un JNI ir saņēmuši vairāk nekā 15 miljoni dalībnieku, tostarp gandrīz 3 miljoni ilgstošu bezdarbnieku (17 %). Šo intervences pasākumu galvenās mērķgrupas ir jaunieši, kas ir jaunāki par 25 gadiem (42 % no visiem dalībniekiem) un mazkvalificēti cilvēki ar pamatskolas vai zemākā līmeņa vidējo izglītību (44 % no visiem dalībniekiem). Īstenošana 2017. gadā strauji paātrinājās, un turpmākajos gados tai būtu stabili jāturpinās.

No 2014. līdz 2017. gadam JNI ir atbalstījusi vairāk nekā 2,4 miljonus jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), no kuriem:

- 1,5 miljoni jauniešu ir pabeiguši JNI atbalstīto intervenci;
- 780 000 jauniešu pēc dalības izbeigšanas bija iesaistījušies izglītībā/apmācībā, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā, tostarp pašnodarbinātībā;
- 550 000 jauniešu pēc dalības izbeigšanas saņēma darba, tālākizglītības, stažiera vai mācekļa vietas piedāvājumu;

Eiropas Komisija 2018. gada 30. maijā pieņēma priekšlikumu par Eiropas Sociālo fondu Plus 2021.–2027. gadam (ESF+). ESF+ dos iespēju saskaņā ar struktūrfondu un investīciju fondu plašāku regulējumu vairāk atbalstīt Eiropas pusgadā apzinātās problēmas. Šajā kontekstā ESF+ apvienos:

- Eiropas Sociālo fondu (ESF) un Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu;
- Eiropas atbalsta fondu vistrūcīgākajām personām (*FEAD*);
- ES Nodarbinātības un sociālās inovācijas programmu; un
- ES Veselības programmu.

ESF+ regulas mērķis būs nodrošināt, ka dalītās pārvaldības sadaļas resursi ir vērsti uz galvenajām konstatētajām problēmām, jo īpaši tā:

- atbalstīs Eiropas sociālo tiesību pīlāra principus un Eiropas pusgada ietvaros sniegto ieteikumu īstenošanu;
- turpinās sniegt atbalstu jauniešiem ar vismaz minimālo piešķirumu dalībvalstīm, kurās ir augsts jauniešu bezdarba līmenis;
- veicinās sociālā iekļautību ar minimālo 25 % īpatsvaru;
- atbalstīs Savienības sociālās inovācijas, mobilitātes un veselības pasākumus;
- atbalstīs trešo valstu valstspiederīgo ilgtermiņa integrāciju, nodrošinot papildināmību ar Patvēruma un migrācijas fondu (PMF);
- tiks vienkāršotāka, lai mazinātu administratīvo slogu valsts iestādēm vai organizācijām, kas gūst labumu no ESF+ pasākumiem.

Vairākas dalībvalstis turpina centienus veicināt vecāka gadagājuma darba ņēmēju līdzdalību darba tirgū. Dānijā pensiju līgums spēcina stimulus Vecāka gadagājuma darba ņēmējiem ilgāk palikt darba tirgū. Virkne iniciatīvu palielina pensiju sistēmas elastīgumu, ietverot lielākus finansiālus stimulus, lai atliktu pensionēšanos un izveidotu privātas pensiju shēmas. Grieķija ir pieņēmusi subsīdiu programmu, kas paredzēta valsts sektoram un vietējiem uzņēmumiem, struktūrām un organizācijām, lai nodarbinātu 10 000 ilgstošu bezdarbnieku vecumā no 55 līdz 67 gadiem. Maltā pensionāri, kuri ir jaunāki par 65 gadiem un kuri ir pašnodarbināti vai strādā nepilna laika darbu, valsts apdrošināšanas iemaksas varēs maksāt proporcionāli ar 15 procentu likmi, nevis pilno likmi. Slovēnija ir ieviesusi subsīdiu ar mērķi nodrošināt pastāvīgu nodarbinātību personām, kas ir vecākas par 58 gadiem, piešķirot prioritāti bezdarbnieka pabalsta un naudā sniegtas sociālās palīdzības saņēmējiem. Subsīdija ir 11 000 EUR, un tā tiek izmaksāta darba devējam divās daļās (puse pēc pieņemšanas darbā un puse pēc 18. mēnešalgas). Turklāt tika uzsākts projekts nolūkā sniegt visaptverošu atbalstu uzņēmumiem, kuru darbaspēks aktīvi noveco. Abus pasākumus līdzfinansē ESF. Visbeidzot, saskaņā ar Aktīvo vecumdienu stratēģiju 2018. gada martā tika izveidota aktīvu vecumdienu un starppaaudžu sadarbības valdības padome, kurā bija ministri un profesionālo iestāžu, NVO un ekonomikas pārstāvji.

Daudzas dalībvalstis turpina centienus bērnu aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu jomā, lai novērstu sieviešu nodarbinātības šķēršļus. Vācija 2018. gada jūnijā pieņēma programmu “Bērnu aprūpes finansēšana”, kas atbalsta aprūpes vietu paplašināšanu ļoti maziem bērniem, lai palielinātu to sieviešu skaitu, kuras strādā pilnu slodzi. Programmas budžets ir 3,28 miljardi EUR un tās mērķis ir nodrošināt papildu 100 000 bērnu aprūpes vietas. Īrija ir nākusi klajā ar pirmsskolas izglītības programmu pirmsskolas vecuma bērniem. No 2018. gada septembra bērni var sākt apmeklēt bērnu aprūpes sistēmu no 2 gadu un 8 mēnešu vecuma un turpināt līdz obligātajam skolas vecumam. Grieķija arī ir pagarinājusi obligātās pirmsskolas izglītības ilgumu no viena līdz diviem gadiem un ir piešķirusi 15 miljonus EUR papildu 10 000 bērnu aprūpes vietu izveidei. Dažas dalībvalstis ir veikušas pasākumus nolūkā uzlabot bērnu aprūpes pieejamību. Spānijā ir grozīts Likums par iedzīvotāju ienākuma nodokli, lai varētu atskaitīt bērnu aprūpes izdevumus par bērniem līdz pat trīs gadu vecumam. Somija ir samazinājusi maksu par pirmsskolas izglītību ģimenēm ar zemiem un vidējiem ienākumiem. Saskaņā ar aplēsēm aptuveni 6700 ģimenes būs tiesīgas saņemt bezmaksas pirmsskolas izglītību un aprūpi. Īrija ir paziņojusi par vienotu, cenas ziņā pieejamu bērnu aprūpes sistēmu, kas sniegs finansiālu atbalstu pirmsskolas un skolas bērnu aprūpei. Bulgārija ir pieņēmusi pasākumus, kuru mērķis ir nodrošināt plašākas ilgtermiņa aprūpes iespējas vecāka gadagājuma cilvēkiem un personām ar invaliditāti. Dažas dalībvalstis arī ir veikušas pasākumus apmaksātas neformālas aprūpes atbalstam. Čehija ir pieņēmusi likumu par īpašu atvaļinājumu aprūpētājiem (apmaksāts atvaļinājums līdz trim mēnešiem neformāliem aprūpētājiem, kas rūpējas par kādu ģimenes apgādājamo). Īrija plāno pagarināt bērna kopšanas atvaļinājumu līdz 26 nedēļām (seši mēneši) par katru bērnu. Ja to pieņems, tiesību aktos paredzētās papildu astoņas nedēļas tiks piešķirtas tiem vecākiem, kuri jau ir izmantojuši pašreizējās tiesības uz 18 nedēļu atvaļinājumu. Visbeidzot, Igaunija ir ieviesusi vēl piecas aprūpētāju atvaļinājuma dienas (kas tiek atalgotas pēc minimālās algas).

Apmaksātu atvaļinājumu līdzsvarots sadalījums starp sievietēm un vīriešiem var būt īpaši noderīgs, veicinot sieviešu nodarbinātību pēc bērna piedzimšanas. Šim nolūkam Spānija ir pieņēmusi jaunu likumu, kas paplašina tēvu tiesības uz apmaksātu paternitātes atvaļinājumu no četrām līdz piecām nedēļām. Čehija ievieša vienu nedēļu ilgu apmaksātu paternitātes atvaļinājumu. Slovēnija ir samazinājusi paternitātes atvaļinājuma ilgumu no 90 līdz 30 dienām, bet ir ievērojami palielinājusi paternitātes pabalsta summu līdz 100 % no

algas. Nīderlandes Parlamentam ir iesniegts likumprojekts par paternitātes atvaļinājuma pagarināšanu no divām līdz piecām dienām un par papildu piecu nedēļu atvaļinājuma piešķiršanu vecākiem. Igaunija plāno panākt, lai bērna kopšanas atvaļinājuma shēma būtu elastīgāka, tādējādi ļaujot abiem vecākiem vienlaicīgi izmantot atvaļinājumu.

Dažas dalībvalstis pielāgo nodokļu un pabalstu sistēmas, lai novērstu šķēršļus, kas mazina otro pelnītāju motivāciju strādāt. Dānija ir pieņēmusi 2018. gada nodokļu nolīgumu, ar ko pastiprina stimulus strādāt pilnu slodzi, jo īpaši bezdarbniekiem un nepilna laika darbu strādājošajiem. Spānija 2018. gada budžeta likumā ir izdarījusi grozījumus, lai ieviestu iedzīvotāju ienākuma nodokļa atlaidi atkarīgam partnerim ar zemiem ienākumiem. Latvija ir paplašinājusi ar nodokli neapliekamo ienākumu segumu nestrādājošiem laulātajiem, kuri rūpējas par bērnu vecumā līdz trīs gadiem vai vismaz par trim bērniem vecumā līdz 18 gadiem.

Tikai dažas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, kas paredzēti, lai novērstu vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību. Zviedrija ir izveidojusi jaunu darba vides aģentūru, kas apkopos un izplatīs informāciju par darba vides politiku, tostarp par dzimumu segregāciju profesijās. Igaunija plāno palielināt darba samaksas pārredzamību publiskajā sektorā, un tā izstrādās IT rīku, kas palīdzēs analizēt atalgojuma atšķirības starp vīriešiem un sievietēm. Francija ir paziņojusi par 10 pasākumu kopumu, kas veicinās vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību novēršanu. 2018. gada augustā Portugāle ieviesa pasākumus ar mērķi veicināt vienlīdzīgu darba samaksu sievietēm un vīriešiem, kas veic vienādu vai līdzvērtīgu darbu. Šie pasākumi ietver gada ziņojumu par vispārējo un nozaru informāciju par dzimumu darba samaksas atšķirībām un novērtējumu pēc uzņēmuma, profesijas un kvalifikācijas līmeņa. Par diskriminējošu attieksmi ir paredzēti īpaši darba inspekcijas pasākumi un sankcijas pret darba devējiem.

Daudzas dalībvalstis veic pasākumus, kas veicina migrantu izcelsmes personu integrāciju, izmantojot stratēģiskos plānus, finansējumu, tiesību aktus un novatoriskus pasākumus. Somijā tika ieviesti jauni modeļi integrācijas finansēšanai, paātrinot integrācijas procesu un dodot migrantiem iespēju elastīgi apvienot izglītību un darbu. Maltā 2017. gada decembrī sāka īstenot migrantu integrācijas stratēģiju un rīcības plānu (*Vision 2020*), kas kalpo par izpratnes satvaru sekmīgai integrācijai. Beļģijā vācu valodā runājošās kopienas integrācijas programma ir obligāta tiem

ārvalstu pilsoņiem, kuri ir vecāki par 18 gadiem, kuri ir reģistrēti pašvaldībā kopš 2018. gada janvāra un kuru uzturēšanās atļauja ir derīga vismaz trīs mēnešus. 2017. gada vasarā Austrijā stājās spēkā divi jauni integrācijas likumi, kas ir daļa no plašākiem centieniem veicināt integrāciju. Integrācijas likumā ir noteikts, ka bēgļiem un personām ar alternatīvu aizsardzības statusu ir jāparaksta “integrācijas paziņojums” un jāpiedalās integrācijas kursos. Federālais patvēruma likums tika pielāgots un stājās spēkā no 2018. gada 1. janvāra, un tas personām, kas saņem alternatīvo aizsardzību, un patvēruma meklētājiem dod tiesības saņemt integrācijas atbalstu ar nosacījumu, ka starptautiskās aizsardzības piešķiršana šķiet ļoti iespējama.

Daudzās dalībvalstīs prioritāte ir migrantu integrācijas veicināšana darba tirgū. Beļģijā Flandrijas Valsts nodarbinātības dienests (*VDAB*) ir īstenojis 2017. gada rīcības plānu “Integrācija, iesaistoties darbā”. Zviedrija pieņēma jaunus pasākumus, kas atvieglo nesen ieradušos migrantu integrāciju, jo īpaši darba tirgū, cita starpā nodrošinot mērķtiecīgu izglītību un apmācību. Zviedrijas Ekonomiskās un reģionālās izaugsmes aģentūra veicina kontaktus un sadarbību starp darba devējiem un ārvalstīs dzimušām sievietēm, jo īpaši tām, kas ieradušās nesen. Igaunijā ir sākta informatīva kampaņa, kuras mērķis ir veicināt otro un trešo paaudžu piekļuvi nodarbinātībai valsts sektorā. Tika uzsākta arī eksperimentāla darbaudzināšanas programma, kas sekmē trešo valstu valstspiederīgo piekļuvi darba tirgum.

Izglītības un apmācības pieejamības veicināšana var būt galvenais virzītājspēks integrācijai darba tirgū un sabiedrībā kopumā. Zviedrijā saskaņā ar pienākumu gūt izglītību un apmācību visi nesen iebraukušie imigranti no trešām valstīm, kuri izmanto valsts nodarbinātības dienesta ievada programmu un kuriem nepieciešama izglītība vai apmācība, lai iegūtu darbu, var pieteikties izglītības un apmācības programmās. Igaunijā 2017. gadā tika pilnveidota imigrantiem paredzēta tiešsaistes platforma igauņu valodas apguvei. Somijā pamatzglītības un arodizglītības reformu mērķis bija uzlabot migrantu valodas prasmju attīstību. Turklāt tika pieņemts tiesību akta grozījums, kas paredz nodrošināt migrantu izglītošanu pieaugušo izglītībā. Horvātija ir uzlabojusi starptautiskās aizsardzības saņēmēju kvalifikāciju atzīšanas sistēmu un ļauj tiem bez maksas pabeigt izglītību, kas sākta izcelsmes valstī. Vācijā tika īstenoti pasākumi, kas palīdz trešo valstu valstspiederīgajiem integrēties darba tirgū, atzīstot viņu profesionālo un izglītības kvalifikāciju, kā arī viņu neformālās prasmes.

Dalībvalstis arī veic īpašus pasākumus attiecībā uz bēgļiem un patvēruma meklētājiem.

Beļģijā ir panākta vienošanās par strukturālo sadarbību starp Federālo Patvēruma meklētāju uzņemšanas aģentūru (*Fedasil*) un Valonijas Valsts nodarbinātības aģentūru (*Forem*), galvenokārt lai veicinātu patvēruma meklētāju piekļuvi nodarbinātībai. Igaunijā Bezdarba apdrošināšanas aģentūra saskaņā ar “Garantija jauniešiem” programmu paplašināja Eiropas Sociālā fonda līdzfinansēto projektu “Mans pirmais darbs Igaunijā”, attiecinot to uz starptautiskās aizsardzības saņēmējiem. Luksemburgā Nodarbinātības aģentūra izveidoja pakalpojumu starptautiskās aizsardzības saņēmēju integrācijai darba tirgū. Lai uzlabotu piekļuvi nodarbinātībai, Nīderlandē tika sākta programma starptautiskās aizsardzības saņēmējiem un migrantu izcelsmes vietējiem iedzīvotājiem. Francija uzsāka iniciatīvu “1000 bēgļu integrācija”, piedāvājot 1000 starptautiskās aizsardzības saņēmējiem astoņu mēnešu integrācijas programmu, kas ietver izmitināšanu, valodu apguvi un sertificētu profesionālo izglītību.

Vairākas dalībvalstis veicina personu ar invaliditāti nodarbinātību. Kopš 2017. gada septembra Grieķijas valdība subsidē personu ar invaliditāti nodarbinātību un darba vietu pielāgošanu pašvaldībās un privātos uzņēmumos. Līdzīgā arī Zviedrija ir paaugstinājusi maksimālo limitu personu ar invaliditāti nodarbinātības subsidēšanai. Polija īsteno Eiropas Sociālā fonda finansēto projektu, kas palīdzēs mazināt personu ar invaliditāti nodarbinātības šķēršļus. Bulgārija veic ieguldījumus apmācībā, lai palielinātu personu ar invaliditāti nodarbinātības iespējas (“mācības un nodarbinātība”), prioritāti piešķirot personām ar smagāku invaliditāti. Francija ir pieņēmusi likumu par brīvību izvēlēties profesionālo nākotni (*Liberté de Choisir son Avenir Professionnel*), kura mērķis ir veicināt personu ar invaliditāti nodarbinātību. Šis likums paplašina sociālmedicīniskās pieejas nolūkā palīdzēt darba meklējumos, prasību par 6 % darbinieku ar invaliditāti pieņemšanu darbā pārceļ no darba vienības uz uzņēmuma līmeni un ievieš obligātu uzņēmuma deklarāciju (no 2020. gada janvāris) par pasākumiem, kas veikti darba ņēmēju ar invaliditāti integrēšanai. Portugālē personām ar invaliditāti, kuru darbspēju zaudējums ir vairāk nekā 60 %, tiek piešķirts jauns sociālais pabalsts, lai mudinātu viņus turpināt strādāt vai meklēt darbu (patlaban personām ar invaliditāti nav tiesību saņemt invaliditātes pabalstu, ja viņi saņem jebkāda veida atlīdzību). Maltā tiek ieviests jauns budžeta pasākums, kas cilvēkiem ar invaliditāti ļaus saglabāt invaliditātes pensiju pilnā apmērā arī tad, ja tie strādās/atradīs darbu.

3.3. 7. pamatnostādne. Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti

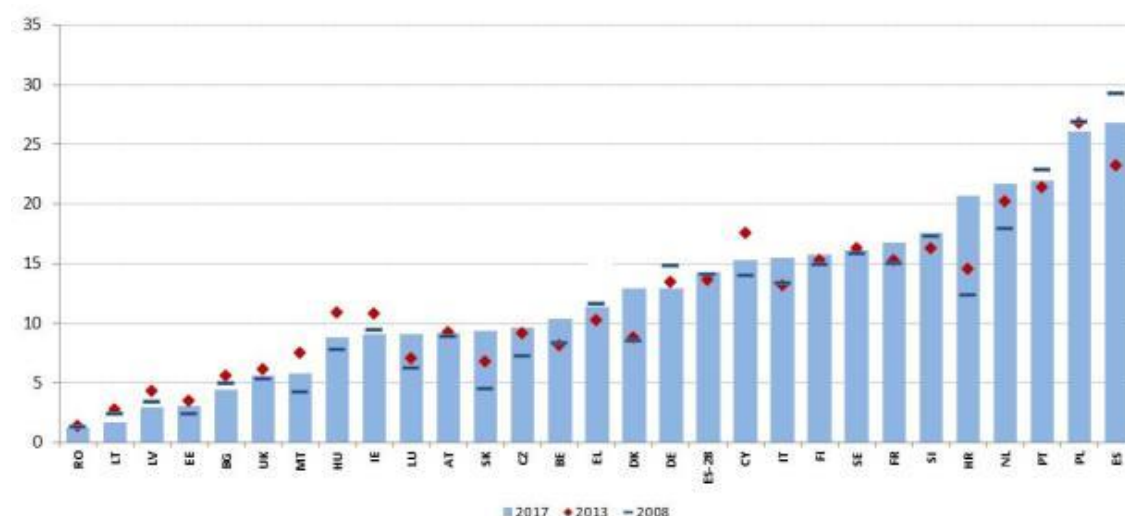
Šajā iedaļā ir aplūkota 7. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana, kurā dalībvalstīm ir ieteikts uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti. Tas ietver elastīguma un drošības līdzsvarošanu darba tirgus politikā, darba tirgus segmentācijas novēršanu un pārejas uz beztermiņa nodarbinātības formām veicināšanu, efektīvas aktīva darba tirgus politikas un valsts nodarbinātības dienestu nodrošināšanu, adekvātu bezdarbnieka pabalstu nodrošināšanu, kas neattur no tūlītējas atgriešanās darbā, un darba ņēmēju un izglītojamo mobilitātes veicināšanu. Turklāt pamatnostādnē dalībvalstīm ir ieteikts nodrošināt savlaicīgu un konstruktīvu sociālo partneru iesaisti politikas izstrādē un īstenošanā, tostarp atbalstot sociālo partneru lielāku rīcībspēju. Šīs nodaļas sākumā īsumā aprakstīti galvenie rādītāji, kas norāda uz problēmām šajā jomā, jo īpaši par segmentāciju starp pastāvīgajām un pagaidu darbvietām (un saistītiem darba kvalitātes jautājumiem), dalību aktīva darba tirgus politikā un VND, bezdarbnieku pabalstu darbību (izmantojot 2018. gadā iesniegto atjaunināto salīdzinošo novērtēšanu) un darba ņēmēju un izglītojamo mobilitātes apmēru. Visbeidzot, 3.3.2. nodaļā ir apkopoti dalībvalstu politikas pasākumi šajās jomās.

3.3.1. Galvenie rādītāji

Lai gan darba tirgus segmentācija ES līmenī ir diezgan stabila, vairākās dalībvalstīs tā ir problēma. Segmentācija ir situācija, kad darba tirgū pastāv (vismaz) divi darba ņēmēju “segmenti”, ko raksturo atšķirīgas tiesības, tiesības un/vai darba apstākļi. Tas var kavēt darba tirgu darbību un taisnīgumu, jo īpaši tad, ja tas ir saistīts ar ierobežotām iespējām pāriet no netipiskām uz pastāvīgām darbvietām. Liels pagaidu darbinieku īpatsvars var aptuveni norādīt uz darba tirgus segmentāciju dalībvalstī. ES līmenī (39. attēls) pēdējo gadu laikā pagaidu līgumu īpatsvars attiecībā pret kopējo darba ņēmēju skaitu nav būtiski mainījies – tas svārstījies vidēji ap 14 % pēdējo desmit gadu laikā. Tomēr dažās dalībvalstīs rādītāji ir daudz augstāki: tas jo īpaši attiecas uz Spāniju, Poliju, Portugāli, Nīderlandi un Horvātiju, kurās 2017. gadā reģistrētie rādītāji pārsniedza 20 %; tām seko citas sešas dalībvalstis (Slovēnija, Francija, Zviedrija, Somija, Itālija un Kipra), sasniedzot no 15 % līdz 20 %. Dažās no šīm valstīm, jo īpaši Horvātijā (par 8 procentpunktiem), Slovākijā (par 5 procentpunktiem), Nīderlandē (par aptuveni 4 procentpunktiem) un Itālijā (par 2 procentpunktiem), no 2008. līdz

2017. gadam bija vērojams būtisks pieaugums. Ievērojams pieaugums tika reģistrēts arī Dānijā (no 8,5 % 2008. gadā līdz 12,9 % 2017. gadā). Īpašā situācijā ir Spānija, kur noslēgto pagaidu līgumu īpatsvars krīzes laikā ievērojami samazinājās (no 29,2 % 2008. gadā līdz 23,2 % 2013. gadā), taču tas atkal palielinājās līdz ar ekonomikas atlabšanu (līdz 26,8 % 2017. gadā).

39. attēls. Pagaidu darbinieku īpatsvars attiecībā pret kopējo darba ņēmēju (vecumā no 15 līdz 64 gadiem) skaitu.

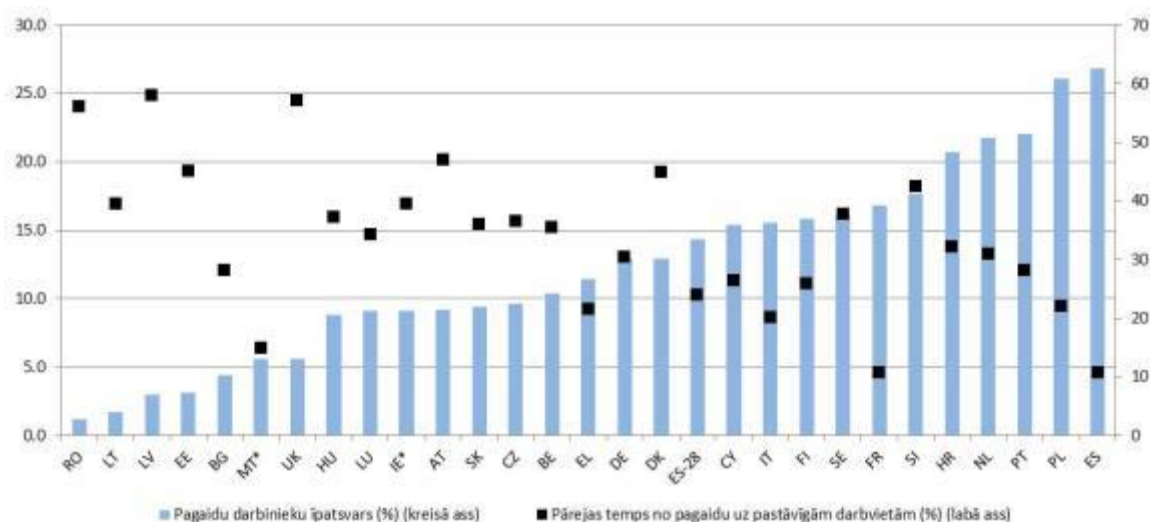
Avots: Eurostat, DSA.

Pagaidu līgumi var būt starpsolis ceļā uz pastāvīgu darbu, bet bieži vien tas ir strupceļš.

40. attēlā atspoguļota pāreja no pagaidu uz pastāvīgiem līgumiem (vidēji trīs gadu laikā, lai pēc iespējas mazinātu īstermiņa svārstību ietekmi), ņemot vērā pagaidu darba līgumu īpatsvaru attiecībā pret kopējo darba ņēmēju skaitu. Vidēji 24 % darba ņēmēju ar pagaidu līgumu nākamajā gadā pāriet uz pastāvīgu līgumu. Tomēr vairākās dalībvalstīs gada pārejas rādītāji ir ievērojami zemāki nekā vidēji ES. Tas jo īpaši attiecas uz Spāniju, Franciju, Poliju un Itāliju, kurās ir zemi pārejas rādītāji (aptuveni 11 % pirmajām divām valstīm, 20 % Itālijai un 22 % Polijai), savukārt liels pagaidu līgumu īpatsvars, un tas liecina par segmentāciju. Pārejas līmenis ir salīdzinoši augstāks dalībvalstīs, kurās terminētu līgumu īpatsvars ir neliels. Savukārt valstīs ar augstu terminētu līgumu īpatsvaru darba ņēmēji parasti ir “iestrēguši”

pagaidu darbos. Vērā ņemami izņēmumi ir Zviedrija un Slovēnija, kurās, neraugoties uz pagaidu darbinieku lielu īpatsvaru, pārejas rādītāji ir tuvu 40 % vai augstāki.

40. attēls. Pagaidu darbinieku īpatsvars attiecībā pret kopējo darba ņēmēju skaitu vecumā no 15 līdz 64 gadiem (2017. gads) un pāreja uz pastāvīgām darbvietām, 3 gadu vidējais rādītājs (2016. gads)

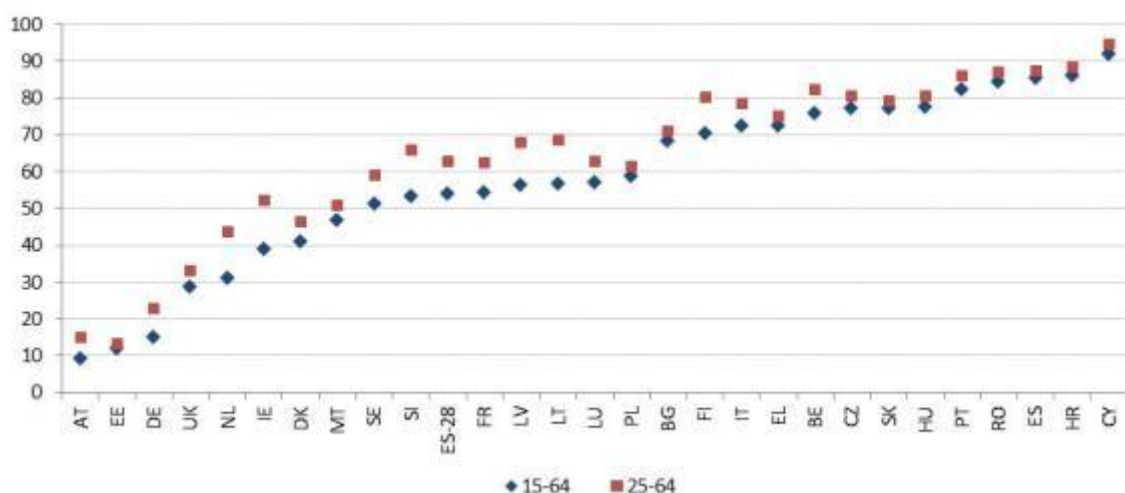
Avots: Eurostat, DSA, SILC.

Piezīme. Pārejas līmenis attiecībā uz IE un MT ir par 2015. gadu.

Eiropas Savienībā lielākā daļa pagaidu darbinieku strādā ar terminētiem līgumiem, jo viņi nevar atrast pastāvīgu darbu. Piespiedu pagaidu darbinieku īpatsvars ir vēl viena norāde par darba tirgus segmentāciju; ES aptuveni 54 % no visiem pagaidu darbiniekiem vecumā no 15 līdz 64 gadiem atrodas šādā situācijā (par 2 procentpunktiem vairāk nekā 2008. gadā), bet 12 dalībvalstīs šis īpatsvars ir lielāks par 70 %. Raugoties no šāda viedokļa, situācija īpaši problemātiska ir dalībvalstīs, piemēram, Portugālē, Horvātijā un Spānijā, kurās ir gan augsts pagaidu darbinieku īpatsvars, gan piespiedu pagaidu darbā strādājošo procentuālais rādītājs ir augstāks nekā 80 % (41. attēls). Kipras situācija arī zināmā mērā ir jāuzrauga: pat ja pagaidu darba ņēmēju īpatsvars ir tikai nedaudz lielāks par ES vidējo rādītāju, 91,9 % no tiem ir šādā situācijā, jo viņi nevar atrast pastāvīgu darbu. Gados jaunāki darba ņēmēji parasti labprātāk pieņem pagaidu darbvieta; kā norādīts 41. attēlā, vecuma

grupā no 25 līdz 64 gadiem piespiedu pagaidu darbinieku īpatsvars visās dalībvalstīs ir augstāks. Interesanti, ka atšķirība starp vecuma grupām no 15 līdz 64 gadiem un no 25 līdz 64 gadiem ir vismazākā, ja piespiedu pagaidu darbinieku īpatsvars ir visaugstākais, kas norāda, ka vairāk segmentētos darba tirgos arī gados jaunāki darba ņēmēji stingri dodot priekšroku beztermiņa līgumam. Līdz ar krīzi to vecāka gadagājuma darbinieku (vecumā no 55 līdz 64 gadiem) īpatsvars, kuriem ir piespiedu pagaidu darba līgumi, ir būtiski palielinājies – no 51,9 % 2008. gadā līdz 60,6 % 2017. gadā.

41. attēls. Piespiedu pagaidu darbinieki kā daļa no kopējā pagaidu darba ņēmēju skaita, 2017. gads

Avots: Eurostat, DSA.

Liels pašnodarbināto personu īpatsvars var būt arī darba tirgus segmentācijas pazīme. Lai gan pašnodarbinātība parasti ir brīvprātīga, tā var slēpt atkarīgas darba attiecības (tā saukto “fiktīvo” pašnodarbinātību). Turklāt bieži vien sociālā nodrošinājuma sistēmas nav pielāgotas pašnodarbināto personu iekļaušanai (šis jautājums ir aplūkots 3.4. nodaļā). Pašnodarbināto personu autonomijas pakāpi nevar izmērīt ar salīdzināmiem Eurostat statistikas datiem visās dalībvalstīs⁶⁵. Tomēr informāciju par aizstājējvērtībām var iegūt, aplūkojot to pašnodarbināto personu īpatsvaru, kuriem nav darbinieku (“individuālā darba

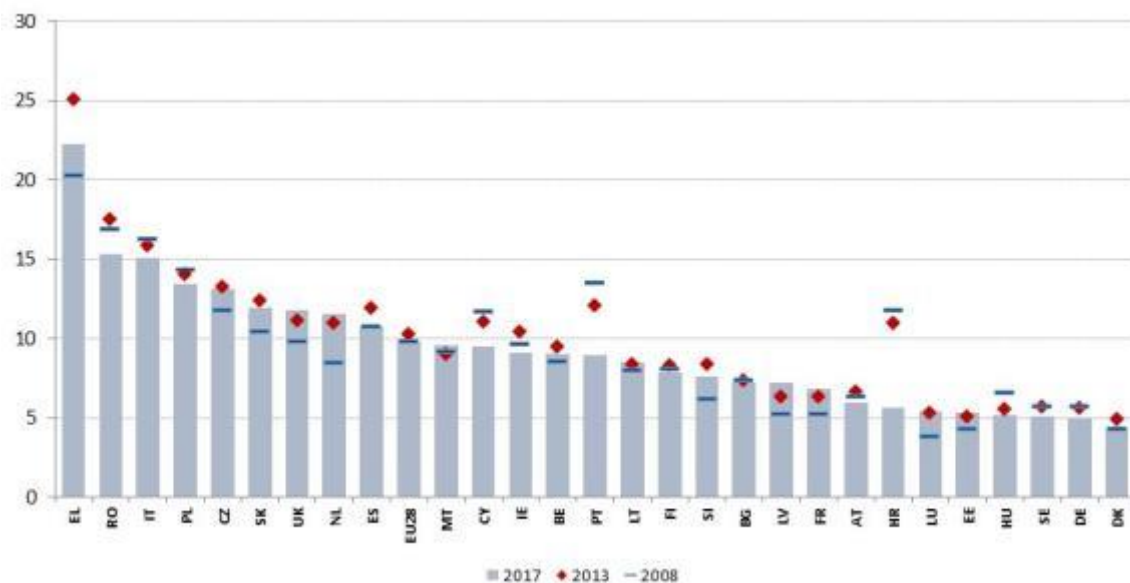
⁶⁵ Gaidāmais *ad hoc* Eurostat darbaspēka apsekojuma modulis par pašnodarbinātību, kura rezultāti gaidāmi 2019. gadā, palīdzēs noskaidrot šo jautājumu.

veicēji”) attiecībā pret kopējo nodarbinātību; ja īpatsvars ir augsts, tas varētu liecināt, ka ir nepieciešams veikt papildu konkrētai valstij adresētu novērtējumu. Vērtējuma augšgalā 2017. gadā ir Grieķija (22,3 %), Rumānija (15,3 %) un Itālija (15,1 %), tām seko Polija, Čehija, Slovākija, Apvienotā Karaliste un Nīderlande, kuru rādītāji pārsniedz 11 % (42. attēls). Skalas lejasgalā ir Dānija, Vācija, Zviedrija un Ungārija, kurām šis rādītājs ir zemāks vai tuvu 5 %. Kopš 2008. gada individuālā darba veicēju īpatsvars ES caurmērā ir saglabājies stabils, taču dažās valstīs vērojams būtisks pieaugums, jo īpaši Nīderlandē (no 8,4 % 2008. gadā līdz 11,5 % 2017. gadā) un Apvienotajā Karalistē (no 9,8 % līdz 11,8 %). Savukārt šis īpatsvars ir ievērojami samazinājies Horvātijā (no 11,7 % līdz 5,7 %) un Portugālē (no 13,5 % līdz 8,9 %). Saskaņā ar *Eurofound*⁶⁶ 2015. gadā aptuveni ceturto daļu no visiem pašnodarbinātajiem ES varēja klasificēt kā “neaizsargātus” vai “slēptus”⁶⁷, un starp dalībvalstīm bija vērojamas būtiskas atšķirības. Šiem darba ņēmējiem ir raksturīga ekonomiskā atkarība, zems autonomijas līmenis un finansiālā neaizsargātība; tādēļ šajās grupās, visticamāk, ir sastopamas fiktīvi pašnodarbinātas personas. 43. attēlā ir norādīts pašnodarbināto personu sadalījums pa dalībvalstīm šajās divās kategorijās kā daļa no kopējās nodarbinātības.

66 Eurofound (2017), Pašnodarbinātības pētīšana Eiropas Savienībā, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

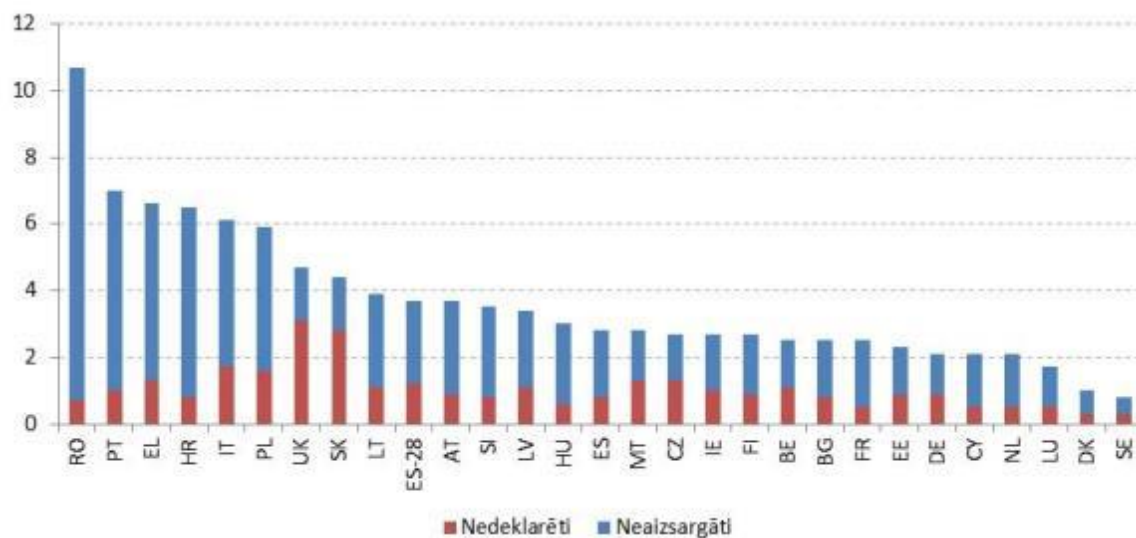
67 Pamatojoties uz 2015. gada datiem no sestā Eiropas darba apstākļu apsekojuma (*EWCS*), ir noteikti piecas atšķirīgas pašnodarbināto personu kopas (“darba devēji”, “stabili individuālā darba veicēji”, “mazie tirgotāji un lauksaimnieki”, “neaizsargātie” un “slēptie”). Kopas ir statistikas modeļa rezultāts (latentas klases analīze), ar ko kontrolē ekonomiskās atkarības (piemēram, klientu skaits, to, cik viegli ir atrast jaunus klientus), darbības atkarības (piemēram, iespēja uz laiku pārtraukt darbu, brīdinot par to vien neilgu laiku iepriekš) un uzņēmējdarbības (piemēram, vairāki uzņēmumi, iemesls kļūt par pašnodarbināto) mainīgos lielumus. Sīkāka informācija atrodama *Eurofound* (2017), turpat.

42. attēls. Pašnodarbinātas personas bez darbiniekiem, procentos no kopējās nodarbinātības.

Avots: Eurostat, DSA (pašu aprēķini).

43. attēls. “Neaizsargātas” un “slēptas” pašnodarbinātas personas kā daļa no kopējās nodarbinātības.

Avots: Eurofound (2017), pamatojoties uz sesto Eiropas darba apstākļu apsekojumu (2015).

Lai gan pašlaik tas attiecas tikai uz nelielu darbaspēka daļu, “platformu darbs” var būtiski ietekmēt darba apstākļus un modeļus. Nesen Eiropas Komisijas *COLLEEM* tiešsaistes aptaujā⁶⁸ apzināja to, kā tiešsaistes platformas izmanto regulārie interneta lietotāji vecumā no 16 līdz 74 gadiem 14 ES valstīs, sniedzot dažus sākotnējus, orientējošus pierādījumus par platformu darbinieku situāciju. Saskaņā ar Eiropas Komisijas sniegto informāciju (2018)⁶⁹, kas pamatojas uz apsekojuma rezultātiem, to cilvēku īpatsvars, kuri vairāk nekā pusi no ienākumiem nopelna no platformu darba, 2017. gadā svārstījās nedaudz virs 2 %, un visaugstākais rādītājs reģistrēts Apvienotajā Karalistē (4,3 %) un Nīderlandē (2,9 %). Aptuveni puse no tiem, kuru galvenā darbības joma ir platformu darbs, uzskata sevi par pilnīgi vai daļēji pašnodarbinātām personām, lai gan ievērojama daļa (38 %) uzskata sevi par darba ņēmējiem. Tas liek domāt, ka uz daudzi platformas darbiniekiem nesaņem sociālo aizsardzību — jautājums, kuru sarežģī tas, ka regulatīvām vajadzībām bieži vien viņu nodarbinātības statuss nav skaidrs.

Pagaidu darba ņēmēji saskaras ar zemāka darbvietu kvalitāti daudzos dažādos aspektos. Sestais Eiropas darba apstākļu apsekojums (2015. gads) sniedz informāciju par vairākiem galvenajiem darbvietu kvalitātes aspektiem. Pamatojoties uz šo aptauju, *Eurofound*⁷⁰ ir noteicis septiņus darba kvalitātes rādītājus (attiecīgi par fizisko vidi; sociālo vidi; darba intensitāti; prasmēm un izvēlēm; darbalaika kvalitāti; izredzēm un peļņu). Aplūkojot sešu (no septiņiem) darbvietu kvalitātes rādītāju atšķirības⁷¹ (3. tabula), darba ņēmēji ar īstermiņa pagaidu darba līgumiem ir vērtēti zemāk par vidējo četros no tiem, no kuriem visproblemātiskākie rādītāji ir *izredzes* (tostarp darba drošība un karjeras virzība) un *prasmes un izvēles* (kas ietver, piemēram, piekļuvi apmācībai un lēmumu pieņemšanas autonomiju). No otras puses, attiecībā uz sociālo vidi vērtējumi ir nedaudz augstāki par vidējo rādītāju. Tendence attiecībā uz darba ņēmējiem ar ilgāka termiņa pagaidu līgumiem ir līdzīga, bet to darbvietu kvalitātes rādītāji ir tuvāki vidējam rādītājam; turklāt tiem ir mazāk labvēlīga *sociālā vide* salīdzinājumā ar vidējo rādītāju. Atšķirības saglabājas, statistiski pārbaudot arī citus faktorus, piemēram, individuālas vai ar darbu saistītas raksturīgās iezīmes (44. attēls).

⁶⁸ *COLLEEM* (“Sadarbīgā ekonomika un nodarbinātība”) apsekojums ir tiešsaistes paneļaptauja par digitālajām platformām, ko pasūtījis Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts un koordinē KPC. Aptauju veica 14 Eiropas dalībvalstīs: DE, ES, FI, FR, HR, HU, IT, LT, NL, PT, RO, SE, SK un UK. Aptauja notika 2017. gada jūnijā. Sk. Pesole un citi (2018).

⁶⁹ Eiropas Komisija (2018. gads). Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā. 2018. gada pārskats. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

⁷⁰ *Eurofound* (2018), “Vai darbvieta kvalitāte ir atkarīga no nodarbinātības statusa?” (drīzumā).

⁷¹ Septītais faktors, t. i., peļņa, nav iekļauts zemas uzticamības dēļ.

Arī darbiniekiem ar pagaidu darba līgumu salīdzinājumā ar darbiniekiem, kuriem ir pastāvīgs līgums, ir vairāk nekā trīs reizes lielāka iespējamība tikt pakļautiem nabadzības riskam (2017. gadā 16,3 % pagaidu darbinieku salīdzinājumā ar 5,8 % pastāvīgo darbinieku); šī atšķirība kopš krīzes aizvien pieaug.

3. tabula. Darba kvalitātes rādītāji pēc nodarbinātības statusa (2015)

		Darbvieta kvalitātes aspekti					
		Fiziskā vide	Darba intensitāte	Darbalaika kvalitāte	Sabiedriskā vide	Izredzes	Prasmes un izvēles
Nodarbinātības statuss	Beztermiņa līgumi	84	35	71	65	56	56
	Terminēti > 1 gads	83	34	70	59	46	52
	Terminēti < 1 gads	81	36	70	65	38	44
	Citi darbinieki	82	30	71	64	41	44
	Pašnod., nav citu darbinieku — atkar.	83	27	72	44	44	54
	Pašnod., nav citu darbinieku — neatkar.	83	26	67	47	50	64
	Darba devēji	84	35	60	76	62	71
	Kopā	83	34	70	64	53	56

Avots: Eurofound aprēķins pēc EWCS 2015. Zaļš – “labāks par vidējo”, sarkans – “sliktāks par vidējo”. Krāsas tonis liecina par novirzi no vidējā rādītāja (jo tumšāks tonis, jo tālāk no vidējā rādītāja).

44. attēls. Nodarbinātības statusa ietekme uz specifiskiem darbvieta kvalitātes aspektiem, ņemot vērā individuālas un ar darbu saistītas raksturīgās iezīmes (2015)

	Darbvieta drošība	Apmeklētās apmācības	Grūtības uz laiku pārtraukt darbu	Norīkojums nekavējoties sākt darbu	Regularitāte (vidēja līdz augsta)	Smaga piepūle
Terminēti > 1 gads						
Terminēti < 1 gads						
Pašnod., nav citu darbinieku — atkar.						
Pašnod., nav citu darbinieku — neatkar.						
Darba devēji						
Nepilna laika (sal. ar pilna laika)						

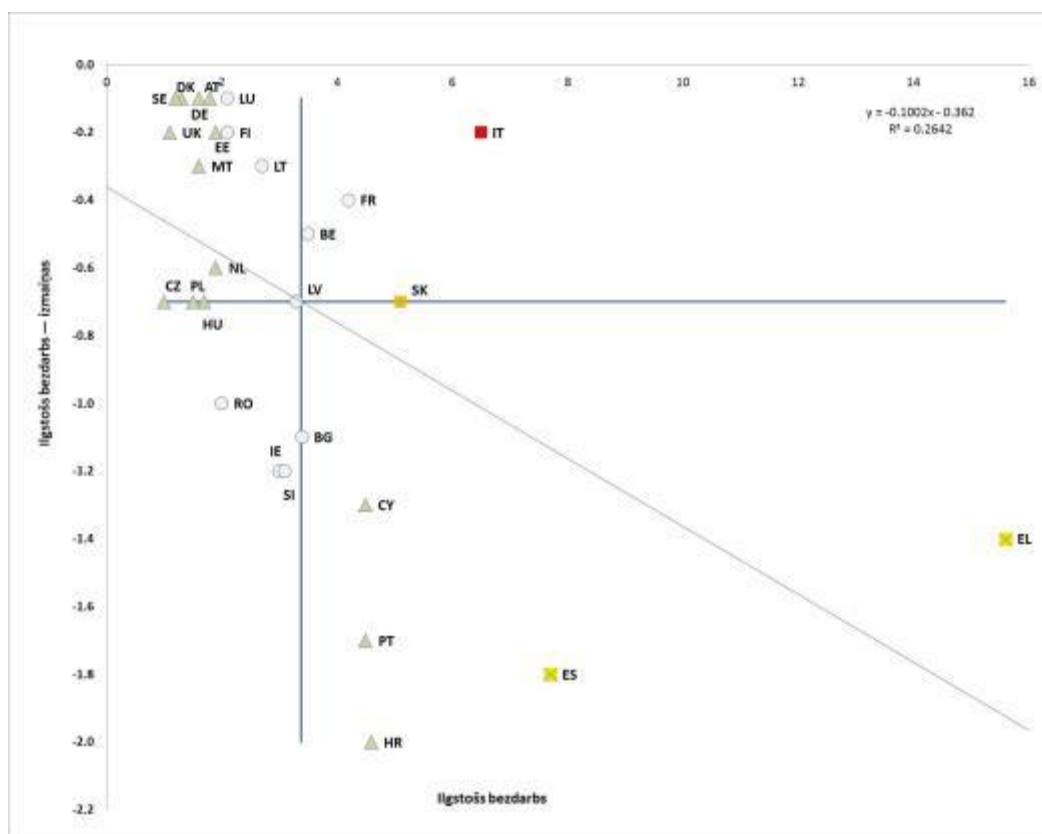
Avots: Eurofound aprēķins pēc EWCS 2015.

Piezīme. Krāsas ir katra darbvieta kvalitātes rādītāja un nodarbinātības statusa relatīvā saistība salīdzinājumā ar atsaucē grupu, kurā ir darba ņēmēji ar beztermiņa līgumiem. Rezultāti izriet no vairāku līmeņu regresijām, kas ņem vērā individuālas raksturīgās iezīmes, nodarbošanos, nozari un citus.

Efektīva aktīva darba tirgus politika ir labi funkcionējošu darba tirgu būtiska sastāvdaļa. Tā palielina darba meklētāju iespējas atrast jaunu darbu un uzlabo darba tirgus atbilstību. Aktīvas darba tirgus politikas galvenais uzdevums ir novērst bezdarbu, jo īpaši ilgtermiņa bezdarbu (proti, kas ilgāks par vienu gadu). Pierādījumi liecina, ka jo ilgāks ir darba meklētāja bezdarba periods, jo augstāks ir risks, ka prasmju vērtība samazināsies, radīsies bezcerība un vispārēja attālināšanās no darba tirgus. Tāpēc ilgtermiņa bezdarbs ir gan aktīvas darba tirgus politikas efektivitātes rādītājs, gan to grūtību rādītājs, ar kurām saskaras valsts saistībā ar bezdarbnieku aktivizēšanu⁷². 45. attēlā ir parādīts ilgtermiņa bezdarba līmeni (t. i., attiecība starp to cilvēku skaitu, kas ir bez darba vairāk nekā gadu, un aktīvo iedzīvotāju skaitu) 2017. gadā un tā izmaiņas salīdzinājumā ar 2016. gadu. Kā minēts arī 1. nodaļā, pateicoties darba tirgus atlabšanai, ilgtermiņa bezdarbs visās dalībvalstīs 2017. gadā ir samazinājies. Neraugoties uz vispārīgi līdzīgu tendenci (kā norāda regresijas līnijas negatīvais slīpums), starp dalībvalstīm joprojām pastāv ievērojamas atšķirības – 2017. gadā rādītāji svārstījās no 1 % Čehijā līdz 15,6 % Grieķijā. Spānijas (kur rādītājs ir 7,7 %) un Grieķijas situācija ir atzīmēta kā “vāja, bet uzlabojas”, jo vērojams daudz augstāks līmenis nekā vidējais un tas pēdējā gada laikā strauji samazinās. Itālija, kur ilgtermiņa bezdarba līmenis (6,5 %) ir salīdzinoši zemāks, atzīmēta kā “kritisks stāvoklis”, ņemot vērā tā nelielos uzlabojumus 2017. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Slovākijas situācija “jānovēro”, jo tās rādītājs ir 5,1 %. To valstu vidū, kuras ir apzīmētas ar “virs vidējā”, jāmin Kipra, Portugāle un Horvātija, kuras klasificētas šajā grupā, pateicoties to sniegunam saistībā ar izmaiņām gada laikā, panākot ievērojamus uzlabojumus 2017. gadā (rādītājs ir tuvu ES vidējam rādītājam, bet aizvien nedaudz virs tā).

⁷² Šo iemeslu dēļ Nodarbinātības komiteja ir panākusi vienošanos noteikt ilgtermiņa bezdarba līmeni par sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju aktīva nodarbinātības atbalsta pārraudzībai.

45. attēls. Ilgtermiņa bezdarba līmenis (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

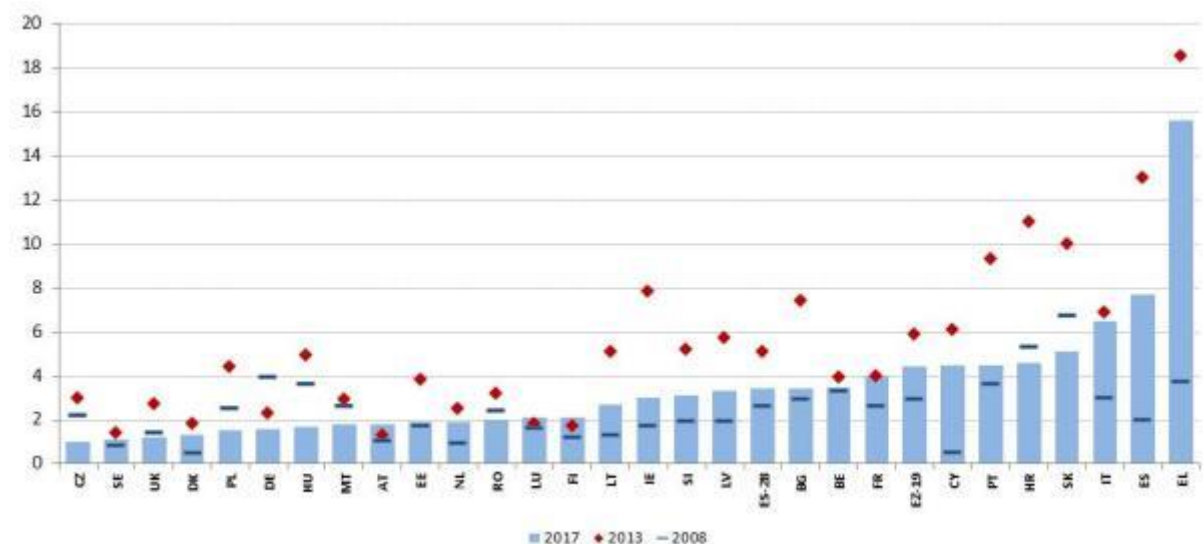

Avots: Eurostat, DSA. Laikposms: 2017. gada rādītāji un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Lielākajā daļā dalībvalstu ilgtermiņa bezdarba līmenis vēl nav atjaunojies līdz pirmskrīzes līmenim. Uzlabojumi salīdzinājumā ar 2013. gadu (norādīts kā krīzes kulminācijas gads) ir īpaši nozīmīgi (vairāk nekā par 4 procentpunktiem) Horvātijā, Spānijā, Slovākijā, Portugālē, Īrijā un Bulgārijā. Tomēr dažās dalībvalstīs ilgtermiņa bezdarba līmenis 2017. gadā ir tāds pats vai augstāks nekā 2013. gadā, jo īpaši Francijā (tāds pats rādītājs), Austrijā (+ 0,5 procentpunkti), Somijā (+ 0,4 procentpunkti) un Luksemburgā (+ 0,3 procentpunkti). Turklāt 21 dalībvalstī ilgtermiņa bezdarba līmenis joprojām ir augstāks nekā 2008. gadā; lielākā atšķirība vērojama Grieķijā (+ 11,9 procentpunkti), Spānijā (+ 5,7 procentpunkti), Kiprā (+ 4 procentpunkti) un Itālijā (+ 3,5 procentpunkti). Tas liecina par ekonomikas lejupslīdes intensitāti, ar kuru šīs valstis saskārās iepriekšējos gados, un ietekmi, ko tā nemainīgi atstāj uz darba tirgus rezultātiem, bet vienlaikus arī uz problēmām, ar kurām

saskaras valsts nodarbinātības dienesti un aktīvas darba tirgus politikas sistēmas, kas daudzos gadījumos saskārās ar nopietnu spriedzi dēļ strauji pieaugošā darba meklētāju skaita.

46. attēls. Ilgstoša bezdarba līmenis, procentos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem

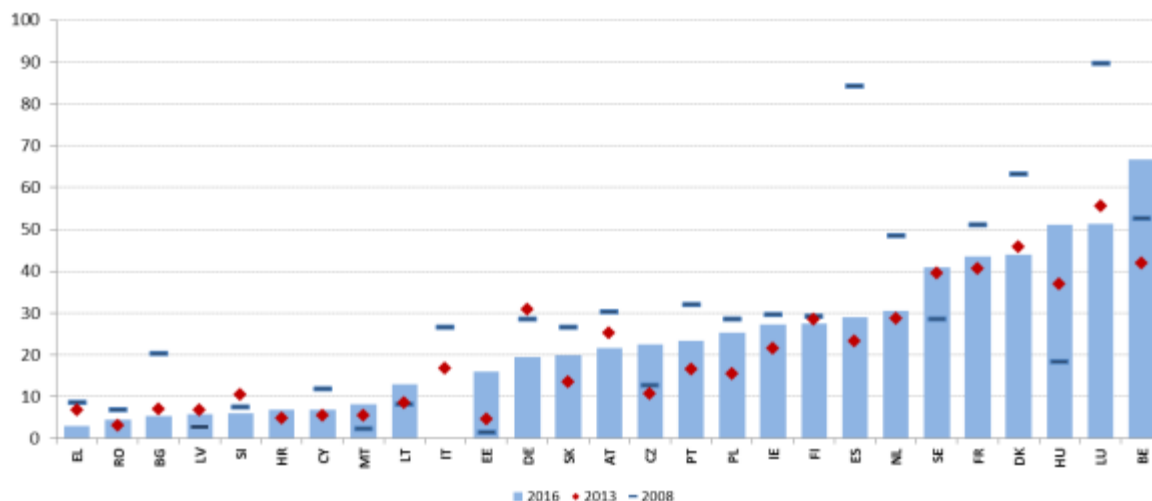

Avots: Eurostat, DSA.

Iesaistīšanās aktīvā darba tirgus politikā aizvien ES būtiski atšķiras. Aktīva darba tirgus politika ir viens no stūrakmeņiem efektīvas statusa maiņas darba tirgū un augstas veiktspējas darba tirgu nodrošināšanā. Kopā ar efektīvu mūžizglītības infrastruktūru aktīva darba tirgus politika veido sabalansētas elastdrošības sistēmas faktisko atbalsta (un drošības) dimensiju, kas tiek atzīts par darba tirgus rādītājus uzlabojošu faktoru. Ņemot to vērā, atšķirības starp dalībvalstīm saistībā ar dalību aktivizēšanas pasākumos ir milzīgas. No vienas puses, lielā daļā dalībvalstu (Grieķijā, Rumānijā, Bulgārijā, Latvijā, Slovēnijā, Horvātijā, Kiprā un Maltā) 2016. gadā aktīvas darba tirgus politikas pasākumos piedalījās mazāk nekā 10 % no tiem, kuri vēlējās strādāt. Turklāt pēdējos gados šī daļa vairumā valstu ir samazinājusies. No otras puses, citās valstīs līdzdalības rādītāji ir augstāki par 40 % (Zviedrijā, Francijā, Dānijā, Ungārijā, Luksemburgā un Beļģijā); šai valstu grupai tendence kopš 2013. gada kopumā ir pozitīva vai nemainīga. Tas, šķiet, norāda uz to, ka attiecībā uz šo politikas rādītāju konverģence

nenotiek⁷³. Lielākajā daļā valstu līdzdalības līmenis pēc krīzes ir samazinājies (ar dažiem būtiskiem izņēmumiem, piemēram, Beļģiju, Ungāriju, Zviedriju, Čehiju un Igauniju), kas liecina, ka, palielinoties to cilvēku skaitam, kuri meklē darbu, proporcionāli nepalielinās līdzdalība aktīvas darba tirgus politikas pasākumos.

47. attēls. Aktīvas darba tirgus politikas dalībnieki uz 100 cilvēkiem, kas vēlas strādāt

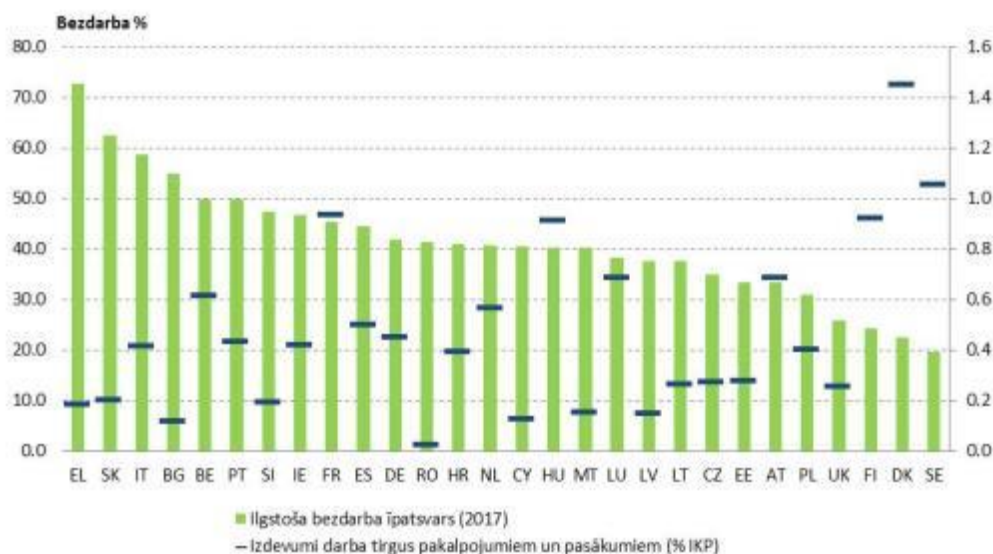

Avots: Eurostat, darba tirgus politikas datubāze un DSA. Par UK jaunākie dati nav pieejami; par 2016. gadu nav datu par IT.

Šķiet, ka dalībvalstu vidū vērojamas arī būtiskas atšķirības saistībā ar ieguldījumiem aktīvā darba tirgus politikā. Šī atšķirība arī rada bažas, ja ilgstošu bezdarbnieku īpatsvars aptuveni atbilst aktīvas darba tirgus politikas efektivitātei. Lai gan izdevumi par darba tirgus pakalpojumiem un pasākumiem zināmā mērā ir saistīti ar bezdarba un konkurētspējas situāciju attiecīgajā dalībvalstī, skaitļi atspoguļo lielas atšķirības saistībās izveidot aktīvas darba tirgus politikas efektīvas sistēmas. Izdevumi par darba tirgus pakalpojumiem un pasākumiem svārstās no 1,5 % no IKP līdz mazāk nekā 0,1 % dažās no mazāk motivētām dalībvalstīm (48. attēls). Turklāt dalībvalstis, kurās ir viszemākie ieguldījumi aktīvā darba tirgus politikā, parasti arī ir tās, kurās ievērojama aktīvas darba tirgus politikas sistēmas daļa tiek līdzfinansēta no ESF un kurās šaubas rada sistēmas ilgtermiņa stabilitāte.

⁷³ Tomēr šis rādītājs jāvērtē piesardzīgi, jo tas mēra tikai dalību darba tirgus politikā (nevis tās efektivitāti), un vairākās valstīs tas rada ar datu vākšanas procesu saistītas statistikas ticamības problēmas.

48. attēls. Izdevumi par darba tirgus pakalpojumiem un pasākumiem (2016. gads) un ilgstošu bezdarbnieku īpatsvars (2017. gads)

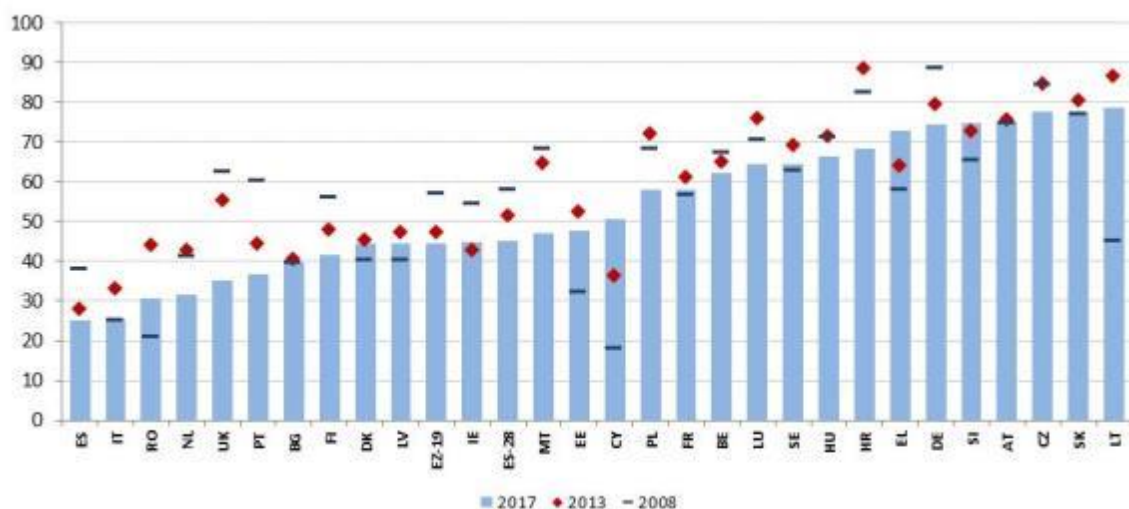
Valsts nodarbinātības dienesti (VND) ir galvenās darba tirgus iestādes, kas atbild par atbalstu darba meklēšanā un darba meklētāju nosūtīšanu uz aktivizēšanas pasākumiem.

Lai gan katrā valstī VND ir strukturēti atšķirīgi, visi VND tiecas nodrošināt piedāvājuma un pieprasījuma atbilstību darba tirgū, sniedzot pakalpojumus gan reģistrētiem bezdarbniekiem, gan darba devējiem. Jo īpaši tie ir atbildīgi par klientu profila noteikšanu, konsultāciju un individualizēta atbalsta sniegšanu, nosūtīšanu uz apmācību un aktivizēšanas pasākumiem un (daudzās valstīs) par bezdarbnieka un/vai sociālo pabalstu maksāšanu.

Tomēr valsts nodarbinātības dienestu efektivitāte darba meklēšanas atbalsta sniegšanā dalībvalstīs nav vienlīdzīga, cita starpā tā ir atkarīga no to rīcībspējas, piedāvāto pakalpojumu kvalitātes un koordinācijas ar citiem dalībniekiem. Šādas atšķirības daudzos gadījumos atspoguļo to, kā bezdarbnieki izmanto VND darba meklēšanai (papildus formālajām reģistrācijas prasībām, kas parasti ir nepieciešams, lai saņemtu bezdarbnieka un citus sociālos pabalstus). 49. attēlā norādīts to bezdarbnieku īpatsvars, kuri darba meklēšanai izmanto valsts nodarbinātības dienestus. Vērtības būtiski neatšķiras no tām, kas publicētas 2018. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā. Sadalījuma skalas apakšējā daļā Spānijai, Itālijai un Rumānijai ir zemākais īpatsvars 2017. gadā (mazāk par 30 %); tām seko Nīderlande, Apvienotā Karaliste un Portugāle (ar 30 % līdz 40 % lielu īpatsvaru). Savukārt tādās dalībvalstīs kā Lietuvā, Slovākijā, Čehijā, Austrijā, Slovēnijā, Vācijā un Grieķijā tuvu 70 % ir to bezdarbnieku

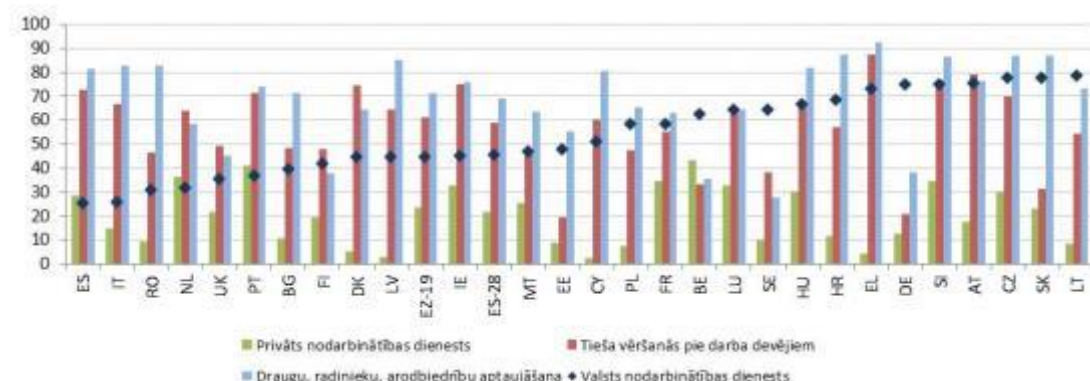
Īpatsvars, kuri norāda, ka darba meklēšanai izmanto valsts nodarbinātības dienestus. Vidēji kopš krīzes sākuma bezdarbnieki izmanto VND arvien mazāk, proti, rādītājs samazinājies no 58,1 % 2008. gadā līdz 45,2 % 2017. gadā (par 1 procentpunktu mazāk nekā 2016. gadā). Tomēr dažās dalībvalstīs vērojama pretēja tendence – izmantojums būtiski pieaudzis Latvijā un Kiprā (par vairāk nekā 30 procentpunktiem), Igaunijā un Grieķijā (par aptuveni 15 procentpunktiem), Rumānijā un Slovēnijā (par aptuveni 9 procentpunktiem). Tomēr dažās no šīm valstīm augstāki rādītāji var būt saistīti ar stingrāku pienākumu reģistrēties, lai saņemtu pabalstus. 50. attēlā ir norādīts, to bezdarbnieku īpatsvars, kuri izmanto izvēlētas alternatīvas darba meklēšanas metodes, tostarp privātus nodarbinātības birojus, tiešus pieteikumus darba devējiem un neformālas metodes, piemēram, aptaujājot draugus, radniekus un arodbiedrības. Lai gan ir grūti noteikt vispārēju tendenci, šķiet, ka dalībvalstīs, kur valsts nodarbinātības dienestu izmantošana ir zema, visbiežāk tiek izmantotas neformālas metodes.

49. attēls. To bezdarbnieku īpatsvars, kuri darba meklēšanai izmanto valsts nodarbinātības dienestus

Avots: Eurostat, DSA.

50. attēls. To bezdarbnieku īpatsvars, kuri izmanto izvēlētas darba meklēšanas metodes (2017. gads)

Avots: Eurostat, DSA.

Adekvātu saprātīga ilguma bezdarbnieka pabalstu nodrošināšana, kas ir pieejami visiem darba ņēmējiem un ko papildina efektīva aktīva darba tirgus politika, ir pamatnosacījums darba meklētāju atbalstam darba tirgus pārejas periodos. 2018. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā tika iekļauta plaša, salīdzinoša ES bezdarbnieka pabalstu sistēmu galveno izstrādes iezīmju analīze, pamatojoties uz Nodarbinātības komitejas (*EMCO*) veiktās bezdarbnieka pabalstu un aktīvas darba tirgus politikas salīdzinošās novērtēšanas rezultātiem. Analīze, kurā aplūkoja vairākus darbības rādītājus un politikas sviru rādītājus (par 2016. vai 2017. gadu atkarībā no datu pieejamības), kopumā joprojām ir spēkā, ņemot vērā nelielas politikas izmaiņas, kas notikušas šā ziņojuma pārskata periodā (sīkāku informāciju par reformām, ko dalībvalstis veikušas šajā jomā, skatīt 3.3.2. iedaļā; ilgtermiņa pārskatu par dalībvalstu reformām skatīt Eiropas Komisijas 2018. gada pārskatu⁷⁴). Šajā iedaļā sniegta atjaunināta informācija par analīzi, jo īpaši attiecībā uz politikas sviras rādītājiem. Turklāt tajā aplūkoti papildu rādītāji par darba meklēšanas prasību stingrību bezdarbniekiem, kuri meklē darbu; par šie rādītājiem Nodarbinātības komiteja vienojās 2018. gadā.

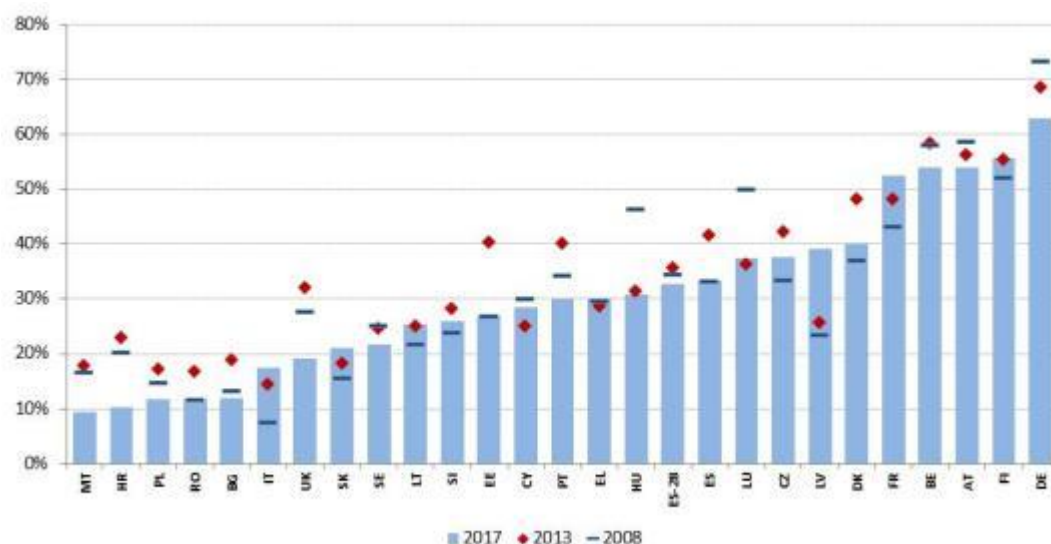
Tādu īslaicīgu bezdarbnieku⁷⁵ īpatsvars, kuriem pienākas bezdarbnieka pabalsti, vidēji sasniedz aptuveni vienu trešdaļu. Pēckrīzes periodā šis īpatsvars nedaudz samazinājās (no 34,4 % 2008. gadā līdz 32,7 % 2017. gadā) un pēdējos gados saglabājās stabils. Tomēr starp

⁷⁴ Eiropas Komisija (2018. gads). Darba tirgus un algu tendences Eiropā. 2018. gada pārskats. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

⁷⁵ Personas, kas ir bijušas bez darba mazāk nekā vienu gadu.

valstīm pastāv ievērojamas atšķirības (51. attēls). Šīs atšķirības ir atkarīgas no bezdarbnieka pabalstu sistēmu politikas izstrādes (jo īpaši attiecībā uz atbilstības nosacījumiem, maksimālo ilgumu, darba meklēšanas prasību stingrību, pārklāšanos ar citām sociālās aizsardzības shēmām), kā arī no dažādu valstu cikliskās pozīcijas. Ilgtermiņa perspektīvā no 2008. līdz 2017. gadam lielākais seguma pieaugums reģistrēts Latvijā (par gandrīz 16 procentpunktiem), Itālijā (10 procentpunkti) un Francijā (9 procentpunkti). No otras puses, lielākie samazinājumi tika reģistrēti Ungārijā (-15 procentpunkti), Luksemburgā (-12 procentpunkti), Horvātijā un Vācijā (-10 procentpunkti). Tomēr pēdējās minētās valsts rādītājs joprojām ir visaugstākais (62,8 %); tai seko Somija, Austrija, Beļģija un Francija, kuru rādītāji pārsniedz 50 %. Turpretim zemākais segums ir vērojams Maltā, Horvātijā, Polijā, Rumānijā un Bulgārijā, kur rādītāji ir krietni zemāki par 15 %, un nekas neliecina par situācijas uzlabošanos.

51. attēls. Bezdarbnieka pabalstu segums īslaicīgiem bezdarbiniekiem

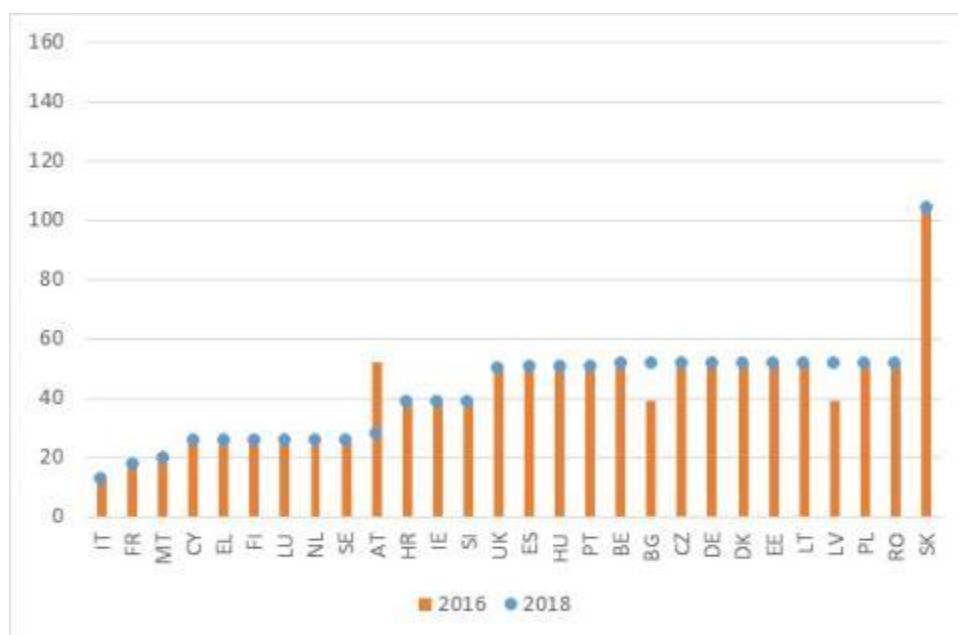
Avots: Eurostat, aprēķini pēc DSA datiem. Piezīme. Dati par IE un NL nav pieejami.

No 2016. līdz 2018. gadam dalībvalstīs nav notikušas lielas izmaiņas attiecībā uz bezdarbnieka pabalstu struktūru. Lai būtu tiesības uz bezdarbnieka pabalstiem, bezdarbniekiem parasti noteiktā periodā ir jābūt strādājušiem vismaz minimālo noteikto laiku un/vai veikušiem apdrošināšanas iemaksas. Kā redzams 52. attēlā, šis minimālais laiks ir mazāks par 20 nedēļām Francijā, viens gads (52 nedēļas) Itālijā vai ilgāks Polijā, Rumānijā un Slovākijā. Laikposmā no 2016. gada līdz 2018. gadam izmaiņas nav konstatētas, izņemot trīs

gadījumus. Austrijā, iesniedzot pirmreizēju pieteikumu, joprojām nepieciešams 52 nedēļu ilgs apdrošināšanas stāžs pēdējo 24 mēnešu laikā. Tomēr attiecībā uz turpmākiem pieteikumiem šis termiņš tika samazināts līdz 28 nedēļām. Bulgārijā nepieciešamā kvalifikācijas perioda ilgums ir palielināts no deviņiem apdrošināšanas mēnešiem 15 mēnešu laikā pirms bezdarba perioda, līdz vismaz 12 apdrošināšanas mēnešiem 18 mēnešu laikā pirms bezdarba perioda. Līdzīgs samazinājums ir noticis Latvijā, kur prasības palielinātas, proti, prasības par veiktām iemaksām vismaz deviņus mēnešus 12 mēnešu laikā pirms bezdarba perioda, aizstāta ar prasību par vismaz 12 apdrošināšanas mēnešiem 16 mēnešu laikā pirms bezdarba perioda. No 2017. līdz 2018. gadam nav notikušas izmaiņas attiecībā uz pabalstu maksimālo ilgumu (53. attēls). Beļģija joprojām ir augšgalā ar neierobežotu pabalstu ilgumu, kas būtu jāskata saistībā ar bezdarba atbalsta shēmas neesamību. Pretējā pusē ir Ungārija un Malta. Lielākajā daļā dalībvalstu maksimālais ilgums aizvien ir īsāks par iemaksu periodiem; tikai četros gadījumos tie ir vienādi (Francija, Nīderlande, Grieķija, Luksemburga) un trijos gadījumos tas ir ilgāks (Somija, Dānija, Beļģija). Dalībvalstīs vērojamas būtiskas atšķirības arī attiecībā uz bezdarbnieka pabalstu līmeni un adekvātumu. Neto ienākumu aizvietojošā rādītājs zemu atalgotam darbiniekam ar īsu karjeru (viens gads) svārstās no mazāk nekā 20 % no iepriekšējās (neto) izpeļņas Ungārijā līdz aptuveni 90 % Luksemburgā (54. attēls). Neto ienākumu aizvietojošā rādītāju salīdzinājums bezdarba perioda 2. mēnesī un 12. mēnesī parāda to, kāda ietekme ir pabalsta izmaksas pārtraukšanai (kad personas nonāk citā, piem., bezdarba vai sociālās palīdzības, shēmā) vai iespējamajam pabalsta dāsnuma samazinājumam laika gaitā⁷⁶.

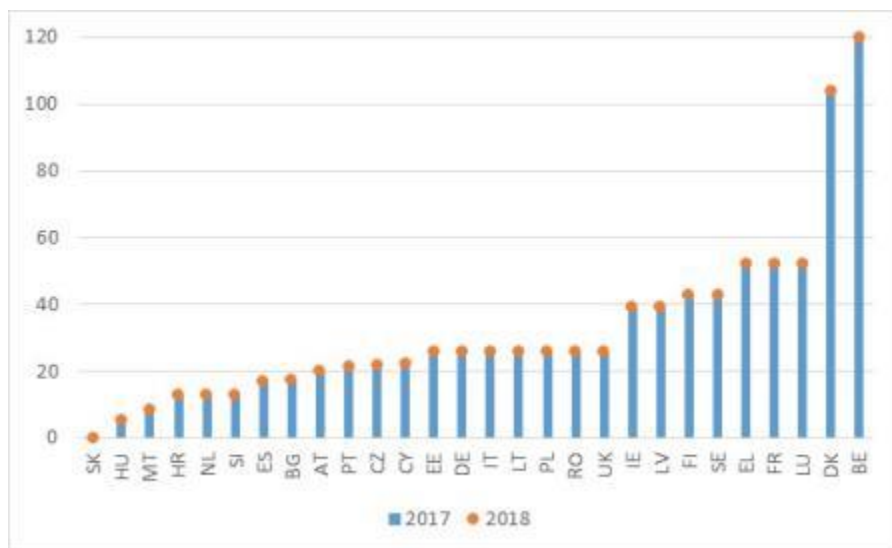
⁷⁶ Kopš 2018. gada vienotā nodarbinātības ziņojuma pieņemšanas Padomē, šim rādītājam izmantotie ESAO modeļi ir pilnveidoti, jo īpaši AT, DK, EE, FI, DE, ES, IE, IT, UK.

52. attēls. Nepieciešamā atbilstības perioda ilgums, 2016. un 2018. gads (nedēļās)

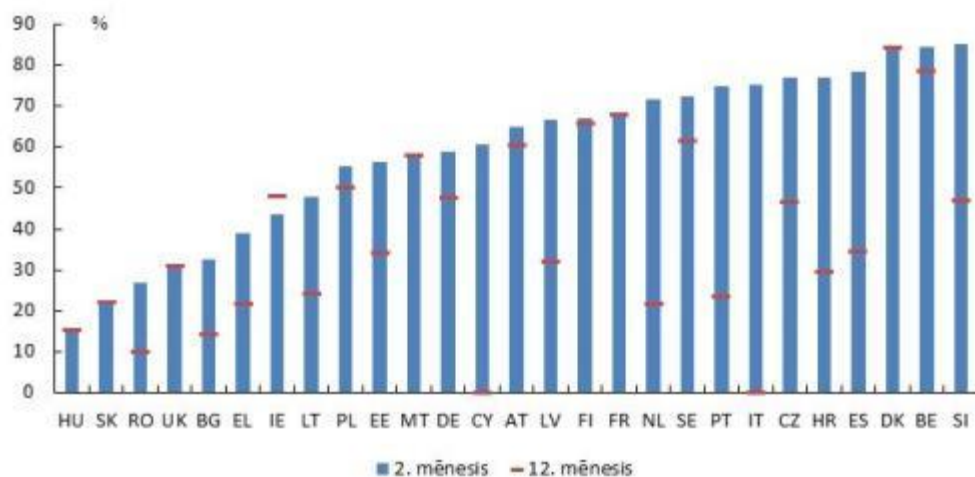
Avots: *MISSOC* (savstarpēja informācijas sistēma par sociālo aizsardzību) datubāze un valsts tiesību akti.
Piezīme. Maltā (2018. g.) minimālais atbilstības kritērijs ir 50 nedēļas, kurās veiktas iemaksas, no kurām vismaz 20 nedēļas iemaksas jāveic vai jāieskaita iepriekšējos divos kalendārajos gados; Īrijā (2016. un 2018. g.) jābūt veiktām vismaz 104 nedēļu iemaksām no darba gaitu sākuma.

53. attēls. Maksimālais pabalsta saņemšanas ilgums vienu gadu strādājušai personai, 2017. un 2018. gada dati

Avots: *MISSOC* (savstarpēja informācijas sistēma par sociālo aizsardzību) datubāze un valsts tiesību akti (2017. gada janvāris un 2018. gada janvāris). Piezīme. Beļģijā pabalsta saņemšanas ilgums nav ierobežots. Kiprā nedēļas tiek aprēķinātas, par pamatu ņemot sešas darba dienas nedēļā. Īrijā pabalstu maksā 39 nedēļas (234 dienas) tikai tiem cilvēkiem, kuri ir veikuši ar ienākumiem saistītas sociālās apdrošināšanas (*PRSI*) iemaksas 260 nedēļas vai vairāk. Slovākijā vienu gadu strādājuši persona nevar pretendēt uz bezdarbnieka pabalstu (bezdarba apdrošināšanas iemaksām jābūt veiktām vismaz divus gadus pēdējo 3 gadu laikā). Polijā pabalsta ilgums atšķiras atkarībā no reģiona bezdarba līmeņa salīdzinājumā ar valsts vidējo līmeni.

54. attēls. Bezdarbnieka pabalstu neto ienākumu aizvietoējuma rādītājs līdz 67 % no vidējās algas, 2. un 12. bezdarba mēnesī (2018. gads)

Avots: Eiropas Komisija, pamatojoties uz ESAO nodokļu un pabalstu modeļiem. Piezīme. Rādītāju aprēķina neprecētai personai bez bērniem, kam ir īsa karjera (1 gads) un kam ir 20 gadi. Papildu metodoloģiskā informācija zemsvītras piezīmē⁷⁶.

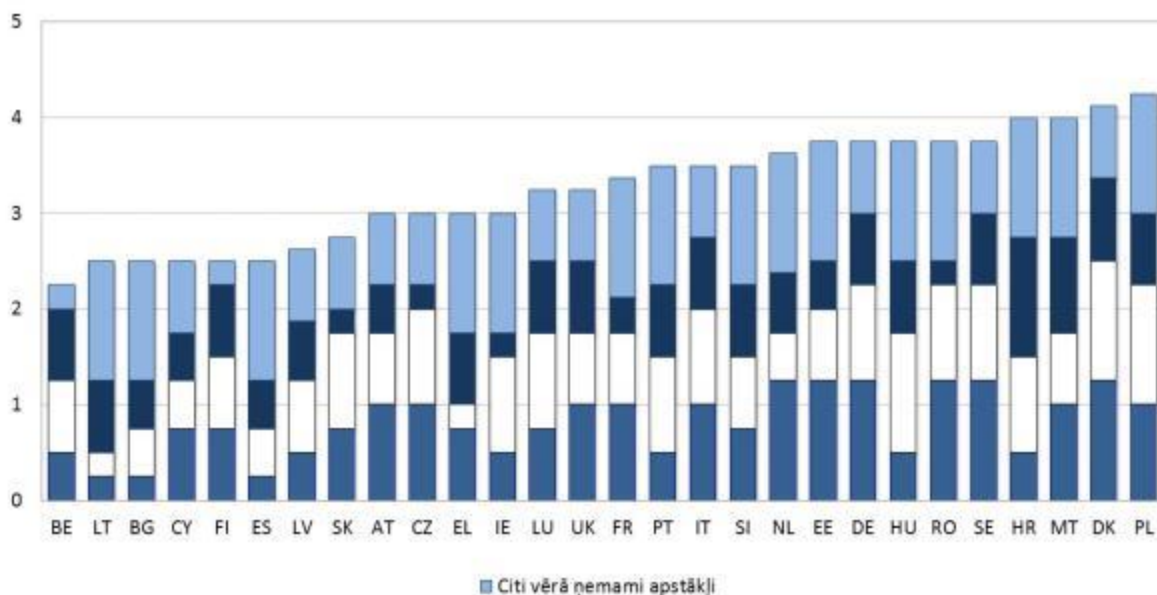
Dalībvalstis ir izstrādājušas vairākas stratēģijas, kas aktivizē bezdarbnieka pabalstu saņēmējus. Pieņemtie politikas instrumenti atbilst savstarpējo pienākumu principam. Jo īpaši bezdarbnieka pabalstu saņēmējiem ir jāiesaistās darba meklēšanas pasākumos; tajā pašā laikā publiskajām iestādēm šie saņēmēji jāatbalsta darba meklējumos un jāpalīdz pārvarēt šķēršļus, kas tiem varētu traucēt atjaunot nodarbinātību, vienlaikus uzraugot, kā tiek ievēroti nosacījumi par pieejamību darbam (un vajadzības gadījumā piemērojot sankcijas). Dalībvalstis attiecībā uz bezdarbniekiem, kuri meklē darbu, plaši izmanto arī agrīnas intervences un īpaši pielāgotu pakalpojumu principu nolūkā samazināt bezdarba periodus, sekmēt darba atbilstības kvalitāti un novērst ilgtermiņa bezdarbu un atturēšanos strādāt. Lielākajā daļā dalībvalstu valsts nodarbinātības dienestiem ir noteiktas obligātas prasības nodrošināt noteikta veida agrīnu atbalstu darba meklētājiem (profila noteikšana, individuālu rīcības plānu izstrāde, individuālas konsultācijas).

Pastāv liela dažādība attiecībā uz to, cik stingri ir nosacījumi par pieejamību darbam un darba meklēšanas prasības⁷⁷, kas saistītas ar bezdarbnieka pabalstiem. 55. attēlā ir norādīta bezdarbnieka pabalstu saņēmēju pieejamības prasību un piemērotu darba kritēriju stingrības pakāpe. Visstingrākās prasības ir Polijā, Dānijā, Maltā un Horvātijā, bet vispielaidīgākās — Beļģijā, Lietuvā, Bulgārijā, Kiprā, Somijā un Spānijā. 56. attēlā redzams, cik ļoti atšķiras darba meklēšanas un uzraudzības prasību stingrība. Konkrētāk, Maltā, Apvienotajā Karalistē un Luksemburgā prasības ir stingrākas, savukārt vispielaidīgākās prasības ir vērojamas Kiprā, Grieķijā un Polijā. Visbeidzot, 57. attēlā redzams arī tas, cik atšķirīgi stingras ir sankcijas, ko piemēro, ja bezdarbnieka pabalstu saņēmēji neievēro pieejamības un darba meklēšanas prasības. Stingrākās sankcijas ir Slovēnijā, Rumānijā, Luksemburgā, Grieķijā, Horvātijā un Portugālē, savukārt vispielaidīgākās tās ir Austrijā, Ungārijā, Kiprā, Īrijā, Dānijā un Vācijā (dažos gadījumos tas tomēr ir saistīts ar nelielu pabalstu ilgumu). Maltai, Horvātijai un Igaunijai šķietami ir stingrāki noteikumi visos

⁷⁷ Šos politikas rādītājus ESAO izstrādāja, izmantojot datus, kas savākti, veicot visaptverošus ekspertu apsekojumus. Tie sniedz informāciju par juridiskajiem (t. i., *de jure*) nosacījumiem, taču ne par tās efektīvu īstenošanu (kas var atšķirties dažādās valstīs ar vienādiem noteikumiem). Šos rādītājus nevar interpretēt vienkāršotā veidā, jo nav iespējams noteikt “optimālu” stingrības pakāpi attiecībā uz darba meklēšanas un pieejamības prasībām.

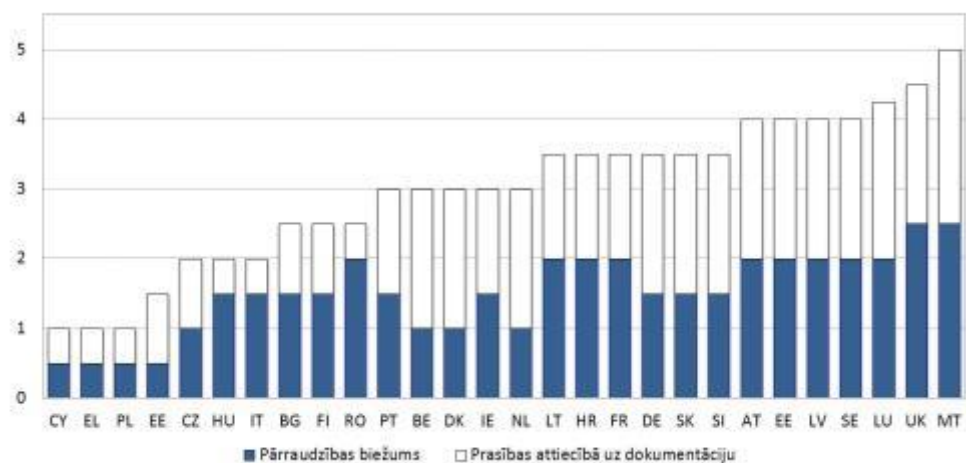
aspektos. Tomēr vairākās dalībvalstīs noteikumi ir stingrāki attiecībā uz dažiem elementiem un mazāk stingri attiecībā uz citiem. Piemēram, Dānijā ir otrs visstingrākais noteikums par pieejamības prasībām un piemērotiem darba kritērijiem, bet viens no pielaidīgākajiem noteikumiem par sankciju piemērošanu saistībā ar pabalstiem. Šīs dažādās pieejas sniedz ieskatu par to, kā valstu sistēmas risina bezatbildīgas rīcības risku, kas raksturīgs bezdarba apdrošināšanas pabalstiem. Piemēram, sagaidāms, ka stingrākas darba meklēšanas un pieejamības prasības veicinās centienus intensīvāk meklēt darbu un ātrāk pieņemt darba piedāvājumus, tādējādi kompensējot iespējamus atturošos finansiālos stimulus, ko rada bezdarbnieka pabalstu sistēmas, un samazinot bezdarba ilgumu. Tajā pašā laikā pārāk stingrām prasībām var būt nelabvēlīga ietekme, piemēram, pabalstu seguma samazināšana vai zemāka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības kvalitāte, kas nevar būt ilgstoša (jo vairāk cilvēku arvien biežāk atkal kļūtu par bezdarbniekiem).

55. attēls. Pieejamības prasības un piemērota darba kritēriji, 2017. gads.

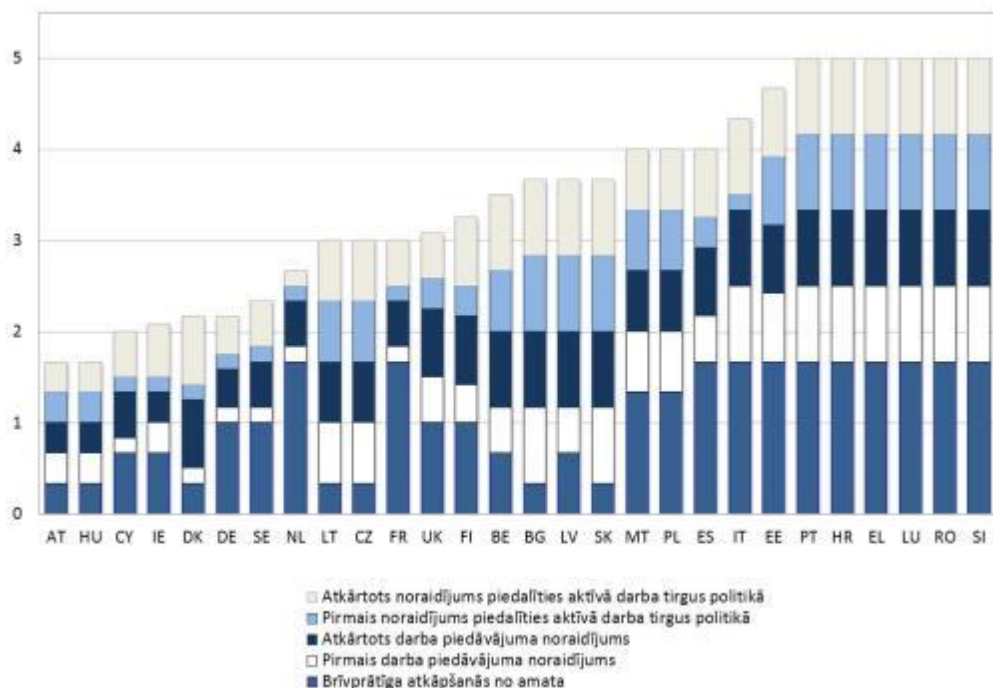
Avots: ESAO. Piezīme. No 1 (vispielaidīgākās) līdz 5 (visstingrākās).

56. attēls. Darba meklēšanas un uzraudzības prasības, 2017. gads.

Avots: ESAO. Piezīme. No 1 (vispielaidīgākās) līdz 5 (visstingrākās).

57. attēls. Sankciju stingrība attiecībā uz pabalstiem, 2017. gads.

Avots: ESAO. Piezīme. No 1 (vispielaidīgākās) līdz 5 (visstingrākās).

Mobilitātes šķēršļu novēršana darba ņēmējiem un izglītojamiem var uzlabot nodarbināmību un prasmju attīstību, palīdzot pilnībā izmantot Eiropas darba tirgus potenciālu. 2017. gadā aptuveni 12,4 miljoni ES pilsoņu darbspējīgā vecumā (20–64 gadi) dzīvoja citā valstī, kas nebija viņu pilsonības valsts⁷⁸. Salīdzinājumā ar 2016. gadu šis skaits ir pieaudzis par 5 %, līdzīgi kā tas pieauga iepriekšējos gados. Galvenās mītnes valstis 2017. gadā bija Vācija un Apvienotā Karaliste, kuras uzņēma attiecīgi 3 miljonus un 2,6 miljonus cilvēku, tām sekoja Spānija (1,4 miljoni), Itālija (1,2 miljoni) un Francija (aptuveni 1 miljons). Lai gan Vācija un Apvienotā Karaliste uzrāda augšupejošu tendenci salīdzinājumā ar 2015. gadu, Itālijas un Francijas pieaugums ir mērenāks (un zemāks nekā vidējais). Savukārt Spānijā bija vērojams absolūti zemākais ES-28 mobilo pilsoņu skaits, kas

⁷⁸ Pamatojoties uz Eurostat statistikas datiem par demogrāfiju, šis skaits attiecas uz “ilgtermiņa” ES-28 mobiliem iedzīvotājiem darbspējīgā vecumā, kuri dzīvo ES-28. Sīkākai informācijai skatīt Eiropas Komisijas 2018. gada ziņojumu par darbaspēka mobilitāti ES iekšienē (drīzumā), Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts.

samazinājies par 1 % salīdzinājumā ar 2016. gadu. Tas turpina savu (lēno) lejupslīdes tendenci, kas novērota kopš 2014. gada. Galvenās izcelsmes valstis nav mainījušās kopš 2016. gada, un Rumānijas, Polijas, Portugāles, Itālijas un Bulgārijas valstspiederīgie veido lielākās grupas ES līmenī. Kopā to skaits sasniedz aptuveni 6,6 miljonus cilvēku, kas ir vairāk nekā puse no ES-28 mobilo iedzīvotāju skaita ES. Proporcionāli iedzīvotāju skaitam lielākās izejošās iedzīvotāju plūsmas ir reģistrētas Lietuvā, Rumānijā un Latvijā; arvien pieaugoša tendence ir vērojama Lietuvā, Rumānijā, Latvijā, Igaunijā un Horvātijā. Galvenās izcelsmes valstis un galamērķa valstis ir tās pašas, ja runājam par ekonomiski aktīviem pilsoņiem (t. i., nodarbinātajiem un darba meklētājiem).

Studijas ārzemēs labvēlīgi ietekmē prasmju pilnveidošanu un sniedz labākas nākotnes izredzes darba tirgū. Mobilie studenti veicina zināšanu pilnveidi, lielāku informētību kultūras jomā, tehnoloģiju uzlabošanu un spēju veidošanu pašu valstī, kad viņi atgriežas mājās pēc studijām ārzemēs. Turklāt studentu apmaiņa starp valstīm palielina sadarbības iespējas starp akadēmiskajām iestādēm, tādējādi veicinot Eiropas mērķi padarīt atvērtākas izglītības sistēmas un modernizēt tās. Tomēr tikai neliela daļa no eiropiešiem ir mobilie augstskolu beidzēji. 2016. gadā tikai 10,7 % no ES dalībvalstu augstākās izglītības absolventiem bija mobili; 3,1 % bija absolventi, kas, izmantojot mobilitāti, grādu ieguvuši citā valstī, nekā tajā, kurā iegūts diploms, savukārt 7,6 % izmantoja kredītpunktu mobilitātes uzturēšanos ar pagaidu studiju periodu vai/un darba praksi ārzemēs. Dalībvalstis, kurās ir visvairāk mobilo augstskolu absolventu, ir Luksemburga (84,4 %), Nīderlande (23,2 %) un Somija (19,5 %). Pārējām četrām ES dalībvalstīm studentu mobilitātes rādītāji ir virs 15 % (Vācija, Francija, Kipra un Lietuva). Atšķirīgas mobilitātes tendences dažādās valstīs var izskaidrot ar vairākiem faktoriem, piemēram, ar ģeogrāfisko tuvumu, valodu saitēm vai angļu valodas programmu pieejamību valstīs, kurās angļu valoda nav valsts valoda. Būtiski piesaistoši faktori ir universitātes mācību kvalitāte un tās reputācija.

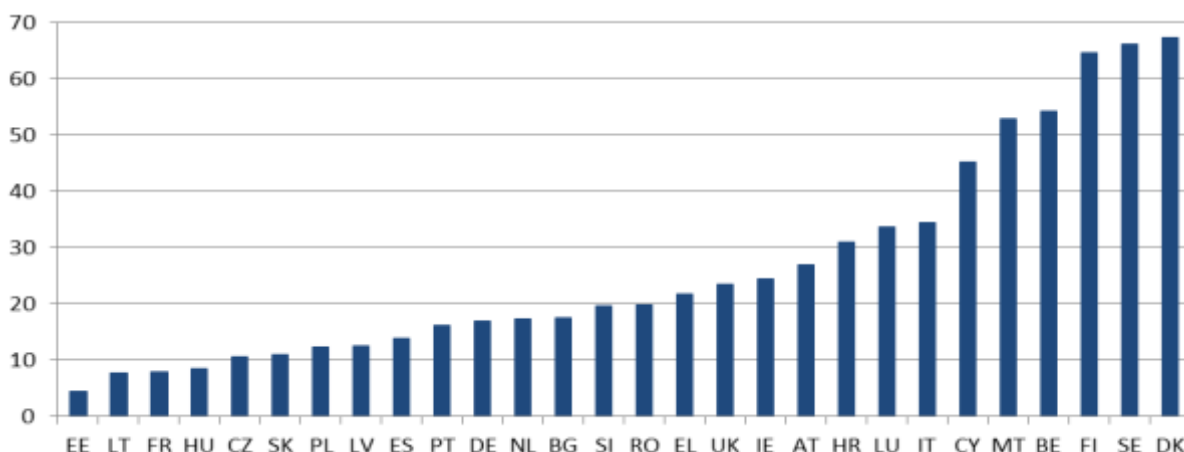
Būtisks Eiropas sociālās tirgus ekonomikas elements ir sociālais dialogs, neatkarīgi no tā, vai tas ir divpusējs vai trīspusējs. Tas dod iespēju veicināt nolīgumus un politikas pasākumus, kas līdzsvaro sociālo partneru intereses. Efektīvs sociālais dialogs rod risinājumus, kas ir pieņemami iesaistītajiem partneriem, un tādējādi mazina konfliktus sabiedrībā un stiprina sociālo kohēziju. Šāda dialoga svarīgs elements ir savstarpēja cieņa un uzticēšanās starp partneriem, kas gūta iepriekšējas labas sadarbības pieredzē, un šādu sarunu

rezultātā panākto rezultātu pievienotā vērtība. Lai varētu veikt šādas sarunas, sociālajiem partneriem jābūt savstarpēji neatkarīgiem un neatkarīgiem no valdības (sociālo partneru autonomija). Tādējādi sociālais dialogs ir izdevīgs darbiniekiem, darba devējiem un valdībām. 2015. gada martā uzsāktā iniciatīva “Jauns sākums sociālajam dialogam”, Padomes secinājumi un Eiropas sociālo partneru, Komisijas un prezidentvalsts Nīderlandes Padomes vārdā parakstītais “Jauns sākums spēcīgam sociālajam dialogam”, kas tika pieņemti 2016. gada jūnijā, aicina dalībvalstis saskaņā ar valsts praksi cieši iesaistīt sociālos partnerus attiecīgo reformu un politikas izstrādē un īstenošanā. Eiropas sociālo tiesību pīlārā un jaunajā 7. nodarbinātības pamatnostādnē atkārtoti norādīts, ka sociālais dialogs ir Eiropas Savienības pamatvērtība.

Eiropas Savienībā novērojama valstu sociālā dialoga sistēmu dažādība. Šīs atšķirības galvenokārt ir saistītas ar sociālo partneru organizāciju dažādām institucionālām sistēmām, un partneru darbības spējām, kas tādējādi rada būtiskas atšķirības sociālā dialoga kvalitātē. Lai gan nav viena risinājuma, kas derētu visiem, sociālo partneru savlaicīga un jēgpilna iesaiste politikas izstrādē un īstenošanā, tostarp sniedzot atbalstu sociālo partneru lielākai spējai, būtu jāuzskata par kopsaucēju labi strādājošām un efektīvām trīspusējām sociālā dialoga sistēmām. Tas pats attiecas arī uz divpusēju sociālo dialogu.

Sociālo partneru spējai ir liela nozīme sociālā dialoga veidošanā. Skaitļi par sociālo partneru dalībniekiem sniedz zināmu norādi par to spēju pārstāvēt attiecīgās nozares sociālo partneru kopējās intereses (58. attēls). Jo lielāks biedru skaits un jo reprezentatīvāks tas ir, jo nenoliedzami spēcīgāka to balss un pilnvaras. Tomēr šie skaitļi nesniedz pilnīgu situācijas ainu. Piemēram, dažās dalībvalstīs ar zemu izmērītu arodbiedrību blīvumu (piemēram, Francijā) tām var būt diezgan plašs atbalsts arī no personām, kas nav to biedri (sk. Eirobarometra datus par uzticēšanos arodbiedrībām), un tām ir liela spēja piedalīties politikas attīstībā. Lielākajā daļā dalībvalstu arodbiedrību blīvums kopš 1980. gadiem ir samazinājies, toties ar neredzami stabilāku darba devēju blīvumu. Neskaitot apkopoto dalībnieku skaitu, sociālo partneru dalībnieku spējas var ietekmēt arī pārstāvības struktūra — vairāk vai mazāk sadrumstalota, jo īpaši gadījumos, kad sadrumstalota pārstāvība ir vāji koordinēta.

58. attēls. Arodbiedrību blīvuma rādītājs

Avots: ESAO un ICTWSS datubāze (tika izmantots avots, kurā ietverti jaunākie dati par katru dalībvalsti). Piezīme. aprēķināts kā arodbiedrības biedru daļa no darba ņēmējiem. Datu gadi: 2017.g. par SE, 2016 par AT, CZ, DK, FI, DE, HU, IE, IT, LT, NL, UK; 2015.g. par BE, EE, FR, LV, LU, PT, SK, SI, ES; 2014.g. par PL; 2013.g. par CY, EL; 2012.g. par HR, MT, BG un RO. Dati par darba devēju blīvumu vairākās dalībvalstīs pēdējos gados ir tikuši atjaunināti retāk; tāpēc tie nav iekļauti grafikā.

Vairākās dalībvalstīs spēju veidošanas pasākumus atbalsta Eiropas strukturālie un investīciju fondi. Finansiālais atbalsts cita starpā tika piešķirts Bulgārijai, Čehijai, Grieķijai, Francijai, Kiprai, Lietuvai, Latvijai, Polijai, Slovākijai un Portugālei. Portugālē Eiropas Sociālais fonds (ESF) atbalsta sociālo partneru institucionālo spēju veidošanu, ņemot vērā to svarīgo lomu darba tirgus iestāžu modernizācijā, tostarp aktīvas darba tirgus politikas un profesionālās izglītības un apmācības pārvaldībā un īstenošanā. Latvijā ESF atbalsta divpusēja sociālā dialoga stiprināšanu. Projektu mērķis ir izstrādāt tiesisko regulējumu, lai veicinātu sociālo dialogu dažādās nozarēs. Tomēr, lai palielinātu sociālo partneru spējas, vairākās dalībvalstīs ir iespējams uzlabot pieejamo ES finansējumu.

Izmaiņas darba pasaulē piedāvā jaunas iespējas sociālo partneru organizācijām, bet arī rada tām jaunus draudus. Jau tagad darbiniekiem, kuriem ir atšķirīgas līgumsaistības, ir ļoti atšķirīgi pārstāvības modeļi. Jo īpaši darba ņēmēji ar pastāvīgiem darba līgumiem ir daudz ciešāk saistīti ar arodbiedrībām nekā darbinieki, kas noslēguši terminētus līgumus. Turklāt lielākajai daļai jaunāko nodarbinātības veidu trūkst pārstāvības. Nīderlandes pētījumi liecina, ka šīs norises var ietekmēt darba koplīguma slēgšanas sarunu iznākumu, samazinot algu pieaugumu nozarēs ar daudziem neatkarīgiem darbiniekiem (un mazāku biedru skaitu)

salīdzinājumā ar citām nozarēm⁷⁹. Vienlaikus uzņēmumi, kas darbojas pieaugošajā pakalpojumu nozarē, visticamāk mazākā mērā būs darba devēju organizāciju biedri nekā tie, kas darbojas rūpniecības nozarē. Pēdējos gados sociālo partneru organizācijas ir uzsākušas iniciatīvas, lai piesaistītu jaunus locekļus vai stiprinātu dažu nepietiekami pārstāvētu grupu (jaunatnes un platformu darbinieku) viedokli, izmantojot mērķtiecīgas stratēģijas un darbā pieņemšanas centienus un izveidojot īpašas struktūras organizācijā⁸⁰.

ES sociālo partneru organizāciju pārstāvību parasti novērtē, izmantojot divus atšķirīgus principus. No vienas puses, dažas valstis galvenokārt paļaujas uz “juridisku atbilstību”, kas nozīmē, ka vairākas juridiskās prasības regulē sociālo partneru pārstāvību un precizē nosacījumus dalībai darba koplīgumos un saistošos koplīgumos (piemēram, vēlēšanas un blīvums vai dalība arodbiedrībās, un darba ņēmēju aptvērums vai darba devēju dalības blīvums darba devēja pusē). No otras puses, citas dalībvalstis paļaujas uz “savstarpējās atzīšanas” principu, kas ietver sociālo partneru pašregulējumu. Visbeidzot, vairākās valstīs izmanto abu šo principu kombināciju. Praksē pārredzamības trūkums var būt par iemeslu tam, ka ir sarežģīti izmērīt dažādu organizāciju pārstāvību⁸¹.

Eiropas pusgads velta aizvien lielāku uzmanību sociālajam dialogam. Nodarbinātības komiteja 2017. gadā veica pirmo visaptverošu daudzpusēju uzraudzības pasākumu par sociālo partneru iesaistīšanu reformās un politikas virzienos, kuru institucionāli atbalstīja nodarbinātības pamatnostādnes; tika pārbaudītas 14 dalībvalstis un izdarīti secinājumi par katru valsti atsevišķi. Valstu sociālo partneru pārstāvji piedalījās un pauda savu viedokli par pašreizējo stāvokli. Tā kā sociālā dialoga darbība ir specifiska katrai valstij, pārskatā atklājās dažas problēmas, kas ir kopīgas vairākām pārbaudītajām dalībvalstīm. Tās ietver sociālo partneru spēju jautājumus un vajadzību pēc paredzamākas, jēgpilnākas un savlaicīgākas apspriešanās ar sociālajiem partneriem, aptverot dažādus reformu posmus. Daudzpusējās uzraudzības secinājumi kopā ar papildu analīzi, kas iekļauta ziņojumos par katru valsti, visbeidzot izpaudās kā liela sociālā dialoga nozīme konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos, kurus Komisija ierosināja 2018. gada maijā un Padome pieņēma jūlijā. Jo īpaši divām dalībvalstīm (Ungārijai un Rumānijai) adresētajos ieteikumos ir skaidri izteikts aicinājums

79 DNB (2018), “DNBulletin: Flexibilisering arbeidsmarkt gaat gepaard met daling arbeidsinkomensquote”, publicēts 2018. gada 1 februārī.

80 Sk. 2017. un 2018. gada izdevuma “Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā” 5. nodaļu.

81 Eurofound (2016), “Pārstāvības jēdziens valsts, starptautiskā un Eiropas līmenī”.

uzlabot sociālo dialogu, savukārt attiecībā uz vairākām citām dalībvalstīm apsvērumos tiek atgādināts par sociālo partneru nozīmi, tostarp dažos gadījumos norādot uz pastāvošajām problēmām. Dažos gadījumos ir iespējams uzlabot sociālo partneru spējas un sniegt tiem pienācīgu satvaru, lai nodrošinātu paredzamu un savlaicīgu apspriešanos par politikas veidošanu un jo īpaši par reformām, tostarp visos Eiropas pusgada galvenajos posmos.

Svarīga ir arī apspriešanās ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai nodrošinātu, ka reformas tiek efektīvi izstrādātas un īstenotas. Kā uzsvērts 2018. gada jūlijā pieņemtajās pārskatītajās nodarbinātības pamatnostādņēs, dalībvalstīm, kur tas ir būtiski un pamatojoties uz pastāvošo valsts praksi, būtu jāņem vērā pilsoniskās sabiedrības organizāciju pieredze nodarbinātības un sociālo jautājumu jomā. Lai politikas uzdevumi un tiesiskās aizsardzības līdzekļi būtu rezultatīvi, ir svarīgi, lai dialogs notiktu, iedvesmojoties no atklātības, plurālisma un pārredzamības principiem. Sākotnējie pierādījumi⁸² liecina, ka pilsoniskās sabiedrības ieinteresēto personu iesaistīšanās pakāpe dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras, gan attiecībā uz Eiropas pusgadu, gan vispārīgāk — uz apspriešanos par plānotajām reformām. Apspriešanās ar ieinteresētajām personām var radīt grūtības valstīs, kurās pilsoniskā sabiedrība ir mazāk organizēta: jo īpaši dažās dalībvalstīs var rasties problēmas saistībā ar nepietiekamu spēju aktīvi iesaistīties politiskajās debatēs.

3.3.2. Politikas pasākumi

Dažās dalībvalstīs notiek reformas nodarbinātības aizsardzības tiesību aktu jomā, lai panāktu labāku līdzsvaru starp elastīgumu un drošību un izvairītos no segmentācijas. Kā daļu no plašākas darba tiesību reformas, Francija 2018. gada janvārī ieviesa obligātu darba stāžu un uz vecuma aspektu balstītu atsauci darba ņēmēju kompensācijai gadījumos, kad ir nelikumīgi atlaisti darba ņēmēji, pamatojoties uz ekonomiskiem apsvērumiem, kuru mērķis ir palielināt ar līdzīgiem gadījumiem saistīto summu saskaņotību un veicināt strīdu risināšanu samierināšanas posmā. Lai to kompensētu, atlaišanas pabalstus ekonomiski pamatotā darba ņēmēju atlaišanas gadījumā palielinās par 25 %. Turklāt uzņēmumi ar balsu vairākumu var panākt vienošanos par “Rupture Conventionnelle Collective” (RCC), t. i., pēc sarunām ar

82 Kā tika konstatēts, piemēram, 2018. gada 2. oktobrī Briselē notikušajā seminārā “Sociālais pīlārs un Eiropas pusgads kā sociālas Eiropas nodrošināšanas instrumenti — pārdomas ar pilsonisko sabiedrību”.

arodbiedrībām savstarpēji apstiprinātu atkāpšanās procedūru, apmaiņai pret kompensāciju par darba ņēmēju (kas nevar būt zemāka par individuālo atlaišanas pabalstu). Šis mehānisms ir jāapstiprina valsts iestādēm, jo īpaši, lai izvairītos no ļaunprātīgas izmantošanas. Laiks, kas bija paredzēts tiesas prāvas uzsākšanai, lai apstrīdētu atlaišanu no darba (izņemot aizskaršanas un diskriminācijas gadījumus) tika samazināts no 2 gadiem uz 1 gadu. Turklāt 2017. gada decembrī tika pārskatīti noteikumi par darba koplīgumu slēgšanu, lai ierobežotu to finansiālo grūtību novērtējuma tvērumu, ar kurām pamato kolektīvo atlaišanu; novērtējums, lai noteiktu uzņēmuma ekonomiskās grūtības, tagad ir ierobežots un attiecas tikai uz valsts teritoriju, nevis uz pasaules mēroga teritoriju, sniedzot uzņēmumiem lielāku rīcības brīvību, lai pamatotu kolektīvo atlaišanu. Beļģijā līguma uzteikuma termiņš 2018. gadā tika saīsināts katra jauna darba līguma sākumā (no 2 nedēļām uz vienu pirmajos 3 mēnešos, no 4 uz 3 nedēļām ceturtajā mēnesī). Horvātijā 2017. gadā ar darba likuma grozījumu tika ieviesta iespēja (2014. gadā tā bija atcelta) darba devējam celt tiesā prasību, lai ignorētu uzņēmuma padomes atteikumu piekrist aizsargātu darba ņēmēju atlaišanai (piemēram, darba ņēmēju, kas ir uzņēmuma padomes locekļi, invalīdu, gados vecāku darbinieku u. c.). Itālijā nesen tika palielināta darbinieka kompensācija sakarā ar netaisnīgu atlaišanu.

Vairākas dalībvalstis plāno turpmākus pasākumus šajā jomā, kurus var pieņemt tuvākajā laikā. Nīderlande 2018. gada aprīlī iesniedza sabiedriskai apspriešanai visaptverošu pasākumu paketi (projektu) ar nodomu panākt labāku līdzsvaru nodarbinātības aizsardzības tiesībās. Pasākumu kopumā ietverta papildu iemesla ieviešana (tā sauktais “uzkrāšanās iemesls”) attiecībā uz tādu darba ņēmēju atlaišanu, kam ir pastāvīgs darba līgums; iespējamā pārbaudes perioda pagarināšana attiecībā uz pastāvīgiem līgumiem (no 2 uz 5 mēnešiem); secīgu pagaidu līgumu termiņa pagarināšana uz 3 gadiem (nevis tikai uz 2 gadiem, kā iepriekš); kā arī iespēja diferencēt bezdarba iemaksas atkarībā no līguma veida. Somijā valdība gatavo grozījumu likumā par darba līgumiem, kura mērķis ir atvieglot kritērijus individuālas atlaišanas gadījumiem uzņēmumos, kuros nodarbināti 10 vai mazāk cilvēku. Mērķis ir samazināt jaunu darba ņēmēju pieņemšanas robežvērtību. To varētu apvienot ar jauniešu – bezdarbnieku (jaunāki par 30 gadiem) atvieglotu pieņemšanu darbā ar terminētiem līgumiem. Priekšlikuma projekts tika izsūtīts komentāriem 2018. gada vasarā. Pamatojoties uz saņemtajām piezīmēm, valdība mainīja to uzņēmumu lielumu, kuros nodarbināti 20 cilvēki, uz tādiem, kuros nodarbināti 10 cilvēki. Līdz šim grozījums ir saņēmis neviendabīgus

novērtējumus, ņemot vērā abu pasākumu plašo darbības jomu, kuru daži uzskata par nepietiekami mērķtiecīgiem.

Attiecībā uz pagaidu līgumiem dažas dalībvalstis rīkojas, nosakot stingrākus nosacījumus to izmantošanai (lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu) vai paredzot lielākas iespējas koplīgumos, risinot sarunas par to regulējumu. Čehijā 2017. gada jūlijā sāka darboties vairāki pasākumi, kuru mērķis ir novērst pārkāpumus pagaidu darba aģentūrās; tie ietver stingrākas sankcijas atbildīgajam pagaidu darba aģentūras pārstāvim, kas savu licenci zaudējis pienākumu neizpildes dēļ. Slovēnijā darba inspekcijas likuma grozījumu mērķis ir novērst netipisku darba veidu nelikumīgu izmantošanu, tostarp strādāt, pamatojoties uz civiltiesisku līgumu, kā arī piemērot sankcijas darba devējiem, kas nemaksā darba samaksu noteiktajā laikā. Jo īpaši, ja inspektors konstatē, ka darbs tiek veikts nelikumīgi, pamatojoties uz civiltiesisku līgumu, darba devējam ir obligāti trīs dienu laikā jāpiedāvā darbiniekam atbilstošs darba līgums. Francija ļāva, ka sarunu risināšana nozares līmenī dominē pār valsts darba tiesību aktiem, nosakot sistēmu terminētu un pagaidu līgumu izmantošanā (sk. 3.1. nodaļu). Nolīgumi uzņēmuma līmenī var būt mazāk labvēlīgi nekā nolīgumi nozares līmenī, jo samazina kapacitāti, kas ļauj noteikt “bloķēšanas klauzulas” attiecībā uz pēdējo. Portugālē 2018. gada jūnijā ar sociālajiem partneriem tika panākta vienošanās par visaptverošu pasākumu kopumu, lai novērstu darba tirgus segmentāciju (paredzams, ka tiesību aktu kopums tiks pieņemts līdz 2018. gada beigām). Dažas no izmaiņām ir šādas: terminētu līgumu maksimālā termiņa samazināšana no trim uz diviem gadiem (ieskaitot atjaunošanu) ar kopējo atjaunošanas ilgumu, kas nepārsniedz sākotnējā laikposma ilgumu; līgumu uz nenoteiktu laiku (“contratos de trabalho a termo incerto”) maksimālā ilguma samazināšana no sešiem uz četriem gadiem; pamatojumu apjoma ierobežošana, kurus izmanto pagaidu darba līgumos gados jauniem darbiniekiem un ilgtermiņa bezdarbniekiem. Vienlaikus pārbaudes laiks tiks palielināts uz 180 dienām attiecībā uz pirmo reizi noslēgtiem līgumiem, kā arī uz jaunpieņemtiem ilgtermiņa bezdarbniekiem. Trīspusējā nolīgumā ir arī izteikts aicinājums aplikēt ar nodokļiem pārmērīgu darbaspēka apgrozījumu, sakarā ar ko pārmērīgums (pa nozarēm) jānosaka ar regulējošu dekrētu, iesaistot sociālos partnerus. Visbeidzot, Grieķija plāno palielināt to darbinieku aizsardzību, kuri veic līgumdarbu. Pirmo reizi tiks ieviesta integrēta noteikumu sistēma, kas paredz līgumslēdzēju subjektu, līgumslēdzēju un apakšuzņēmēja darbinieku kopīgu atbildību par nolīgtā darba veikšanu. Tas paplašina

darbinieku tiesību aizsardzību attiecībā uz algām, apdrošināšanas iemaksām, atlaišanas pabalstiem un uz kompensāciju, ja darba vietā notiek negadījums. Itālijā maksimālais pagaidu darba līgumu termiņš tika saīsināts no 36 uz 24 mēnešiem. Maksimālais pagarinājumu skaits tika samazināts no 5 uz 4, un pēc 12. mēneša termiņa pagarinājumi ir atļauti tikai tad, ja oficiāli tiek iesniegti jauni iemesli. Likums par 0,5 procentu punktiem arī palielināja papildu sociālās apdrošināšanas iemaksas, ko darba devēji maksāja par pagaidu darba līgumu atjaunošanu. Visbeidzot, darba ņēmēju kvota, kuriem ir pagaidu darba līgumi, ir palielināta no 20 % uz 30 % no kopējā darba ņēmēju skaita, taču tagad tajā ir iekļauti arī aģentūru darbinieki.

Tiek ieviestas dažas inovācijas attiecībā uz jauniem darba veidiem, tostarp platformu darbiniekiem un pašnodarbinātajiem. Francijā tiešsaistes platformas brīvprātīgi pieņēma sociālo hartu, kas paredzēta neatkarīgiem darbiniekiem. Šai hartā būtu jāietver principu kopums, kas piemērojami neatkarīgiem darbiniekiem, kuri reģistrēti tiešsaistes platformās, tostarp platformu dalība nelaimes gadījumu apdrošināšanā un platformu nodrošināts, neatkarīgiem darbiniekiem paredzētas apmācības obligātais finansējums. Beļģijā, t.s., “flexi-jobs” (summētā darba laika) (kas jau pastāvēja *HORECA* nozarē) izmantošana ir paplašināta arī uz citām nozarēm, jo īpaši mazumtirdzniecību; pensionāri un visi darbinieki, kas noslēguši līgumu par vismaz četrām piektdaļām pilnas slodzes darba, var pieteikties uz šādu summēto darba laiku. Ienākumi no summētā darba laika netiek aplikti ar nodokļiem un sociālās apdrošināšanas iemaksām darba ņēmēja pusē, bet darba devējs maksā mazākas sociālās iemaksas. Spānijā autonomo darbinieku likuma 2017. gada reforma paredz uzlabot pašnodarbināto personu darba kvalitāti, tostarp sociālās aizsardzības un darba drošības kvalitāti. Jaunie pasākumi paredz paplašināt no 6 uz 12 mēnešiem sociālā nodrošinājuma vienoto likmi EUR 50 apjomā un ievieš lielāku elastību lēmumu pieņemšanā par summām. Reforma paredz arī to, ka pensiju maksājumi ir saderīgi ar ārštata darbu, veicina darba un privātās dzīves līdzsvaru un nodrošina labāku piekļuvi apmācībai. Īrijā 2017. gada nodarbinātības likumprojektā ir aplūkotas vairākas jomas, kurās spēkā esošie tiesību akti nodarbinātības jomā attiecas uz slikti apmaksātiem un neaizsargātākajiem darba ņēmējiem. Likumprojekta mērķis ir nodrošināt, lai darba ņēmēji jau agrīnā posmā būtu labāk informēti par darba noteikumiem (un pamatnoteikumiem); paredzēts izstrādāt jaunu nodarījuma veidu, ja darba devējs konkrētā laika posmā neiepazīstina ar pamatnoteikumiem. Turklāt lielākajā

daļā gadījumu līgumi ar nulles stundu skaitu ir aizliegti; ir ieviests noteikums par, t.s., “banded hours” (grupētās darba stundas), ka darba ņēmējiem, kas slēdz līgumus par nepilnu darba laiku, kuri pastāvīgi strādā papildstundas, kas nav paredzētas viņu līgumos, ir tiesības grupēt darba stundas, kas labāk atbilst reālajai situācijai; tiek ieviests uzlabots minimālais maksājums darba ņēmējiem, kurus uzaicina strādāt uz laiku, bet kuri faktiski nav strādājuši. Portugālē “Contrato Geracao” plānotā ieviešana ietver divus virzienus: finansiālā atbalsta ieviešana uzņēmumiem, kas vienlaikus pieņem darbā gados jaunu bezdarbnieku (vai jaunu personu, kas meklē pirmo darbu), un vecāka gadagājuma ilgstošu bezdarbnieku; un atbalsts jauniešu nodarbinātībai apvienojumā ar gados vecāku darbinieku daļēju pensionēšanos.

Dažas dalībvalstis ir veikušas pasākumus darba laika organizēšanas jomā ne vienmēr, lai nodrošinātu lielāku pielāgošanās spēju. Beļģijā 2017. gadā tika modernizēti un vienkāršoti vairāki pienākumi attiecībā uz nepilna darba laika darbu, jo īpaši samazinot formalitātes attiecībā uz fiksētu vai mainīgu darba grafiku noteikšanu, paziņošanu un noviržu uzraudzību. Turklāt kopš 2018. gada februāra ir spēkā tiesiskais regulējums attiecībā uz „karjeras ietaupījumu”. Ja tiek panākta vienošanās nozaru vai uzņēmumu līmenī, darba ņēmējiem ir iespēja ietaupīt “atvaļinājuma laiku”, lai to uzkrātu un izmantotu vēlāk. Visbeidzot, ir vienkāršota procedūra nakts darba un svētdienas darba ieviešanai e-komercijas jomā. Francijā tika paplašināta konkurences vienošanās (*accords de compétitivité*) darbības joma (sk. 3.1. nodaļu). Saskaņā ar trīspusējo nolīgumu ar sociālajiem partneriem par darba tiesību reformu Portugāle plāno likvidēt individuālo “stundu banku” un kolektīvās prasības, kas pamatojas uz individuāliem nolīgumiem. Spēkā esošie nolīgumi zaudēs spēku agrākais vienu gadu pēc tam, kad būs īstenoti jaunie noteikumi. Jaunie nolīgumi tiks noslēgti saskaņā ar koplīgumiem vai grupu nolīgumiem pēc apspriešanās ar darbiniekiem. Pasākums nosaka ikdienas stundu ierobežojumus, darbinieku apstiprinātus tarifus un vislabvēlīgākā režīma principa izmantošanu.

Vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus, lai novērstu nedeklarēta darba izmantošanu, uzlabotu darba drošību un/vai stiprinātu darba inspekcijas. Bulgārijā kopš 2017. gada beigām publiskā iepirkuma likuma grozījums regulē publiskā iepirkuma procedūras dalībnieka izslēgšanu, ja iepriekšējo trīs gadu laikā tam tika piemērots sods par nedeklarēta darba izmantošanu. Šī prasība attiecas arī uz apakšuzņēmējiem, kas galvenokārt ir mazi uzņēmumi un mikrouzņēmumi (bieži vien būvniecības nozarē). Tiek īstenotas arī

informācijas kampaņas, lai palielinātu riska grupu informētību par aploksņu algu trūkumiem, jo īpaši saistībā ar mazākām sociālā nodrošinājuma iemaksām. Grieķija 2018. gadā ir pabeigusi automatisku informācijas apmaiņu starp dažādu ministriju un darba tirgus iestāžu, kā arī policijas datubāzēm. Turklāt tika pārskatīta naudas sodu sistēma darba devējiem, kas nav paziņojuši par ekonomiski atkarīgu darbinieku, ievērojami samazinot sodu, ja darba devējs 10 dienu laikā pēc pārbaudes pieņem darbā nedeklarētu darbinieku ar pilna laika darba līgumu (pasākuma mērķis ir stimulēt nedeklarēta darba pārveidošanu). Spānijā 2018.–2020. gada stratēģiskais plāns, par kuru, apspriežoties ar sociālajiem partneriem, tika panākta vienošanās ar autonomajām kopienām, ir vērsts uz to, lai stiprinātu darba inspekciju spējas un strukturētu to darbības konkrētā un izmērāmā veidā. Tā arī pievērš uzmanību problēmām, ko rada jaunie darba veidi, darba apstākļi un nediskriminācija darba vietā. Igaunijā 2018. gada maijā pieņemtais darba drošības un arodveselības akta grozījums uzlabo aizsardzību pret veselības apdraudējumiem darba vietā un nodrošina, ka drošības instrukcijas un pirmās palīdzības mācības ir pielāgotas uzņēmuma īpatnībām. Kā minēts iepriekš, Slovēnija veic pasākumus, lai novērstu netipisku darba veidu nelikumīgu izmantošanu. Turklāt darba inspekcijai ir piešķirtas papildu pilnvaras izmeklēt algas nemaksāšanas gadījumus (viens no biežākajiem pārkāpumiem kopš 2009. gada). Kiprā tiks veicināta darba inspekciju sistēmas pārskatīšana, lai uzlabotu tās iedarbīgumu un efektivitāti, apkarojot nedeklarētu darbu. Tas ietvers arī lielāku naudas sodu piemērošanu un elektroniskas deklarācijas ieviešanu par nodarbinātības sākumu. Turklāt nākamo mēnešu laikā apstiprināšanai ir nosūtīts jauns likumprojekts centralizētas darba inspekcijas izveidei. Portugālē turpinās darba inspektoru darbā pieņemšanas un jaunu konkursu uzsākšanas process. Turklāt, lai atturētu no nedeklarēta vai nepilnīgi deklarēta darba, Portugāle plāno pagarināt ļoti īsa termiņa līgumu maksimālo ilgumu no 15 uz 35 dienām (nepārsniedzot 70 dienas gadā ar vienu un to pašu darba devēju). Tiks pastiprināta pārredzamība attiecībā uz pagaidu darba aģentūru darbu, nosakot obligātu darbinieka informēšanu par iemeslu līguma izbeigšanai starp lietotāju uzņēmumu un pagaidu darba aģentūru.

Neskatoties uz pastāvīgām problēmām, dalībvalstis ir veikušas salīdzinoši maz politikas pasākumu, lai nostiprinātu savas aktīvas darba tirgus politikas sistēmas. Grieķija īsteno jaunu aktīvas darba tirgus politikas īstenošanas sistēmu, kuras mērķis ir palielināt aktivizācijas politikas iedarbīgumu, uzlabojot profilu veidošanas un savietošanas darbības. Lai

sasniegtu labākus šo reformu rezultātus, joprojām izšķiroša nozīme ir mērķtiecīgākai aktīvai darba tirgus politikai, un līdz šim vienā vietējā nodarbinātības birojā ir sākts izmēģinājuma projekts attiecībā uz vairāk nekā 2000 bezdarbniekiem. Kipra ir uzsākusi jaunu uzraudzības un novērtēšanas sistēmas izmēģinājuma posmu aktīvai darba tirgus politikai, kas ļauj uzlabot darba tirgus pasākumu efektivitāti. Tas ļaus politikas veidotājiem labāk izstrādāt un pārskatīt attiecīgajā brīdī īstenojamās darba tirgus programmas. Spānijā ir izstrādāta plaša stratēģiskā sistēma valsts nodarbinātības sistēmas koordinēšanai. Šis pasākums nosaka organizatorisko struktūru visām darbībām, kas īstenoas Spānijas valsts nodarbinātības sistēmā 2017.–2020. gadā un kalpo par pamatu, lai izstrādātu un pārvaldītu aktīvu darba tirgus politiku, mācību pasākumus un daudzas citas reģionālo valsts nodarbinātības dienestu stratēģijas un nosaka atsaucē sistēmu, saskaņā ar kuru definē principus, mērķus, instrumentus un finanšu resursus.

Dalībvalstis joprojām īpašu uzmanību pievērš vēl vairāk individualizētai pakalpojumu sniegšanai. Igaunija paplašina aktīvas darba tirgus politikas darbības jomu, attiecinot to uz konkrētiem nodarbinātajiem, lai novērstu bezdarbu. Mērķgrupa ir personas, kas strādā saskaņā ar pakalpojumu līgumiem vai pilnvarojuma nolīgumu, un personas, kuras saņem valsts vidējo algu. Pastāvošo problēmu risināšanai ir paredzēti stabili VND izdevumi aktīvai darba tirgus politikai, kā arī cilvēkresursi. Ungārija ir veikusi turpmākus pasākumus, lai risinātu ar valsts darba shēmu saistītās problēmas, īstenojot programmas, kas veicina pāreju no šīm programmām uz primāro darba tirgu. Darbvietu radīšanas programma paredz, ka personas nodarbināšana publiskos būvdarbos uzskatāma par primāro atbalstu, bet divās citās programmās paredzēti vai nu darbā pieņemšanas stimuli vai prēmijas, vai arī tiek izveidots tādu personu mentorings, kas nāk no publisko būvdarbu shēmām, lai veicinātu viņu integrāciju primārajā darba tirgū.

Joprojām tiek atbalstīti arī pasākumi aktīvas darba tirgus politikas apmācības komponentu uzlabošanai. Horvātijā ir pieņemts jauns, deviņu aktīvu darba tirgus pasākumu kopums. Jaunajā kopumā vairāk uzmanības tiek veltīts apmācībai un apmācībai darba vietā, jo īpaši jauniešiem, gados vecākiem darbiniekiem un ilgstošiem bezdarbniekiem. Tiks vairāk veicinātas arī pašnodarbinātības subsīdijas. Turklāt subsīdijas tiks piešķirtas darba devējiem, kas atbalsta personu nodarbināšanu vecuma kategorijā 50 +. Francija turpina ieguldīt profesionālajā apmācībā un mācekļībā, izmantojot *Plan d'Investissement dans les compétences* ("Ieguldījumi kompetenču plānā", sk. 3.2. nodaļu). Mērķis ir nodrošināt

kvalificētu apmācību 1 miljonam bezdarbnieku, kuriem ir zems kvalifikācijas līmenis, un 800 000 *NEET* jauniešu, daļēji sagatavojot mācekļību.

Valsts nodarbinātības dienesti (VND) īsteno reformu programmu, kuras mērķis ir palielināt institucionālās spējas, bezdarba līmenim samazinoties. Šajā nolūkā VND arvien vairāk gūst labumu, iesaistoties “salīdzinošās mācīšanās projektā”, ko īsteno saistībā ar Eiropas valstu nodarbinātības dienestu tīklu. Kopš 2015. gada salīdzinošā mācīšanās palīdz VND veidot izpratni par stiprajām pusēm, kā arī jomām, kurās vajadzīgi turpmāki uzlabojumi, lai uzlabotu pakalpojumu sniegšanu VND klientiem. Tā kā pēdējo gadu laikā reģistrēto darba meklētāju skaits ir pastāvīgi samazinājies, valsts nodarbinātības dienestiem ir stratēģiski jāpārdala savi resursi atbilstoši klientu vajadzībām. Dažām mērķgrupām, piemēram, ilgtermiņa bezdarbniekiem un arvien lielākam skaitam vecāka gadagājuma darbinieku joprojām ir vajadzīgs intensīvs atbalsts, jo lielākā daļa VND saskaras ar sabiedrības novecošanu. Lietuva groza VND darbu, optimizējot resursus, ar mērķi uzlabot darbu ar klientiem un samazināt lietu skaitu no vairāk nekā 400 lietām uz mazāk nekā 300 lietām katram lietas izskatītājam. Kiprā tās īsteno valsts nodarbinātības dienestu stiprināšanu un modernizāciju 2014.-2020. gadam, īstenojot reformu pasākumus valsts nodarbinātības dienestu stiprināšanai. Nesen ir pieņemti darbā 20 papildu konsultanti/padomnieki, lai varētu efektīvāk un lietderīgāk risināt viņu pašreizējās pilnvaras, īstenojot garantiju jauniešiem un Padomes ieteikumu par ilgtermiņa bezdarbnieku integrāciju darba tirgū. Papildu pasākumi ietver arī nodarbinātības konsultantu apmācību, VND darbinieku apmācību, VND kandidātu norīkošanas sistēmas (*CPS*) uzlabošanu un IT platformas izveidi, pakalpojumu uzlabošanu gan darba meklētājiem, gan darba devējiem. Spānija 2018. gadā ir veikusi pasākumus, lai uzlabotu valsts nodarbinātību un darba apstākļus. Ministrija un sociālie partneri parakstīja dokumentu, ar kuru viņi apņemas veicināt pasākumus, lai civildienesta ierēdņi atgūtu pirktpēju, un uzlabot viņu darba apstākļus. Šo pasākumu īsteno pirms 2017. gada aprīļa vienošanās par pagaidu darba līgumu vispārējās daļas samazināšanu publiskajā sektorā līdz 8 % 2020. gadā, izmantojot personāla atlases konkursus uz pastāvīgajām amata vietām (apmēram 250 000). Lai uzlabotu valsts nodarbinātības dienestu darbību, Grieķijā 2017.-2018. gadā turpinājās VND pārbūves process. 2017. gada rudenī tika izmēģināta jauna profilēšanas metodika, un to sāka īstenot 2018. gadā. Tiek izstrādāts jauns prasmju novērtēšanas rīks. 2018. gada pirmajā pusē uzsāktā papildu nodarbinātības konsultantu

pieņemšana darbā līdz 2018. gada beigām varētu novest pie gandrīz divas reizes lielāka konsultantu skaita. Visbeidzot, Austrija ir veikusi pasākumus, lai novērtētu un izstrādātu Valsts nodarbinātības dienestu efektīvāku pārvaldību, jo īpaši pārskatot un pārstrādājot visus VND instrumentus efektīvai un iedarbīgai reintegrācijai darba tirgū. Par prioritāti tiek noteikta ar darbu saistīta apmācība un kvalifikācija sadarbībā ar darba devējiem, kā arī lielāki nodarbinātības stimuli.

Lai labāk izpildītu stingrāku darba tirgu prasības, VND tiek aicināti pastiprināt sadarbību ar darba devējiem un vietējām iestādēm. Tāpēc VND izstrādā visaptverošas darba devēju iesaistes stratēģijas, nosakot dažādas pieejas attiecībā uz darba devēja segmentāciju un organizē pakalpojumus darba devējiem. Lielākā daļa VND pakalpojumus darba devējiem koordinē centralizēti, kā arī sniedz pakalpojumus darba devējiem reģiona un vietējā līmenī. Turklāt VND būtu jānosaka kopēji minimālie standarti attiecībā uz pakalpojumu sniegšanu darba devējiem, tostarp apmierinātības līmeņa noteikšanu. Itālijā un Spānijā centrālās VND aģentūras, attiecīgi *ANPAL* un *SEPE*, veicina savstarpējas mācīšanās pasākumus starp reģioniem, lai apmainītos ar labu praksi, kas ļauj uzlabot pakalpojumus darba devējiem. Lietuvā VND plāno izveidot pašvaldību VND sadarbības modeli par kopīgu pasākumu nodrošināšanu sociālās palīdzības saņēmēju aktivizēšanai. Šis paraugs būs jāpapildina ar īstenošanas plānu.

Dalībvalstis turpināja īstenot Padomes ieteikumu par ilgtermiņa bezdarbu⁸³. Salīdzinot ar 2016. gadu, dalībvalstu pašnovērtējums 2018. gadā kopumā liecināja par 15 % pieaugumu, un lielāko daļu no tiem sasniedza dalībvalstīs, kurās ir mazāk progresīvas sistēmas. Konkrētāk, bezdarbnieku reģistrācijas jomā valstis ir pieņēmušas dažādas pieejas un stimulus, lai veicinātu reģistrāciju. Visefektīvākās ir tās, kurās reģistrācija ir saistīta ar tiesībām uz dažiem pabalstu vai pakalpojumu veidiem. Tomēr vairākās dalībvalstīs (piemēram, Bulgārijā, Igaunijā un Rumānijā) joprojām ir iespējams uzlabot neaktīvo personu skaitu. Pastāv arī vairākas pieejas attiecībā uz viena kontaktpunkta nodrošināšanu attiecībā uz pakalpojumiem — dažas valstis ir mēģinājušas integrēt visus pakalpojumus vienā punktā (piemēram, Somija, Vācija un Īrija), citās ir “pārejas punkts”, kas savieno dažādas organizācijas vai iestādes (piemēram, Kipra un Nīderlande). Daudzās dalībvalstīs efektīva

⁸³ Šā punkta pamatā ir *EMCO* tematiskā pārskata secinājumi par to, kā tiek īstenots Padomes 2018. gada 3. oktobra ieteikums par ilgtermiņa bezdarbnieku integrāciju darba tirgū. Tiek veikts padziļināts novērtējums, kas tiks publicēts 2019. gada sākumā kopā ar ziņojumu Padomei.

koordinācija starp sociālajām un nodarbinātības iestādēm un pakalpojumiem joprojām ir problēma (piemēram, Horvātijā, Grieķijā, Ungārijā, Latvijā, Rumānijā un Spānijā); bieži vien to sarežģī problēmas, kas saistītas ar datu aizsardzību un resursiem. Lai gan ir plānoti pasākumi, lai to uzlabotu, īstenošana uz vietas vēl nav pabeigta. Gandrīz visās dalībvalstīs ir vienā vai otrā veidā ir izveidoti līgumi par integrāciju darbā, taču trūkst dažu elementu, jo īpaši padziļināta novērtēšana vai vajadzības gadījumā atkārtota novērtēšana. Dažām dalībvalstīm (piemēram, Čehijai, Grieķijai un Slovākijai) vēl jāvirzās uz mērķtiecīgāku/individualizētāku lietu pārvaldības pieeju, kas paredzēta ilgtermiņa bezdarbniekiem. Sadaļā, kas attiecas uz sadarbību ar darba devējiem tiek veikts daudz dažādu pasākumu. Parasti ir noslēgti nolīgumi ar sociālajiem partneriem, lai gan tie ne vienmēr ir pārnesti uz vietējo līmeni. Dažas dalībvalstis (piemēram, Grieķija, Portugāle, Slovēnija un Zviedrija) ir paredzējušas VND personālu darbam ar darba devējiem: šķiet, ka tā ir laba pieeja; tomēr dažās dalībvalstīs (piemēram, Horvātijā, Francijā un Itālijā) joprojām ir vajadzīgi uzlabojumi, jo īpaši stratēģiskās partnerības un pieejas veidā.

Dalībvalstis ilgtermiņa bezdarbniekiem sniedz individualizētāku atbalstu un labāk integrētus pakalpojumus. Bulgārijā ilgtermiņa bezdarbnieki un nodarbinātības birojs tagad ir parakstījuši nodarbinātības integrācijas nolīgumus, tostarp priekšlikumus par īpašiem nodarbinātības dienestiem un norīkojumu uz citu iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem. Kopš 2018. gada janvāra nodarbinātības aģentūras un sociālās palīdzības aģentūras ģimenes un darba konsultācijas un mobilās kopīgās komandas sniedz visaptverošus un integrētus pakalpojumus bezdarbniekiem attālos reģionos. Rumānijā notiek izmēģinājuma projekts, kura mērķis ir izveidot integrētas grupas, lai vienlaikus risinātu vairākas sociālās izglītības un medicīnas problēmas, arī sadarbībā ar VND. Ar projektu šī pieeja tiks izmēģināta 139 nelabvēlīgā situācijā esošās kopienās, kuras izraudzītas, pamatojoties uz nabadzības kartēm un kritērijiem, par kuriem ir vienošanās ar valdību. Vēlāk tiek paredzēta tā paplašināšana. Slovēnija pieņēma sociālās aktivizācijas programmas 2017.–2020. g., kuru mērķis ir veicināt 12 500 neaizsargātu, visgrūtāk nodarbināmo personu sociālo iekļaušanu un integrāciju un darba tirgū. Mērķis ir sniegt šīm personām kompetences, kas tuvinās viņus integrēšanai darba tirgū. Īrijā brīvprātīgā shēma *YESS* (“Jaunatnes nodarbinātības atbalsta shēma”) ir paredzēta gados jauniem darba meklētājiem, kuri ir ilgtermiņa bezdarbnieki vai kuri saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem meklējot darbu. *YESS* mērķis ir, izejot praksi uzņēmumā, sniegt

iespēju darba vietā iegūt pamata pieredzi un sociālās prasmes atbalstošā vidē. Darba pieredzes prakses standarta ilgums būs trīs mēneši, lai gan būs iespējams to pagarināt līdz sešiem vai deviņiem mēnešiem pēc struktūrvienības lietu izskatītāja pārskata.

Subsīdijas un stimuli ir kļuvuši par kopīgu politikas pasākumu, lai ilgtermiņa bezdarbniekus integrētu darba tirgū. Kipra ir uzsākusi programmu, lai nodrošinātu stimulus bezdarbnieku pieņemšanai darbā privātajā sektorā. Subsīdiju piešķir tikai par pirmajiem 6 nodarbinātības mēnešiem. No shēmas labumu guva 946 uzņēmumi, un aptuveni 2472 dalībnieki atrada darbu. Luksemburgā jaunu pasākumu mērķis ir radīt subsidētas pastāvīgas darbavietas ilgstošiem bezdarbniekiem, kuri atbilst darba devēju jaunajām vajadzībām; tie paredzēti 30 + ilgtermiņa bezdarbniekiem, un shēmā ir īpašs noteikums personām, kuras vecākas par 50 gadiem un kas ļauj pilnībā kompensēt algu izmaksas līdz pensijai. No otras puses, ņemot vērā situācijas uzlabošanos darba tirgū, Francija ir samazinājusi savu subsidēto nodarbinātības shēmu apjomu (sk. arī 3.1.2. iedaļu). Austrijā ir veikti pasākumi, kuru mērķis ir samazināt ilgtermiņa bezdarbu, nosakot stingrākus sodus, pastiprinot ierobežojumus bezdarbniekiem pieņemt darba piedāvājumus pat ar garākiem svārstsatiksmes attālumiem līdz 2,5 stundām dienā, un apvienojot bezdarbnieka pabalstu un sociālo palīdzību. Kopumā mērķis ir radīt spēcīgākus stimulus bezdarbniekiem pieņemt darba piedāvājumu un samazināt bezdarbu un palielināt darba tirgus politikas efektivitāti. Zviedrija ieviesa “Darbus iepazīstināšanai ar arodu”, kas vērsti uz ilgstošiem bezdarbniekiem vai nesen ieceļojušiem imigrantiem, kurus var elastīgi kombinēt ar izglītību un apmācību. Algu subsīdijai par šiem darbiem iepazīstināšanai ar arodu ir noteikta bruto algas maksimālā robežvērtība, proti, SEK 20 000 mēnesī (aptuveni EUR 1950), ar 80 % ierobežojumu. Subsīdiju mērķis Slovēnijā ir pastāvīgi nodarbināt cilvēkus, kas vecāki par 58 gadiem, līdz tiek izpildīti pensionēšanās nosacījumi. Prioritāra iekļaušana ir paredzēta bezdarbnieku pabalstu un naudas līdzekļu sociālās palīdzības saņēmējiem. Subsīdija ir EUR 11 000 un to izmaksā darba devējam divās daļās (puse, pieņemot darbā un puse pēc 18. algas).

Sadarbība ar privāto sektoru turpina uzlabot pāreju uz primāro darba tirgu. Zviedrijā tiek testēti iekļaušanas nolīgumi, kas ļauj ilgtermiņa bezdarbniekiem, īpašu uzmanību pievēršot ārvalstīs dzimušām sievietēm, iegūt darbu no darba devēja, uz kuru attiecas darba koplīgums par iekļaušanas nolīgumiem. Šādu nolīgumu pamatā ir sociālo partneru priekšlikums un to mērķis ir izveidot jaunu modeli, lai darba tirgū iesaistītu vairāk cilvēku un

lai atvieglotu turpmāku prasmju piedāvājumu darba devējiem, arī izmantojot Zviedrijas mācību kursus un citas īstermiņa mācību programmas. Maltā tiek pārskatīta Kopienas darba shēma, kas paredz, ka darba ņēmējiem – ilgtermiņa bezdarbniekiem tiek piedāvāts darba līgums, lai nodrošinātu, ka personas, kurām draud nošķiršana no darba tirgus, tiek oficiāli nodarbinātas un aktīvas.

Nesenās reformas bezdarbnieku pabalstu jomā galvenokārt ir vērstas uz aktivizēšanas prasību nostiprināšanu. Somijā kopš 2018. gada janvāra darba meklētājiem tikai tad ir tiesības saņemt pilnu bezdarbnieka pabalstu, ja viņi saņem arī apmaksātus darba ienākumus vai piedalās pakalpojumos, kas uzlabo viņu nodarbinātības izredzes (ar dažiem sliekšņiem). Ja darba meklētājs 65 dienu uzraudzības periodā neuzrāda vajadzīgās darbības, bezdarbnieka pabalstu par nākošajām 65 dienām samazina par 4,65 %. Turklāt valdība gatavo tiesību aktus, saskaņā ar kuriem bezdarbniekiem, kas meklē darbu, būtu jāpiesakās uz vienu darbu nedēļā, vai arī tiem būtu jāreķinās ar bezdarbnieka pabalsta samazinājumu. Priekšlikums pašlaik tiek apspriests ar sociālajiem partneriem, bet gan darba ņēmēju, gan darba devēju puses ir izteikusi iebildumus pret šo priekšlikumu, jo tā rezultātā darba ņēmējs var gatavot darba pieteikumus bez nodoma strādāt. Slovēnijā kopš 2017. gada oktobra atlaistiem darbiniekiem, ir pienākums ziņot nodarbinātības dienestam jau uzteikuma termiņa laikā, ja darba līgums ir izbeigts ar uzņēmējdarbību saistītu iemeslu dēļ vai nekompetences dēļ. Pretējā gadījumā pirmos trīs bezdarba mēnešus bezdarba pabalsts ir mazāks (60 % nevis 80 % no atsaucēs algas). Turklāt zemas kvalifikācijas personas, kuru profesijas nav ļoti pieprasītas, atrodot darbu, drīkst saglabāt 20 % no sava bezdarbnieka pabalsta vēl 12 mēnešus. Francija, īstenojot likumu *Liberté de Choisir son Avenir Professionnel* (Brīvība izvēlēties turpmāko karjeru), piemēros stingrāku kontroli attiecībā uz darba meklēšanu, to līdzsvarojo ar īpaši pielāgotiem papildu pasākumiem. Profesionālās nozares tiek aicinātas vest sarunas par nolīgumiem, lai veicinātu ilgtspējīgākus darba veidus, bet, ja sarunas par darba koplīguma slēgšanu neizdodas, valdība var iejaukties. Personām, kas saņem bezdarbnieka pabalstu, arī būs atļauts veikt nepilna laika darbu, ievērojot vairāk ierobežojošus nosacījumus. Turklāt bezdarbnieka pabalstu, kas iepriekš tika finansēts tikai no sociālās apdrošināšanas iemaksām, papildina ar nodokļa *CSG-Contribution sociale généralisée* palielinājumu. Sākot ar 2019. gada 1. janvāri valdība formulēs bezdarba apdrošināšanas sarunu noteikumus, kuros noteiks kopējo finansējumu un sasniedzamos mērķus. Piekļuve pabalstiem tiks nodrošināta arī neatkarīgiem darbiniekiem un

darba ņēmējiem, kuri konkrētos apstākļos iesniedz atlūgumu. Spānija plāno ieviest “vispārēju sociālo karti” ar mērķi apkopot informāciju par sociālajiem pabalstiem, ko saņem visas personas, kā arī par iespējamām situācijām, kas dod tiesības uz sociālajiem pabalstiem (piemēram, atkarība, invaliditāte, bezdarbs vai lielas ģimenes). Ir paredzēts uzlabot koordināciju starp pārvaldes iestādēm, palielināt sociālo pabalstu efektivitāti un, visbeidzot, palīdzēt apzināt personas neaizsargātā situācijā. 2017. gada beigās tika pabeigta universālās sociālo karšu sistēmas izstrāde un īstenošana, un 2018. gada 4. ceturksnī gaidāma tās apstiprināšana.

Kā daļa no notiekošajām reformām dažos gadījumos ir grozītas atbilstības prasības attiecībā uz bezdarbnieka pabalstiem, bieži padarot tās stingrākas. Bulgārija 2018. gadā ir palielinājusi minimālo bezdarbnieka pabalstu no BGN 7,2 (aptuveni EUR 3,7) uz BGN 9 (EUR 4,6) dienā, ar maksimālo summu BGN 74,3 (EUR 38). Tajā pašā laikā ir pastiprinātas atbilstības prasības — apdrošinātajai personai 18 mēnešu laikā jābūt strādājušai vismaz 15 mēnešus, nevis 9 mēnešus pēdējo 15 mēnešu laikā, kā tas bija agrāk. Šī stingrība varētu ietekmēt gados jaunākus darbiniekus un personas, kurām ir biežāki karjeras pārtraukumi, jo īpaši sezonas strādniekus un strādājošos nestabilās darbvietās. Portugāle iet citā virzienā — tā no 180 uz 120 dienām ir samazinājusi garantijas periodu attiecībā uz piekļuvi sākotnējam bezdarbnieka pabalstam pēc terminēta līguma beigām. Austrijā ir plānots veikt pasākumu kopumu, lai samazinātu ilgtermiņa bezdarbu, padarot stingrākus noteikumus attiecībā uz bezdarbnieka pabalstu saņēmēju mobilitāti (pieņemt darba piedāvājumus pat ar garākiem svārstātiskuma attālumiem līdz 2,5 stundām dienā), atceļot BP pagarināšanu slimības dēļ (izņemot ārstēšanos stacionārā) un ierobežojot minimālas nodarbinātības ilgumu BP saņemšanas laikā. Kopumā mērķis ir radīt bezdarbniekiem spēcīgākus stimulus pieņemt darba piedāvājumu un samazināt bezdarbu, un uzlabot darba tirgus politikas efektivitāti.

Dažas dalībvalstis veica pasākumus, lai veicinātu strādājošo un izglītojamo personu (iekšējo un ārējo) mobilitāti ar mērķi uzlabot nodarbināmību un uzlabot prasmju attīstību, un/vai piesaistīt ārvalstu strādājošos nozarēs, kurās vērojams darbaspēka trūkums. Somija 2018. gadā ir ieviesusi pasākumus, lai atbalstītu darba meklētāju reģionālo mobilitāti un pārvietošanos no dzīvesvietas, tostarp mobilitātes pabalstus (tagad tie ir pieejami arī par nepilnu darbalaiku, kas mazāks par 18 stundām nedēļā, ar darbu saistītām mācībām), kā arī mērķtiecīgu informāciju par ekonomisko atbalstu mobilitātei. Gadījumos, ja līdz

darbam jāveic īpaši tāls ceļš, var piešķirt lielāku mobilitātes pabalstu. Par reformu notika apspriešanās ar sociālajiem partneriem. Latvijā bezdarbnieku mobilitātes atbalsta pasākumi 2018. gadā tika paplašināti, iekļaujot tajos arī galvaspilsētu Rīgu, kas iepriekš no tiem bija izslēgta. Pasākumi attiecas uz reģionālo mobilitāti cilvēkiem, kuri pieņem darba piedāvājumu citos reģionos, kā arī uz tiem, kuri ir iesaistīti dažos ADTP pasākumos, tostarp programmā “Garantija jauniešiem”, kā arī subsidētos nodarbinātības un profesionālās apmācības pasākumos. 2017. gada decembrī tika sākti atbalsta pasākumi vispārējās prakses ārstu (ārstu un medmāsu) piesaistīšanai darbam reģionos ārpus Rīgas. Turklāt Latvijā ir apstiprināts saraksts 237 augstas kvalifikācijas profesijām, kurās pašlaik ir ievērojams darbaspēka trūkums un kuras varētu piesaistīt trešo valstu valstspiederīgos. Darba ņēmējiem, kuri vēlas saņemt ES zilo karti, šādos gadījumos piemēro dažus īpašus atvieglotus nosacījumus. Sagaidāms, ka Polijas Akadēmiskās apmaiņas valsts aģentūra 2017. gadā veicinās Polijas augstskolu internacionalizāciju, nodrošinot kvalitatīvu atbalstu akadēmiskajai mobilitātei. Bulgārijā tika apstiprināta vienkāršota zilās kartes atļaujas procedūra trešo valstu valstspiederīgajiem, lai novērstu konstatēto kvalificētu speciālistu trūkumu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā, inženieru trūkumu rūpnieciskās ražošanas citās attiecīgajās nozarēs. Izmaiņas ļaus arī izdot zilo karti uz laiku līdz 4 gadiem — agrāk tā tika izsniegta uz vienu gadu. Igaunijā ārvalstnieku likuma grozījumu mērķis ir atbrīvot no imigrācijas kvotas augstākā līmeņa speciālistus un pagarināt īstermiņa nodarbinātības maksimālo termiņu līdz 12 mēnešiem, nemainot imigrācijas kvotu.

Valsts sociālo partneru iesaistīšanās nodarbinātības un sociālo reformu un politikas izstrādē un īstenošanā dažādās dalībvalstīs ir atšķirīga. Šīs līdzdalības kvalitāte un veids atspoguļo valstu institucionālo sistēmu daudzveidību un sociālā dialoga praksi, bet vairākās dalībvalstīs trūkst savlaicīga un jēgpilna dialoga. Tajā pašā laikā pēdējos 18 mēnešos sociālie partneri ir piedalījušies attiecīgo politikas reformu izstrādē vairākās dalībvalstīs⁸⁴. Jauni tiesību akti un pasākumi saistībā ar darba tirgus darbību ir apspriesti vai saskaņoti, piemēram, Bulgārijā, Dānijā, Horvātijā, Nīderlandē, Portugālē, Somijā, un Zviedrijā (migrantu integrācija). Kā norādīts arī 3.1. iedaļā, sociālie partneri ir apsprieduši atalgojuma noteikšanas sistēmas reformas vairākās valstīs. Igaunijā valdība nolēma regulāri atjaunot trīspusējas sanāksmes ar sociālajiem partneriem, kuras bija pārtrauktas kopš 2002. gada. Sarunas par

⁸⁴ Detalizētu analīzi par sociālo partneru iesaistīšanu nesen veiktajās reformās var atrast *Eurofound* (2019) “Sociālā dialoga prakse ES semestra ietvaros”, drīzumā.

minimālās algas noteikšanu vai palielināšanu ir notikušas, piemēram, Bulgārijā, Igaunijā, Polijā, Portugālē un Spānijā. Francijā, Horvātijā, Portugālē, Slovēnijā, Somijā un Vācijā sociālie partneri piedalījās diskusijā par sociālās aizsardzības reformām un/vai bezdarbnieka pabalstu. Čehijā, Dānijā, Francijā, Latvijā, Nīderlandē un Polijā ar sociālo partneru līdzdalību ir apspriesta izglītības un PIA politika, kā arī mācību, mācekļības un mūžizglītības reformas un jauni politikas virzieni.

3.4. 8. pamatnostādne. Veicināt vienlīdzīgas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību

Šajā iedaļā ir aplūkots, kā tiek īstenota 8. nodarbinātības pamatnostādne, kurā dalībvalstīm ir ieteikts modernizēt sociālās aizsardzības sistēmas, lai veicinātu vienlīdzīgas iespējas, izskaustu nabadzību un sociālo atstumtību. Vispirms ir sniegts pārskats par sociālo situāciju dalībvalstīs atbilstoši galvenajiem rādītājiem — izmantojamais ienākums, nevienlīdzība, nabadzība un sociālā atstumtība, pensiju adekvātums, mājokļu pieejamība, piekļuve veselības aprūpei un ilgtermiņa aprūpei. Ziņojuma 3.4.2. iedaļā ir aprakstīti dalībvalstu politikas pasākumi sociālās aizsardzības sistēmu jomā, tostarp minimālā ienākuma shēmas, ģimenes pabalsti, mājokļu politika, pensijas, ilgtermiņa aprūpe, veselības aprūpe un personu ar invaliditāti iekļaušana.

3.4.1. Galvenie rādītāji

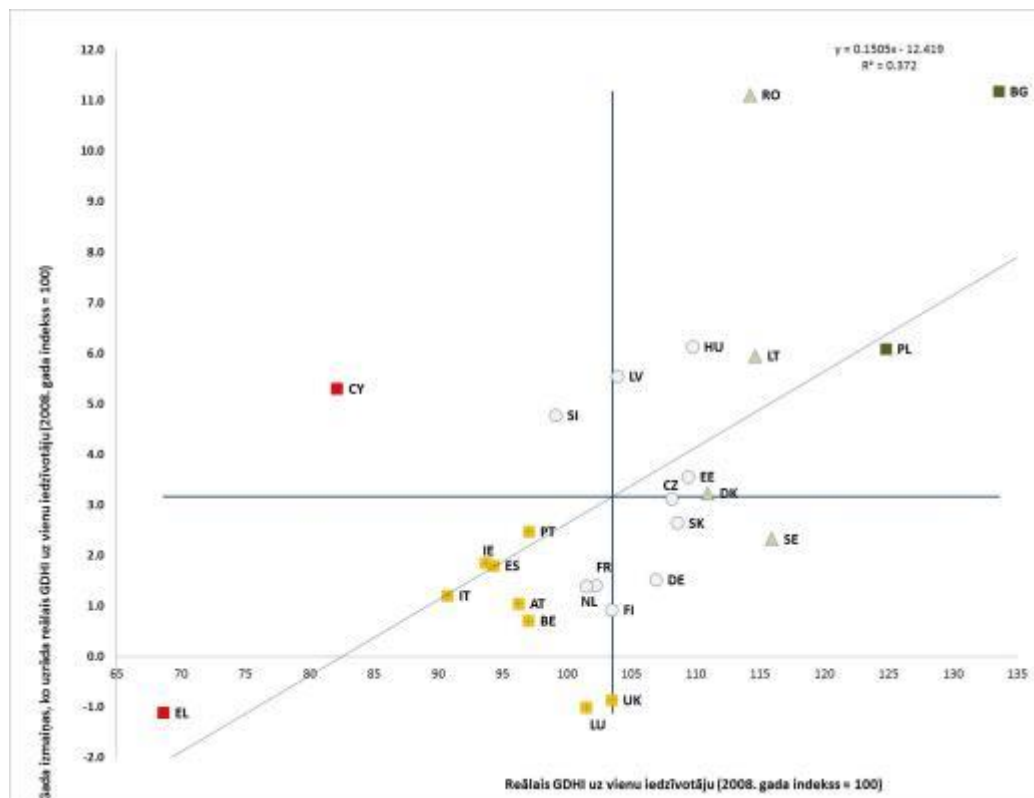
2016. gadā mājāsaimniecību ienākumi gandrīz visās ES valstīs palielinājās⁸⁵. Reālais mājāsaimniecību izmantojamais bruto ienākums (*GDHI*) uz vienu iedzīvotāju⁸⁶ palielinājās visās dalībvalstīs, izņemot Grieķiju, kur tika reģistrēts neliels samazinājums. Kopumā visātrākie uzlabojumi ir vērojami valstīs, kuras ES ir pievienojušās nesen, piemēram, Bulgārijā, Polijā, Rumānijā un Lietuvā, un lēnākie — vecajās dalībvalstīs, kā Austrijā, Itālijā, Francijā, Beļģijā un Luksemburgā, savukārt Grieķijā un Apvienotajā Karalistē vērojama pat to samazināšanās. Tas atspoguļo notiekošo konvergenci, un Bulgārijai un Polijai pašlaik šajā ziņā ir vislabākie rādītāji. Vairākās valstīs mājāsaimniecību izmantojamais bruto ienākums uz vienu iedzīvotāju joprojām ir ievērojami zemāks par pirmskrīzes līmeni. Tas jo īpaši attiecas uz Grieķiju un Kipru, kurās 2016. gadā tas attiecīgi bija aptuveni 69 % un 82 % no 2008. gadā reģistrētajiem līmeņiem (abas valstis atzīmētas kā “kritiskas situācijas”). Itālija, Īrija, Spānija, Austrija, Beļģija, Portugāle (valstu kategorija „jānovēro”) un Slovēnija (valstu kategorija “vidējs”) reālais *GDHI* uz vienu iedzīvotāju bija robežās no 90 % līdz 100 % no 2008. gada

⁸⁵ 2018. gada 26. oktobrī 2017. gada dati bija pieejami tikai par 18 dalībvalstīm. Atjauninājumi tiks sniegti vienotā nodarbinātības ziņojuma galīgajā redakcijā.

⁸⁶ *GDHI* mēra, izmantojot reālo “nekoriģēto ienākumu” (proti, neietverot sociālos pārvedumus natūrā). 2018. gada 26. oktobrī dati par HR un MT nebija pieejami.

vērtības. Visās šajās valstīs, izņemot Slovēniju, 2016. gadā izaugsmes temps atpalika no ES vidējā (nesvērtā) rezultāta vai pat bija negatīvs — Grieķijas gadījumā.

59. attēls. Reālais *GDHI* uz vienu iedzīvotāju (2008. gada indekss = 100) un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

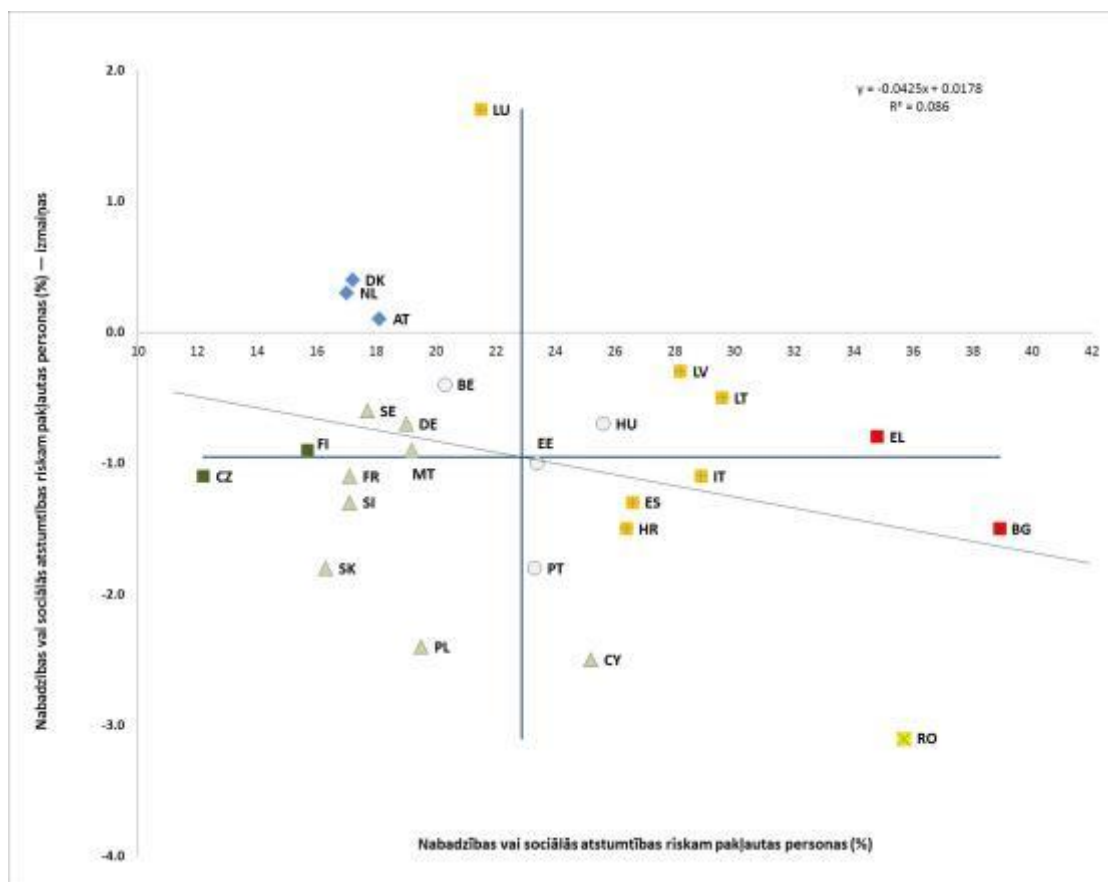
Avots: Eurostat, valstu pārskati [nasq_10_nf_tr and namq_10_gdp], pašu aprēķini. Laikposms: 2016. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2015. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus sk. pielikumā. Dati par HR un MT 2018. gada 26. oktobrī nav pieejami.

Lielākajā daļā valstu 2017. gadā turpināja ievērojami uzlaboties to cilvēku īpatsvars, kurus apdraud nabadzība vai sociālā atstumtība (*AROPE*)⁸⁷. Ekonomikas atveseļošanās sekas ir kļuvušas redzamas – samazinājušies nabadzības vai sociālās atstumtības riski tagad ir vērojami visās dalībvalstīs, izņemot dažas (sk. arī 1.2. iedaļu). Īpaši pamanāmi uzlabojumi ir Rumānijā, Kiprā un Polijā, kur *AROPE* rādītāji samazinājās par vairāk nekā 2 %. Turpretī Dānijā, Nīderlandē un Austrijā *AROPE* rādītāju palielināšanās gada laikā bija neliela, kaut arī no zemāka izejas punkta. Bulgārijā un Grieķijā, ņemot vērā joprojām ļoti augsto līmeni un tikai nelielo samazināšanos pagājušajā gadā, situācija joprojām ir “kritiska”. Negatīvā

⁸⁷ Sk. 1.2. nodaļā sniegtās definīcijas par nabadzības vai sociālās atstumtības risku un tā apakškomponentiem. Piezīme. *EU SILC* ienākumu statistika attiecas uz iepriekšējo ienākumu gadu. Tāpēc 2017. gada *EU SILC* dati par *AROP*, S80/S20 u. c. attiecas uz 2016. gada ienākumu gadu.

korelācija starp tendencēm un līmeņiem (sk. 60. attēlu) liecina par pašreizējo konvergenci starp dalībvalstīm. Starp dažādām vecuma grupām jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem ir visvairāk pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam ar 29,1 % rādītāju. Šis rādītājs liecina par uzlabojumiem lielākajā daļā dalībvalstu, atspoguļojot jauniešu bezdarba līmeņa samazināšanos.

60. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju procentuālais īpatsvars, 2017. gads un izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

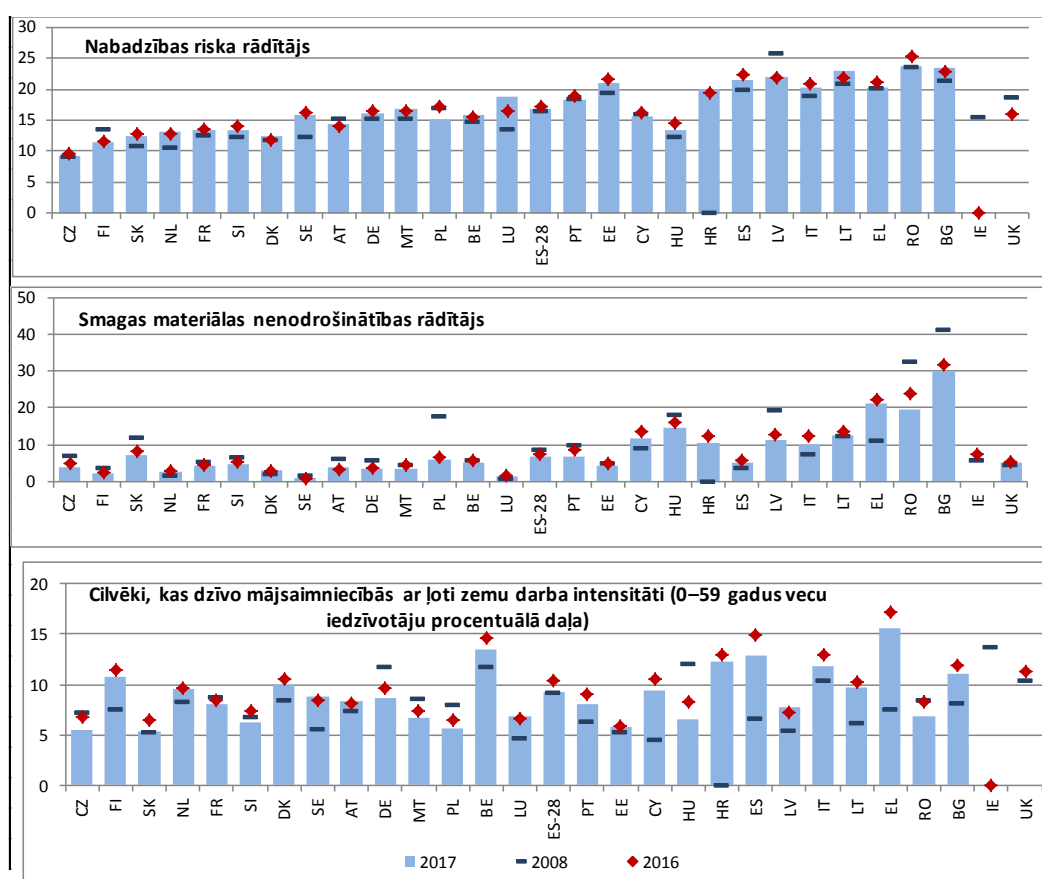
Avots: Eurostat, SILC. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus sk. pielikumā. Dati par IE un UK 2018. gada 26. oktobrī nav pieejami.

Lai gan *AROE* rādītājs attiecībā uz bērniem (vecumā no 0 līdz 17 gadiem) ir samazinājies, vairumā dalībvalstu tas joprojām ir krietni augstāks par vispārējo rādītāju. 2017. gadā tas samazinājās visās dalībvalstīs, kurās tas pārsniedz ES vidējo rādītāju

(24,5 %). Tomēr tas joprojām ir īpaši augsts Rumānijā (41,7 %), Bulgārijā (41,6 %) un Grieķijā (36,2 %). Turpretim dažās dalībvalstīs, kurās bērnu nabadzības līmenis ir zem vidējā, šī tendence ir bijusi stabilāka, un tas lielā mērā atspoguļo migrantu bērnu stāvokli. Tas vērojams Austrijā, Beļģijā, Francijā un Zviedrijā. Vecuma grupā no 25 līdz 54 gadiem šī likme samazinājās par 1 procentpunktu, sasniedzot 21,9 %. Vecuma grupu 55 un vairāk gadi joprojām vismazāk var ietekmēt nabadzība vai atstumtība ar 20,5 % rādītāju.

Migrantu izcelsmes cilvēkiem ir ievērojami augstāks nabadzības vai sociālās atstumtības risks. 2017. gadā *AROPE* rādītājs ārpus ES dzimušajiem bija vairāk nekā divas reizes augstāks nekā starp vietējiem iedzīvotājiem (41 % salīdzinājumā ar 20,7 %). Šī atšķirība bija īpaši liela Beļģijā (37,1 procentpunkti), Zviedrijā (29,6 procentpunkti) un Dānijā (25,8 procentpunkti), bet vismazākā Polijā (4,6 procentpunkti), Portugālē (6,8 procentpunkti) un Čehijā (7,8 procentpunkti).

61. attēls. “Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautas personas” — apakšrādītāji

Avots: *Eurostat, SILC*. Piezīme. Rādītāji ir sakārtoti pēc *AROPE* rādītāja 2017. gadā. 2017. gada dati par IE un UK 2018. gada 26. oktobrī nav pieejami. Attiecībā uz 2008. gadu izmantotas ES-27 vērtības (dati par HR nav pieejami).

Pēc trim stabilitātes gadiem to ES iedzīvotāju īpatsvars, kuriem draud nabadzība, 2017. gadā lielākajā daļā dalībvalstu samazinājās. Vislielākais samazinājums tika reģistrēts Polijā (-2,3 procentpunkti), Rumānijā (1,7 procentpunkti) un Ungārijā (-1,1 procentpunkti). Turpretī rādītājs palielinājās Luksemburgā (+ 2,2 procentpunkti), Lietuvā (+ 10 procentpunkti), Bulgārijā (+ 0,5) un Nīderlandē (+ 0,5). Visās dalībvalstīs, izņemot sešas, nabadzības apdraudēto cilvēku īpatsvars 2017. gadā joprojām ir lielāks nekā pirmskrīzes periodā (2008.g.) (61. attēls). *Eurostat* ātrās aplēses norāda uz turpmāku *AROP* samazinājumu Grieķijā, Rumānijā un Portugālē, un uz pieaugumu Apvienotajā Karalistē.

Smagas materiālās nenodrošinātības rādītājs ir sasniedzis līdz šim zemāko līmeni. 2017. gadā tas samazinājās gandrīz visās dalībvalstīs. Rumānija bija valsts ar vislielāko ikgadējo samazinājumu par 4,1 procentpunktu. Ievērojamas atšķirības vērojamas dalībvalstu starpā: ar smagas materiālās nenodrošinātības (SMD) rādītāju zem 3 % Somijā un Nīderlandē, savukārt spektra otrā galā ir Bulgārija ar 30 % rādītāju, tai seko Grieķija (21,1 %) un Rumānija (19,4 %). Nedaudz lielāku sieviešu īpatsvaru (6,9 %) salīdzinājumā ar vīriešiem (6,4 %) skar smaga materiālā nenodrošinātība. Samazinājums notika visās vecuma grupās, SMD visticamāk vairāk skarot jauniešus vecumā no 18 līdz 24 gadiem (7,9 %), tai seko bērni no 0 līdz 17 gadiem (7,2 %), iedzīvotāji aktīvākajā darbības vecumā (25–54 gadi) (6,7 %) un vecāka gadagājuma cilvēki, t.i., vecāki par 65 gadiem (6,3 %).

Ir samazinājies to cilvēku īpatsvars, kas dzīvo daļējās bezdarbnieku mājsaimniecībās. 2017. gadā 20 dalībvalstīs ir samazinājies iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 0 līdz 59 gadiem, kuri dzīvo mājsaimniecībās, kurās pieaugušie strādā mazāk par 20 % no iespējamā darba laika. Tomēr, neraugoties uz uzlabojumiem, tikai 9 dalībvalstīs īpatsvars bija zem pirmskrīzes līmeņa. Lielākās atšķirības salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir konstatētas Spānijā (-2,1 procentpunkti), Grieķijā (-1,6 procentpunkti) un Rumānijā (-1,3 procentpunkti). Tajā pašā laikā nabadzības risks, ar ko saskaras personas, kuras dzīvo daļējās bezdarbnieku mājsaimniecībās, turpina palielināties lielākajā daļā dalībvalstu, sasniedzot 79,9 % Slovākijā, 78,2 % Lietuvā un 77,8 % Latvijā.

Nodarbinātu personu nabadzības līmeņa samazināšana joprojām ir problēma. Kā norādīts arī 3.1. iedaļā, neraugoties uz nabadzības riska rādītāja vispārēju samazinājumu, nabadzības riskam pakļauto nodarbināto personu īpatsvars 2017. gadā saglabājās stabils. Septiņās dalībvalstīs nabadzības riskam bija pakļauts vairāk nekā viens no katriem desmit darba ņēmējiem. Lai gan nodarbinātu personu nabadzības līmenis samazinājās, visaugstākais rādītājs bija Rumānijā (17,4 % 2017. gadā, samazinājums no 19,7 % 2014. gadā), galvenokārt pateicoties nestabilai pašnodarbinātībai. Augsts līmenis tika reģistrēts arī Luksemburgā (13,7 %) un Spānijā (13,1 %), kur galvenais cēlonis ir nabadzības risks, kas skar darba ņēmējus ar pagaidu darba līgumiem. Savukārt nodarbinātu personu nabadzības rādītājs Somijā, Čehijā un Īrijā ir mazāks par 5 %.

Nabadzības dziļums pirmo reizi kopš 2008. gada ir samazinājies, tomēr tas joprojām ir augsts salīdzinājumā ar pirmskrīzes līmeni. Nabadzības riska relatīvajai starpībai, kas nosaka vidējo attālumu no nabadzības sliekšņa cilvēkiem, kuri pakļauti nabadzības riskam⁸⁸, lielākajā daļā dalībvalstu pēckrīzes periodā ir bijusi tendence palielināties. Tomēr 2017. gadā 11 dalībvalstīs šis rādītājs samazinājās un 5 dalībvalstīs tas kopumā saglabājās stabils, samazinoties vidēji no 26,2 % līdz 25,4 %. Pārmaiņu pamatā bija uzlabojumi darbaspējas vecuma iedzīvotāju, jo īpaši bērnu, nabadzības dziļuma samazināšanā. Līmenis joprojām ir augsts (vairāk nekā 30 %), jo īpaši Rumānijā, Spānijā, Bulgārijā un Grieķijā. Turpretim stabils paliek nabadzības dziļums, kas skar vecuma grupu 65 gadi un vecāki. Visvairāk uzlabojumu bija Itālijā, Ungārijā un Rumānijā.

Cilvēki ar invaliditāti ir ievērojami vairāk pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam nekā cilvēki bez invaliditātes. 2016. gadā 30,1 % personu ar invaliditāti ES bija pakļautas nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, salīdzinot ar 20,9 % cilvēku bez invaliditātes⁸⁹, kas atbilst 9,2 procentpunktu starpībai. Šī starpība ir izteiktāka cilvēkiem darbaspējīgā vecumā (16–64 gadi), un 2016. gadā 37,6 % cilvēku ar invaliditāti šajā grupā bija pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, salīdzinot ar 21 % par 65 gadiem vecāku personu ar invaliditāti riskam⁹⁰. Invaliditātes smagums ir ļoti svarīgs skaidrojošs faktors, jo 36,1 % personu ar smagu invaliditāti vecumā virs 16 gadiem Eiropas Savienībā 2015. gadā

⁸⁸ Relatīvo vidējo nabadzības riska starpību aprēķina kā atšķirību starp personu, kuras atrodas zem nabadzības riska sliekšņa, vidējo izlīdzināto kopējo neto ienākumu un nabadzības riska sliekšni, kas izteikta procentos no nabadzības riska sliekšņa (60 % no valsts vidējā pielīdzinātā ienākuma).

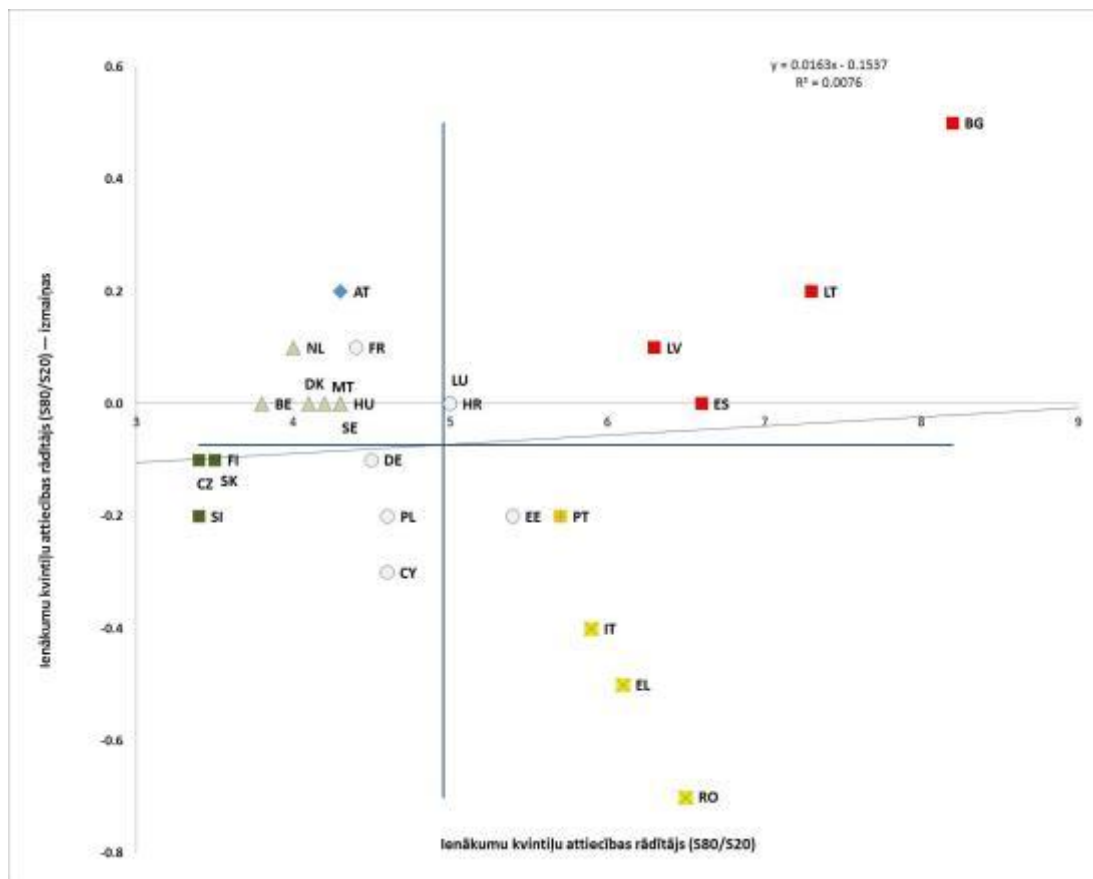
⁸⁹ EU-SILC (2017), nabadzības vai sociālās atstumtības risks pēc aktivitātes ierobežojuma, dzimuma un vecuma [hlth_dpe010]

⁹⁰ Turpat.

bija pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam salīdzinājumā ar 27,4 % personu ar vidēju invaliditāti un 20,8 % personu bez invaliditātes.

Pirmo reizi kopš krīzes 2017. gadā samazinājusies ienākumu nevienlīdzība. Turīgāko 20 % iedzīvotāju gūto ienākumu daļa salīdzinājumā ar nabadzīgāko 20 % iedzīvotāju ienākumu daļu lielākajā daļā dalībvalstu samazinājās (62. attēls), lai gan lielākajai daļai no tiem ienākumu kvintiļu attiecības 2017. gadā saglabājās virs 2008. gada līmeņa. Visaugstākais ienākumu nevienlīdzības līmenis 2017. gadā, proti, ar S80/S20 attiecību lielāku par 6, tika reģistrēts Latvijā, Igaunijā, Lietuvā un Bulgārijā (atzīme “kritisks stāvoklis”, ar ievērojamu palielinājumu Bulgārijā). Lai gan tas joprojām ir augsts, Rumānijā, Grieķijā un Itālijā vērojams būtisks samazinājums (atzīme “vājš, bet uzlabojas”). Uzlabojumi bija saistīti ar nabadzīgāko mājsaimniecību ienākumu straujāku pieaugumu salīdzinājumā ar vidējo rādītāju 10 dalībvalstīs, kas liecina, ka atlabšana sāka skart visneaizsargātākos iedzīvotājus.

62. attēls. Ienākumu kvintīļu attiecības rādītājs un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: Eurostat, SILC. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus sk. pielikumā. Dati par IE un UK 2018. gada 26. oktobrī nav pieejami.

Sociālās aizsardzības izdevumi visās dalībvalstīs turpināja palielināties, bet starp tiem joprojām pastāv lielas atšķirības⁹¹. No 2014. līdz 2015. gadam reālā izteiksmē sociālās aizsardzības izdevumi pieauga visās dalībvalstīs⁹². Tomēr sociālās aizsardzības izdevumi procentos no IKP palielinājās tikai 7 valstīs, bet 16 valstīs tie samazinājās. Tas galvenokārt bija saistīts ar zemāku bezdarba pabalstu izdevumu daļu, uzlabojoties darba tirgus apstākļiem. Turpretī veselības un veselības aizsardzības jomā izdevumi procentos no IKP palielinājās 10 valstīs, bet 12 valstīs samazinājās. Sociālās aizsardzības izdevumi procentos no IKP kopumā

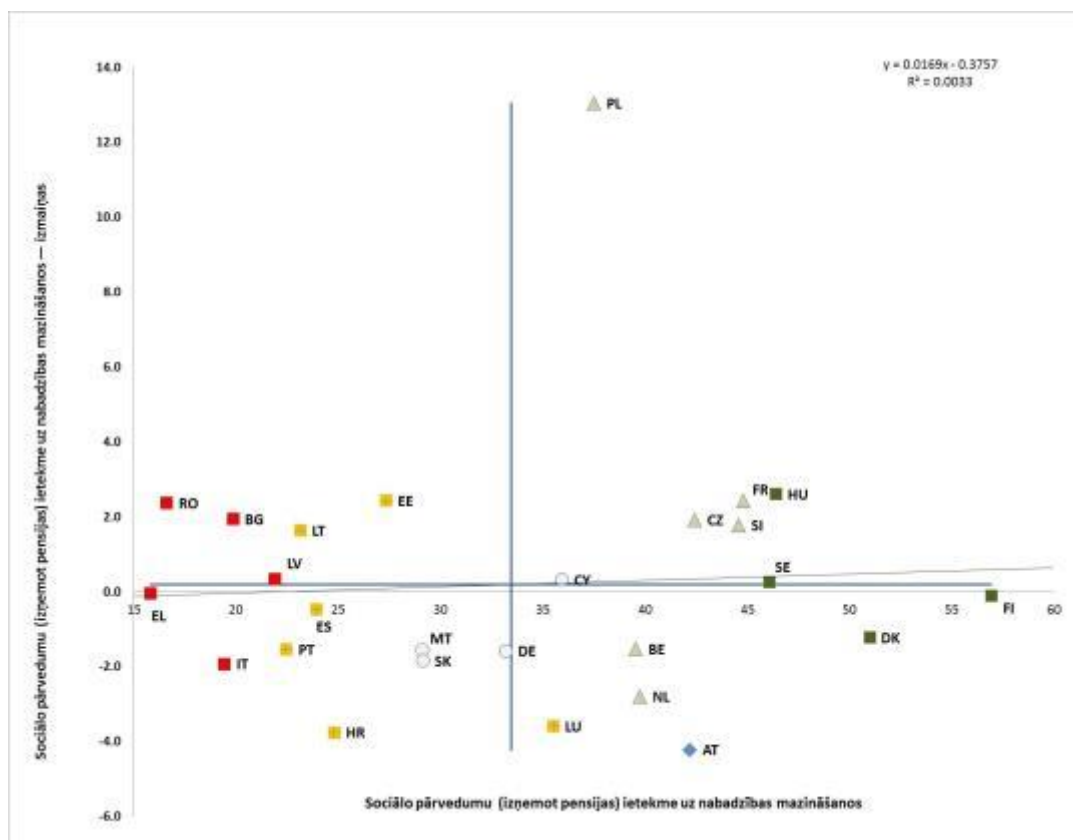
⁹¹ Balstoties uz ESSPROS datiem. Par PL 2015. gada dati nav pieejami.

⁹² Sk. arī Eiropas Komisija (2018. g.) "Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā". 2018. gada pārskats. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

bija visaugstākie Francijā (31,9 %), Dānijā (31,1 %) un Somijā (31,1 %). No otras puses, tie bija mazāki nekā 15 % no IKP Lietuvā (14,8 %), Latvijā (14,7 %) un Rumānijā (14,3 %).

Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības samazināšanu ir nedaudz samazinājusies, ņemot vērā automātisko stabilizatoru samazināto ietekmi ekonomikas paplašināšanās posmā. Tomēr starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības (63. attēls). Sociālie pārvedumi, izņemot pensijas, 2017. gadā samazināja nabadzības risku par 32,4 % salīdzinājumā ar 33,2 % 2016. gadā, turpinot tendenci uzlabot darba tirgus apstākļus un attiecīgi dinamiskāku darbaspēka ienākumu pieaugumu nekā sociālie pārvedumi. Pārvedumu ietekme uz nabadzības samazināšanu dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga, un daudzās valstīs, kurās ir vislielākais nabadzības risks, ir arī visvājākā sociālo pārvedumu ietekme (Grieķija, Rumānija, Itālija, Bulgārija un Latvija).

63. attēls. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanos un izmaiņas gada laikā (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: *Eurostat, SILC*. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus sk. pielikumā. Dati par IE un UK 2018. gada 26. oktobrī nav pieejami.

Pašnodarbinātie un nestandarta darbinieki ir pakļauti lielākai saimnieciskajai nenoteiktībai ar ierobežotu sociālās aizsardzības pieejamību⁹³. 2017. gadā pašnodarbinātajiem aizsardzība bezdarba gadījumā nebija pieejama 11 valstīs, obligātā aizsardzība slimības gadījumā — 3 valstīs, aizsardzība pret nelaimes gadījumiem darbā un darba traumām — 10 valstīs⁹⁴. Nestandarta darbiniekiem saskaņā ar likumu parasti ir tāds pats lielākās daļas sociālo pabalstu shēmu segums kā uz standarta līguma pamata nodarbinātajiem, lai gan tas bieži neattiecas uz noteiktām darbinieku kategorijām (piem., gadījuma un sezonas darbu veicējiem, dežurējošajiem darbiniekiem, darbiniekiem ar pagaidu līgumiem, civiltiesiskajiem līgumiem vai nulles stundu līgumiem bieži vien ir liegta dalība attiecīgajās shēmās). Kopumā šķēršļi, ar kuriem saskaras nestandarta darbinieki un pašnodarbinātie saistībā ar efektīvu segumu, t. i., spēja veidot un vajadzības gadījumā saņemt atbilstīgas maksājumus ir konstatēti vismaz divdesmit četrās dalībvalstīs⁹⁵ (minimālais kvalifikācijas periods, gaidīšanas laiks, sociālās aizsardzības tiesību nepārnesamība).

Joprojām ir grūti pēc profesionālās pārejas saglabāt un nodot uzkrātās tiesības uz citu shēmu. Tā kā darba pasaule mainās, šī elastība kļūst arvien svarīgāka un pārnesamības trūkums var kavēt darba tirgus dinamiku un pielāgošanu tā vajadzībām. Attiecībā uz darbiniekiem, kas pārvietojas starp nozarēm vai nodarbinātības veidiem, regulējuma trūkums vismaz četrās dalībvalstīs apgrūtina pāreju, savukārt ļoti augstās izmaksas un dažādi noteikumi, kas reglamentē dažādas shēmas, vairākās dalībvalstīs ir arī identificēti kā šķērslis pārejai. Visbeidzot, pārredzamas informācijas trūkums par sociālā nodrošinājuma tiesībām daudzās valstīs liedz cilvēkiem pieņemt uz informāciju balstītus lēmumus. Lai gan vispārīga informācija par sociālās aizsardzības shēmām ir pieejama visās dalībvalstīs, izņemot piecas, personalizēta informācija ir pieejama tikai aptuveni pusē no tām (piemēram, Vācijā, Francijā, Spānijā, Apvienotajā Karalistē un Polijā ir pieejama simulācija par pensijām).

⁹³ Šis temats daļēji aplūkots arī 3.3. iedaļā.

⁹⁴ Šā un turpmākā punkta pamatā ir Eiropas Komisijas dienestu darba dokuments SWD (2018) 70 final — “Ietekmes novērtējums, kas pievienots priekšlikumam Padomes ieteikumam par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai”.

⁹⁵ AT, BE, BG, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HU, HR, IT, LU, MT, NL, PL, PT, SE, SI, RO, SK un UK.

Attiecībā uz personām darbspējīgā vecumā minimālā ienākuma shēmās būtu jāietver tiesības uz adekvātu minimālo ienākumu pabalstu un tiesības uz reālu piekļuvi sociālā atbalsta precēm un pakalpojumiem, un stimuli atkārtotai personas integrēšanai darba tirgū, kā to paredz Eiropas sociālo tiesību pīlārs. Minimālā ienākuma shēmu konkrēto īpašību salīdzinošā analīze un to savstarpējā mijiedarbība ar citu pabalstu un aktivizācijas pasākumu nodrošināšanu var sniegt noderīgu informāciju par to rezultātiem. Turpmākajos punktos veiktā analīze balstās uz 2017.–18. gadā veikto minimālā ienākuma pabalstu salīdzinošo novērtēšanu Sociālās aizsardzības komitejā⁹⁶. Šajā salīdzinošās novērtēšanas sistēmā galvenā uzmanība ir pievērsta to darbspējīgā vecuma iedzīvotāju minimālā ienākuma pabalstiem, kuri nav nodarbināti un nav tiesīgi saņemt sociālās apdrošināšanas pabalstus vai kuriem ir izsmeltas tiesības uz sociālā nodrošinājuma pabalstiem.

Minimālā ienākuma pabalstu adekvātums dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras.

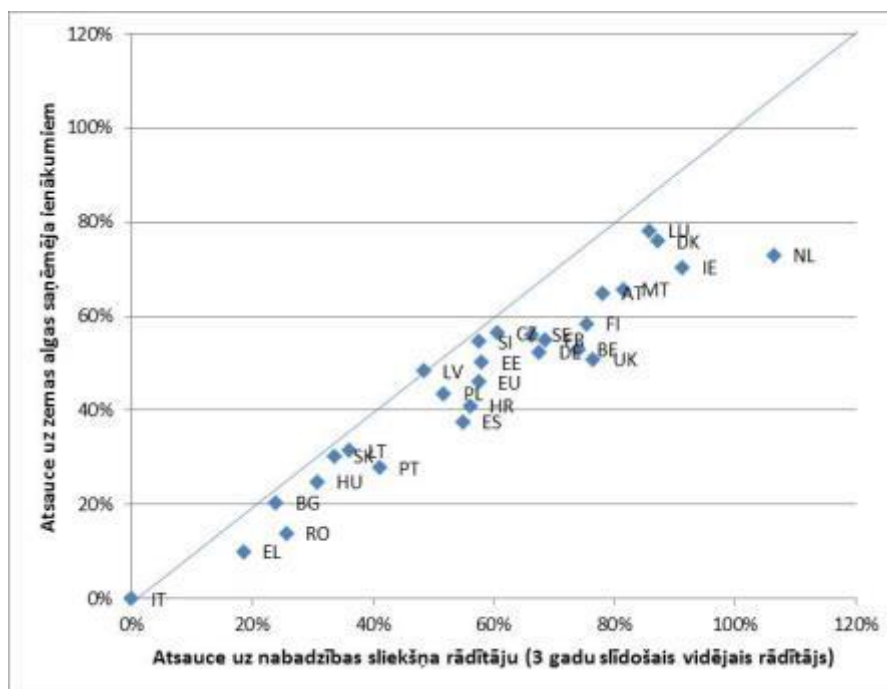
Minimālā ienākuma pabalstu adekvātumu var novērtēt, salīdzinot pabalsta saņēmēju ienākumus ar valsts nabadzības sliekšni (kā norādi par shēmu ietekmi uz nabadzības mazināšanu), kā arī salīdzinot pabalsta saņēmēju ienākumus ar zema atalgojuma saņēmēja ienākumiem⁹⁷ (kā norādi par aktivizēšanas dimensiju un shēmu iespējamo bremzējošo ietekmi). Abi rādītāji sniedz līdzīgus rezultātus attiecībā uz minimālo ienākumu adekvātumu dalībvalstīs 2016. gadā⁹⁸ (64. attēls). 2016. gadā vienas personas mājāsaimniecības adekvātums visaugstākais bija Nīderlandē, Īrijā, Dānijā un Luksemburgā. Šajās dalībvalstīs pabalstu līmenis pārsniedza 80 % no valsts nabadzības sliekšņa līmeņa (kas noteikts 60 % apmērā no ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma mediānas valstī (pēc sociālajiem pārvedumiem)). Jo īpaši attiecībā uz Nīderlandi pabalsta līmenis bija 106 % no nabadzības sliekšņa, faktiski palīdzot saņēmējiem izkļūt no nabadzības. No valstīm, kas uzrāda vājākos rezultātus, ienākumu minimuma adekvātums Bulgārijā, Rumānijā, Ungārijā, Slovākijā un Lietuvā ir mazāks par 40 % no nabadzības sliekšņa jeb viena trešdaļa no zema atalgojuma saņēmēja ienākumiem 2016. gadā.

⁹⁶ PAS apstiprināts 2018. gada jūnijā.

⁹⁷ “Zema atalgojuma saņēmējs” salīdzinošās novērtēšanas sistēmā ir definēts kā persona, kas pelna 50 % no vidējās valsts bruto algas.

⁹⁸ Rādītāju pamatā ir jaunākā pieejamā ESAO nodokļu un ieguvumu modeļa informācija. Par CY informācija nav pieejama. Informācija par IT un EL neietver nesen ieviestās minimālo ienākumu shēmas, un tās nav iekļautas šajā analīzē.

64. attēls. Ienākumu minimuma saņēmēju neto ienākumi, izteikti kā % no nabadzības riska sliekšņa (rādītājs izlīdzināts trīs gadu periodā) un no zemas algas saņēmēja ienākumiem (2016. gadā)

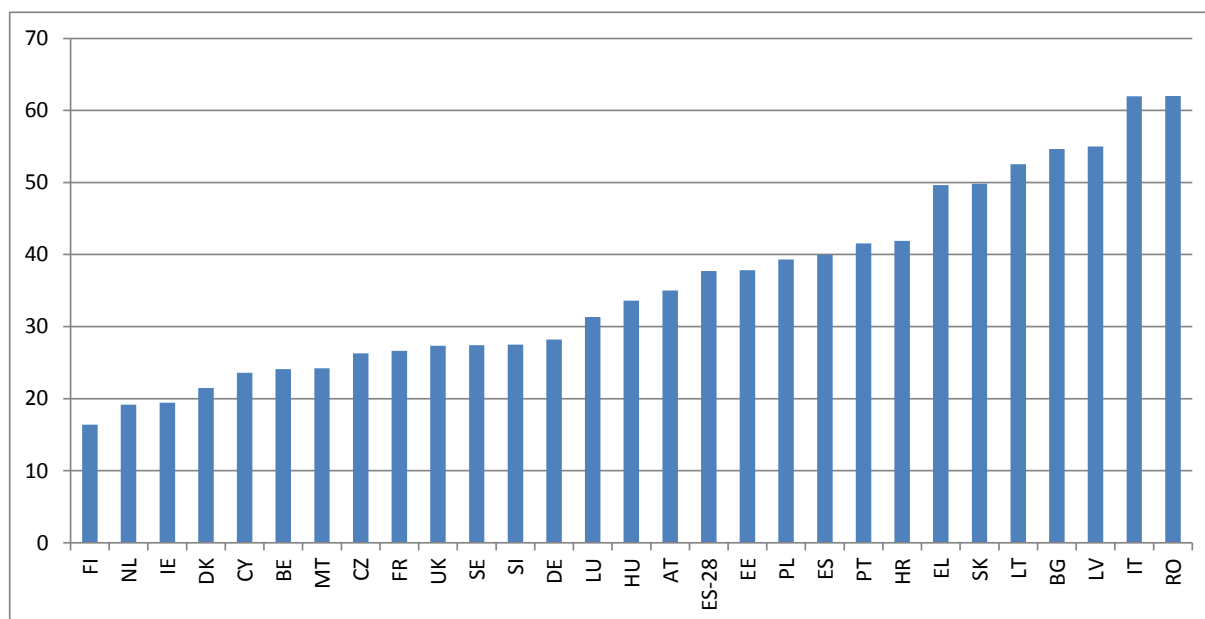
Avots: Eurostat, ESAO. Piezīme. Par CY informācija nav pieejama. Informācija par IT un EL neattiecas uz neseno ieviestajām minimālo ienākumu shēmām 2017. gadā. Jaunākā pieejamā informācija par nabadzības robežvērtībām IE, HR un UK ir pieejama par 2015. gadu.

Minimālo ienākumu adekvātums jo īpaši ietekmē nabadzības līmeni saņēmēju vidū.

Relatīvā vidējā nabadzības riska atšķirība⁹⁹ attiecībā uz darbspējīgā vecuma iedzīvotājiem (16–64 gadi) 2017. gadā pirmo reizi nedaudz samazinās, ņemot vērā vispārējo rādītāju, bet joprojām ievērojami pārsniedz pirmskrīzes līmeni. Atšķirība ir ievērojami lielāka personām vecumā no 18 līdz 59 gadiem, kuras dzīvo daļējās bezdarbnieku mājsaimniecībās. (65. attēls). *EU SILC* (2016) dati liecina, ka vislielākais nabadzības dziļums bija personām no (daļējām) bezdarbnieku mājsaimniecībām Lietuvā, Bulgārijā, Latvijā, Itālijā un Rumānijā (vairāk nekā 50 %). Turpretī mazākā atšķirība bija vērojama Somijā, Nīderlandē un Īrijā (zem 20 %). Nabadzības plaista starp personām, kas dzīvo (daļējās) bezdarbnieku mājsaimniecībās, parasti norāda uz trūkumiem pabalstu sistēmu adekvātuma un seguma ziņā (kā norādīts arī PAS 2018. gada pārskatā).

⁹⁹ Relatīvās vidējās nabadzības riska atšķirības definīciju sk. 88. zemsivētras piezīmē.

65. attēls. Relatīvā nabadzības riska atšķirība personām vecumā 18–59 gadi no daļējām bezdarbnieku mājsaimniecībām (2016)

Avots: Eurostat, SILC.

Visas dalībvalstis izmanto mantiskā stāvokļa pārbaudi kopā ar citām atbilstības prasībām attiecībā uz minimālo ienākumu shēmām. Stingrākas atbilstības prasības paredz mazāku segumu¹⁰⁰ un otrādi. Mantiskā stāvokļa pārbaudes ir visbiežāk izmantotais veids, kā sasniegt nabadzībā dzīvojošus cilvēkus¹⁰¹. Mantiskā stāvokļa pārbaudes apstākļos parasti vērtē visu mājsaimniecības locekļu, nevis tikai tiešo prasītāju, resursus (vai tie ir ienākumi, aktīvi, nekustamais vai kustamais īpašums). Lielākajā daļā dalībvalstu mantiskā stāvokļa pārbaudē izmantotā robežvērtība ir maksimālais sniegtā pabalsta līmenis (un faktiskais atbalsts ir vienāds ar starpību starp pabalsta maksimālo līmeni un personas vai mājsaimniecības ienākumiem), bet vairākas dalībvalstis neņem vērā arī daļu no personu ienākumiem; tas pozitīvi ietekmē shēmu tvērumu un palīdz mazināt nodarbinātu personu nabadzību. Citas atbilstības prasības, piemēram, attiecībā uz dzīvesvietu, arī ietekmē shēmu tvērumu (jo tas var samazināt segumu personām, kas saskaras ar mobilitāti valsts iekšienē vai bezpajumtniecību).

¹⁰⁰ To personu skaits, kas izpilda atbilstības prasības un kuras, iespējams, varētu gūt labumu no shēmas.

¹⁰¹ Tas atšķiras no "universālā pamatienākuma" teorētiskā jēdziena, kurā katram pilsonim neatkarīgi no viņu situācijas tiek nodrošināts zināms ienākumu līmenis. Plašāku informāciju sk. Eiropas Komisija (2018) "Nodarbinātība un sociālā attīstība Eiropā", gada pārskats, 2018., 142. lpp.

Minimālā ienākuma saņēmējs saskaras ar lielākām grūtībām piekļūt dažādiem natūrā sniegtiem pakalpojumiem. Piekļuve pakalpojumiem (mērot pēc neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām, pārmērīgām mājokļa izmaksām un nepiedalīšanās apmācībās, kas saistītas ar profesionālo darbību¹⁰²) ir būtiska integrētu aktīvas integrācijas stratēģiju sastāvdaļa. Nabadzības riskam pakļautiem cilvēkiem vecumā no 18 līdz 59 gadiem, kas dzīvo daļējās bezdarbnieku mājsaimniecībās, piekļuve šiem pakalpojumiem 2016. gadā kopumā bija zemāka nekā cilvēkiem no tās pašas vecuma grupas, kuri nav pakļauti nabadzības riskam un nedzīvo daļējās bezdarbnieku mājsaimniecībās. Saistībā ar visu pakalpojumu sniegšanu Somija, Ungārija un Apvienotā Karaliste ir vienīgās dalībvalstis, kurās atšķirības piekļuvē pakalpojumiem 2016. gadā visās trīs jomās ir zemāka par ES vidējo rādītāju. Turpretī Grieķijā un Latvijā visās trīs izskatītajās jomās atšķirība piekļuvē ir virs ES vidējā līmeņa. Proti, Latvijā ir vērojamas lielākās neapmierinātas medicīniskās aprūpes vajadzību atšķirības (14,8 procentpunkti) un Grieķijā (34,1 procentpunkts), savukārt zemākie rādītāji bija Dānijā, Spānijā, Nīderlandē un Apvienotajā Karalistē (mazāk nekā 1 procentpunkts). Mājokļu jomā lielākās atšķirības pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājā tika konstatētas Dānijā, Grieķijā, Austrijā un Itālijā (vairāk nekā 50 procentpunkti), bet mazākās atšķirības — Maltā, Kiprā, Īrijā un Somijā (mazāk par 20 procentpunktiem)¹⁰³. Pieaugušo izglītības jomā 2016. gadā Zviedrijā un Dānijā bija vērojamas negatīvas atšķirības, kas liecina par to, ka nabadzības apdraudētiem cilvēkiem no ļoti zemas intensitātes mājsaimniecībām ir labāka piekļuve, un Maltā un Apvienotajā Karalistē atšķirību nebija. Lielākās konstatētās atšķirības bija Latvijā, Spānijā un Lietuvā (vairāk nekā 16 procentpunkti).

Kopš 2008. gada ir uzlabojusies labas kvalitātes mājokļu pieejamība, bet dažās valstīs liela daļa iedzīvotāju ziņo, ka ir problēmas ar viņu mājokļa kvalitāti. Eiropas Savienībā 2017. gadā 13,1 % iedzīvotāju deklarē, ka viņi dzīvo mājoklī, kuram tek jumts, kuram ir mitras sienas, grīda vai pamati, vai puve logu rāmjos vai grīdā. Tas ir par 2,3 procentpunktiem mazāk nekā 2016. gadā¹⁰⁴. Šī sliktu sadzīves apstākļu¹⁰⁵ komponente ir īpašs

102 No 2016. gada *ES SILC ad hoc* moduļa par piekļuvi pakalpojumiem. Iemesli, kas ņemti vērā salīdzinošās novērtēšanas nolūkā: “nav piemērotu kursu vai programmu, kas būtu pieejami” un “nevar atļauties”.

103 Šajā sadaļā ir sniegta plašāka diskusija par neapmierinātu medicīniskās aprūpes vajadzību un mājokļu pieejamības jautājumu.

104 Šā punkta dati ir iegūti no *EU-SILC*.

105 Sliktu sadzīves apstākļu rādītājs ir nepietiekamu ērtību mērs mājoklī, un to aprēķina pēc mājsaimniecībām, kurās ir vismaz viens no šādiem apstākļiem: i) tekošs jumts, ii) mājoklī nav vannas un dušas, iii) nav tualetes iekārtības, iv) mājoklis ir pārāk tumšs.

jautājums 5 dalībvalstīs (Kiprā, Portugālē, Ungārijā, Latvijā un Slovēnijā), kurās vairāk nekā 20 % iedzīvotāju apgalvo, ka viņiem ir šīs problēmas ar mājokļa kvalitāti. Rumānijā 2017. gadā bija vērojami ievērojami uzlabojumi, samazinoties to iedzīvotāju īpatsvaram, kuri ziņoja, ka mājtsaimniecībā nav vannas, vai dušas, kā arī ūdensklozeta tualetes iekštelpās; rādītājs tomēr paliek vēlā ņemams, proti, 27,2 %. Latvijā, Bulgārijā un Lietuvā aptuveni 10 % iedzīvotājiem viņu mājtsaimniecībā nav vannas vai dušas, kā arī ūdensklozeta tualetes iekštelpās.

Mājtsaimniecību rīcībā esošo ienākumu daļa, kas veltīta ar mājokli saistītiem izdevumiem, vairākās dalībvalstīs joprojām ir ievērojama. Ja ņem vēlā mājokļa izmaksas, 156 miljoni cilvēku ir pakļauti nabadzības riskam, salīdzinot ar 85 miljoniem, ja mājokļa izmaksas neskaita. Šis nosacījums jo īpaši attiecas uz mājtsaimniecībām ar zemākiem ienākumiem. 2017. gadā 10,2 % ES mājtsaimniecību iztērēja vairāk nekā 40 % no to rīcībā esošajiem ienākumiem par mājokļa izmaksām, bet, ņemot vēlā nabadzības riskam pakļautās mājtsaimniecības, šis īpatsvars pieaug līdz 37,8 %. Neraugoties uz nelielu uzlabojumu salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs joprojām ir augstākais Grieķijā, proti, 39,6 % 2017. gadā. Bulgārija, Dānija un Vācija pēc Grieķijas ir tās dalībvalstis, kurās ir vislielākais to iedzīvotāju skaits, kuri saskaras ar pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu slogu (vairāk nekā 15 % no iedzīvotājiem katrā). Šī ietekme ir īpaši jūtama Dānijā un Vācijā, kur nabadzības riskam pakļauto cilvēku īpatsvars ir zem ES vidējā rādītāja, neņemot vēlā mājokļu izmaksas, bet virs ES vidējā rādītāja, tās ņemot vēlā. Savukārt Igaunijā, Īrijā, Somijā, Kiprā un Maltā mazāk nekā 5 % iedzīvotāju dzīvo mājtsaimniecībās, kas pārslogotas ar izdevumiem par mājokli. Lielākajā daļā valstu īrnieki, kuri īri maksā par tirgus cenu, ir daudz pārslogotāki ar mājokļa izmaksām, nekā īpašnieki, kuriem ir hipotekārais kredīts vai aizdevums (ES vidējais rādītājs ir 25,1 % īrniekiem, kas īri maksā par tirgus cenu, salīdzinājumā ar aptuveni 5 % īpašniekiem).

Pieaugošās īres maksas dažās dalībvalstīs rada aizvien lielāku slogu nabadzīgajiem. 2016. gadā 7 valstīs (Īrijā, Igaunijā, Lietuvā, Slovēnijā, Ungārijā, Austrijā un Polijā) reālā izteiksmē aprēķinātā īres maksa kopš 2015. gada ir palielinājusies par vairāk nekā 5 %. Augstas īres maksas var pastiprināt nabadzības vai sociālās atstumtības risku, jo īpaši tādās valstīs kā Slovēnija, Īrija, Austrija un Lietuva, kur nabadzības risks, kas skar īrniekus, ir

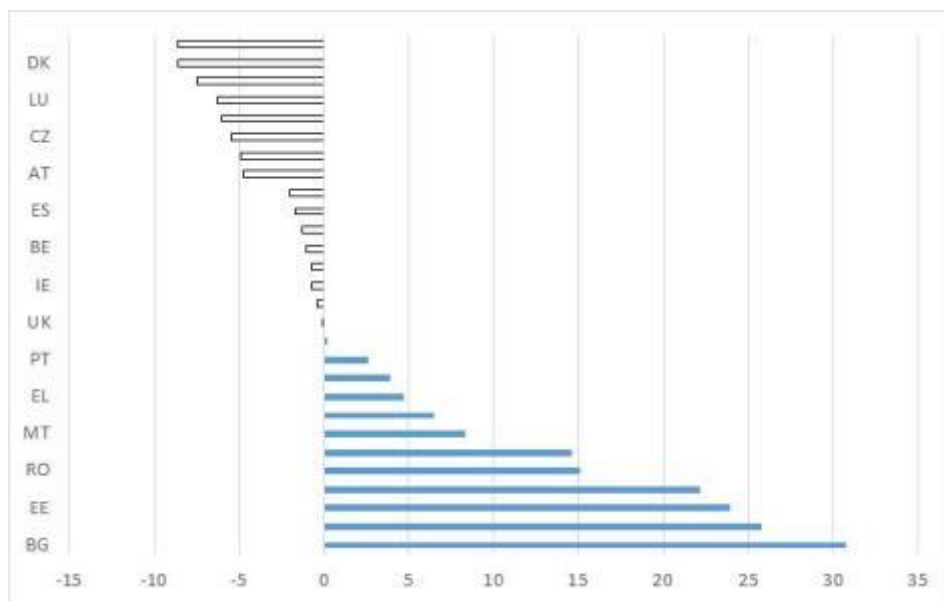
ievērojami lielāks nekā tām personām, kurām pieder savi mājokļi. Valstu rādītāji var arī slēpt problēmas konkrētu pilsētu līmenī.

Nesenā bezpajumtniecības līmeņa attīstība liecina, ka situācija neuzlabojas. Bezpajumtnieku skaita novērtējums pa valstīm nav salīdzināms, jo trūkst oficiālu avotu un bezpajumtnieku skaita aprēķinām izmanto atšķirīgas metodes. Pieejamie dati tikai ļauj uzraudzīt šā jautājuma attīstību laika gaitā (lielākajā daļā gadījumu izmantojot 2017. vai 2016. gada datus). Tomēr tie norāda, ka bezpajumtniecība nesen ir palielinājusies visās 25 dalībvalstīs, izņemot Somiju, kur situācija ir uzlabojusies¹⁰⁶.

Pensiju ienākumi nodrošina vecāka gadagājuma cilvēkiem relatīvu aizsardzību pret nabadzības risku. ES līmenī gados vecāku cilvēku nabadzības riska (*AROP*) rādītājs ir zemāks nekā personām darbspējīgā vecumā (14,6 % salīdzinājumā ar 16,7 % 2017. gadā). Pēdējo desmit gadu laikā šī attiecība ir mainījusies pretējā virzienā salīdzinājumā ar pirmskrīzes periodu, kas daļēji skaidrojams ar to, ka krīze samazināja vidējo mājāsaimniecību izmantojamo ienākumu līmeni, jo īpaši darbspējīga vecuma iedzīvotājiem gandrīz visās Eiropas valstīs, bet pensijas joprojām bija noturīgākas. Tomēr smaga materiālā nenodrošinātība ir samazinājusies arī gados vecāku cilvēku vidū (no 7,4 % 2008. gadā uz 6,3 % 2017. gadā), kas norāda, ka nabadzības un sociālās atstumtības samazinājums nebija tikai relatīvs efekts.

¹⁰⁶ Valstu pilsoniskās sabiedrības organizāciju federācijas *FEANTSA* apkopotie dati, kura strādā ar bezpajumtniekiem Eiropā. Sk. *FEANTSA* (2018) "Trešais pārskats par mājokļu zaudēšanu Eiropā" (*Third overview of housing exclusion in Europe*).

66. attēls. To 65 gadus vecu un vecāku nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju procentuālā daļa, salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 2017. g.

Avots: Eurostat, EU-SILC Piezīmes. Dati ir standartizēti (ES28 = 0). Dati par IE, UK ir par 2016. gadu.

Nabadzības un sociālās atstumtības risks vecāka gadagājuma cilvēku vidū lielākajā daļā dalībvalstu pastāvīgi samazinās. 2017. gadā kopumā 148 000 65 gadus veci vai vecāki cilvēki vairs nebija pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam salīdzinājumā ar pirmskrīzes līmeni (2008. gadā). Šis vispārējais uzlabojums slēpj ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm, ar ievērojamu vecuma nabadzības vai sociālās atstumtības riska samazinājumu Kiprā (-24,7 procentpunkti kopš 2008. gada), Bulgārijā (-16,6 procentpunkti), Rumānijā (-16,2 procentpunkti) un Latvijā (-14,9 procentpunkti), savukārt Luksemburgā tas pieauga (+ 6,4 procentpunkti) un Vācijā (+ 2,2 procentpunkti) .

Tomēr īpašas bažas rada vecāka gadagājuma sievietes situācija, jo viena no piecām sievietēm vecumā no 65 gadiem ir pakļautas nabadzības vai sociālās atstumtības riskam ES. 2017. gadā *AROPE* rādītājs attiecībā uz sievietēm svārstījās no aptuveni 10 procentiem Dānijā, Francijā un Nīderlandē līdz vairāk nekā 50 procentiem Bulgārijā un vairāk nekā 40 procentiem Baltijas valstīs. Vislielākās *AROPE* rādītāja atšķirības starp dzimumiem ir Lietuvā (19,9 procentpunkti), Igaunijā (19,7 procentpunkti), tai seko Latvija (16,6 procentpunkti) un Bulgārijā (16,2 procentpunkti). Gados vecākām sievietēm ir zemāki ienākumi nekā vecāka gadagājuma vīriešiem: 2016. gadā vidējais ienākums gados vecākām sievietēm ES bija par 6 procentpunktiem zemāks nekā vīriešiem ES attiecībā pret tā paša dzimuma gados jaunākiem

cilvēkiem (90 % sievietēm un 96 % vīriešiem). Tādējādi ne tikai sievietēm darba dzīves laikā ir zemāki ienākumi, bet viņām ir zemākas arī pensijas, kas veicina dzimumu nevienlīdzību vecuma ienākumu jomā.

Vidēji ES valstīs 65 gadus veciem un vecākiem cilvēkiem ir nedaudz zemāki ienākumi nekā jaunākām vecuma grupām. To cilvēku vidējais izmantojamais ienākums, kuri ir 65 gadus veci un vecāki, 2017. gadā bija 92 % no jaunāko iedzīvotāju ienākumiem. Kopējā relatīvā vidējā ienākumu attiecība piecās valstīs (Dānijā, Maltā, Lietuvā, Latvijā un Igaunijā) bija mazāka par 75 procentiem, bet vēl četrās valstīs (Beļģijā, Zviedrijā, Kiprā un Čehijā) — mazāk par 80 procentiem. Turpretī vecāka gadagājuma vīriešiem deviņās dalībvalstīs (Luksemburgā, Grieķijā, Francijā, Spānijā, Ungārijā, Itālijā, Austrijā, Polijā un Rumānijā) un vecāka gadagājuma sievietēm divās dalībvalstīs (Luksemburgā un Grieķijā) 2017. gadā bija lielāki ienākumi nekā iedzīvotājiem vecumā līdz 65 gadiem.

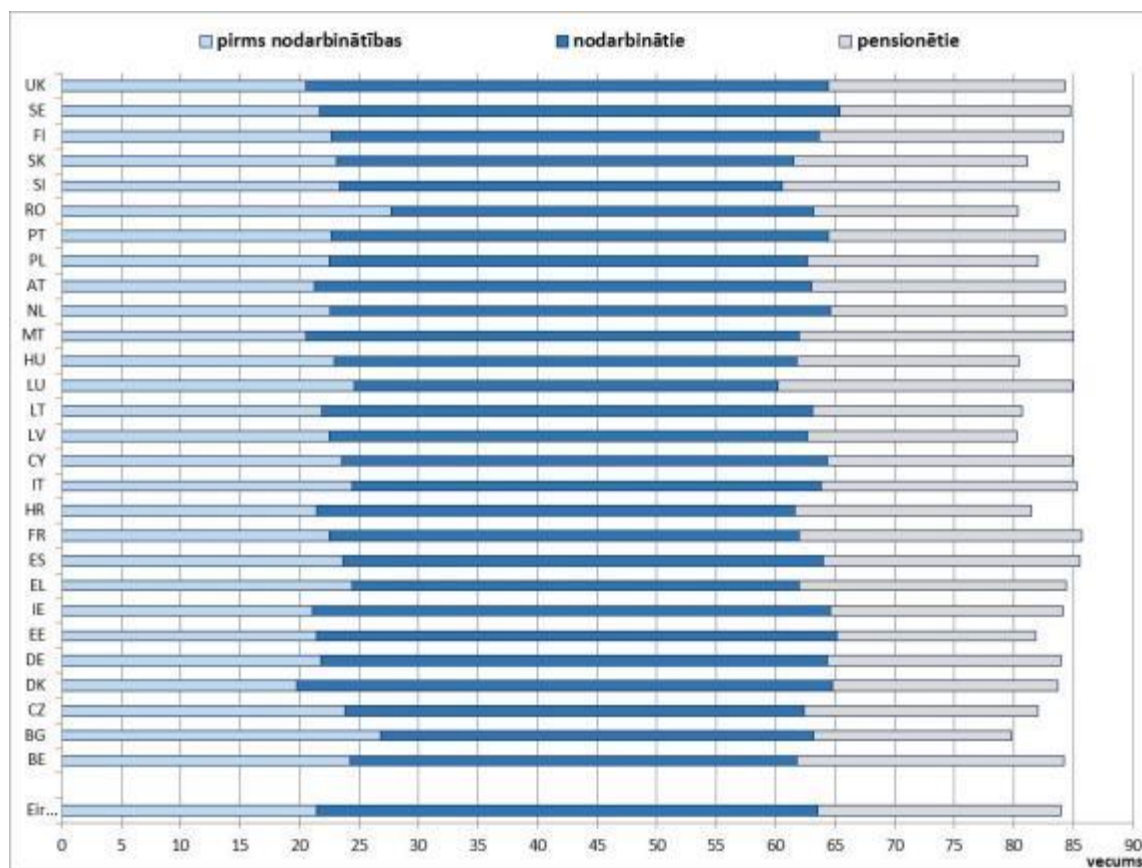
Lai gan vidēji pensijas veido vairāk nekā pusi no vēlīnā karjeras posma darba ienākumiem, pensiju ienākumu aizstāšanas spēja dalībvalstīs ievērojami atšķiras. 2017. gadā kopējais aizvietošanas koeficients¹⁰⁷ (*ARR*) bija vidēji 59 % ES ar ievērojamām atšķirībām starp valstīm. Attiecība svārstījās no vairāk nekā 80 procentiem Luksemburgā līdz mazāk nekā 40 procentiem Īrijā, Bulgārijā un Horvātijā¹⁰⁸.

Nemot vērā paredzamo dzīves ilgumu, pensijas ir jāpielāgo; darba dzīve sākas vēlāk un kļūst arvien garāka, kamēr cilvēki kopumā dzīvo ilgāk. Papildus nabadzības mazināšanai un ienākumu aizstāšanai pensiju adekvātuma trešā būtiskā dimensija ir pensionēšanās ilgums. Attiecība starp laiku, kas pavadīts pensijā, un laiku, kas pavadīts strādājot, pašlaik ES ir vidēji 51 %. 67. attēlā ir sniegts pārskats par vidējo dzīves ilgumu, kas pavadīts pirms darba, darbā un pēc pensionēšanās dalībvalstīs (pamatojoties uz aplēsēm par nodarbinātības sākumu/ienākšanu darba tirgū, vidējo darba tirgus pamešanas vecuma aplēsi un paredzamo dzīves ilgumu 60 gadu vecumā).

¹⁰⁷ Vidējās individuālās bruto pensijas (65–74 gadu vecumā) attiecība pret vidējiem individuālajiem bruto ienākumiem (50–59 gadu vecumā).

¹⁰⁸ Dati par Horvātiju un Īriju ir par 2016. gadu.

67. attēls. Dažādos darbības statusos pavadītais dzīves laiks, 2017.g.

Avots: 2018. gada ziņojums par novecošanu attiecībā uz vecumu ienākšanai darba tirgū un darba tirgus pamešanai; *Eurostat* paredzamā dzīves ilguma prognozēm.

Piezīme: "nodarbinātie" nozīmē laikposmu starp darba tirgū ienākšanu un darba tirgus pamešanu.

Nestandarta nodarbinātībā vai pašnodarbinātībā iesaistītās personas bieži saskaras ar mazāk labvēlīgiem pensiju tiesību iegūšanas un uzkrāšanas nosacījumiem nekā personas, kam ir beztermiņa un pilnas slodzes darba līgumi. *SHARE* apsekojuma dati¹⁰⁹ ļauj novērtēt pašnodarbinātības ietekmi uz pensionāru ienākumiem un dzīves līmeni, salīdzinot pensionētu pašnodarbinātu personu situāciju¹¹⁰ ar pensionētu darba ņēmēju situāciju lielākajā daļā dalībvalstu¹¹¹. Gandrīz visās aptvertajās valstīs pensionētie pašnodarbinātie deklarē zemākus ienākumus nekā pensionētie darba ņēmēji. Lielākās atšķirības ienākumos ir konstatēti Luksemburgā, Dānijā un Francijā, un deviņās valstīs šī atšķirība pārsniedz 20 %.

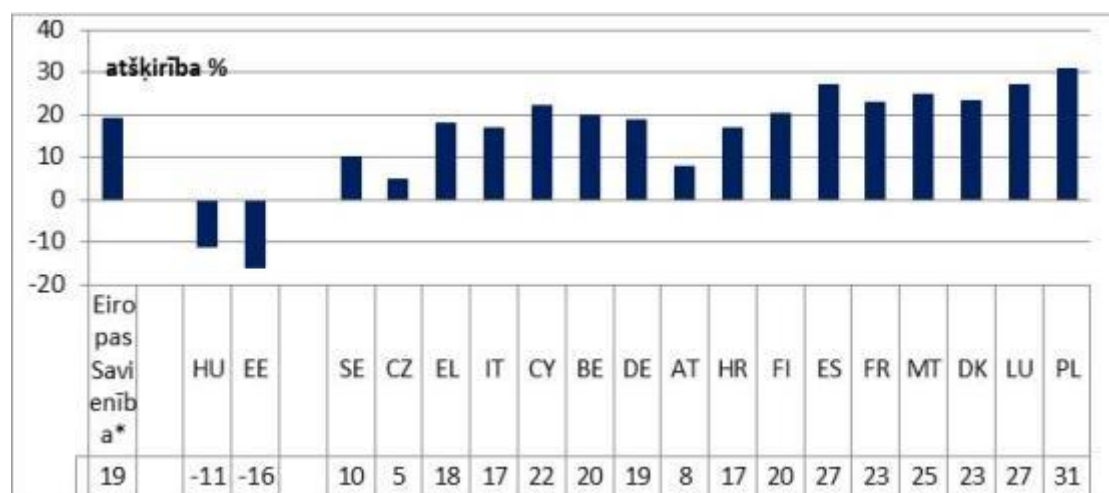
¹⁰⁹ Apsekojums par veselību, novecošanu un pensionēšanos Eiropā (*Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe*). Datu avots: *SHARE* 7. daļa, 2017.

¹¹⁰ Šajā salīdzinājumā "pensionētie pašnodarbinātie" tiek definēti kā pensionāri, kuri ir pavadījuši 50 % vai vairāk savas profesionālās karjeras kā pašnodarbinātas personas.

¹¹¹ Apsekojums par veselību, novecošanu un pensionēšanos Eiropā (*SHARE*) ir daudznozaru un starpvalstu grupu datubāze ar mikro datiem par veselību, sociāli ekonomisko stāvokli un sociālajiem un ģimenes tīkliem ar vairāk nekā 120,000 personām, kuru vecums pārsniedz 50 gadus (vairāk nekā 297,000 intervijas). *SHARE* aptver 27 Eiropas valstis. *SHARE* 7. daļas aptaujā nav iekļautas IE, NL un UK. Dažās dalībvalstīs paraugu lielumi neļauj veikt salīdzināšanu.

Tikai Ungārijā un Igaunijā pensionētajiem pašnodarbinātajiem ir nedaudz lielāki ienākumi nekā pensionētajiem darba ņēmējiem (sk. 68. attēlu). Atšķirība ienākumos kopā ar lielāku ienākumu nevienlīdzību¹¹² noved pie ievērojami augstāka nabadzības riska līmeņa pensionētiem pašnodarbinātajiem, kas vidēji ir aptuveni divreiz lielāks nekā pensionētiem darba ņēmējiem. Pensionētiem pašnodarbinātajiem katrā novērotajā valstī ir zemākas pensijas nekā pensionētiem darba ņēmējiem, un, neraugoties uz lielāku aktīvu un ienākumu attiecību, viņi ir vairāk pakļauti finansiālām grūtībām vecumā. Finansiālo grūtību indekss, ar kuru mēra grūtības saskaņot ienākumus ar izdevumiem uz skalas no 1 līdz 4, apsekotajās dalībvalstīs pensionētiem pašnodarbinātajiem vidēji ir 2,3 un pensionētiem darba ņēmējiem — 2,1¹¹³.

68. attēls. Ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma mediānas relatīvā atšķirība pensionētiem darba ņēmējiem un pensionētiem pašnodarbinātajiem, 2017. gads,%

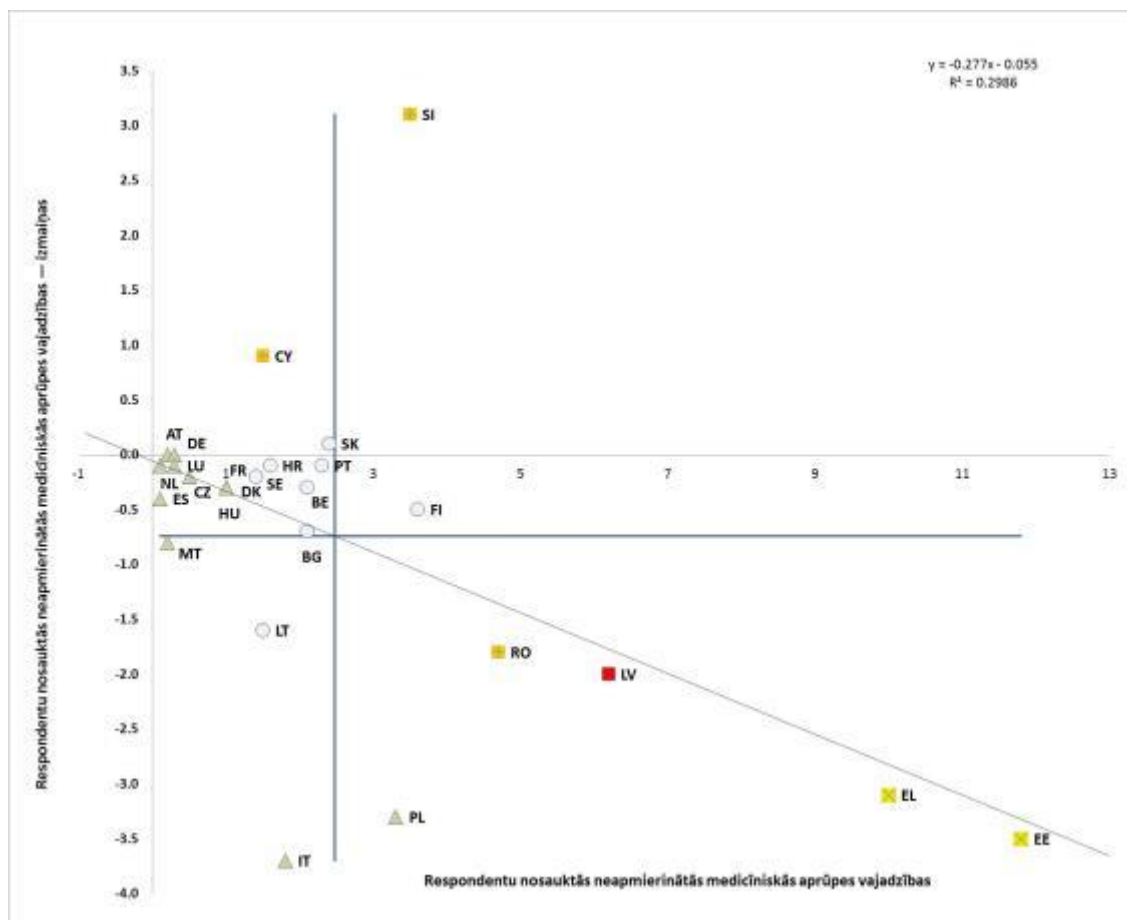

Avots: *SHARE*. Piezīmes. ES* neietver IE, NL un UK. Paraugu lielumi BG, LV, LT, PT, RO, SI un SK neļauj veidot nošķirumu starp pensionētajiem.

¹¹² Attiecība S80/S20 pensionētām pašnodarbinātajām personām ir par vienu trešdaļu lielāka nekā pensionētiem darba ņēmējiem.

¹¹³ ES-28, izņemot IE, NL un UK.

69. attēls. Respondentu nosauktās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Avots: Eurostat, SILC. Laikposms: 2017. gada līmenis un izmaiņas gada laikā attiecībā pret 2016. gadu. Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus sk. pielikumā. Dati par IE un UK 2018. gada 26. oktobrī nav pieejami.

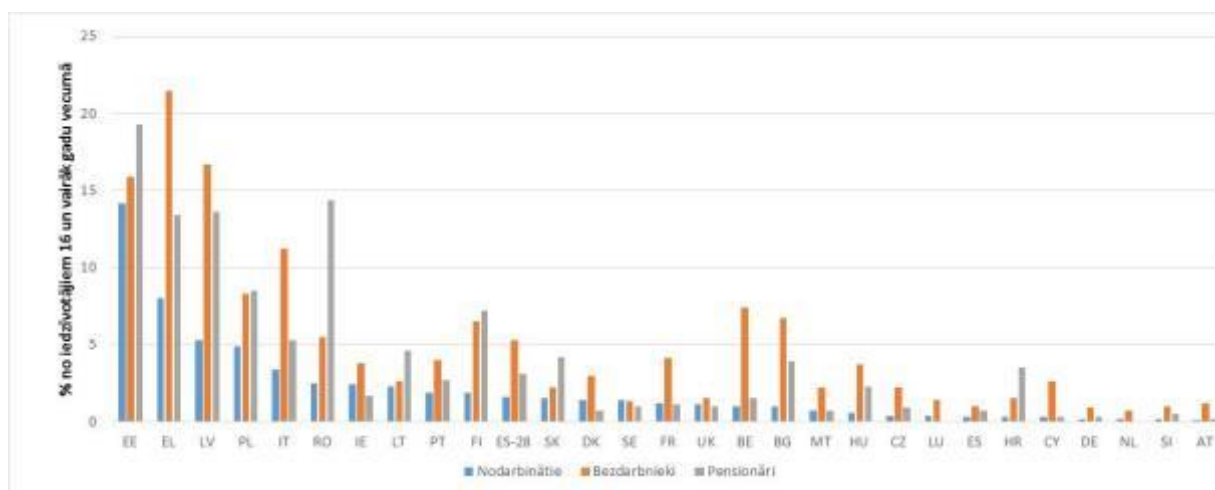
Pazīmes liecina par to iedzīvotāju īpatsvara konvergenci, kuri ziņo par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām¹¹⁴. Pretstatā iepriekšējai tendencei, ir radusies vāja negatīva korelācija starp līmeni un neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām; valstīs, kurās neapmierinātās vajadzības ir vislielākās uzrāda vispozitīvāko tendenci (sk. 69. attēlu). Dažās dalībvalstīs būtisks šķērslis veselības aprūpes pieejamībai joprojām ir izmaksas un gaidīšanas laiks. Tomēr, kā liecina attiecīgais apsekojuma rādītājs 2017. gadā līdz 1,6 % vidēji samazinājās to ES iedzīvotāju īpatsvars, kuri saskaras ar respondentu nosauktajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām vai nu pārāk augsto izmaksu dēļ, vai

¹¹⁴ Respondentu nosauktās neapmierinātās medicīniskās vajadzības ir personas subjektīvs vērtējums par to, ka tai bija vajadzīgs konkrēta veselības aprūpes veida izmeklējums vai ārstēšana, kas netika saņemti vai kurus tā nepieprasīja šādu trīs iemeslu dēļ: “finansiāli iemesli”, “gaidītāju saraksts” un “pārāk tāls ceļš”. Aprūpes saņemšanas problēmas slimības gadījumā, par kurām ziņo iedzīvotāji, bieži atspoguļo ievērojamus šķēršļus aprūpes saņemšanai.

pārāk garas rindas dēļ, vai arī veicamā attāluma dēļ. Skarto cilvēku īpatsvars Igaunijā un Latvijā joprojām pārsniedza 5 %, Grieķijā tas ir virs 10 %. Pieaugums 2017. gadā tika reģistrēts tikai Slovēnijā, Kiprā un Slovākijā.

Svarīga nozīme var būt arī darbības statusam, lai dažās valstīs izskaidrotu problēmas saistībā ar piekļuvi medicīniskajai aprūpei. Lai gan lielākajā daļā valstu nav vērojamas būtiskas atšķirības attiecībā uz darbības statusu, dažās no tām bezdarbnieki (un mazākā mērā pensionāri) var saskarties ar lielākām grūtībām piekļuvē veselības aprūpei (sk. 70. attēlu). Pat tajās valstīs, kurās neapmierināto vajadzību procentuālā daļa visu iedzīvotāju vidū ir zemāka par ES vidējo rādītāju, skaitļi liecina, ka bezdarbnieki var saskarties ar grūtībām piekļūt medicīniskajai aprūpei (piemēram, Beļģijā, Francijā, Itālijā un Ungārijā).

70. attēls. Respondentu nosauktās neapmierinātās medicīnisko izmeklējuma vajadzības atbilstoši darbības statusam (2016)

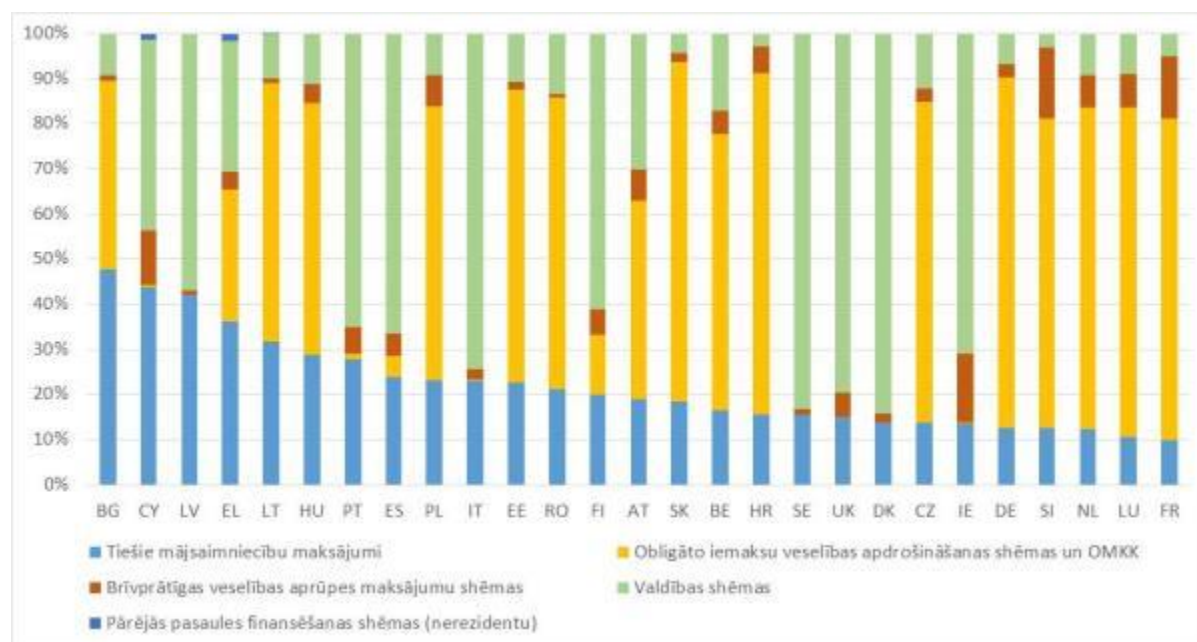

Avots: Eurostat [hlth_silc_13].

Veselīgas dzīves gadi (65 gadu vecumā) ES vēl vairāk ir pieauguši — vīriešiem līdz 9,8 gadiem un sievietēm — līdz 10,1 gadam. Zviedrijā, Maltā un Īrijā 65 gadu vecumā ir sagaidāms lielākais veselīgas dzīves gadu skaits (aptuveni 12 gadi abiem dzimumiem), paredzamais veselīgas dzīves ilgums Latvijā, Slovākijā un Horvātijā ir īpaši zems (aptuveni 5 gadi).

Veselības aprūpe tiek finansēta ar dažādu shēmu palīdzību, taču katras shēmas relatīvais nozīmīgums dažādās dalībvalstīs ir atšķirīgs. 2016. gadā personīgie izdevumi¹¹⁵, t. i., mājsaimniecību izdevumi par veselības aprūpi (tostarp medicīnas precēm), kas netiek atlīdzināti vai tiek veikti kā līdzmaksājums organizētā shēmā, izsakot tos kā daļu no pašreizējiem veselības aprūpes izdevumiem, pārsniedz 30 % Bulgārijā, Grieķijā, Kiprā, Latvijā un Lietuvā (71. attēls).

71. attēls. Izdevumi veselības aprūpei pēc finansējuma avota, 2016. gads

Avots: Eurostat [hlth_sha11_hf]. Piezīmes. Datu vākšana notiek saskaņā ar Komisijas Regulu (EK) 2015/359 par statistiku par veselības aprūpes izdevumiem un finansējumu (Veselības datu uzskaites sistēmas 2011. gada rokasgrāmata).

Iedzīvotāji ES noveco, tāpēc pieaug vajadzība pēc ilgtermiņa aprūpes. Nākamo sešu desmitgažu laikā (līdz 2070. gadam) ir paredzams, ka par 80 gadiem vecāku Eiropas iedzīvotāju skaits divkāršosies, un tiek prognozēts, ka vecumatkarības koeficients (cilvēki vecumā no 65 gadiem salīdzinājumā ar iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 64 gadiem) pieaugs no 29,6 % 2016. gadā uz 51,2 % 2070. gadā¹¹⁶ (uz katru par 65 gadiem vecāku personu ES būs tikai 2 iedzīvotāji darbaspējīgā vecumā, iepriekšējo 3,3 vietā). Atkarības risks pieaug līdz

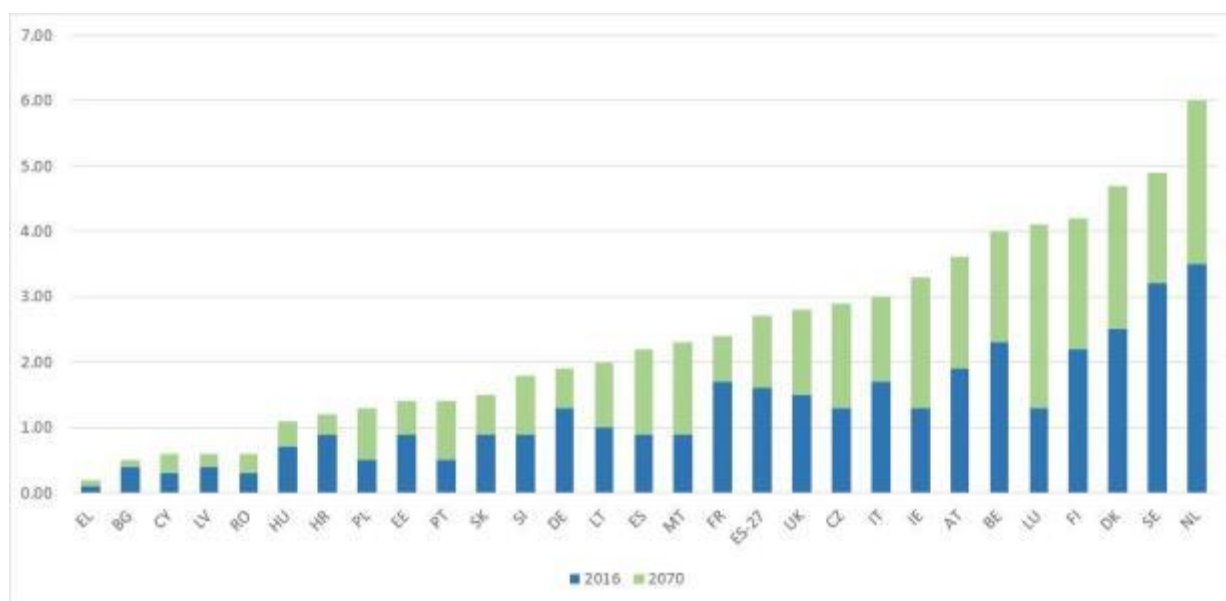
¹¹⁵ Personīgie izdevumi ir tiešie maksājumi par precēm un pakalpojumiem no mājsaimniecības primārajiem ienākumiem vai ietaupījumiem, ja lietotājs maksājumu veic preču pirkšanas vai pakalpojumu izmantošanas brīdī un tas vai nu netiek atlīdzināts, vai tiek veikts kā līdzmaksājums organizētā shēmā.

¹¹⁶ Eiropas Komisija, 2018. gada ziņojums par novecošanu.

ar vecumu, kad vecāka gadagājuma cilvēki varētu kļūt trausli (60 % cilvēku vecumā no 75 līdz 84 gadiem un 70 % cilvēku vecumā no 85 gadiem apgalvo, ka cieš no invaliditātes).

Ir paredzams ievērojams ilgtermiņa aprūpes vajadzību pieaugums. Ilgtermiņa aprūpe veido visātrāk pieaugošos sociālos izdevumus salīdzinājumā ar veselības aprūpi un pensijām. Tiek prognozēts, ka laikā no 2016. līdz 2070. gadam ES publiskie izdevumi par ilgtermiņa aprūpi pieaugs no 1,6 % līdz 2,7 % no IKP ar izteiktām atšķirībām visā ES (sk. 72. attēlu).

72. attēls. Paredzētie publiskie izdevumi par ilgtermiņa aprūpi (ITA) % no IKP, 2016. un 2070. g.

Avots: dati no 2018. gada ziņojuma par novecošanu. Piezīme. *AWG* atsaucē scenārijs.

Arī tām dalībvalstīm, kas tagad lielā mērā izmanto neformālo aprūpi, būs grūti nodrošināt ilgtermiņa aprūpes ilgtspēju. Neoficiālo aprūpētāju loks samazinās, mainoties ģimenes dzīves modeļiem (mazāk bērnu, ģimenes locekļi dzīvo šķirti), kā arī palielinoties sieviešu nodarbinātībai un pensionēšanās vecumam. Neformālā aprūpe rada arī būtiskas izmaksas ekonomikai, jo neoficiālie aprūpētāji samazina vai atstāj oficiālo nodarbinātību, tāpēc maksā maz vai neko nodokļos un iemaksās. Ir problemātiski pieņemt darbā un saglabāt aprūpētājus. Nozari ietekmē nepilnas slodzes darba pārsvars un pagaidu darba līgumi, kas mazina šīs nozares pievilcību.

3.4.2. Politikas pasākumi

Vairāku dalībvalstu reformu mērķis ir stiprināt aktīvas iekļaušanas pieeju. Dažas dalībvalstis veicina integrētu pakalpojumu sniegšanu (piemēram, sociālā palīdzība, nodarbinātība un citi sociālie pakalpojumi), jo īpaši īstenojot uz indivīdu vērstu pieeju, kuras mērķis ir risināt visneaizsargātāko iedzīvotāju sarežģītās vajadzības. Bulgārijā pašlaik tiek īstenoti nodarbinātības un sociālās palīdzības centri, kas sniedz integrētus un mobilo pakalpojumus¹¹⁷. Līdz 2018. gada februārim darbojās 73 šādi ar ESF atbalstu izveidoti centri¹¹⁸ un sniedza nodarbinātības un sociālās palīdzības pakalpojumus. No 2018. gada centri piedāvā nodarbinātības integrācijas nolīgumu ilgtermiņa bezdarbniekiem, kas tos saista ar konkrētiem nodarbinātības pakalpojumiem, un novirza tos uz citu iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem. Īrijā rīcības plāns bezdarbnieku mājsaimniecībām (*Action Plan for Jobless Households*) paplašina aktivizācijas pakalpojumus cilvēkiem, kuri nestrādā, bet nav definēti kā bezdarbnieki tradicionālajos pasākumos. Tas galvenokārt ir vērsta uz to, lai uzlabotu nodarbinātības līmeni mājsaimniecībās ar bērniem — gan tradicionālajām „nukleārajām ģimenēm”, gan vientuļo vecāku ģimenēm un cilvēkiem ar invaliditāti. Somijā vienas pieturas konsultāciju centri jauniešiem (*Ohjaamo*), kas sākotnēji darbojās ar ESF finansējumu, ir pārveidoti par pastāvīgu pasākumu, un tie tiek paplašināti ar psihosociālā atbalsta tīklu. Grieķijā 2017. gadā sāka darboties kopienas centri, kas ir vienas pieturas aģentūras sociālo pakalpojumu jomā pašvaldību līmenī. Šie centri atbalsta sociālās solidaritātes ienākumu shēmas (SSI) īstenošanu, saistot atbalsta saņēmējus ar papildu sociālajiem pakalpojumiem. Līdz 2018. gada februārim darbojās 203 no 240 plānotajiem centriem. Turklāt arvien vairāk pašvaldību visā ES sniedz integrētus sociālos pakalpojumus, koncentrējoties uz neaizsargāto grupu (piem., Atēnu vienotie kontaktpunkti vai Esenes veselības veicināšanas pakalpojumi) kompleksām vajadzībām. Šīs darbības atbalstīja ESF.

Vairākās dalībvalstīs joprojām turpinās dažu pabalstu modernizācija un adekvātuma pieaugums, lai gan dažos gadījumos ir bijuši kavējumi. Lietuvā 2018. gadā tika palielināti valsts atbalstīti ienākumi, kā arī ar ģimeni saistīti pabalsti. Bulgārijā 2018. gadā par 15 % tiek palielināti minimālie ienākumi, kas 9 gadus bija iesaldēti. Ievērojot 2013. gadā izstrādāto nabadzības apkarošanas daudzgadu plānu, Francijā minimālie ienākumi (*Revenu de solidarité*

¹¹⁷ Sociālās palīdzības un nodarbinātības aģentūras apvienotās grupas piedāvā visaptverošus integrētus pakalpojumus bezdarbniekiem attālos Bulgārijas apgabalos.

¹¹⁸ Ar ESF finansiālo atbalstu.

active – RSA socle) 2017. gada septembrī palielinājās par 1,6 %, kam sekoja 1 % pieaugums 2018. gada aprīlī. Šīs ir pēdējās no pieaugumu sērijas, kas ļāva palielināt minimālo ienākumu līmeni attiecībā pret inflāciju, un kas tika papildinātas ar jaunu uzsvāru uz atbalsta saņēmēju aktivizēšanu (*Garantie d'activité*), kas ir daļa no nesen publicētā nabadzības apkarošanas plāna. Tomēr Rumānijā esošo sociālo pabalstu plānotā konsolidācija ir atlikta uz 2019. gada aprīli, savukārt Horvātijā jaunā Sociālās labklājības likuma īstenošana stāsies spēkā ne agrāk kā 2019. gada decembrī. Latvijas valdība vēl nav pieņēmusi plānoto minimālo ienākumu uzlabošanas plānu (iesniegts 2018. gada maijā un tam jāstājas spēkā 2020. gadā). Luksemburgā likumprojekts paredz reorganizēt garantētā minimālā ienākuma (RMG) mehānismu, lai samazinātu pašreizējās shēmas radītos lielos pasivitātes slazdus un risinātu problēmas saistībā ar pārmērīgu mājokļa izmaksu slogu un nepietiekamiem ienākumiem tikai viena vecāka mājsaimniecībām.

Vairākās dalībvalstīs palielinās sociālās aizsardzības segums. Beļģija pieņēma likumu, ar ko atceļ ierobežojumus attiecībā uz piekļuvi uzņēmumu pensiju shēmām jauniešiem un īstermiņa līgumiem. Citas valstis plāno ieviest vai ir pieņēmušas pasākumus par labu pašnodarbinātām personām vai mazo uzņēmumu īpašniekiem. Šie pasākumi ietver mazākas iemaksas, kas ir mazākas par noteiktu robežvērtību (Latvija, Polija), neatkarīgu darbinieku iekļaušanu bezdarba apdrošināšanas shēmā (Francija) vai iespēju iekļaut neatkarīgus darbiniekus nelaimes gadījumu darbā apdrošināšanā, izmantojot tiešsaistes platformu sociālo hartu (Francija, sk. arī 3.3.2. iedaļu).

Pasākumi, kuru mērķis ir novērst ienākumu nevienlīdzību un nodarbinātu personu nabadzību, attiecas gan uz nodokļu sistēmu, gan uz pabalstu adekvātumu. Papildus minimālās algas noteikšanai vairākas nevienlīdzības mazināšanas politikas, kas saistītas ar nodokļu atvieglojumu sistēmu, var palīdzēt mazināt nodarbinātu personu nabadzību. Lietuvā 2018. gada jūnijā tika pieņemta reforma attiecībā uz vienotu nodokļu ienākumu režīmu, ar ko ieviesa pakāpenisku divjoslu struktūru, kam būtu jāpalīdz samazināt ienākumu nevienlīdzību. Latvijā progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieviešanu papildina ar nodokļiem neapliekamas iedzīvotāju ienākuma nodokļa atlaides apgādājamajiem. Čehijā tika ierosināta reforma iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmas pārveidošanai, kurai būtu jāsasniedz vēl lielāka progresivitātes pakāpe, jo īpaši palielinot lielākiem ienākumiem jaunu nodokļa likmi 23 % apmērā.

Dažas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, kas īpaši vērsti uz bērnu nabadzību. Spānijā 2018. gada valsts budžetā ir piešķirti EUR 100 miljoni smagas nabadzības apkarošanai, īpašu uzmanību pievēršot ģimenēm ar bērniem. Lietuvas likums par bērnu pabalstiem ievieš vispārēju bērnu pabalstu sistēmu. Turklāt ģimenēm, kas audzina un/vai uzņem trīs un vairāk bērnu, bērnu pabalstu maksā neatkarīgi no ģimenes ienākumiem. Latvijā ir ieviests valsts pabalsta papildinājums ģimenēm ar diviem vai vairākiem bērniem. Grieķija ir pieņēmusi bērnu pabalstu sistēmas reformu, kas aizstāj iepriekšējos divus pabalstus (“Vienreizējo bērnu pabalstu” un “lielas ģimenes pabalstu”) ar vienu no ienākumiem atkarīgu bērnu pabalstu. Šīs reformas mērķis bija uzlabot atbalstu bērniem un palielināt vienlīdzību starp bērniem, kuri saņem atbalstu.

Attiecībā uz personām ar invaliditāti ir veikti sociālās iekļaušanas pasākumi, lai papildinātu nodarbinātības politiku un novērstu nabadzības radītas ciešanas. Lai uzlabotu efektivitāti un nodrošinātu, ka cilvēki saņem pabalstus, uz kuriem viņiem ir tiesības, Spānija ir īstenojusi universālās sociālās kartes pārbaudes posmu, kas ļauj apkopot informāciju par visiem pabalstiem, ko persona saņem vienā vietā, kā arī norādīt, kādus citus pabalstus tā var saņemt. Igaunijā 2018. gadam tika palielināts darba spējas pabalsts tiem, kuri nespēj strādāt vai kuru spējas ir ierobežotas. Malta 2017. gadā īstenoja jaunu reformu attiecībā uz invaliditātes pensijām, ieviešot trīs līmeņu maksājumu sistēmu, kas paredz, ka personas, kuras nespēj strādāt invaliditātes dēļ, saņem stabili pieaugošus maksājumus mēnesī, līdz viņu pensijas sasniedz minimālās algas ekvivalentu. Polijas valdības 2016. gada likums paredz dotāciju 4000 zlotu (aptuveni EUR 940) vecākiem, kuriem ir bērns ar smagu invaliditāti tā pirmajā dzīves gadā. Portugālē 2017. gadā tika pieņemts jauns ESF finansēts neatkarīgas dzīves atbalsta modelis (*MAVI*), kas paredz katrai personai ar 60 % vai lielāku darbnespēju tiesības saņemt 40 stundu atbalstu nedēļā no īpaša atbalsta darbinieka, kas tām palīdz tādās jomās kā personiskā aprūpe, veselības aprūpe, uzturs, ceļošana, augstākā izglītība, profesionālā apmācība, kultūras pasākumi, sports, darba meklēšana, līdzdalība sabiedrībā un pilsonības darbībās. Turklāt 2017. gadā Portugāles valdība apvienoja trīs invaliditātes pabalstus — invaliditātes pabalstu, sociālās invaliditātes pensiju un invaliditātes pensiju — vienā sociālajā pabalstā iekļautības veicināšanai. Tā vietā, lai izmantotu patēriņa cenu indeksu, Rumānija ir sākusi izmantot sociālo atsaucēs rādītāju invaliditātes pabalsta aprēķināšanai, kā rezultātā palielinājās pabalsta summa pieaugušajiem ar invaliditāti.

Vairākas dalībvalstis ir veikušas reformas attiecībā uz piekļuvi mājoklim. Dānija ir pieņēmusi rīcības plānu cīņai pret bezpajumtniecību, pamatojoties uz preventīviem pasākumiem un uzlabojot norādījumus par to, kā izkļūt no bezpajumtniecības. Grieķija ir ieviesusi jaunu no ienākumiem atkarīgu mājokļa pabalstu, kas paredzēts ģimenēm ar zemiem ienākumiem, kuras dzīvo īrētos mājokļos vai maksā hipotēku. Spānija ir pieņēmusi valsts plānu, kas ietver palīdzību ģimenēm ar zemiem ienākumiem, lai samaksātu īres maksu un novērstu izlikšanu no mājokļa, finansiālo atbalstu jauniešiem, kas pērk mājas mazapdzīvotos apgabalos, un atbalstu mājokļu renovācijai īpašām neaizsargātām grupām. Zviedrijas valdība ir piešķirusi papildu līdzekļus, lai atbalstītu bezpeļņas organizācijas jauniešu bezpajumtniecības apkarošanai.

Pensiju reformu dinamika virzās uz adekvātuma problēmu risināšanu. Lai gan daudzu dalībvalstu pensiju programmās joprojām ir daudz pasākumu finansiālās ilgtspējas uzlabošanai, šis process ir saistīts ar pasākumiem, ar kuriem atjauno pensiju izstrādes darbības jomu, lai reaģētu uz dažām būtiskām darba tirgus un pensiju sistēmas problēmām: pensiju adekvātuma nodrošināšanu, apvienojot darbu ar pensijām, un pensijas tiesību pielāgošanu konkrētām darbinieku kategorijām.

Dažas dalībvalstis turpina koncentrēties uz pensijas ilguma līdzsvarošanu ar paredzamo mūža ilgumu. Piemēram, Čehijas 2017. gada reforma maksimālo pensionēšanās vecuma noteica uz 65 gadiem, kas jāsasniedz 2030. gadā un kas pēc tam jāsaista ar paredzamo dzīves ilgumu, lai gan būs nepieciešami papildu tiesību akti, lai šo saikni īstenotu. Citas valstis palielina prasības attiecībā uz karjeras ilgumu. Piemēram, Lietuvā iemaksu perioda ilgums pakāpeniski palielināsies no 30 gadiem 2017. gadā līdz 35 gadiem 2027. gadā. Turpretim no 2017. gada oktobra Polija no jauna ieviesa zemāku, diferencētu pensionēšanās vecumu vīriešiem un sievietēm (attiecīgi 65 un 60 gadi). Tā rezultātā strauji pieauga pensionēšanās, nesen piešķirtās pensijas sievietēm vidēji bija daudz zemākas nekā vīriešiem¹¹⁹.

Pensiju reformā daudzu pasākumu mērķis ir samazināt nabadzību (piem., minimālās garantijas) un **uzlabot ienākumu saglabāšanu** (piem., labvēlīga indeksāciju, papildu pensiju nozīmes palielināšana). Latvija, Malta un Rumānija ir paaugstinājušas ar nodokli neapliekamo minimumu, kas sniedz labumu zemāku pensiju saņēmējiem. Minimālās pensijas tika

119 Eiropas Komisija un Sociālās aizsardzības komiteja (2018). 2018. gada Ziņojums par pensiju adekvātumu: pašreizējo un turpmāko ienākumu adekvātums vecumdienās Eiropas Savienībā.

palielinātas Bulgārijā, Polijā un Rumānijā, kur 2017. gadā tika piešķirts ievērojams palielinājums 30 % apmērā. Tika ieviesti citi pasākumi, piemēram, papildu garantijas pensionāriem ar lielu darba stāžu; piemēram, 2017. gadā Austrija palielināja minimālo pensiju no EUR 883 uz EUR 1000 mēnesī personām, kas veikušas iemaksas vismaz 30 gadus¹²⁰.

Vairākās dalībvalstīs par pamatprincipu ir kļuvusi veselības aprūpes efektivitātes uzlabošana, uzlabojot koordināciju un piešķirot lielāku nozīmi primārajai veselības aprūpei. Igaunijā pašreizējo veselības centru un slimnīcu tīklu plānos paredzēts radīt daudznozaru darba grupas, lai pārskatītu ģimenes ārstu pienākumus attiecībā uz speciālistiem un uzlabotu apmācību. Īrija pastiprina kapitālieguldījumus, cita starpā izveidojot primārās aprūpes centrus visā valstī. Bulgārija un Francija 2018. gada rudenī iesniedza priekšlikumus būtiskai veselības aprūpes sistēmas reformai, tostarp efektīvākai aprūpei slimnīcā un labākai aprūpes integrācijai. Slovākijā turpinās centieni stiprināt ģimenes ārstu “norīkošanas” funkciju un izvairīties no nevajadzīgiem nosūtījumiem pie specializētajiem ārstiem. Latvijā turpinās primārās aprūpes prakses pārveidošana par lielākiem veselības aprūpes centriem ar 3–6 ģimenes ārstiem, vismaz divām medmāsām un, iespējams, arī speciālistiem šajā grupā, tāpat turpinās reformas, kas paredzētas slimnīcu stacionāro slimnieku pakalpojumu pārveidošanai slimnīcās. Horvātijā slimnīcu funkcionālajai integrācijai (kas vēl atrodas izmēģinājuma posmā) un uzlabotai primārajai veselības aprūpei būtu jāuzlabo pakalpojumu kvalitāte, jānodrošina ietaupījumi un finanšu stabilitāte, kā arī jāpaaugstina drošības un pacientu apmierinātības līmenis. Austrijā līdz 2021. gadam tiks atvērti 75 centri, kuru pamatā ir komandas ar dažādu nozaru profesionāļiem.

Tiek veikti pasākumi, lai uzlabotu veselības aprūpes darbinieku apmācību un darba nosacījumus. Itālijā ir apvienotas vispārējās prakses ārstu, speciālistu un medmāsu kompetences, lai nodrošinātu aprūpi kopienā. Arī Ungārija un Zviedrija lielu uzmanību pievērš prasmju piedāvājuma atbalstam veselības aprūpes nozarē un darba apstākļu un algu uzlabošanai. Rumānijā, 2018. gada 1. martā, tika ievērojami palielinātas ārstu un medmāsu bruto algas (par 70 %–172 %). Latvijā līdz 2023. gadam valdība plāno ievērojami (gandrīz trīskārt) palielināt veselības aprūpes speciālistu atalgojumu. Turklāt Latvijā, Polijā, Portugālē un Rumānijā tiek veikti atbalsta pasākumi, kuru mērķis ir piesaistīt ārstus praktiķus un medmāsas darbam piepilsētās vai lauku apvidos.

¹²⁰ Turpat.

Īpaši pasākumi, lai uzlabotu piekļuvi veselības aprūpei, ietver personīgo maksājumu, jo īpaši līdzmaksājumu samazināšanu dažās dalībvalstīs. Piemēram, Kiprā 2017. gadā tika pieņemta būtiska reforma, lai cita starpā nodrošinātu vispārēju piekļuvi veselības aprūpei līdz 2020. gadam. Igaunijā no 2018. gada tika paplašināta recepšu zāļu izmaksu papildu atlīdzināšana. Lietuvā 2017. gadā tika veikti vairāki pasākumi, lai ierobežotu pacientu personīgos maksājumus un palielinātu farmaceitiskās politikas pārredzamību. Tajos ietilpst PVN samazinājums par dārgām zālēm un cenu griestu noteikšana starpībai starp zāļu cenām aptiekās un to salīdzināmajām cenām, ģenērisko zāļu un zāļu racionālas lietošanas veicināšana.

Dažu dalībvalstu mērķis ir visaptveroša pieeja ilgtermiņa aprūpei. Bulgārija ir pieņēmusi rīcības plānu Valsts ilgtermiņa aprūpes stratēģijas īstenošanai, kas ietver institucionālo sistēmu stiprināšanu integrētu sociālo pakalpojumu sniegšanai un attīstībai. Polija ir izstrādājusi sociālo politiku attiecībā uz vecāka gadagājuma aprūpējamajiem cilvēkiem, pamatojoties uz valsts iestāžu atbalsta sistēmu neoficiālajiem aprūpētājiem, kā arī uz kopienu un iestāžu dienestu tīklu.

Lai palielinātu aprūpētāju skaitu, dalībvalstis ierosina dažādus politikas risinājumus. Čehija ir pieņēmusi īpašu atvaļinājumu (ko izmaksā līdz trim mēnešiem) ģimenes apgādājamo neoficiālajiem aprūpētājiem. Igaunija nodrošina iespēju nodarbināt 5 papildu apmaksātus aprūpētājus katrā kalendārajā gadā nodarbinātiem aprūpētājiem (radniekam, laulātajam, reģistrētajam partnerim vai aprūpētājam). Vācijā tiek reformēta medmāsu izglītība un apmācība, lai izveidotu kopēju izglītības programmu un apmācību veselības aprūpē, bērnu aprūpē un ilgtermiņa aprūpē medmāsām un samazinātu darbaspēka trūkumu.

PIELIKUMI

1. pielikums. Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji, līmeņi

Gads	Vienādas iespējas un darbaspēka tirgus pieejamība														
	Izglītību un apmācību pāragri pametušie (% no iedzīvotājiem 18–24 gadu vecumā)			Vīriešu un sieviešu nodarbinātības atšķirība (pp)			Ienākumu kvintīju attiecības rādītājs (S80/S20)			Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautas personas (%)			Jaunieši <i>NEET</i> situācijā (% no visiem iedzīvotājiem 15–24 gadu vecumā)		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
ES-28	11.0	10.7	10.6	11.6	11.6	11.5	5.2	5.2	5.1	23.8	23.5	22.5 ^e	12.0	11.6	10.9
EZ-19	11.6	11.1	11.0	11.2	11.2	11.2	5.2	5.2	5.1	23.1	23.1	22.1 ^e	12.2	11.7	11.2
ESns	9.8	9.5	9.4	10.7	10.6	10.5	5.1	5.0	5.0	24.3	23.8	22.9	11.7	11.0	10.4
EZns	10.1	9.5	9.4	10.4	10.3	10.1	5.0	5.0	4.9	23.6	23.1	22.3	11.5	10.8	10.2
BE	10.1	8.8	8.9 ^b	8.3	9.3	9.8 ^b	3.8	3.8	3.8	21.1	20.7	20.3	12.2	9.9	9.3 ^b
BG	13.4	13.8	12.7	6.6	7.3	8.0	7.1	7.7 ^b	8.2	41.3	40.4 ^b	38.9	19.3	18.2	15.3
CZ	6.2	6.6	6.7	16.6	16.0	15.8	3.5	3.5	3.4	14.0	13.3	12.2	7.5	7.0	6.3
DK	7.8	7.2 ^b	8.8 ^b	7.6	6.7 ^b	6.5 ^b	4.1	4.1	4.1	17.7	16.8	17.2	6.2	5.8 ^b	7.0 ^b
DE	10.1	10.3	10.1	8.7	8.2	7.9	4.8	4.6	4.5	20.0	19.7	19.0	6.2	6.7	6.3
EE	12.2	10.9	10.8	7.9	8.2	7.3	6.2	5.6	5.4	24.2	24.4	23.4	10.8	9.1	9.4
IE	7.0	6.2	5.1 ^b	12.3	12.1	12.1	4.5	4.4	:	26.0	24.2	:	14.3	12.6	10.9 ^b
EL	7.9	6.2	6.0	18.0	19.0	19.7	6.5	6.6	6.1	35.7	35.6	34.8	17.2	15.8	15.3
ES	20.0	19.0	18.3	11.2	11.5	11.9	6.9	6.6	6.6	28.6	27.9	26.6	15.6	14.6	13.3
FR	9.2	8.8	8.9	7.2	7.5	7.9	4.3	4.3	4.4	17.7	18.2	17.1	12.0	11.9	11.5
HR	2.8 ^u	2.8 ^u	3.1	9.5	9.6	10.6	5.2	5.0	5.0	29.1	27.9	26.4	18.1	16.9	15.4
IT	14.7	13.8	14.0	20.0	20.1	19.8	5.8	6.3	5.9	28.7	30.0	28.9	21.4	19.9	20.1
CY	5.2	7.6	8.5	8.3	9.7	9.5	5.2	4.9	4.6	28.9	27.7	25.2	15.3	16.0	16.1
LV	9.9	10.0	8.6	4.1	2.9	4.3	6.5	6.2	6.3	30.9	28.5	28.2	10.5	11.2	10.3
LT	5.5	4.8	5.4	2.4	1.9	1.0	7.5	7.1	7.3	29.3	30.1	29.6	9.2	9.4	9.1
LU	9.3 ^b	5.5	7.3	11.7 ^b	11.0	7.9	4.3	5.0 ^b	5.0	18.5	19.8 ^b	21.5	6.2 ^b	5.4	5.9
HU	11.6 ^b	12.4	12.5	13.7	14.0	15.3	4.3	4.3	4.3	28.2	26.3	25.6	11.6 ^b	11.0	11.0
MT	20.2	19.2	17.7 ^b	26.8	25.5	24.1	4.2	4.2	4.2	22.4	20.1	19.2	10.5	8.8	8.6 ^b
NL	8.2	8.0	7.1	11.1	11.0	10.5	3.8	3.9 ^b	4.0	16.4	16.7 ^b	17.0	4.7	4.6	4.0
AT	7.3	6.9	7.4	8.2	7.8	8.0	4.0	4.1	4.3	18.3	18.0	18.1	7.5	7.7	6.5
PL	5.3	5.2	5.0	13.8	14.2	14.6	4.9	4.8	4.6	23.4	21.9	19.5	11.0	10.5	9.5
PT	13.7	14.0	12.6	6.7	6.8	7.5	6.0	5.9	5.7	26.6	25.1	23.3	11.3	10.6	9.3
RO	19.1	18.5	18.1	17.5	17.6	17.1	8.3	7.2	6.5	37.4	38.8	35.7	18.1	17.4	15.2
SI	5.0	4.9	4.3	8.6	6.6	7.2	3.6	3.6	3.4	19.2	18.4	17.1	9.5	8.0	6.5
SK	6.9	7.4	9.3	14.7	14.2	12.8	3.5	3.6	3.5	18.4	18.1	16.3	13.7	12.3	12.1
FI	9.2	7.9	8.2	2.1	3.3	3.5	3.6	3.6	3.5	16.8	16.6	15.7	10.6	9.9	9.4
SE	7.0	7.4	7.7	4.2	3.8	4.0	4.1	4.3	4.3	18.6	18.3	17.7	6.7	6.5	6.2
UK	10.8	11.2	10.6	11.2	11.0	10.3	5.2	5.1	:	23.5	22.2	:	11.1	10.9	10.3

Avots: Eurostat

Piezīme: EUns un EAns ir ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji.

Atzīmes – b: laikrindas pārrāvums; e: aplēses; p: pagaidu; u: zema uzticamība (mazs novērojumu skaits).

1. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji, līmeņi

	Dinamiski darbaspēka tirgi un taisnīgi darba apstākļi														
	Nodarbinātības līmenis (% no 20-64 gadus veco iedzīvotāju skaita)			Bezdarba līmenis (% no 15-74 gadus veco ekon. aktīvo iedzīvotāju skaita)			Ilgstoša bezdarba līmenis (%) no ekon. aktīvajiem iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem)			Reālais <i>GDHI</i> uz vienu iedzīvotāju (2008. gada indekss = 100)			Atsevišķu pilnslodzes darba ņēmēju, kas saņem vidējo algu, neto ienākumi (pp)		
Gads	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2014	2015	2016
ES-28	70.1	71.1	72.2	9.4	8.6	7.6	4.5	4.0	3.4	98.7	100.7	102.5	:	:	:
EZ-19	69.0	70.0	71.0	10.9	10.0	9.1	5.5	5.0	4.4	96.7	98.0	99.5	:	:	:
ESns	70.0	71.1	72.5	9.7	8.7	7.6	4.8	4.1	3.4	97.7	100.2	103.5	19063	19267	19671
EZns	69.6	70.6	72.0	10.5	9.7	8.6	5.3	4.7	4.0	94.4	96.2	98.4	20118	20574	20987
BE	67.2	67.7	68,5 b	8.5	7.8	7,1 b	4.4	4.0	3,5 b	96.7	96.3	97.0	24355	24772	25082
BG	67.1	67.7	71.3	9.2	7.6	6.2	5.6	4.5	3.4	110.4	120.1	133.6	8164	8742	9329
CZ	74.8	76.7	78.5	5.1	4.0	2.9	2.4	1.7	1.0	100.9	104.9	108.2	13496	13809	14111
DK	76.5	77,4 b	76,9 b	6.2	6.2	5.7	1.7	1,4 b	1,3 b	104.1	107.5	110.9	25491	26170	26568
DE	78.0	78.6	79.2	4.6	4.1	3.8	2.0	1.7	1.6	104.2	105.3	106.9	25935	26528	27040
EE	76.5	76.6	78.7	6.2	6.8	5.8	2.4	2.1	1.9	101.0	105.7	109.4	13048	13741	14373
IE	69.9	71.4	73.0	10.0	8.4	6.7	5.3	4.2	3.0	89.8	92.0	93.7	24726	24994	25510
EL	54.9	56.2	57.8	24.9	23.6	21.5	18.2	17.0	15.6	70.4	69.4	68.7	18169	18447	18577
ES	62.0	63.9	65.5	22.1	19.6	17.2	11.4	9.5	7.7	90.3	92.7	94.3	21999	22584	23077
FR	69.5	70.0	70.6	10.4	10.1	9.4	4.6	4.6	4.2	100.3	100.8	102.3	23761	24291	24579
HR	60.6	61.4	63.6	16.1	13.4	11.1	10.2	6.6	4.6	:	:	:	:	12789	13113
IT	60.5	61.6	62.3	11.9	11.7	11.2	6.9	6.7	6.5	88.5	89.6	90.7	20597	20762	21070
CY	67.9	68.7	70.8	15.0	13.0	11.1	6.8	5.8	4.5	75.9	78.0	82.1	:	:	:
LV	72.5	73.2	74.8	9.9	9.6	8.7	4.5	4.0	3.3	91.6	98.5	103.9	6994	8502	10082
LT	73.3	75.2	76.0	9.1	7.9	7.1	3.9	3.0	2.7	103.5	108.2	114.6	9912	10517	11151
LU	70,9 b	70.7	71.5	6.5	6.3	5.6	1,9 b	2.2	2.1	103.1	102.5	101.5	31367	31922	32320
HU	68.9	71.5	73.3	6.8	5.1	4.2	3.1	2.4	1.7	101.2	103.4	109.8	11256	11480	11712
MT	69.0	71.1	73.0	5.9	5.2	4.6	2.4	1.9	1.6	:	:	:	21284	21218	21243
NL	76.4	77.1	78.0	6.9	6.0	4.9	3.0	2.5	1.9	98.9	100.1	101.5	27800	28570	28768
AT	74.3	74.8	75.4	5.7	6.0	5.5	1.7	1.9	1.8	96.4	95.2	96.3	25379	26039	26859
PL	67.8	69.3	70.9	7.5	6.2	4.9	3.0	2.2	1.5	113.4	117.7	124.8	12606	13221	13757
PT	69.1	70.6	73.4	12.6	11.2	9.0	7.2	6.2	4.5	92.0	94.7	97.0	16207	16043	15984
RO	66.0	66.3	68.8	6.8	5.9	4.9	3.0	3.0	2.0	100.4	102.8	114.2	8621	8987	9609
SI	69.1	70.1	73.4	9.0	8.0	6.6	4.7	4.3	3.1	92.8	94.6	99.1	14741	14958	15049
SK	67.7	69.8	71.1	11.5	9.7	8.1	7.6	5.8	5.1	101.8	105.8	108.6	11698	12106	12446
FI	72.9	73.4	74.2	9.4	8.8	8.6	2.3	2.3	2.1	101.4	102.6	103.5	24154	24346	24545
SE	80.5	81.2	81.8	7.4	6.9	6.7	1.5	1.3	1.2	111.6	113.3	115.9	25612	25892	25992
UK	76.8	77.5	78.2	5.3	4.8	4.4	1.6	1.3	1.1	100.0	104.4	103.5	28255	28770	29177

Avots: Eurostat, ESAO

Piezīme: EUns un EAns ir ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Reālais *GDHI* uz vienu iedzīvotāju noteikts, izmantojot "nekoriģēto ienākumu" (proti, neietverot sociālos pārvedumus natūrā) un neveicot korekciju attiecībā uz pirktpējas līmeni. Atsevišķu pilnslodzes darba ņēmēju, kas saņem vidējo algu, neto ienākumi jālasa un jāinterpretē, ņemot vērā citus rādītājus: nodarbinātu personu nabadzības rādītāju, attiecību starp darba samaksas sadales piekto un pirmo decili (D5/D1) un citus attiecīgos *EPM*, *SPPM* un *JAF* rādītājus. Lai izlīdzinātu īstermiņa svārstības, šim rādītājam izmantoti trīs gadu vidējie dati.

Atzīmes – b: laikrindas pārrāvums; e: aplēses; p: pagaidu; u: zema uzticamība (mazs novērojumu skaits).

1. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji, līmeņi

	Publiskā sektora atbalsts / Sociālā aizsardzība un iekļaušana											
	Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (%)			Bērni līdz 3 gadu vecumam formālajā aprūpē (%)			Respondentu nosauktās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (%)			Iedzīvotāji ar vispārīgām vai augstākām digitālajām pamatprasēm (% no iedzīvotājiem 16–74 gadu vecumā)		
Gads	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2015	2016	2017	2015	2016	2017
ES-28	33.7	33.2	32.4 e	28.4	30.3	32.9	3.2	2.5	1,6 e	55.0	56.0	57.0
EZ-19	33.1	32.3	31,3 e	32.3	33.9	38.2	2.6	2.3	1,3 e	:	:	:
ESns	35.2	34.3	33.4	27.3	28.0	29.9	3.4	3.1	2.5	55.2	55.6	57.3
EZns	35.0	34.2	32.5	29.2	29.4	32.3	3.4	3.4	2.7	56.7	57.0	59.7
BE	44.2	41.1	39.5	48.8	50.1	43.8	2.4	2.4	2.1	60.0	61.0	61.0
BG	22.5	17,9 b	19.9	11.2	9.0	12.5	4.7	2,8 b	2.1	31.0	26.0	29.0
CZ	42.3	40.5	42.4	4.4	2.9	4.7	0.8	0.7	0.5	57.0	54.0	60.0
DK	52.7	52.2	51.0	69.6	77.3	70.0	1.3	1.3	1.0	75.0	78.0	71.0
DE	33.5	34.8	33.2	27.5	25.9	32.6	0.5	0.3	0.3	67.0	68.0	68.0
EE	22.3	24.9	27.3	19.5	21.5	30.2	12.7	15.3	11.8	65.0	60.0	60.0
IE	55.0	52.2	:	27.4	30.6	28.6	2.8	2.6	:	44.0	44.0	48.0
EL	16.1	15.9	15.8	12.8	11.4	8.9	12.3	13.1	10.0	44.0	46.0	46.0
ES	26.6	24.4	23.9	37.0	39.7	39.3	0.6	0.5	0.1	54.0	53.0	55.0
FR	43.1	42.4	44.8	39.5	41.8	48.9	1.2	1.3	1.0	57.0	56.0	57.0
HR	35.5	28.6	24.8	17.1	11.8	15.6	1.9	1.7	1.6	51.0	55.0	41.0
IT	21.7	21.4	19.4	22.9	27.3	34.4	7.2	5.5	1.8	43.0	44.0	u
CY	36.2	35.6	35.9	25.5	20.8	24.9	1.5	0.6	1.5	43.0	43.0	50.0
LV	17.6	21.6	21.9	21.6	22.8	28.3	8,4 b	8.2	6.2	49.0	50,0 b	48.0
LT	22.4	21.5	23.2	22.9	9.7	15.2	2.9	3.1	1.5	51.0	52.0	55.0
LU	43.8	39,1 b	35.5	49.0	51.9	50.9	0.9	0,4 b	0.3	86.0	86.0	85.0
HU	42.0	43.8	46.4	14.3	15.3	15.6	2.6	1.3	1.0	50.0	51.0	50.0
MT	31.2	30.7	29.1	18.2	17.9	31.4	0.8	1.0	0.2	52.0	49.0	56.0
NL	48.0	42,5 b	39.7	44.6	46.3	53.0	0.1	0,2 b	0.1	72.0	77.0	79.0
AT	45.7	46.4	42.2	16.0	22.2	20.5	0.1	0.2	0.2	64.0	65.0	67.0
PL	23.1	24.5	37.5	5.6	5.4	7.8	7.3	6.6	3,3 b	40.0	44.0	46.0
PT	26.1	24.0	22.5	44.9	47.2	49.9	3.0	2.4	2.3	48.0	48.0	50.0
RO	13.3	14.2	16.6	2.6	9.4	17.4	9.4	6.5	4.7	26.0	28.0	29.0
SI	42.3	42.8	44.6	37.3	37.4	39.5	0.2	0.4	3.5	51.0	53.0	54.0
SK	35.3	31.0	29.1	6.5	1.1	0.5	2.1	2.3	2.4	53.0	55.0	59.0
FI	53.7	57.0	56.9	33.2	32.6	32.6	4,3 b	4.1	3.6	74.0	73.0	76.0
SE	45.3	45.8	46.1	56.7	64.0	51.0	1.3	1.6	1.4	72.0	69,0 b	77.0
UK	43.3	43.4	:	28.9	30.4	28.5	2.8	1.0	:	67.0	69.0	71.0

Avots: Eurostat

Piezīme: EUns un EAns ir ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji.

Atzīmes – b: laikrindas pārrāvums; e: aplēses; p: pagaidu; u: zema uzticamība (mazs novērojumu skaits).

2. pielikums. Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju izmaiņas un to atšķirība no ES rādītāja

Gads	Vienādas iespējas un darbaspēka tirgus pieejamība														
	Izglītību un apmācību pāragri pārtraukušie (% no iedzīvotājiem 18–24 gadu vecumā)			Viriešu un sieviešu nodarbinātības atšķirība (pp)			Ienākumu kvintīļu attiecības rādītājs (S80/S20)			Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautas personas (%)			Jaunieši NEET situācijā (% no visiem iedzīvotājiem 15–24 gadu vecumā)		
	2017			2017			2017			2017			2017		
	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES
ES-28	-0.1	1.2	0.0	-0.1	1.0	0.0	-0.1	0.1	0.0	-1.0	-0.4	0.0	-0.7	0.5	0.0
EZ-19	-0.1	1.6	0.0	0.0	0.7	0.1	-0.1	0.1	0.0	-1.0	-0.8	0.0	-0.5	0.8	0.2
ESns	-0.1	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	-1.0	0.0	0.0	-0.7	0.0	0.0
EZns	-0.1	0.0	0.0	-0.2	-0.4	-0.1	-0.1	0.0	0.0	-0.8	-0.6	0.2	-0.6	-0.2	0.1
BE	0.1 b	-0.5	0.2	0.5 b	-0.7	0.6	0.0	-1.2	0.1	-0.4	-2.6	0.6	-0.6 b	-1.1	0.1
BG	-1.1	3.3	-1.0	0.7	-2.5	0.8	0.5	3.2	0.6	-1.5	16.0	-0.5	-2.9	4.9	-2.2
CZ	0.1	-2.7	0.2	-0.2	5.3	-0.1	-0.1	-1.6	0.0	-1.1	-10.7	-0.1	-0.7	-4.1	0.0
DK	1.6 b	-0.6	1.7	-0.2 b	-4.0	-0.1	0.0	-0.9	0.1	0.4	-5.7	1.4	1.2 b	-3.4	1.9
DE	-0.2	0.7	-0.1	-0.3	-2.6	-0.2	-0.1	-0.5	0.0	-0.7	-3.9	0.3	-0.4	-4.1	0.3
EE	-0.1	1.4	0.0	-0.9	-3.2	-0.8	-0.2	0.4	-0.1	-1.0	0.5	0.0	0.3	-1.0	1.0
IE	-1.1 b	-4.3	-1.0	0.0	1.6	0.1	:	:	:	:	:	:	-1.7 b	0.5	-1.0
EL	-0.2	-3.4	-0.1	0.7	9.2	0.8	-0.5	1.1	-0.4	-0.8	11.9	0.2	-0.5	4.9	0.2
ES	-0.7	8.9	-0.6	0.4	1.4	0.5	0.0	1.6	0.1	-1.3	3.7	-0.3	-1.3	2.9	-0.6
FR	0.1	-0.5	0.2	0.4	-2.6	0.5	0.1	-0.6	0.2	-1.1	-5.8	-0.1	-0.4	1.1	0.3
HR	0.3	-6.3	0.4	1.0	0.1	1.1	0.0	0.0	0.1	-1.5	3.5	-0.5	-1.5	5.0	-0.8
IT	0.2	4.6	0.3	-0.3	9.3	-0.2	-0.4	0.9	-0.3	-1.1	6.0	-0.1	0.2	9.7	0.9
CY	0.9	-0.9	1.0	-0.2	-1.0	-0.1	-0.3	-0.4	-0.2	-2.5	2.3	-1.5	0.1	5.7	0.8
LV	-1.4	-0.8	-1.3	1.4	-6.2	1.5	0.1	1.3	0.2	-0.3	5.3	0.7	-0.9	-0.1	-0.2
LT	0.6	-4.0	0.7	-0.9	-9.5	-0.8	0.2	2.3	0.3	-0.5	6.7	0.5	-0.3	-1.3	0.4
LU	1.8	-2.1	1.9	-3.1	-2.6	-3.0	0.0	0.0	0.1	1.7	-1.4	2.7	0.5	-4.5	1.2
HU	0.1	3.1	0.2	1.3	4.8	1.4	0.0	-0.7	0.1	-0.7	2.7	0.3	0.0	0.6	0.7
MT	-1.5 b	8.3	-1.4	-1.4	13.6	-1.3	0.0	-0.8	0.1	-0.9	-3.7	0.1	-0.2 b	-1.8	0.5
NL	-0.9	-2.3	-0.8	-0.5	0.0	-0.4	0.1	-1.0	0.2	0.3	-5.9	1.3	-0.6	-6.4	0.1
AT	0.5	-2.0	0.6	0.2	-2.5	0.3	0.2	-0.7	0.3	0.1	-4.8	1.1	-1.2	-3.9	-0.5
PL	-0.2	-4.4	-0.1	0.4	4.1	0.5	-0.2	-0.4	-0.1	-2.4	-3.4	-1.4	-1.0	-0.9	-0.3
PT	-1.4	3.2	-1.3	0.7	-3.0	0.8	-0.2	0.7	-0.1	-1.8	0.4	-0.8	-1.3	-1.1	-0.6
RO	-0.4	8.7	-0.3	-0.5	6.6	-0.4	-0.7	1.5	-0.6	-3.1	12.8	-2.1	-2.2	4.8	-1.5
SI	-0.6	-5.1	-0.5	0.6	-3.3	0.7	-0.2	-1.6	-0.1	-1.3	-5.8	-0.3	-1.5	-3.9	-0.8
SK	1.9	-0.1	2.0	-1.4	2.3	-1.3	-0.1	-1.5	0.0	-1.8	-6.6	-0.8	-0.2	1.7	0.5
FI	0.3	-1.2	0.4	0.2	-7.0	0.3	-0.1	-1.5	0.0	-0.9	-7.2	0.1	-0.5	-1.0	0.2
SE	0.3	-1.7	0.4	0.2	-6.5	0.3	0.0	-0.7	0.1	-0.6	-5.2	0.4	-0.3	-4.2	0.4
UK	-0.6	1.2	-0.5	-0.7	-0.2	-0.6	:	:	:	:	:	:	-0.6	-0.1	0.1

Avots: Eurostat

Piezīme: EUns un EAns ir ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Attiecībā uz DSA un SILC rādītājiem 2018. gada 26. oktobrī vēl nav pieejamas statistiskā nozīmīguma aplēses par izmaiņām.

Atzīmes – b: laukrindas pārrāvums; e: aplēses; p: pagaidu; u: zema uzticamība (mazs novērojumu skaits).

2. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju izmaiņas un to atšķirība no ES rādītāja

Gads	Dinamiski darbaspēka tirgi un taisnīgi darba apstākļi														
	Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus veco iedzīvotāju skaita)			Bezdarba līmenis (% no 15-74 gadus veco ekon. aktīvo iedzīvotāju skaita)			Ilgstoša bezdarba līmenis (% no ekon. aktīvajiem iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem)			Reālais <i>GDHI</i> uz vienu iedzīvotāju (2008. gada indekss = 100)			Atsevišķu pilnslodzes darba ņēmēju, kas saņem vidējo algu, neto ienākumi		
	2017			2017			2017			2016			2016		
	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvals tis salīdzināj umā ar izmaiņā m gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvals tis salīdzināj umā ar izmaiņā m gadā ES
ES-28	1.1	-0.3	-0.4	-1.0	0.0	0.1	-0.6	0.0	0.1	1.9	-1.0	-1.4	:	:	:
EZ-19	1.0	-1.5	-0.5	-0.9	1.5	0.2	-0.6	1.0	0.1	1.5	-4.1	-1.8	:	:	:
ESns	1.5	0.0	0.0	-1.1	0.0	0.0	-0.7	0.0	0.0	3.3	0.0	0.0	2.6	0.0	0.0
EZns	1.4	-0.6	-0.1	-1.1	0.9	0.0	-0.7	0.7	0.0	2.3	-5.1	-1.0	1.9	1315	-0.6
BE	0,8 b	-4.0	-0.7	-0,7 b	-0.5	0.4	-0,5 b	0.1	0.2	0.7	-6.5	-2.6	0.1	5411	-2.4
BG	3.6	-1.2	2.1	-1.4	-1.4	-0.3	-1.1	0.0	-0.4	11.2	30.0	7.9	8.6	-10342	6.0
CZ	1.8	6.0	0.3	-1.1	-4.7	0.0	-0.7	-2.4	0.0	3.1	4.6	-0.2	2.2	-5560	-0.3
DK	-0,5 b	4.4	-2.0	-0.5	-1.9	0.6	-0,1 b	-2.1	0.6	3.2	7.4	-0.1	1.3	6896	-1.3
DE	0.6	6.7	-0.9	-0.3	-3.8	0.8	-0.1	-1.8	0.6	1.5	3.4	-1.8	1.7	7369	-0.9
EE	2.1	6.2	0.6	-1.0	-1.8	0.1	-0.2	-1.5	0.5	3.6	5.9	0.3	5.2	-5298	2.7
IE	1.6	0.5	0.1	-1.7	-0.9	-0.6	-1.2	-0.4	-0.5	1.9	-9.9	-1.5	2.0	5839	-0.6
EL	1.6	-14.7	0.1	-2.1	13.9	-1.0	-1.4	12.2	-0.7	-1.1	-34.9	-4.4	0.0	-1094	-2.5
ES	1.6	-7.0	0.1	-2.4	9.6	-1.3	-1.8	4.3	-1.1	1.8	-9.2	-1.5	1.9	3406	-0.6
FR	0.6	-1.9	-0.9	-0.7	1.8	0.4	-0.4	0.8	0.3	1.4	-1.3	-1.9	0.6	4908	-2.0
HR	2.2	-8.9	0.7	-2.3	3.5	-1.2	-2.0	1.2	-1.3	:	:	:	2.3	-6558	-0.3
IT	0.7	-10.2	-0.8	-0.5	3.6	0.6	-0.2	3.1	0.5	1.2	-12.8	-2.1	0.7	1399	-1.9
CY	2.1	-1.7	0.6	-1.9	3.5	-0.8	-1.3	1.1	-0.6	5.3	-21.4	2.0	:	:	:
LV	1.6	2.3	0.1	-0.9	1.1	0.2	-0.7	-0.1	0.0	5.6	0.4	2.2	7.4	-9590	4.8
LT	0.8	3.5	-0.7	-0.8	-0.5	0.3	-0.3	-0.7	0.4	6.0	11.1	2.7	6.5	-8521	4.0
LU	0.8	-1.0	-0.7	-0.7	-2.0	0.4	-0.1	-1.3	0.6	-1.0	-2.1	-4.3	0.7	12649	-1.8
HU	1.8	0.8	0.3	-0.9	-3.4	0.2	-0.7	-1.7	0.0	6.1	6.2	2.8	4.5	-7960	1.9
MT	1.9	0.5	0.4	-0.6	-3.0	0.5	-0.3	-1.8	0.4	:	:	:	0.4	1572	-2.2
NL	0.9	5.5	-0.6	-1.1	-2.7	0.0	-0.6	-1.5	0.1	1.4	-2.0	-1.9	1.2	9097	-1.4
AT	0.6	2.9	-0.9	-0.5	-2.1	0.6	-0.1	-1.6	0.6	1.1	-7.3	-2.2	2.1	7188	-0.4
PL	1.6	-1.6	0.1	-1.3	-2.7	-0.2	-0.7	-1.9	0.0	6.1	21.3	2.8	4.9	-5915	2.3
PT	2.8	0.9	1.3	-2.2	1.4	-1.1	-1.7	1.1	-1.0	2.5	-6.5	-0.8	-0.6	-3688	-3.2
RO	2.5	-3.7	1.0	-1.0	-2.7	0.1	-1.0	-1.4	-0.3	11.1	10.7	7.8	8.5	-10063	6.0
SI	3.3	0.9	1.8	-1.4	-1.0	-0.3	-1.2	-0.3	-0.5	4.8	-4.4	1.5	1.2	-4622	-1.4
SK	1.3	-1.4	-0.2	-1.6	0.5	-0.5	-0.7	1.7	0.0	2.6	5.0	-0.7	3.1	-7225	0.5
FI	0.8	1.7	-0.7	-0.2	1.0	0.9	-0.2	-1.3	0.5	0.9	0.0	-2.4	0.3	4874	-2.3
SE	0.6	9.3	-0.9	-0.2	-0.9	0.9	-0.1	-2.2	0.6	2.3	12.4	-1.0	1.5	6321	-1.1
UK	0.7	5.7	-0.8	-0.4	-3.2	0.7	-0.2	-2.3	0.5	-0.9	0.0	-4.2	0.9	9506	-1.6

Avots: Eurostat, ESAO

Piezīme: EUns un EAns ir ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Reālais *GDHI* uz vienu iedzīvotāju noteikts, izmantojot "nekoriģēto ienākumu" (proti, neietverot sociālos pārvedumus natūrā) un neveicot korekciju attiecībā uz pirktspējas līmeni. Atsevišķu pilnslodzes darba ņēmēju, kas saņem vidējo algu, neto ienākumi jālasa un jāinterpretē, ņemot vērā citus rādītājus: nodarbinātu personu nabadzības rādītāju, attiecību starp darba samaksas sadales piekto un pirmo decili (D5/D1) un citus attiecīgos *EPM*, *SPPM* un *JAF* rādītājus. Šim rādītājam attālums no ES vidējā rādītāja ir izteikts ar pirktspējas līmeni (PSL), bet izmaiņas ir izteiktas valsts valūtā; lai izlīdzinātu īstermiņa svārstības, līmeņiem un izmaiņām ir izmantoti trīs gadu vidējie dati. Attiecībā uz DSA un *SILC* rādītājiem 2018. gada 26. oktobrī vēl nav pieejamas statistiskā nozīmīguma aplēses par izmaiņām. Atzīmes – b: laikrindas pārrāvums; e: aplēses; p: pagaidu; u: zema uzticamība (mazs novērojumu skaits).

2. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju izmaiņas un to atšķirība no ES rādītāja

Gads	Publiskā sektora atbalsts / Sociālā aizsardzība un iekļaušana											
	Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (%)			Bērni līdz 3 gadu vecumam formālajā aprūpē (%)			Respondentu nosauktās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (%)			Iedzīvotāji ar vispārīgām vai augstākām digitālajām pamatprasēm (% no iedzīvotājiem 16–74 gadu vecumā)		
	2017			2016			2017			2017		
	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Attālums no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzināju mā ar izmaiņām gadā ES
ES-28	-0.8	-1.0	-1.0	2.6	3.0	0.7	-0.9	-0.9	-0.2	1.0	-0.3	-0.3
EZ-19	-1.0	-2.1	-1.2	4.3	8.3	2.4	-1.0	-1.2	-0.3	:	:	:
ESns	0.2	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	-0.7	0.0	0.0	1.3	0.0	0.0
EZns	-0.7	-1.0	-0.9	2.9	2.4	1.0	-0.7	0.2	0.1	1.9	2.3	0.6
BE	-1.5	6.1	-1.7	-6.3	13.9	-8.2	-0.3	-0.4	0.4	0.0	3.7	-1.3
BG	1.9	-13.6	1.8	3.5	-17.4	1.6	-0.7	-0.4	0.0	3.0	-28.3	1.7
CZ	1.9	9.0	1.7	1.8	-25.2	-0.1	-0.2	-2.0	0.5	6.0	2.7	4.7
DK	-1.2	17.6	-1.4	-7.3	40.1	-9.2	-0.3	-1.5	0.4	-7.0	13.7	-8.3
DE	-1.6	-0.2	-1.8	6.7	2.7	4.8	0.0	-2.2	0.7	0.0	10.7	-1.3
EE	2.4	-6.1	2.2	8.7	0.3	6.8	-3.5	9.3	-2.8	0.0	2.7	-1.3
IE	:	:	:	-2.0	-1.3	-3.9	:	:	:	4.0	-9.3	2.7
EL	0.0	-17.6	-0.2	-2.5	-21.0	-4.4	-3.1	7.5	-2.4	0.0	-11.3	-1.3
ES	-0.5	-9.5	-0.7	-0.4	9.4	-2.3	-0.4	-2.4	0.3	2.0	-2.3	0.7
FR	2.4	11.4	2.3	7.1	19.0	5.2	-0.3	-1.5	0.4	1.0	-0.3	-0.3
HR	-3.8	-8.6	-3.9	3.8	-14.3	1.9	-0.1	-0.9	0.6	-14.0	-16.3	-15.3
IT	-1.9	-14.0	-2.1	7.1	4.5	5.2	-3.7	-0.7	-3.0	:	:	:
CY	0.3	2.5	0.1	4.1	-5.0	2.2	0.9	-1.0	1.6	7.0	-7.3	5.7
LV	0.3	-11.5	0.1	5.5	-1.6	3.6	-2.0	3.7	-1.3	-2.0	-9.3	-3.3
LT	1.6	-10.3	1.5	5.5	-14.7	3.6	-1.6	-1.0	-0.9	3.0	-2.3	1.7
LU	-3.6	2.1	-3.8	-1.0	21.0	-2.9	-0.1	-2.2	0.6	-1.0	27.7	-2.3
HU	2.6	13.0	2.4	0.3	-14.3	-1.6	-0.3	-1.5	0.4	-1.0	-7.3	-2.3
MT	-1.6	-4.3	-1.7	13.5	1.5	11.6	-0.8	-2.3	-0.1	7.0	-1.3	5.7
NL	-2.8	6.3	-3.0	6.7	23.1	4.8	-0.1	-2.4	0.6	2.0	21.7	0.7
AT	-4.2	8.7	-4.4	-1.7	-9.4	-3.6	0.0	-2.3	0.7	2.0	9.7	0.7
PL	13.1	4.1	12.9	2.4	-22.1	0.5	-3.3 b	0.8	-2.6	2.0	-11.3	0.7
PT	-1.5	-11.0	-1.7	2.7	20.0	0.8	-0.1	-0.2	0.6	2.0	-7.3	0.7
RO	2.4	-16.8	2.2	8.0	-12.5	6.1	-1.8	2.2	-1.1	1.0	-28.3	-0.3
SI	1.8	11.1	1.6	2.1	9.6	0.2	3.1	1.0	3.8	1.0	-3.3	-0.3
SK	-1.8	-4.3	-2.0	-0.6	-29.4	-2.5	0.1	-0.1	0.8	4.0	1.7	2.7
FI	-0.1	23.5	-0.3	0.0	2.7	-1.9	-0.5	1.1	0.2	3.0	18.7	1.7
SE	0.3	12.6	0.1	-13.0	21.1	-14.9	-0.2	-1.1	0.5	8.0	19.7	6.7
UK	:	:	:	-1.9	-1.4	-3.8	:	:	:	2.0	13.7	0.7

Avots: Eurostat

Piezīme: EUns un EAns ir ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji.

Atzīmes – b: laikrindas pārrāvums; e: aplēses; p: pagaidu; u: zema uzticamība (mazs novērojumu skaits).

Attiecībā uz DSA un SILC rādītājiem 2018. gada 26. oktobrī vēl nav pieejamas statistiskā nozīmīguma aplēses par izmaiņām.

3. pielikums. Metodoloģiska piezīme par rezultātu pārskatā atspoguļoto tendenču un līmeņu apzināšanu

Eiropas Komisija, Nodarbinātības komiteja un Sociālās aizsardzības komiteja 2015. gada vidū vienojās par metodiku dalībvalstu darbības rezultātu izvērtēšanai rezultātu pārskatā par rādītājiem nodarbinātības un sociālajā jomā. Tika panākta vienošanās, ka metodikas mērķis ir attiecībā uz katru rādītāju iegūt mērījumu, kas atspoguļo katras dalībvalsts relatīvo stāvokli ES rādītāja vērtību (punktu skaita) sadalījumā. Metodika jāizmanto gan gadu/līmeņa (līmeņu), gan viengadīgu izmaiņu (izmaiņu) griezumā, tādējādi paverot iespēju holistiski novērtēt dalībvalstu sniegumu¹²¹.

Komisija pēc vienošanās ar Nodarbinātības komiteju un Sociālās aizsardzības komiteju ir nolēmusi piemērot šo metodiku jaunajam sociālo rezultātu pārskatam, kas ir piesaistīts Eiropas sociālo tiesību pilāram.

Līmeņus un izmaiņas katram rādītājam standartizē (pārvērš par tā dēvētajām z vērtībām); tādējādi ir iespējams visiem rādītājiem izmantot vienu un to pašu metriku. To panāk, gan līmeņu, gan izmaiņu neapstrādātās vērtības standartizējot pēc šādas formulas:

$$z - \text{score for } MS_x = \frac{[MS_x \text{ indicator} - \text{average (MS indicator)}]}{\text{standard deviation (MS indicator)}}$$

Tad tiek analizēts rezultātu (līmeņu un izmaiņu atsevišķi) sadalījums. Šī pieeja paver iespēju katrai dalībvalstij tās neapstrādāto rādītāja vērtību izteikt pēc tā, par cik standartnovirzēm tā atšķiras no vidējā (nesvērtā) rādītāja. Katras dalībvalsts sniegumu novērtē un klasificē, pamatojoties uz iegūto z vērtību salīdzinājumu ar iepriekš noteiktu robežvērtību kopumu — tās nosaka kā standartnovirzes multiples.

Šajā pieejā vissvarīgāk ir noteikt nošķēluma punktus. Ņemot vērā to, ka par novērotajām neapstrādātajām nodarbinātības rādītāju vērtībām nevar izdarīt nekādus parametriskus pieņēmumus¹²², robežvērtības parasti izraugās, izmantojot empīriskus paņēmienus. Ņemot vērā rezultātu pārskatā izmantoto galveno rādītāju analīzi, tiek ierosināts uzskatīt, ka:

1. jebkāds punktu skaits zem -1 ir ļoti labs sniegums;
2. jebkāds punktu skaits no -1 līdz -0,5 ir labs sniegums;
3. jebkāds punktu skaits no -0,5 līdz 0,5 ir neitrāls sniegums;
4. jebkāds punktu skaits no 0,5 līdz 1 ir vājš sniegums;
5. jebkāds punktu skaits virs 1 ir ļoti vājš sniegums¹²³.

4. tabula. Z vērtību robežvērtības

Z vērtību robežvērtības				
-1,0	- 0,5	0	0,5	1,0
(zemāka nekā)	(zemāka nekā)	(starp)	(augstāka nekā)	(augstāka nekā)
Novērtējums				

¹²¹ Izņemot jauno rādītāju "neprecēta darba ņēmēja bez bērniem, kas saņem vidējo algu, neto ienākumi", kuram ir izmantoti trīs gadu vidējie dati abiem līmeņiem un izmaiņām, lai izlīdzinātu īstermiņa svārstības.

¹²² Tika veikti gan normālsadalījuma, gan T-sadalījuma testi, kuru rezultātā jebkādas hipotēzes par sadalījumu tika atmetas.

¹²³ Normālsadalījuma gadījumā izraudzītie nošķēluma punkti atbilst apmēram 15 %, 30 %, 50 %, 70 % un 85 % no kumulatīvā sadalījuma.

Līmeņi	ļoti zems	zems	vidējs	augsts	ļoti augsts
--------	-----------	------	--------	--------	-------------

Kombinējot līmeņu un izmaiņu izvērtējumu, valsts kopējo sniegumu katram rādītājam iespējams kvalificēt vienā no šādām septiņām kategorijām. Krāsu kods ir atspoguļots attiecīgajos attēlos ziņojuma pamattekstā.

Turpmāk tabulās attēlota klasifikācija, kuras pamatā ir to rādītāju z vērtības, kam zema vērtība ir uzskatāma par labu sniegumu (piemēram, bezdarba līmenis, *AROPE* utt.).

Labākais sniegums	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem mazāks nekā -1,0 un attiecībā uz izmaiņām mazāks nekā 1,0.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir daudz labāks par ES vidējo un kurās stāvoklis uzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk kā ES vidēji.
Virs vidējā	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no -1,0 līdz -0,5 un attiecībā uz izmaiņām mazāks par 1 <u>vai</u> punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no -0,5 līdz 0,5 un attiecībā uz izmaiņām mazāks nekā -1,0.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir labāks par ES vidējo un kurās stāvoklis uzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk kā ES vidēji.
Labs sniegums, bet jāuzrauga	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir mazāks nekā -0,5 un attiecībā uz izmaiņām lielāks nekā 1,0, <i>un</i> izmaiņas ir lielākas nekā nulle ¹²⁴ .	Dalībvalstis, kurās līmenis ir labāks vai daudz labāks par ES vidējo, bet kurās stāvoklis pasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji.
Vidējs/neitrāls	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no -0,5 līdz 0,5 un attiecībā uz izmaiņām ir no -1,0 līdz 1,0.	Dalībvalstis, kurās ir ES vidējais līmenis un kurās stāvoklis neuzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk kā ES vidēji.
Vājš, bet uzlabojas	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir mazāks nekā 0,5 un attiecībā uz izmaiņām — mazāks nekā -1,0.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir sliktāks vai daudz sliktāks par ES vidējo, bet kurās stāvoklis uzlabojas daudz straujāk nekā ES vidēji.
Jānovēro	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no 0,5 līdz 1,0 un attiecībā uz izmaiņām — lielāks nekā -1,0 <u>vai</u> punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no -0,5 līdz 0,5 un attiecībā uz izmaiņām — lielāks nekā 1,0 (<i>un</i> izmaiņas ir lielākas nekā nulle ¹²⁵).	Šajā kategorijā ir grupēti divi dažādi gadījumi: i) dalībvalstis, kurās līmenis ir sliktāks par ES vidējo un stāvoklis pasliktinās vai pietiekami ātri neuzlabojas; ii) dalībvalstis, kurās līmenis atbilst ES vidējam, bet stāvoklis pasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji.
Kritisks stāvoklis	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir lielāks nekā 1,0 un attiecībā uz izmaiņām — lielāks nekā -1,0.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir daudz sliktāks par ES vidējo un stāvoklis pasliktinās vai pietiekami ātri neuzlabojas.

¹²⁴ Pēdējais nosacījums liedz dalībvalsti, kuras līmenis ir “zems” vai “ļoti zems”, atzīmēt ar karodziņu “stāvoklis pasliktinās” tajos gadījumos, kad izmaiņas ir “daudz augstākas par vidējo”, taču vērtība joprojām samazinās.

¹²⁵ Pēdējais nosacījums liedz dalībvalsti, kuras līmenis ir “vidējs”, atzīmēt ar karodziņu “jānovēro” tajos gadījumos, kad izmaiņas ir “daudz augstākas par vidējo”, un vērtība joprojām uzlabojas.

Līmenis	Izmaiņas				
	Daudz zemākas par vidējo	Zemākas par vidējo	Vidējas	Augstākas par vidējo	Daudz augstākas par vidējo
Ļoti zems					
Zems					
Vidējs					
Augsts					
Ļoti augsts					

Turpmāk tabulās attēlota klasifikācija, kuras pamatā ir to rādītāju z vērtības, kam augsta vērtība ir uzskatāma par labu sniegumu (piemēram, nodarbinātības līmenis, dalība bērnu aprūpē utt.).

Labākais sniegums	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir lielāks nekā 1,0 un attiecībā uz izmaiņām — lielāks nekā -1,0.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir daudz labāks par ES vidējo un kurās stāvoklis uzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk kā ES vidēji.
Virs vidējā	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no 1,0 līdz 0,5 un attiecībā uz izmaiņām lielāks par -1,0 <u>vai</u> punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no -0,5 līdz 0,5 un attiecībā uz izmaiņām lielāks nekā 1,0.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir labāks par ES vidējo un kurās stāvoklis uzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk kā ES vidēji.
Labs sniegums, bet jāuzrauga	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir lielāks nekā 0,5 un attiecībā uz izmaiņām mazāks nekā -1,0, <u>un</u> izmaiņas ir mazākas par nulli ¹²⁶ .	Dalībvalstis, kurās līmenis ir labāks vai daudz labāks par ES vidējo, bet kurās stāvoklis pasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji.
Vidējs/neitrāls	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no -0,5 līdz 0,5 un attiecībā uz izmaiņām ir no -1,0 līdz 1,0.	Dalībvalstis, kurās ir ES vidējais līmenis un kurās stāvoklis neuzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk kā ES vidēji.
Vājš, bet uzlabojas	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem lielāks nekā -0,5 un attiecībā uz izmaiņām lielāks nekā 1,0.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir sliktāks vai daudz sliktāks par ES vidējo, bet kurās stāvoklis uzlabojas daudz straujāk nekā ES vidēji.
Jānovēro	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no -0,5 līdz -1,0 un attiecībā uz izmaiņām mazāks par 1,0 <u>vai</u> punktu skaits attiecībā uz līmeņiem ir no -0,5 līdz 0,5 un attiecībā uz izmaiņām mazāks nekā -1,0. ¹²⁷	Šajā kategorijā ir grupēti divi dažādi gadījumi: i) dalībvalstis, kurās līmenis ir sliktāks par ES vidējo un stāvoklis pasliktinās vai pietiekami ātri neuzlabojas; ii) dalībvalstis, kurās līmenis atbilst ES vidējam, bet stāvoklis pasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji.
Kritisks stāvoklis	Punktu skaits attiecībā uz līmeņiem mazāks nekā 1,0 un attiecībā uz izmaiņām mazāks nekā 1,0.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir daudz sliktāks par ES vidējo un stāvoklis pasliktinās vai pietiekami ātri neuzlabojas.

¹²⁶ Pēdējais nosacījums liedz dalībvalsti, kuras līmenis ir “augsts” vai “ļoti augsts”, atzīmēt ar karodziņu “stāvoklis pasliktinās” tajos gadījumos, kad izmaiņas ir “daudz mazākas par vidējo”, taču vērtība joprojām paaugstinās.

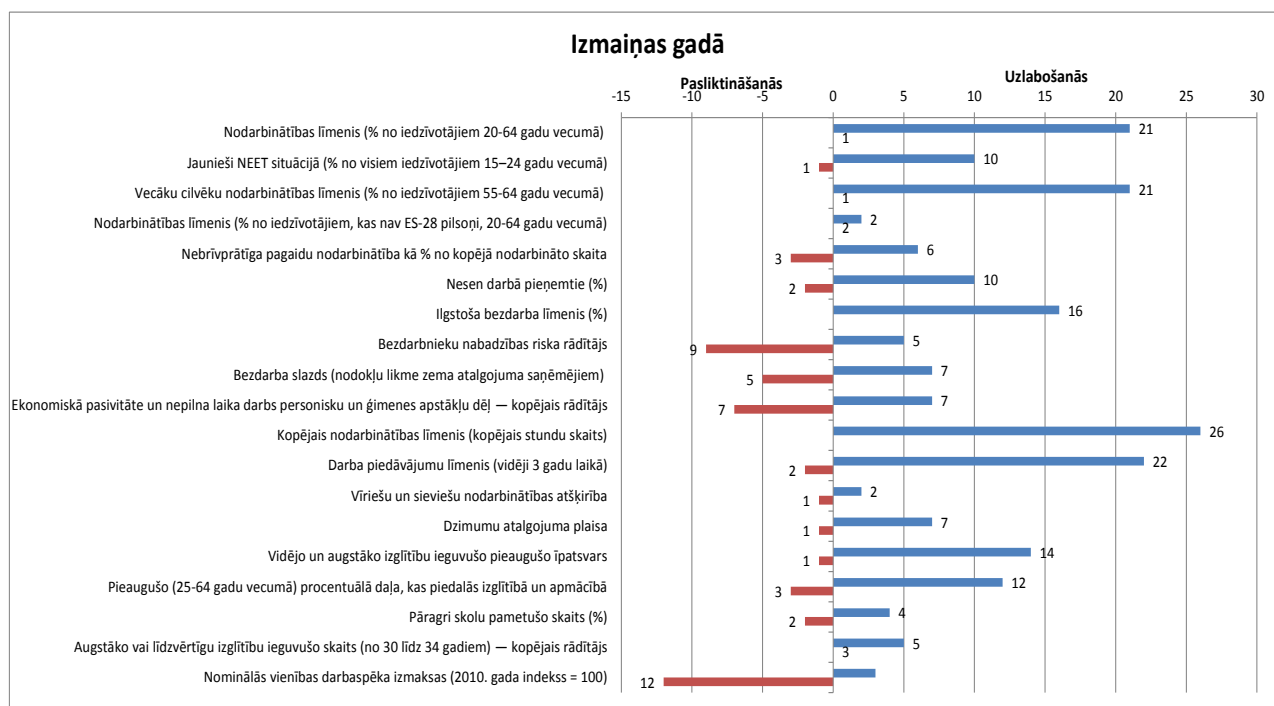
¹²⁷ Pēdējais nosacījums liedz dalībvalsti, kuras līmenis ir “vidējs”, atzīmēt ar karodziņu “jānovēro” tajos gadījumos, kad izmaiņas ir “daudz mazākas par vidējo”, un vērtība joprojām uzlabojas.

Līmenis	Izmaiņas				
	Daudz augstākas par vidējo	Augstākas par vidējo	Vidējas	Zemākas par vidējo	Daudz zemākas par vidējo
Ļoti augsts					
Augsts					
Vidējs					
Zems					
Ļoti zems					

Nošķēluma punktu kopsavilkuma tabula

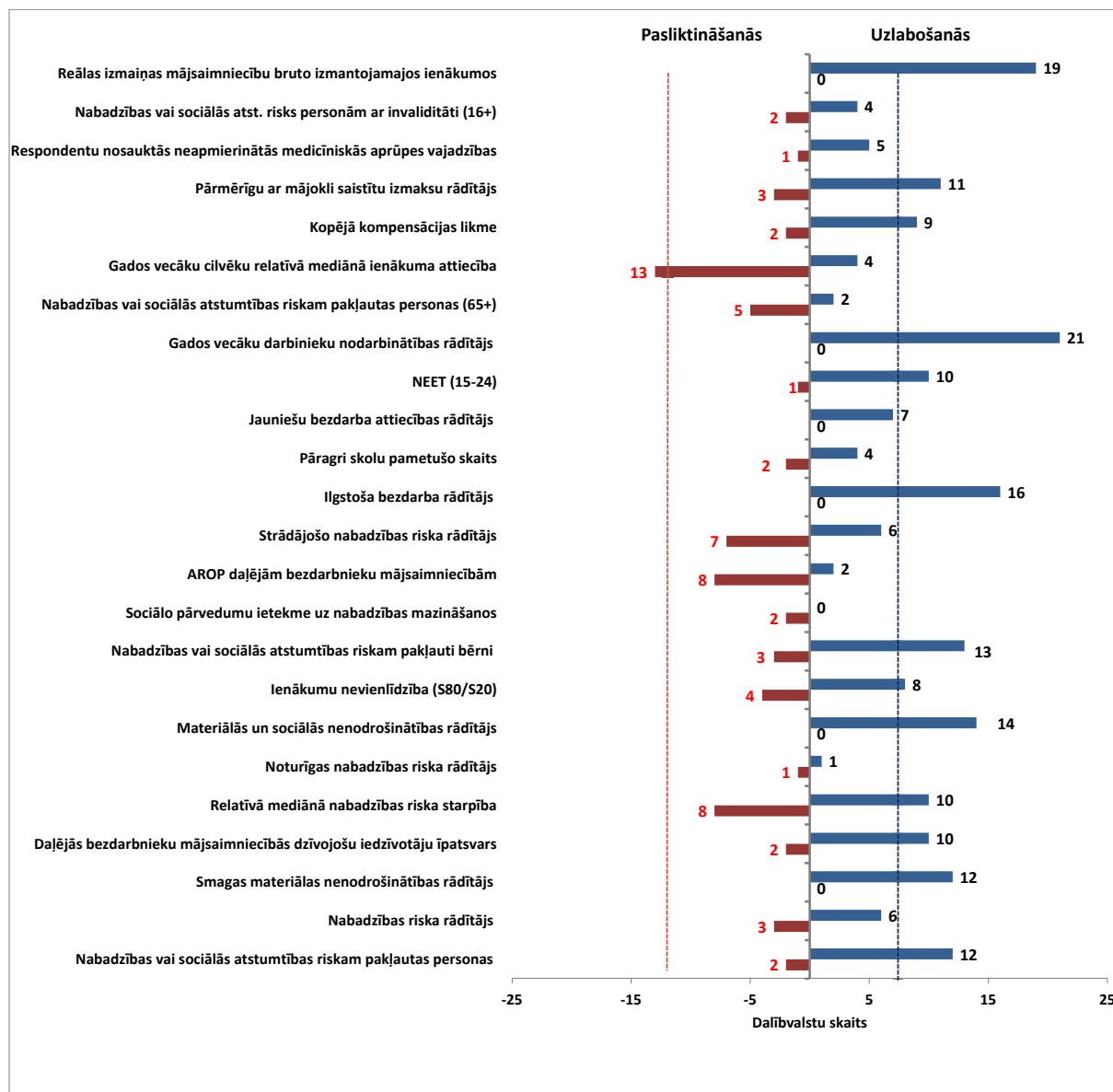
		Ļoti zems	Zems	Vidējs	Augsts	Ļoti augsts
Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (% no iedzīvotājiem 18–24 gadu vecumā)	Līmeņi	mazāk nekā 6,4 %	mazāk nekā 7,4 %	no 7,4 % līdz 11,4 %	vairāk nekā 11,4 %	vairāk nekā 13,4 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -1,0	mazāk nekā -0,5	no -0,5 pp līdz 0,4 pp	vairāk nekā 0,2 pp	vairāk nekā 0,8 pp
Dzimumu atšķirība nodarbinātībā (pp)	Līmeņi	mazāk nekā 5,2	mazāk nekā 7,8	no 7,8 pp līdz 13,2 pp	vairāk nekā 13,2 pp	vairāk nekā 15,9 pp
	Izmaiņas	mazāk nekā -1,0	mazāk nekā -0,5	no -0,5 pp līdz 0,4 pp	vairāk nekā 0,4 pp	vairāk nekā 0,9 pp
Ienākumu kvintīlu attiecības rādītājs (S80/S20)	Līmeņi	mazāk nekā 3,7	mazāk nekā 4,3	no 4,3 līdz 5,6	vairāk nekā 5,6	vairāk nekā 6,2
	Izmaiņas	mazāk nekā -0,3	mazāk nekā -0,2	no -0,2 līdz 0,0	vairāk nekā 0,0	vairāk nekā 0,2
Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautas personas (%)	Līmeņi	mazāk nekā 12,1 %	mazāk nekā 10,5 %	no 19,5 % līdz 26,3 %	vairāk nekā 26,3 %	vairāk nekā 29,7 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -1,9	mazāk nekā -1,4	no -1,4 pp līdz 0,5 pp	vairāk nekā -0,5 pp	vairāk nekā 0,0 pp
Jaunieši NEET situācijā (% no visiem iedzīvotājiem 15–24 gadu vecumā)	Līmeņi	mazāk nekā 6,5 %	mazāk nekā 8,4 %	no 8,4 % līdz 12,3 %	vairāk nekā 12,3 %	vairāk nekā 14,2 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -1,5	mazāk nekā -1,1	no -1,1 pp līdz -0,2 pp	vairāk nekā -0,2 pp	vairāk nekā 0,2 pp
Nodarbinātības līmenis (% no iedzīvotājiem 20–64 gadu vecumā)	Līmeņi	mazāk nekā 67,0 %	mazāk nekā 60,0 %	no 69,8 % līdz 75,3 %	vairāk nekā 75,3 %	vairāk nekā 78,0 %
	Izmaiņas	mazāk nekā 0,5	mazāk nekā 1,0	no 1,0 pp līdz 1,9 pp	vairāk nekā 1,9 pp	vairāk nekā 2,4 pp
Nodarbinātības līmenis (% no iedzīvotājiem 15–74 gadu vecumā)	Līmeņi	mazāk nekā 56,0 %	mazāk nekā 56,0 %	no 5,6 % līdz 9,6 %	vairāk nekā 9,6 %	vairāk nekā 11,7 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -1,7	mazāk nekā -1,4	no -1,4 pp līdz -0,8 pp	vairāk nekā -0,8 pp	vairāk nekā -0,4 pp
Ilgttermiņa bezdarba līmenis (% no iedzīvotājiem 15–74 gadu vecumā)	Līmeņi	mazāk nekā 8,5 %	mazāk nekā 10,0 %	no 1,9 % līdz 4,8 %	vairāk nekā 4,8 %	vairāk nekā 6,3 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -1,3	mazāk nekā -1,0	no -1,0 pp līdz -0,4 pp	vairāk nekā -0,4 pp	vairāk nekā -0,1 pp
Reālais <i>GDHI</i> uz vienu iedzīvotāju (2008. gada indekss = 100)	Līmeņi	mazāk nekā 90,7	mazāk nekā 97,1	no 97,1 % līdz 110,0 %	vairāk nekā 110,0	vairāk nekā 116,4
	Izmaiņas	mazāk nekā 0,0	mazāk nekā 1,6	no 1,6 pp līdz 4,8 pp	vairāk nekā 4,8 pp	vairāk nekā 6,3 pp
Neprecēta darba ņēmēja, kas saņem vidējo algu, neto ienākumi (līmeņi izteikti PSL, izmaiņas — valsts valūtā reālā izteiksmē)	Līmeņi	mazāk nekā 12 559	mazāk nekā 16 115	no 16 115 līdz 23 228	vairāk nekā 23 228	vairāk nekā 26 784
	Izmaiņas	mazāk nekā -0,1 %	mazāk nekā 1,2 %	no 1,2 % līdz 3,9 %	vairāk nekā 3,9 %	vairāk nekā 5,2 %
Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanos (%)	Līmeņi	mazāk nekā 22,0 %	mazāk nekā 22,5 %	no 27,7 % līdz 39,2 %	vairāk nekā 39,2 %	vairāk nekā 44,2 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -3,1	mazāk nekā -1,5	no -1,5 pp līdz 1,9 pp	vairāk nekā 1,9 pp	vairāk nekā 3,5 pp
Bērni pirms 3 g. v. formālajā aprūpē (%)	Līmeņi	mazāk nekā 12,0 %	mazāk nekā 21,4 %	no 21,4 % līdz 38,4 %	vairāk nekā 38,4 %	vairāk nekā 46,9 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -3,6	mazāk nekā -0,9	no -0,9 pp līdz 4,6 pp	vairāk nekā 4,6 pp	vairāk nekā 7,4 pp
Respondentu nosauktās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (%)	Līmeņi	mazāk nekā 8,4 %	mazāk nekā 10,0 %	no 1,0 % līdz 3,9 %	vairāk nekā 3,9 %	vairāk nekā 5,4 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -2,2	mazāk nekā -1,5	no -1,5 pp līdz 0,0 pp	vairāk nekā 0,0 pp	vairāk nekā 0,7 pp
Iedzīvotāji ar vispārīgajām digitālajām pamatprasmēm vai augstākām (% no iedzīvotājiem 16–74 gadu vecumā)	Līmeņi	mazāk nekā 42,4 %	mazāk nekā 50,4 %	no 50,4 % līdz 64,3 %	vairāk nekā 64,3 %	vairāk nekā 71,3 %
	Izmaiņas	mazāk nekā -3,0	mazāk nekā -0,9	no -0,9 pp līdz 3,5 pp	vairāk nekā 3,5 pp	vairāk nekā 5,6 pp

4. pielikums. Kopsavilkuma pārskats par 2018. gada Nodarbinātības pārraudzības instrumenta noteiktajām „nodarbinātības tendencēm, kas jānovēro”, un par to dalībvalstu, kurās novērota pasliktināšanās vai uzlabojumi, skaitu

Piezīme: Izmaiņas 2016.-2017.g., izņemot 2015.-2016. g. attiecībā uz bezdarbnieku nabadzības riska rādītāju, nodarbinātības atšķirību un dzimumu atalgojuma plaisu.

5. pielikums. Kopsavilkums par sociālajām tendencēm, kas jānovēro, un to dalībvalstu skaitu, kurās vērojama stāvokļa pasliktināšanās vai uzlabošanās 2015.–2016. gadā, kas noteikta Sociālās aizsardzības pārraudzības instrumenta 2018. gada augusta atjaunināšanā

Piezīme: Attiecībā uz *EU-SILC* rādītājiem norādītās izmaiņas par 2015.–2016. g. parasti faktiski attiecas uz 2014.–2015. g. saistībā ar ienākumiem un mājāsaimniecību darba intensitātes un neapmierinātu medicīnisko vajadzību rādītājiem. — uz 2014.–2015. gada periodu. Attiecībā uz rādītājiem, kas balstās uz DSA (ilgstoša bezdarba rādītājs, pāragri skolu pametušo skaits, jaunieši *NEET* situācijā (15–24 gadi), nodarbinātības līmenis (55–64 gadi) un smaga materiāla nenodrošinātība (vairākām dalībvalstīm 2018. g. augustā šis rādītājs vēl nav galīgs) izmaiņas attiecas uz 2016.–2017.g. laikposmu.